UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Polyantheæ Novæ Liber XVI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER XVI.

Rapina.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

RAPINA, Gr. ἁρπαγὴ, ῆς, ἡ, & ἅρπαξ, γος, ὁ, rapax, ἁρπάζω, rapio dicitur. Hebr. *Gazel*. præda, rapina, ſpolium, à verbo *Gazal*, vi rapiat, diripuit, ſpoliauit, Cognationem habet cum *Gazaz*, euulſit, & *Gazah*, ſecuit; item cum *Zalal*, profuit helluando. Eſt autem rapina, rei alienæ per vim iniuſta ablatio. *ſec. B. Thom. ſecund. Secundæ, q. 66. art. 8.*

Rapere proprie eſt, cum impetu & violentia auferre. Virgil. *Raptas ſine more Sabinas.* ...etiam pro vitiare, & proprie eſt de virginibus. Et ſic raptus, ...ſpecies luxuriæ, eſt quando puella de domo patris violenter ..., vt corrupta, matrimonio habeatur, ſiue ei ſiue parenti ...violentia inferatur. *ſecund. B. Thom ſecund q. 15. art. 4.*

...quandoq; eſt cum ſtupro, & quandoq; ſine eo, vt in rap... vel nuptæ, vel corruptæ. Et quandoque ſtuprum eſt ſine ... deflorettur virgo ſine vi. *Ex B. Thom. vbi ſupra.*

...eſt illicitus concubitus cum violentia. *ſecund. B. Thom. ...Secund. q. 154. art. 8.*

Rapina, raptio, & raptus ſic videntur differre, quod *raptio* ad ... refertur, *rapina* ad rem, *raptus* ad ſtuprum.

...continetur ſub violentia, cum ſit ſpecies eius: quæ vio... filia auaritiæ. *Ex B. Thom. ſecund. Secund. q. 118. art. 8. c.*

...dicitur proprie, qui rapit res immobiles, prædo vero mo... Vnde rapina dicitur de rebus immobilibus, deprædatio au... de mobilibus & ſe mouentibus, vt animalibus & huiuſmodi. ...*Ioan. An.* Large vero raptores dicuntur omnes publice ...lenter res alienas deprædantes, tam mobiles quam immo...

Rapina quid à furto differat, vide ſupra in verbo Furtum.

¶ LOCI BIBLICI.

Rapina damnatur, *Prou. 21. 7. & 22. 16. Eſa. 33. 1. Ezech. 22. 25.* Rapi... intemperantiæ nomine intelliguntur. *Matth. 23. 15.* dapes ex ... interuerſis facultatibus ad luxum comparatæ.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Si in ignem mittitur, qui non dedit rem propriam, vbi putas mit...ment, qui inuaſit alienam? Si cum diabolo ardet, qui nudum ... veſtiuit, vbi putas arſurus eſt, qui expoliauit? Non nocent ma...terita, ſi non placent. *Aug. de ver. Dom. c. 20.*

Si pœnale eſt clanculum auferre, multo maioris pœnæ eſt, vio...ter eripere. *In ſerm.*

Remota iuſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia? quia ...cinia quid ſunt, niſi praua regna? hoc malum tantum creſcit, ... loca teneat, ſedes conſtituat, ciuitates occupet, populos ſub..., & euidentius regni nomen aſſumit. Quod etiam in manife... confert non dempta cupiditas, ſed addita impunitas, Ideo ele... & veraciter Alexandro Magno quidam pirata comprehen... reſpondit, cum ab eo interrogaretur, quid ſibi, vt mare habe... infeſtum? ille libera voce, quid tibi inquit, vt orbem terrarum? ...go quia exiguo nauigio facio, latro vocor: quia tu magna claſ... imperator. *De Ciu. Dei, l. 4.*

Noſtri quoq; principes cum pauperes delinquentes publice ar...guant, & confundant, diuitibus peiora peccantibus nec nutum ..., in quorum domibus rapinæ ſunt, dum Eccleſiæ opes ſibi ...ſaurizant, & in deliciis abutuntur, quæ ad ſuſtentationem pau...rum dantur: & ſibi reſeruant, nec propinquis diſtribuunt, & alio... inopiam ſuas vel ſuorum faciunt diuitias. *In gloſſ. ſup. Iſa. 3.*

Si ſterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur, aut quid ...piet, qui alienum tulerit, ſi ſemper ardebit, qui de ſuo non dederit? Et ſi iudicium ſine miſericordia erit illi, qui non fecerit miſericordiam, quale iudicium erit illi, qui fecerit & rapinam. *Fulg.*

Sicut ouis tondentem ſe non increpat, ita nec iuſtus cupiditatem ſe expoliantis accuſat. *Caſſ. in Pſalm. 8*

Pauperibus non dare tuum eſt, & merito: quando non poteſt eſurientibus ſubuenire, ſi non paſcit, extinguit. Pudeat illis tollere quibus iubemur offerre. Vltra omnes crudelitates eſt, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Amentur honeſta lucra: horreantur damnoſa compendia. Nullus audeat inde tollere, quod debet collectum diſpergere, addendo perdit, qui retinendo colligit, & paupertatem potius ad ſe trahit, ſi exigentium pecunias non repellit. *lib. 5. epiſt.*

Multi ſine peccato putant eſſe, ſi alienum, quod inuenerint, teneant, & dicunt Deus mihi dedit: cui habeo reddere? diſcant hoc peccatum ſimile eſſe rapinæ, ſi quis inuenta non reddat. *Hieron. in lib. Leuit. & hab. 14. q. 5 can. Multi.*

Nemo qui rapit, moriens (ſi habet vnde reddat) ſaluatur, ſi eos quorum fuit, inuenire non poterit, Eccleſiæ vel pauperibus tribuat. *Hieron. ibid. can. Nemo qui.*

Si quis vſuram accipit, rapinam facit, vita non viuit. *Ambr. in l. de bono mortis. & hab. 1. 4. q. 4. can. Si quis.*

Rapinam emere non licet, niſi ea intentione, vt cui eſt ablata, reſtituatur. *Amb. ibid. q. 5. can. Rapinam.*

Pœnale eſt occulte auferre, multo maioris pœnæ eſt viſibiliter eripere: auferre ergo nolenti ſiue occulte, ſiue palam, habet præceptum ſuum. Furti enim nomine bene intelligitur omnis illicita vſurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed vtique furti nomine in lege veteris teſtamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum ſignificauit, quicquid illicite rerum proximo aufertur. *Aug. l. 4. Exod. & hab. 14. q. 5. can. Pœnale.*

Si quod inueniſti, non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti, feciſti: quia plus non inueniſti, ideo plus non rapuiſti: qui alienum negat, ſi poſſet, tolleret. Deus cor interrogat, non manum. *Ibid. c. Si quid.*

Forte aliquis cogitat & dicit: Multi ſunt Chriſtiani diuites auari, cupidi, non habebo peccatum, ſi ſuum illis abſtulero, & pauperibus dedero. Vnde enim illi nil boni agunt, mercedem habere potero: ſed huiuſmodi cogitatio à diaboli calliditate ſuggeritur, Nam ſi totum tribuat pauperibus quod abſtulerat, addit potius peccatum quam minuat. *Aug. & hab. 14. q. 5. can. Forte aliquis.*

¶ POETARVM DICTA.

Rapina.

Ouid. 1. Amor. 8.

Certior è multis, nec tam inuidioſa rapina eſt,
Præda venit cano de grege plena lupis.

Idem Amor. 10.

Carpite de plenis pendentes vitibus vuas;
Prebeat Alcinoi poma benignus ager.

Tibull. 1. 1.

At vos exiguo pecori fureſque lupique
Parcite: de magno præda petenda grege.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHICAE.

Quis dicat vtile, hominem incommodo alterius ſuum commodum agere, & alterum alteri aliquid detrahere? hoc eſt magis contra naturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor. Nam principio conuictum hominum tollit. Si enim hæc affectio nobis inſit, vt quiſq; propter ſuum emolumentum ſpoliet aut violet alterum, neceſſe eſt dirumpi ſocietatem humani generis, quæ eſt ſecundum naturam: vt ſi vnumquodq; membrum putaret ſe plus valere, ſi proximi membri ad ſe valetudinem traduxiſſet, debilitari & interire totum corpus neceſſe eſſet: ita eſt & in humana ſocietate: nam ſicut conceſſum eſt vt quiſque malit ſibi acquirere, quod ad vſum vitæ pertineat, quam alteri, & hoc natura non repugnante: ita non patitur natura, vt aliorum ſpoliis noſtras facultates augeamus. Et ſi contra naturam magis detrahere alteri, ſui commodi cauſa, quam

mors, quam dolor, ita magis ſecundum naturam, pro omnibus, ſi fieri poſſet, labores & moleſtias in maximis voluptatibus ducere & capeſſere. *Cic. in Rhet.*

Rapina eſt, ex auidæ mentis impetu violenta alienarum rerum diſtractio. *ibidem.*

Quæſitum erat à Socrate cur rideret? reſpondens ait. Video magnos latrones ducentes paruum latronem ad ſuſpendium, qui digniores ſunt ſuſpendio. Sacrilegia, inquit, minuta puniuntur, ſed magna in triumphis feruntur. *Val. Max. lib. 7.*

Nulli, cui rapina feliciter ceſſit, gaudium rapti durauit in poſterum. *Senec. epiſt. 57.*

De rapinis. DIALOG. LXI.

Franciſci Petrarchæ

DOL.

A prædonibus ſpoliatus ſum. R. Quamuis ciuili lege (niſi fallor) ſcriptum ſit quod nullus fur improbior, quam qui vi rapit, ſunt tamen clandeſtini fures, me iudice viliores, illi enim fraude agunt, hi autem vi. Et ideo iuxtam ſententiam Ciceronis, illi vulpeculis, hi leonibus aſſimilantur. Adde quod fures rebus ſpoliant, ingeruntque ſuſpiciones. At prædonibus ſpoliaſſe fere ſat eſt, ſuſpicionibus non relinquunt locum. D. In prædones incidi, qui me nudum reliquerunt. R. Incidit in prædones Cæſar, à quibus, non ſpoliatus modo, ſed captus magno ſe tandem precio redemit, futurus rerum dominus, quamuis huic damno ſolatium vltio mox ſequuta præbuerit, non exiguum lenimen iniuriarum. Incidit in manus hoſtium Regulus toties iam victor, qui magno cum Imperii veſtri damno, atque diſcrimine eundem immani ſupplicio peremerunt. Incidit in hoſtes quoque Valerianus Imperator, qui eum multo cum imperii dedecore fœde ſenili ſeruitio confecerunt. Tu ſi nihil vltra quam ſpoliatus es, & fortunæ tuæ prædonibus gratiam habe, qui tibi libertatem vitamque reliquere. Non eſt enim aliud beneficium latronum, quam quod Cicero ait in Philippicis, vt commemorare poſſint his ſe vitam dediſſe, quibus non ademerunt. Fer tu igitur ſortem tuam, communem tibi cum magnis his, atque aliis claris viris, & ſi comparetur facilem etiam, atque optandam, neque feliciorem eſſe velis his qui dicuntur feliciſſimi.

¶ APOPHTHEGMATA.

Plato, furtum pecuniarum, inquit, res illiberalis eſt: rapina vero impudens. *Stob. ſerm.* 10.

Nero nunquam cuiquam officium delegauit, niſi hæc adiiceret: Scis quibus mihi eſt opus, & hoc agamus, ne quis quid habeat. Vox prædone, quam principe dignior. *Eraſ. lib 6. apoph.*

Fl. Veſpaſianus. Quoniam rapaciſſimum quemque promouere ſolebat, vt mox ditatos condemnaret, vulgo dictus eſt officiarios ſuos habere pro ſpongiis: quod (veluti ſpongias) & ſiccos madefaceret, & humentes exprimeret. *Suet.*

¶ SIMILITVDINES.

Baſilii. Ouium greges in vno & eodem monte paſcuntur, qui magno cum numero ad carpendum pabulum in eodem campo errant, ſinguli ſingulis (quatenus opus eſt) vſum concedunt. Nos contra rebus communibus ſinus noſtros facimus, & quæ multorum ſunt, ſoli retinemus. *Homil. de fame & ſiccitate.*

Senecæ. Canis quicquid excepit, protinus deuorat, & ſemper ad ſpem futuri hiat: Ita quod expectantibus fortuna proiecerit, id ſine vlla voluptate dimittimus, ſtatim ad rapinam alterius erecti. *Apud Eraſmum.*

Vt feræ mutuo laniatu viuunt: Ita quiſquis potentior malo inferioris diteſcit, ac creſcit. *idem.*

Plinii Lutarium piſcem ſemper ſequitur piſcis nomine Sargus, qui illo cœnum fodiente exercitatum deuorat pabulum. Ita ſunt qui ſe miſceant alienis negotiis, vt eis laborantibus fructum percipiant. *Lib. 9. c. 17.*

Vt fuci cum ipſi non mellificent, tamen apum inſidiantur laboribus: Ita ſunt qui nihil ipſi excudunt, ſed aliorum vigiliis elaborata furto ſibi vendicant. *Libro vndecimo cap.* 11. *& cap.* 17. *eodem lib.*

Sicut Polypus quicquid brachiis attigerit, rictu tenet & attrahit: Ita difficillimum eſt euellere de manibus quorundam, ſi quid nacti fuerint. *Lib* 8. *c.* 18.

Qui tygridis catulos rapiet, bene ſecum agi putat, ſi vel vnum inſequendi mari auferat impune: Ita qui alienam inuaſit poſſeſſionem, etiam ſi cogatur reddere, lucrum tamen facit, ſi vel portionem aliquam retineat. *Lib.* 8 *c.* 18.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Rapinæ & ſpoliationis *exempla*: Sichem, *Gen.* 34. *v.* 2. Iſraelitæ, *Exod.* 12. & 36. 39. *Deut.* 2. *v.* 32. 36. Amalechitæ, 1. *Sam.* 2. 16. Dauid, *v.* 18. 19. populus Iſrael, 2. *Sam.* 23. 10. Achab, 1. *Reg.* 21. *v* 15. 16. Nabuchodonoſor, 2. *Reg.* 24. *v* 13. Philiſthæi, 1. *Paral.* 10. 8. Exercitus Aſæ regis, 2. *Paral.* 14. 13. Ioſaphat & populus, 20. 25. Filii Iſrael. 28. 8. Achab, *v.* 21. populus Iſrael, *Iudith.* 15. & 13. Antiochus, 1. *Machab.* 1. & 3. 20. 23. & 6. 12. Iudas Machabæus, 3. *v.* 11. 12. & 4. 23. Simon, [illegible] Iudas, & 68. Iudæi, 6. 6. & 7. 47. 12. 31. 2. *Machab.* 8. 27. 28. [illegible] 1. *Machab.* 10. & 84. Rapaces fugiendi, 1. *Cor.* 5. 11. eorum [illegible] *prou.* 28. 10. *Eſa.* 33. *v.* 1. 1. *Cor.* 5. 11. & 6. 10. *Vide & Deut.* 28. 31.

¶ PROFANA EXEMPLA.

Cyrus Perſarum Rex deuicta Aſia, pondo XXXIV. millia inuenit, præter vaſa aurea, aurumque factum, & in eo folia ac platanum vitemque. Qua victoria argenti quingenta millia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Ægyptium pondo LXXX. capere Varro tradit. *Plin. lib.* 33 *c.* 3.

Syracuſæ ciuitas eſt in Sicilia, venuſta fama, & opibus ingentibus: hanc obſedit per triennium M. Marcellus: tandem expugnauit: tantumque ex ea prædæ congeſtum eſt, quantum vix capta Carthagine, quæ tum maxime florebat, paribuſque cum populo Romano viribus contendebat, fuiſſe. *L. Viues in Aug. de Ciuitate Dei, lib.* 1 *c.* 6.

M. Ful. Nobilior. Ætolos ſuperauit: de quibus ouans vrbem ingreſſus triumphanſque, multa argenti ac auri pondera in ærarium intulit, præter ſigna tabulaſque pictas, quas abſtulit. *Volat.* 16. *Anthroph.*

L. Corn. Lentulus proconſul, tulit ex præda XLIII. millia pondo auri: LXXX. militibus ex præda: CXX. aſſes viritim diuiſit. *Liu. lib.* 41.

L. Paulus Æmilius ſubacta Macedonia, tantum pecuniæ in ærarium intulit, vt deinceps cenſum pendere Romani deſinerent, vſque ad Hircii & Panſæ conſulatum, qui conſules primo Antonii & Cæſaris bello fuere. *Plut. in Paulo.*

Saraceni, cum intellexiſſent, in Siciliam, prædam de Roma ſpoliata à Conſtante Imp. eſſe reductam, magna claſſe Alexandria ſoluentes, Syracuſis occupatis, Romanæ vrbis ornamenta intercepta ſecum Alexandriam auexerunt, ſub Conſtantino Pogonato. Anno Domini. 672. *Sigebertus. in Chronico*, *Paulus Diac. lib.* 5. *c.* 6. *de geſtis Longobard.*

Præda ex vrbe Conſtantinopolitana à Mahometo II. Turcarum Imp. capta, quibuſdam quater millies millibus ducatorum æſtimata eſt: externi tantum mercatores, Veneti damnum paſſi ſunt [illegible] Genuenſes 20000. Florentini 20000. Anconitani 15000. ducatorum. *Chalcondylas lib.* 8.

Cum primum Perſæ in Eubœa militarunt, *Diomneſtus* [illegible] trieus præerat theſaurorum cuſtodiæ: omnibus vero mortuis [illegible] & neſciretur Diomneſtus habere pecuniam, theſauros illos apud ſe retinuit. *Athen. lib.* 12. *cap.* 17.

Vide, Furtum, Sacrilegium.

Raritas.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

RAritas Græce ἀραίωσις, ιος, ἡ, & ἀραιόω, rareſco: & ἀραιὸς rarus dicitur. Eſt autem rarum id cuius partes diſtant ab inuicem. *ſecund. Ariſt. Prædic.*

Rarum eſt, in quo parum eſt de materia ſub magnis dimenſionibus, denſum vero è contrario. *ſecund. B. Thom.* 2. *Sent. diſt.* 30. *q.* 2. *art.* 1.

Rarum interdum ponitur pro præſtanti, quoniam omnia præclara rara ſunt. A rarus fit rareſco, id eſt, rarus fio. A rarus fit rete, *vt placet Varroni*, à quo reticulum diminutiuum: & irretio verbum, quod ſignificat retineo, capio: & irretitum dicimus aliqua fraude aut blanditiis, aut dolo, quaſi reti captum.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHORVM.

Rarum cum leni & ſubtili concurrere, & denſum cum craſſo & pingui, exiſtimauit Ariſtoteles. *Simp. in* 1. *phyſic. tex.* 32.

Rarum & denſum comprehenduntur in corporibus naturalibus ſenſibilibus: magnum & paruum in corporibus naturalibus & mathematicis. *Auer. in Phyſic.* 1. *text.* 49.

Rarum & denſum, ſunt contraria in quantitate, cum translatio corporis de raritate in denſitatem fit, translatio fit de maiori quantitate in minorem, & è conuerſo. *In phyſic.* 4. *text.* 84.

Raritas, & denſitas, quia ſunt qualitates non actiue conſequentes calorem & frigus, ideo præmittuntur hic ab Ariſtotele. *Idem.* 2. *de gener. text* 15.

Rarum eſt partium poſitio, non qualitas. *Boet. in præd.*

Rarum eſt cuius partes ita ſunt ſeparatæ, vt inter ipſas alieni generis corpus admitti poſſit. *idem ibid.*

Rarum & denſum non ſunt principia actiua paſſionum, ſed potius diſponentia, vt paſſiones in materia, & in partibus materiæ introducantur. *Alb. Magn. in* 1. *de gene. & cor. tract.* 2. *c.* 1.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

...& denſum, cum ſint primæ qualitates, dupliciter poſſunt ...primo, vt ſint accidens compoſiti corporis ex materia & ...od eſt cauſa variationis materiæ ad formas diuerſas, in ...menta, quod non facit euaporationem, & eſt in partibus ... Secundo, quod inducit formam elementi in ma... ...rrariat eam, per illud efficitur aqua ſub aeris forma, & i... ...ſub loco, & ſub motu eius efficitur. Tale non poteſt eſſe in ...primum, & hoc ideo, quia ignis non eleuat vaporem, ſed ...ipſum: nec aer eſt humidum vaporabile, quia eſt corpo... ...medium inter corporale & ſpirituale, ſed potius humidũ ...ituale, quia ſubtilius eſt omni vapore, & ideo non vaporat. ...ag. in 1. meteor. cap. 9.

...tas & denſitas non faciunt perſpicui naturam & opaci. *Alb.* ...*de ſenſ. & menſ. tract. 2. cap. 5.*

...tas omnis eſt aere plena. *idem de Veget. & plant. l. 4. tract. 1.*

...um & denſum non ſunt qualitates naturales, ſed ſolum poſi... ...um materiæ ſecundum propinquum in denſo & ſecundũ ...um, in raro. *D. Thom. in 2. de gen. & cor. lib. 7. text. 7.*

...um & denſum non addunt ſuper partes materiæ qualitatem, ...proprie ſit qualitas, ſed potius partium ſitum. *idem ibi.*

¶ ADAGIA.

...nice rarior. φοίνικος σπανιώτερος.

...*rebus aut etiam hominibus, inuentu perquam raris. De Phæ... ...e vide Plinium lib. 10. cap. 2.*

...per harma fulgurauit, ὁπότε δι᾽ ἅρματος ἀστράπτει.

...*quæ nimis cunctanter ac ſero, aut admodum raro fiunt, ...nimis anxie ac ſuperſtitioſe captatur rei gerendæ opportu...*

...gallinaceum. ὀρνίθων γάλα.

...*rarum inuentu, atq; ob id precioſis.*

...a auis.

...*batur res quæuis noua & inuentu perrara.* Ein ſeltzamer ...Item, Ein ſeltzam Wildprätt.

...a auis. λευκὸς ὄρνις.

...*re noua atq; inauſpicata.* Ein Glückvogel.

...uus albus.

...*rarum inuentu dixit Iuuenalis. Coruo quoque rarior albo.* Ein ...Raab, ein ſchwartzer Schwan.

...ſtinum ouum. γλαυκεῖον ᾠόν.

...*qui negent noctuarum oua inueniri.* *Prouerbium itaq; in ...m quadrabit, vel in rem raram inuentu. Quidam etiam ad ...nauci, nullius frugis transferunt.*

Ratio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

Ratio Græce λόγος, ου, ὁ, & λογικός ου, ὁ, rationabilis dicitur. Hebr. *Tabham*, guſtus, ſapor, proprie: & metaphorice ſenſus, ratio, diſcurſus: à verbo *Tabham*, guſtauit, translatio elegans à ſenſu ...no ad internum. Dicitur etiam *Cheſchbbon*, à verbo *Chaſchab*, ...gitauit ſapienter, excogitauit ingenioſe, inueſtigauit ratiocinan... ...omputauit, ratiocinatus eſt. Cognationem habet cum *Cha*... ...inueſtigauit quærendo. Eſt autem ratio affectus mentis, quæ ...um malumq; diſcernit, virtutes eligit, Deum diligit, *ſecundum ...guſtinum libro de Spiritu & Anima.*

Ratio & intellectus non ſunt idem, quia ratio quandoque eſt re... ...& quandoq; non recta, tam in ſpeculatiuis, quam in practicis: ſed ...tellectus ſemper eſt rectus. *Secundum eundem 1. ſent. diſt. 1. q. 1. ar.* ...4.

Ratio & intellectus non diſtinguuntur, ſicut duæ potentiæ, ſed ...diuerſi actus eiuſdem potentiæ: quia intelligere eſt intelligi... ...em veritatem ſimpliciter apprehendere. Ratiocinari autem eſt ...cedere de vno intellecto ad aliud intellectum, ad veritatem eſt ...cedere de vno intellecto ad aliud intellectum, ad veritatem in... ...gibilem cognoſcendam. *ſecund. eundem 1. part. qu. 79. art. 8.* ...ratiocinatio, quæ eſt diſcurſus intellectus ab vno in aliud, à ...cipio ad concluſiones, & in ſyllogiſmis & conſequentiis.

Ratio, vt eſt pars prudentiæ, eſt diſcurſus intellectus, quo appli... ...tur vniuerſalia principia agibilium ad particularia, varia & in... ...ta agibilia. Et ſic eam ponit Macrobius. *in Commentariis in ſom... ...um Scipionis ex ſententia Platonis.*

Ratio diſtinguitur in ſuperiorem & inferiorem, ſecundum diuer... ...officia. Nam ratio ſuperior eſt, quæ intendit æternis conſpicien... ...aut conſulendis. Conſpiciendis quidem, vt ſecundum quod ea ...in ſe ipſis ſpeculatur. Conſulendis vero, ſecundum quod ex his acci... ...regulas agendorum, Ratio inferior eſt, quæ intendit tempora... ...ibus rebus. *ex Auguſt. lib. 12. de Trinit.*

Ratio eſt motus animi vera à falſis diſtinguens, à qua fit ratioci... ...tio, quæ à Græcis ſyllogiſmus συλλογισμός, οῦ, ὁ, dicitur. *Vide Cic. lib. 1. de inuent. Rhet.*

Rationem habere, ſi cum genitiuo iungitur, eſt habere reſpe-ctum, vt *habenda eſt ratio honoris.* Si cum ablatiuo cum præpoſitione Cum, eſt habere negotium. Cicero: *Rationem habet cum terra, quæ nunquam recuſat imperium.*

¶ LOCI BIBLICI.

Rationem reddat Deo quiſq; pro ſe oportet, *Matth. 12. 36. & 18. 23 & 25. 31. & c. Rom. 14. & 12. 2. Cor. 5. 10.* Rationem ſpei noſtræ cuilibet reddere parati eſſe debemus, *1. Pet. 3. 15.* Rationi propriæ non fidendum, *Deut. 12. 8. Prou. 3. 5. & 14. 12.*

Ratio iudicii quale. *Exod. 28. 15. & 39. 8.*

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Si ratio conſentiat, vt quod libido commonefaciendum eſſe decernat, ab omni vita beata, tanquam de paradiſo expellitur homo, & iam peccatum imputatur, etiam ſi factum non ſequatur, quia rea tenetur in confeſſione conſcientia. *Auguſt. contra Manichæos.*

Paucos ratio capit ac probabilis oblectat intentio. Illud potius turba dicitur, quod ad remiſſionem curarum conſtat inuentum. *Caſſiod. lib. 3. epiſt. 52.*

Semper viuamus, vt rationem nobis reddendam arbitremur. *Lactantius Firmianus lib. 6. c. 4.*

Nam quicunq; rationem hominis abiecerit, ac præſentia ſecutus in humum ſe ipſe proſtrauerit: tanquam deſertor Domini, & Imperatoris, & patris ſui, punietur. Intendamus igitur iuſtitiæ, quæ nos inſeparabilis comes ad Deum ſola perducet: &, dum ſpiritus hos regit artus, infatigabilem militiam Deo militemus: ſtationes, vigiliaſq; celebremus: congrediamur cum hoſte, quem nouimus, fortiter: vt victores, ac deuicto aduerſario triumphantes, præmium virtutis, quod ipſe promiſit, à Deo conſequamur. *idem li. 7. cap. vlt.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Claud. Honor.

Hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, proſpecturamque laboris.

Manil. 2.

Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.

Claud. Manilii Th.

Diis proximus ille eſt,
Quem ratio non ira mouet: qui facta rependens
Conſilio, punire poteſt mucrone cruento.

Perſius 5.

Stat contra ratio, & ſecretam gannit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.

Ouid. epiſt. 19.

Cur reus infelix abſens agor? & mea cum ſit.
Optima non vllo cauſa tuente perit?

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Ratio ergo hoc poſtulat, ne quid inſidioſe, ne quid ſimulate, ne quid fallaciter agatur.

Fortes enim non modo fortuna adiuuat, vt eſt in veteri prouerbio, ſed multo magis ratio, quæ quibuſdam quaſi præceptis confirmat vim fortitudinis.

Eſt enim animus in partes diſtributus duas, quarum altera rationis eſt particeps, altera expers. Cum igitur præcipitur: vt noſmetipſis imperemus, hoc præcipitur, vt ratio coerceat temeritatem. Eſt in animis omniũ fere natura molle quiddam, demiſſum, humile, eneruatum quodammodo, & languidum. Si nihil eſſet aliud, nihil eſſet homine deformius; ſed præſto eſt domina omnium & regina Ratio, quæ connixa, per ſe, & progreſſa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animæ, quæ obedire debet, id videndum eſt viro. *Cic. li. de Offic.*

Irrideat ſi quis vult, plus apud me vera ratio valebit, quam vulgi opinio: neq; ego vnquam dicam illum bona perdidiſſe, ſi quis pecus aut ſuppellectilem amiſerit: nec non ſæpe laudabo illum ſapientem Biantem, cuius cum patriam Priænem cepiſſet hoſtis, cæteriq; ita fugerent, vt multa de ſuis rebus ſecum aſportarent: cum eſſet admonitus à quodam, vt ipſe idem faceret: Ego vero, inquit, facio. Nã omnia mecũ porto mea. Ille hæc ludibria fortunæ, ne ſua quidem putauit, quæ nos etiam appellamus bona. *idem in paradoxis.*

Domus ea quæ ratione regitur, omnibus eſt inſtructior rebus, quam ea quæ temere & nullo conſilio adminiſtratur. Exercitus is, cui præpoſitus eſt ſapiens & callidus imperator; omnibus partibus commodius regitur, quam is qui ſtultitia & temeritate alicuius adminiſtratur. *idem Rhet. veterum lib. 1.*

Lex vera atq; princeps, apta ad iubendum, & ad vetandum, eſt ratio recta. *idem de legibus 2.*

Nihil eſt mente & ratione melius. *idem de Natura Deor. l. 2.*

Rationis perfectio eſt virtus. *idem de finib. bono & malo.*

Rationi ſeruire libertas eſt. *Plut.*

Sola ratio incommutabilis & iudicii tenax eſt: non enim ſeruit, ſed imperat ſenſibus. *Seneca epiſt. 68.*

Bona illa ſunt vera, quæ ratio dat ac ſempiterna, quæ cadere non poſſunt, ac decreſcere quidem ac minui. Cætera opinione bona ſunt, nomen quidem habent commune cum veris, proprietas autẽ boni in illis non eſt.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Ama rationem, huius te amor contra durissima amabit. *Seneca epiſt.67.*

In nomine quidem optimum ratio eſt, hac antecedit animalia, Deos ſequitur. Ratio autem perfecta bonum hominis proprium eſt, cætera illi cum animalibus ſatisq; communia ſunt. Valet homo, & leones: formoſus eſt, & pauones: velox eſt, & equi: & ideo in his omnibus vincitur.

Nam cum ſola ratio perficiat hominem, ſola ratio perfecta beatum facit: hæc autem vnum bonum eſt, quo vno beatus efficitur ſcilicet virtus. *Senec. epiſt.77.*

Nihil poteſt eſſe diuturnum, niſi cum ſubeſt ratio. *Quintus Curtius de geſtis Alexandri lib.4.*

Nihil eſt non dicam in hominibus, ſed in omni cœlo atque terra, ratione diuinius, quæ cum adoleuit, atq; perfecta eſt, nominatur rite ſapientia.

Societatis humanæ vinculum eſt Ratio & Oratio, quæ dicendo, communicando, diſceptando, iudicando conciliat inter ſe homines, coniungitq; naturali quadam ſocietate. Neq; vlla re alia abſumus à natura ferarum. *Cic. 1. de legib.*

Plus apud nos vera ratio valet, quam vulgi opinio. *Parado 1.*

In re magna vincat ratio authoritatem. *Plin. Iun. lib.1.*

Munus animi, eſt ratione vti. *Cic. 3. Tuſc.*

Domina omnium & regina, ratio: connexa per ſe, & progreſſa longius, fit perfecta virtus: hæc vt imperet illi parti animi quæ obedire debet, id videndum eſt viro, velut ſeruo dominus, velut Imperator militi, velut parens filio 2. *Tuſc.*

Bene adhibita ratio, cernit quid optimum ſit: neglecta, ſtultis implicatur erroribus. *Cic. 4. Tuſc.*

Grauior & validior eſt decem virorum bonorum ſententia, quã totius multitudinis imperitæ, *Pro Plauo.*

Sunt homines, qui rationem bono conſilio à diis immortalibus datam, in fraudem malitiamq; conuertunt. *Cic. 3. de Natura Deorum.*

Rationi potius quam iracundiæ parendum. *F. Pachymer. lib.9.*

¶ Apophthegmata.

Socrates dicebat, in nauigando gubernatori auſcultandum eſſe: in viuendo autem illi, qui plus ratione valet. *Stob ſermon. de prudent.*

Idem. Eiuſdem dictum eſt: Nec equo ſine freno, neq; diuitiis ſine ratione tuto quis vti poterit, *Stob. ſer.3.*

Diogenes dicere ſolitus eſt, ſæpius in vita parandum λόγον ἢ βρόχον id eſt, ſermonem quam laqueum. Qui deſponderunt animum, ad laqueum confugiunt: quum ad conſolatorium ſermonem potius ſit confugiendum. Nam animo ægrotanti medicus eſt oratio. Nec abſurdus fuerit ſenſus, ſi λόγον accipias pro ratione: quaſi diceret, qui deſponderunt animum, confugiant ad rectam rationem. *Diogenis dictum extat apud Laert. lib.6. ca.2.*

Phocylides, Rationem homini telum ferro acutius eſſe dicebat. *Stob. ſerm.3.*

Ariſtoteles dicebat rationem recedere ab omnibus quæ per iram committuntur, eamq; fugere iracundiam tanquam acerbum tyrannum. *Stob. ſerm.20.*

Epictetus eius dictum eſt. Turpe eſſe muneribus opum potionẽ edulcare: Rationem autem deorum munus, non adhibere ad malitiæ dulcandum amaritudinem, *Stob ſer.13.*

Idem. Quemadmodum, inquiebat, ſi conceptus aut natus eſſes in naui, non ideo ſtatim eius gubernator fieri velles, neque enim natura ad te nauis pertineret: ſic neque opum abundantia, ſed ratio. Id igitur quod tibi naturale & cognatum eſt, videlicet rationem, proprium tibi cenſere, & eius curam ſuſcipere debes. *Eod. ſerm.*

Idem. Non paupertas, inquit, moleſtum facit, ſed animi cupiditas. Neq; diuitiæ à metu liberant, ſed ratio. Si tibi rationem igitur comparaueris, neq; diuitias deſiderabis, neq; paupertatem accuſabis. *ibid.*

¶ SIMILITVDINES.

Chryſoſtomi: Si, qui ſolis radios corporeis cupit haurire luminibus, non modo quod quærit, non efficiet, neque quod inſtituit peraget: verum ipſo quoque quo videt, priuabitur lumine, innumeraque ſuſtinebit incommoda: Multo ſane magis, qui in æternam illam lucem defigere obtutus quærit, eamq; rationibus conſequi mortalibus, hoc patietur. Nihil enim deterius eſſe poteſt poteſt: quam velle diuinas res humana ratione diſcernere atq; metiri. Ita enim ex fidei fundamento quiſq; decidit & longo errore iactatur vagus, atq; à luce deſeritur. *Homil.1. ad Hebræos.*

Sicut ſtatera, ſi lancem loco motam habeat, pondera iuſte non iudicat: Ita & anima, niſi rationis lancem ſtabilem ac firmiter vim diuini timoris affixam, res ſincere diiudicare non valet, ſed circumfertur iugiter, atq; deprimitur. *in 2. ad Tim. hom. l.5.*

Quemadmodum a vernis noſtris non exitus ſolum, ſed etiam introitus rationem exigimus, exquirentes vnde hæc aut illa acceperint, à quibus & quando, & qualia & quanta: Sic & Deus non ſumptus modo, ſed etiam poſſeſſionis rationem depoſcit. *apud Max. ſerm.45.*

Baſilii. Vt feræ facile ſuperantur, ſi demulceas: Sic cupiditates, iræ, timores, dolores, venenata animi mala, per quietem conſopita, nec efferata perpetua irritatione, vi rationis facilius domari ſolent. *Apud Anton. part.2. ſerm.76. Meliſſæ.*

Philonis, Sicut deterrimus quiſq; puer odit præceptores ac pædagogos, & omnem bonum monitorem caſtigatorumque: Sic rectam rationem gubernare ſolitam odit omnis effectuum amator. *lib. de ſacrif. Abelis.*

Quemadmodum oculis ea quæ aperta ſunt, quæq; in manibus comprehenduntur: ſic ratio ſincera penetrat etiam ea quæ ſub oculos non cadunt, ſed futura ſunt. *ibid.*

Thalaſſi. Sicut abſurdum eſt ſubeſſe bonum dominum improbo ſeruo: Ita & abſurdum, corruptibilis corporis mancipium rationalem mentem. *ad Paulum presbyterum.*

Sidonii Apollinaris. Sicut caro eſt inferior vita in creatione hominis: Sic vita ratione. *lib.7. epiſt.*

Tyrii Platonici. Quemadmodum diuerſis animalium generibus diuerſas itidem natura defenſiones, ad tuendam propriam vitam ſalutemq; conſtituit: vt leonibus vires, vt ceruis curſum, vt canibus venationes, vt aquatilibus natationem, volatilibus volatum, reptilibus cauernas: Ita hominum generi in cunctis huiuſmodi defenſionibus cæteris animalibus minori vtpote quod vires imbecillimas habet, impeditiſſimum curſum, volatus eſt penitus immune, natationem vix attingit, cauernariæ habitationis omnino impos, rationem tradidit Deus, quaſi donum quoddam, quod cunctis facultatibus illis æquipolleret, hicque amatorium diſſerens ſubiecit, velut freno cuidam equum, velut ſagittario arcum, temoni nauem, inſtrumentum opifici. *Serm.10.*

Non vides, nauigationem in mari vt vnus gubernator moderatur, tanquam corpus animus moderatur, vt nauis eius imperio pareat, vt animo corpus, vt venti nauem impellant, quemadmodum virtutes fortuna. Quid ſi tempeſtas oriatur, manente nauis moderamine gubernatore ſalutis nunquam amittitur ſpes, ſine naui ipſa recto feratur curſu, ſine arte tempeſtatem deuitet, dum tamen à gubernatore regatur. At ſi gubernatore incipiens, ipſum ſpoliaueris, inutilis efficietur nauis, etiam ſi firmitatem propriam habeat, inutilis afflatus ventorum etiam ſi fuerit ſecundus: propterea in mari & in naui, & in nauigatione precioſiſſimus eſt gubernator. Poſt gubernatorem, ſecundum accipit locum nauis: poſtremum eidem obſequia occupant extrinſeca. Sed & in curriculo vitæ animus ſupremum ſibi vendicat honorem, medium corpus, imum fortuna. *Serm.24.*

Socratis. Quemadmodum in nauigando gubernatori auſcultandum eſt: Sic in viuendo illi qui plus ratione valet. *apud Stob. ſerm. de prudentia.*

Antonii monachi. Quemadmodum naui orta maris tempeſtate facile ſubmergitur, niſi gubernator ſua induſtria regat: Sic affectiones ad deteriora rapiunt hominem, niſi recta ratione gubernetur. *ſerm.76. part.2. Meliſſ.*

Quemadmodum ad fauſtam nauigationem, gubernatore & vento opus eſt: ſic ad felicitatem ratione fortuna. *in Meliſſ. ſer.76. par.1. Maxim. ſerm.38.*

Archytæ Pytagorici. Quemadmodum aliquis computandis partibus coniunctis totum ex ipſis reſultans colligere poteſt: Ita in rebus quoque ratio quidem ſpeculationem vniuerſalem delineat, experientia vero ſingularia iudicat, *Lib. de viro bono & felice* [illegible], *& Stob. ſerm.*

Heroclis. Vt cylindrus à rectitudine deerrans, non firmatur ad axem circuli qui circumducitur: Ita animus qui à recta ratione ac propinquitate Dei decidit, non conſequitur vera bona. *in aurea Pythagoræ carmina.*

Plutarchi. In magno fluctu non ſiſtitur nauis, niſi pondus ancoræ retineat alto infixæ vado: ſic in magnis rerum procellis ſumma debet ratio animum cohibere, ne ab affectibus auferatur, *in Moralibus.*

Vt non æque cernunt cicadæ & accipitres, neq; ſimiliter volant aquila & perdix: Ita non omnia, quæ rationis participia ſunt, æque valent ratiocinandi acumine. *in Moral.*

Gubernator etiamſi multum conducit, tamen poteſt ſedare ventos & vndas: At ratio ac mentis habitus, non ſolum animi motus componit, verum & corporis morbos ſæpe leuat. *ibid.*

Vt nauis cui firma eſt ancora, in quouis portu poteſt conquieſcere: Ita animus ſi accedat recta ratio, quouis in loco tranquille iacet. *ibid.*

Nauis deſerta recipit gubernatorem, ſi quis velit in portum reducere: At animus ira percitus non admittit gubernatricem rationem aliunde, niſi intus ratio clauum accipiat. *In Moralibus.*

Vt quemadmodum ſi ſol non ſit, per reliqua aſtra noctem agemus. Ita quantum ad reliquos attinet ſenſus, nihil differemus à brutis, niſi ratio adſit. *ibid.*

Qui

...miſſi à pædagogis, ſuo relinquuntur arbitrio, non abiici-...erum, ſed mutant principem: nam pro pædagogo iam ra-...ens. ibid.

...ſidens puero, cauet & admonet, ne quid peccet: ſic ra-...animo præſens, non ſinit vſquam abire aut peccare. *In*

...ſatis eſt clauus, neq; frenum, niſi adſit qui arte modere-...ſufficit eloquentia ad moderandum populum: niſi acceſ-...onis moderatrix ratio. *In Moral.*

...ſatis eſt habere corpus ſanum, verum & bonæ habitudinis ...ſum ſit, oportet: ſic ratio non ſolum pura debet eſſe, & à vi-...mis, niſi ſit & robuſta. *ibid.*

...Vt equos propter crebras contentiones præliorum fe-...exultantes, domitioribus tradere ſolent, vt iis facilioribus ...ſic homines ſecundis rebus effrenatos, ſibi præſidentes, ...in gyrum rationis & doctrinæ duci oportet, vt perſpiciant ...humanarum imbecillitatem, varietatemque fortunæ. *lib.* 1.

...Rectæ rationis anima tam immutare naturam ſtatus ...poteſt, quam ignis aut deorſum niti aut in tranſuerſum, ...modo, flammam ſuam fundere. *lib* 3. *cap.* 19. *de ſapientia*

...Nauis precioſa dicitur, non quæ pretioſis coloribus pi-...cui argentum noſtrum eſt, nec cuius tutela ebore cæla-...ficiis ac operibus regis preſſa eſt, ſed ſtabilis & firma, & ...aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum ma-...gubernaculo parens, velox, & non ſentiens ventum. Gla-...bonum dices, non cui deauratus eſt baltheus, nec cui vagina ...diſtinguitur, ſed cui ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro ...mentum omne rupturus. Regula non quam formoſa, ſed quã ...quæritur. Eo quoq; laudatur cui comparatur, quodq; illi ...eſt. Ergo in homine nihil ad rem pertinet quantum fœ-...quam multis ſalutetur, quam pretioſo incumbat lecto, quã ...poculo bibat, ſed quam bonus ſit. Bonus autem eſt, ſi ra-...cita & recta eſt, & ad naturæ ſuæ voluntatem accommoda-...*epiſt.* 77.

...*madmodum* omnis natura bonum ſuum niſi conſummata ...Ita hominis bonum non eſt in homine, niſi cum in ii-...perfecta eſt. *Seneca lib.* 2. *epiſt.* 125.

...*Laurentii Iuſtiniani patriarchæ.* Tolle ab homine rationem, & ...quam nauis in medio æquoris abſq; gubernaculo ac dire-...ſtibus enim nauis impulſa, nunc impetit ſcopulos, nunc il-...undis, nunc iactatur in litore ſui ſemper patiẽs detrimentũ, ...omni ipſius diſſoluta compage, efficiatur inutilis amit-...propriam formam, transfretandi vſum, vtilitatemq; commer-...*contemptu mundi.c.* 1.

...Cupreſſi ſemina adeo minuta ſunt, quædam oculis cerni ...poſſint, & tamen in eo tanta eſt arbor, tam procera. Ita ratio ...quiddam eſt occultum, ſed eadem maxima eſt ſi prode-...ſuam explicet. *Lib.* 17. *c.* 10.

...*Ingentia pondera*, quæ nullis hominum viribus tolli poſſunt, ...facile tolluntur: Ita quod vi nequeas efficere, ratione & ar-...efficias. *In Similib.*

...Res præſentes longe magis mouent quam abſentes, ...quod hodie ratio cedit ſenſibus nam ſenſus vrgentur præ-...ratio vero (quæ natura ſuperior) duntaxat innititur abſen-...futurorum imaginibus. *in apoph.* 108.

Quanto fortior dextra manu ſiniſtra: tanto potior eſt Ratio ipſa ...2. *in apoph.* 112.

...dexter pes ſemper anticipat ſiniſtrum: Sic ratio experientiam.

Ratiocinatio.

❡ Philosophicæ Sententiæ.

RAtiocinatio eſt oratio in qua nonnulli ita ponuntur, vt diuerſum quid ab his neceſſario efficiatur, quia ea ita ſint: quod poſtremo indicit nullo extremo egere externo, vt neceſſaria ...conſecutio. *Ariſt. lib.* 1. *de* 1. *Reſolut. c.* 1.

Perfectam ratiocinationem appello, quæ nulla alia re eget præ-...ea quæ in ea ſumpta ſunt, quo colligendi neceſſitas ſit euidens, ...perſpicua. Imperfectam, quæ vna re aut pluribus eget: quæ etiam ...ad extrema conceſſa & ſubſtrata conſequantur neceſſario: non ...tamen illæ in propoſitionibus expreſſæ. *ibid.*

Eſt ratiocinatio, oratio in qua quibuſdam poſitis aliud quiddã, ...quam quæ poſita ſunt, ex iis ipſis quæ poſita ſunt, efficitur neceſſa-...rio. *li.* 1. *Topic.* 11.

Eſt ante demonſtrationem de ratiocinatione diſſerendum, eo ...quod hæc latius patet: huius enim illa pars quædam eſt: hæc vero ...rum, atq; in plurib. *lib.* 1. *de prima Reſolut. ca.* 4.

Non efficitur ratiocinatio ex complexione & propoſitione vna, quod ſi aſſumatur altera fiet, *libro primo de prima Reſolut. cap.* 21.

Ratiocinationes huiuſmodi ſunt primæ, quæ tribus verbis per vnum quod medium eſt concluduntur. *lib.* δ. 4. *Methaphyſic. cap.* 3. *T.* 4.

Syllogiſmus omnis duobus pronunciatis aut pluribus conſtat. *lib.* 2. *de prima Reſolut. c.* 20.

Cum in ſyllogiſmis alii in toto ſint, alii in parte: qui in toto ſunt, multa ſemper concludunt: qui vero in parte ſunt, ſi affirment, plura quidem concludunt: ſin negent vnam tantum concluſionem colligunt. *Ariſt. lib.* 2. *de prima Reſolut. c.* 1.

Ratiocinatio principiis generalibus & vniuerſis conficitur & congeditur. *lib.* 6. *Ethic. c.* 3.

Inductio quidem veriſimilior apertiorq; eſt, ſenſuumque iudicio familiarior & notior, ac ſæpius in populi ore verſatur. Ratiocinatio autem magis vrget: ad eoſque qui contradicunt refellendos potentior eſt. *Ariſt. lib.* 1. *Topic. c.* 10.

Vera quidem tum ratiocinatio eſt, cum ex quibuſdam poſitis quippiam ab iis, quæ poſita ſunt, diuerſum ob id neceſſario ſequitur: quia illa ſunt antepoſita: *libro primo de Reprehenſ. Sophiſt. cap.* 1.

Eſt φιλοσόφημα, ratiocinatio neceſſaria: Epicherema autem ratiocinatio probabilis: Sophiſma autem ratiocinatio pugnax: Απόρημα ratiocinatio in vtramque partem diſſerendi, *lib.* 8. *Top. ca.* 4.

In tractandis argumentationibus per ratiocinationem peccatur, cum aliquid pluribus oſtenditur, quod paucioribus poteſt. Quæ etiam in argumentatione reperiuntur. *ibid.*

In omni ratiocinatione neceſſe eſt extremum alterum affirmari: vnum item in toto ſumi: quippe cum ſine vllo toto nullus plane ſit ſyllogiſmus: vel certe ad propoſitum non pertinebit: aut propoſitam initio quæſtionem poſtulabit. *libr.* 1. *de prima Reſolut. capit.* 24.

Perſpicuum eſt in omni ratiocinatione quippiam vniuerſale eſſe oportere: concluſionemque vniuerſalem ex ambobus finibus in toto probari. *Ariſtoteles libro primo de prima Reſolutio. capit.* 24.

Planum eſt in omni ratiocinatione, aut pronunciata ambo complexioni ſimilia neceſſaria, vel certe alterum non modo inquam, quia aiat, aut neget: quin & quia neceſſarium ſit, vel abſolutum, vel accidens. *idem li.* 1. *de* 1. *Reſolut. c.* 24.

Conſtat omnem in vniuerſum demonſtrationem, omnem item ratiocinationem ex tribus tantum finibus ſtrui. Quod cum plane intelligatur, perſpicuum quoque eſt, duobus tantum pronunciatis eam conſtare non pluribus: quippe cum tres fines duo tantum pronũciata efficiant, niſi quippiam extrinſecus accidat ad perficiendã ratiocinationem, vt ab initio à nobis dictum eſt. *libr.* 1. *de Reſolut. c.* 26.

Luce clarius apparet in qua ratiocinatione pronunciata ea non ſunt paria, ex quibus principalis concluſio efficitur: eam inquam argumentationem aut nihil collegiſſe, aut plura poſtulaſſe, quam quæ ad quæſtionem neceſſaria eſſent. *ibid.*

Neceſſe eſt demonſtrationem ac ratiocinationem per tres illas figuras, quas expoſuimus, effici. *lib.* 1. *de Reſolut. c.* 13.

In iis ratiocinationibus quibus affirmatio oſtenditur, nunquam medium extra extrema accipi poteſt. In iis vero quæ negationem concludunt, in hac quidem figura prima nil etiam extra concluſionis attributum accipietur. *libr.* 1. *de Demonſtrat. cap.* 9. *T.* 38.

In ratiocinationibus eſſentia principium eſt omnium: ex eo enim quod quid eſt, ratiocinationes ſunt. *Metaphyſ. libr.* 6. *cap.* 9. *Tex.* 31.

Vt plus quam vna negatio in ratiocinatione ſumatur, fieri negamus. *li.* 1. *de Demonſtr. c.* 21. *T.* 40.

Omnis ratiocinatio vnum alteri conuenire per medium oſtendi. *lib* 2. *de Demonſtr, c.* 4. *T.* 3.

Omnis ratiocinationis vis poſita ex iis, ex quibus conſtat ſumptionibus, *lib.* 1, *de Demonſt. c.* 2. *T.* 3.

Quoties cunque nihil neceſſario colligitur, ex iis ſane ratiocinatio non fuerit. *li.* 1. *de Reſolut. c.* 4.

De ratiocinatio quidem fuerit vbi primum in medio nullo reperietur: ſimul & hoc in poſtremo nullo. *libro primo de* 1. *Reſolut. cap,* 4.

Hoc loco nobis exponendum eſt non Dialecticas modo ratiocinationes ac Demonſtrationes per figuras ſuperiores effici: ſed oratorias, ac omnem probationem in quauis oratione docendi. Res enim omnes probamus aut ratiocinatione, aut inductione *libr.* 2. *de Reſolut. c.* 23.

Illud quidem ex iis quæ dicta ſunt efficitur, nec demonſtratione, nec vlla neceſſaria concluſione, quid quæq; res ſit probari poſſe: nihilominus tamen per aliquam demonſtrationem & ratiocinationem apertum fieri quid res ſit: *libro* 2. *de Demonſtr. cap.* 9. *T.* 8.

Sunt numero paria, & ea ex quibus argumentationes conſtant, & ea in quibus ratiocinationes verſantur; quippe cum probationes

bationes ex propoſitionibus conficiantur, & ratiocinationes quæſtionibus ſint. *lib.1. Topic.c.5.*

Ratiocinationum eſſentia rei principium eſt. *Metaphyſ. libr.12. cap.4.*

Eorum omnium quæ vel medio continentur, vel concluſione vna eſt & eadem ratiocinatio: ſi hæc in concluſione ponantur in medio. *lib.2, de 1. Reſolut. cap.1.*

Poteſt fieri vt pronunciata vera ſint ea, quibus conſtat ratiocinatio, nonuunquam etiam falſa: alterum vt verum ſit, alterum falſum. *lib.2. de Reſolut. c.2.*

Neque ratiocinatio efficietur, ſi pro habitu ſumas res eas, quæ ab habitu appellationem habent, vt ſi pro ſanitate ſanum collocetur, pro morbo ægrum. *lib.1. de Reſolut. c.36.*

Quoties aliquid ratiocinatione concludimus, non ſumimus quid ſit ratiocinatio quandoquidem eſt ita ſemper affecta vnaquæque propoſitio, ex qua conſtat ratiocinatio ad alteram: vt illam veluti totum, aut veluti illius pars quædam reſpiciat. *lib.2. de Demonſt. cap.6. T.5.*

Dialectici aut ratiocinatione, aut inductione diſſerunt. Vtraque enim argumentatione ex iis quæ ante cognita ſunt id quod quæritur, docetur. Illa quidem acceptis quibuſdam quaſi perceptis & cognitis ab iis quibuſcum diſputatur. Hac vero, ob id quod res vniuerſa efficitur per ſingularia, quæ ſunt vnicuiq; manifeſta. *lib.1. de monſtrat. c.1. T.1.*

Is qui ſcite ratiocinatur & concludit rebus non dubiis & perſpicuis: id quod dubium eſt, aperit & oſtendit. *li.8. Topic. c.3.*

Eiuſdem eſt tam quod credibile eſt, quam quod credibile videtur perſpicere, vt Dialecticæ tam ſyllogiſmum quam apparentem ſyllogiſmum. *Ariſt. li.1. Rhet. ad Theodect. c.1.*

Rebellio.

¶ LOCI BIBLICI.

REbellio damnatur. *Deut.* 21. v. 27, 1. *Sam.* 15. 23. Rebellionis merces. *Eſa.* 45. 34.

Rebelles in Moſen comburuntur, *Num.* 16. v. 35. Rebelles Iſraelitæ, *Deut.* 9. 24. & 31. 27. Core, &c. *Num.* 16. v. 1.

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Rebellionis *exempla*: Iſraelitæ, *Exod.* 16, v. 20. *Num.* 14. 4. & 26. 9. *Deut.* 9. 23. 24. Core, Dathan & Abiron, 16. 12. 14. Ieroboam, 1. *Reg.* 11. 26. Zambri, 16. 9. 16 Serui Benadad, 20. 32. Oſee, 2, *Reg*, 17. 4. Ioiacim, 24. 5. Sedechias, v. 20. 2. *Paralip.* 36. 13. *Ezech.* 17, 15. 16. Edom, 2. *Paral.* 21 8. 9. 10. Iudæi, 1. *Eſdr.* 4. v. 12. Subditi Alexandri, 1. *Machab.* 11. v. 14 Philippus, 2. *Machab.* 13 v. 23. Minatur etiam Deus ſe fame, peſte & gladio perditurum Sedeciam & populum Iudaicum, aliaſq; omnes gentes, quæ detrectent ſeruire regi Babel, *Iere.* 27. 8. *Ezech.* 17. 13. Alter Hebræorum litigantium, *Act.* 7. 27. Iſraelitæ, *Rom.* 10. 21.

Rebellis dicitur, qui ſemel & iterum victus, atq; in deditionem receptus, malitioſe bellum inſtaurat, & legitimo domino obedire recuſat. Is variis nominibus, peruicaciam ſuam pingentibus ab Hebræis traducitur, vt à Latinis appellatur, apoſtata, defector, proditor, perfidus, &c.

Reconciliatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REconciliatio, Græce καταλλαγὴ, διαλλαγὴ, ῆς, ἡ, & διαλλάττω, reconcilio dicitur. Eſt autem reconciliatio amicitiæ reparatio, *ſecund. B. Thom. 4. ſent. diſt. 15 q.1. art.5.* Venit autem reconciliatio à reconciliare, quod eſt in gratiam reſtituere, quoties ſcilicet amici qui interpoſita aliqua offenſa, aliquandiu fuerint, in priſtinā redeunt beneuolentiam familiaritatem. Venit, autem à concio, *quæ quid ſit vide ſupra in Concio.* Hinc fit concilium, multitudo populi conſulendi gratia congregata à quo conciliabulum, locus in quo concilium congregatur.

¶ LOCI BIBLICI.

Reconciliatio cum Deo per Chriſtum, *Rom.* 5. v. 10. 11. 12. *Corinth.* 5. v. 18. 19. *Coloſſ.* 1. v. 20. 22. Reconciliatio cum fratre præcipitur, *Matt.* 5. 24 *Iac.* 5. v. 16. Reconciliationis ſeu expiationis dies, *Leuit.* 23. 27.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Si abſens eſt, vade non pedibus corporis, ſed animo humili te proſternas in conſpectu eius, cui oblaturus es: ſi præſens eſt, reuocandus eſt ad mortem ab eo veniam petendo, ſi eum læſiſti vel ſi te læſerit, dimittendo rancorem. *Auguſt. in Matth.5.*

Sciendum quod ille recte delicti ſui veniam poſtulat, qui prius hoc, quod in ipſo delinquitur: relaxat. Munus enim non accipitur, niſi ante diſcordia ab animo pellatur, dicente veritate: Si offers munus tuum, &c. Quanti repenſandum eſt, cum omnis culpa munere ſoluatur, quam grauis eſt culpa diſcordiæ, qua nec munus accip[...] nec proximus reconciliatur. Debemus itaq; ad proximum qua[...] longe poſitum longeque diſiunctum mente ire, eiq; animum [...]iicere, humilitate ac beneuolentia, *Gregor. dial. lib.4.*

Si cogitatu offendiſti, cogitatu reconciliare: ſi verbis, verbis, [...]ctis, factis. Non enim quem factis læſiſti, ſine factis placaueris. [...] cauſa oras Deum, ſine cauſa eleemoſynas facis de rebus qu[...] ſpoliaſti. Quid enim prodeſt, ſi vnus ad Deum pro te orat, & [...] aduerſum te Deum interpellet? iuxta illud Eccleſiaſtici 34. Dona [...] quorum non probat Altiſſimus, *Chryſoſtom. in Matth.5.*

Fruſtra propitiari ſibi Deum quærit: qui cito placari in pro[...] negligit. *ibid.*

Si tantummodo non lædas eum, qui te læſit, auertas tamen te [...] eo, nec libenter cum videas, manet ſine dubio vulnus in pectore [...] dolor angueſcit in corde. Quod ſi eſt, nondum vtique, quod C[hri-] ſtus mandauit, expletur. Nunquid tu ita vis propitium tibi fieri [De-] um, vt non te quidem lædat, auertat ſe tamen à te, & peccator[um] tuorum memoriam teneat, & videre te nolit? Igitur qualem vi[s] ga te eſſe Deum, quum delictorum veniam poſcis, talem te e[xhibe-] re debes his qui deliquerunt in te. *lib. de compunctione cordis.*

Si ad menſam cuiuſq; potentis hominis, nemo præſumit c[um] ſciſſis veſtibus & iniquitatis accedere, quanto magis à conuiui[o æ-] terni regis, id eſt, ab altari domini debet ſe vnuſquiſq;, tondiæ, [...] odii veneno percuſſus, iracundiæ furore repletus cum reuerentia [...] humilitate ſubtrahere, propter illud quod dicitur: Vade prius re[con-] ciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. Et iterum: A[...] mice quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? *Au[g.] in ſerm. conſecrationis Eccl.*

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Plaut. in Amph.

Nam in hominum ætate multa eueniunt huiuſmodi,
Capiunt voluptates, mox rurſum miſerias.
Iræ interueniunt, redeunt rurſum in gratiam.
Verum iræ ſi quæ forte eueniunt huiuſmodi
Inter eos, rurſum ſi reuentum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe quam prius.

Terentius.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

¶ SENTENTIAE PHILOSOPHORVM.

Diſſenſio ab aliis, à te reconciliato incipiat, cum ignoſcis, beneficium tuum tempera, vt non ignoſcere videaris, ſed abſoluere, quia grauiſſimum pœnæ genus eſt, contumelioſa venia. *Seneca lib. de Moralib.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Euclidi cum fratre ſimultas erat: Is quum minitans dixiſſet, Diſpeream ni te vltus fuero: Euclides contra, Diſpeream (inquit) ne tibi perſuaſero. Hoc dicto ſoluta eſt ſimultas, & redium eſt in gratiam. *Eraſ. li.6 apoph.*

M. Craſſus. Quum Pompeius & Craſſus in conſulatu collegæ deceſſuri eſſent magiſtratu, ſibi viſum in ſomnis, Iouem iuſſiſſe ne prius ſe magiſtratu abdicarent, quam in gratiam rediſſent. Idem flagitante populo, Pompeius nihil motus eſt: at Craſſus ſurgens, ſuo collegæ dexteram porrexit, dicens: Nihil, o Quirites, me indignum facturus mihi videor, ſi prior cum Pompeio in gratiam redeo, quem vos etiamnum impuberem Magnum cognominaſtis: cuiq; prius triumphum decreuiſtis, quam in ſenatum allectus eſſet. *Plut. in Craſſo.*

Cicero. Craſſus in Syriam profecturus, malens Ciceronem amicum quam inimicum relinquere, officioſe ſalutato dixit, ſe apud illum velle cœnare: quem Cicero alacriter excepit. Poſt aliquot dies quidam amicorum egerunt apud Ciceronem, vt cum Vatinio quoque rediret in gratiam. Num, inquit, & Vatinius mecum cœnare vult? Significans, illum cœnam ambire potius quam amicitiam. *Eraſ. li.4. apoph.*

Ludouicus XII. Gall. Rex. Anna regina eius vxor, acrius & ſæpe apud eum inſtabat, & tandem ſe adepturam ſperabat, vt Claudiam filiam (poſtea Franciſci Valeſii coniugem) deſponderet Carolo V. Maximiliani Cæſaris nepoti. Sed rex ſapientiſſimus, veluti præſagiens inter Hiſpanos & Gallos nullam poſſe iniri reconciliationem, ſed animo diſcordes perpetuo fore: Tu vis, inquit, fœdus ferire inter feles & mures. *Ex lib. facete dictorum à Ludouico, qui commentariis Æneæ Syluii de dictis & factis Alphonſi adiunctus eſt.*

¶ SIMILITVDINES.

Nazianzeni. Veluti ſi quis ramum arboris in aliam partem vi detorqueat aut inflectat, cum forte remiſerit, in id quod fuerat ad matris pectus recurrit, & naturæ prioris obtinet locum, atq; oſtendit quod violenter quidem declinatus fuerit, non tamen redierit violenter: Ita qui contra naturam aut debitum ſegregati fuerunt, aut diſceſſi, quanto diffuſius ſuperati fuerint, tanto ardentius & inſtantius adiuuantur. *Lib.7. de reconciliatione.*

Caſſiterii

...rum,id eſt, ſtannum aut plumbum album, æs ruptum fer-
..., vtcunque contingens propter affinitatem quam habet
...que: Ita amicus amicitiam ac beneuolentiam diſruptam
...are debet, vtrique ſe accommodans ex æquo, *Plutar-*

...facile accenditur in paleis, & pilis leporinis, ſed idem mox
...ur, ſi nihil addas: ſic iræ amantium, aut nuper coniugato
...mo ſe admiſcuerit. *Plut.*
...ryſtalli fragmenta ſarciri nullo modo poſſunt: Ita difficilli-
...os reconciliare, qui ex arctiſſima familiaritate in mutuum
...venerint. *ibid.*

¶ EXEMPLA BIBLICA.

...conciliationis cum proximo offenſo *Exempla*: Iudas. *Geneſ.* ... Fratres Ioſeph, 50. *v.*17.18.19.20, Pharao, *Exod.*10. *v.*16.17. Iſ... *Samuel.*12. *v.*18.19. Semei, 2. *Samuel.*19. *v.*19.

Vide Amicitia, & Venia.

Recordatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

Recordatio eſt eorum quæ in memoria exiſtebant, quæ qua ſi collapſa, ac pene obliterata erant, reſumptio & inſtauratio.

Recordatio eſt notiore i alicuius à natura nobis ingenita, ...ile quiduis percipimus, cum veris aſſentimur & rerum diuer... formas ingenii dexteritate magna percipimus, earundem re... ...videmur, quæ mentis dexteritas Notio dicitur: & eſt quaſi ...dam mentis ad res percipiendas accommoda, qua illuſtra... ...mus ſolum natura duce, vel ſine doctore multa cognoſcit, ...tum eſſe, vel res à magiſtris traditas facile percipit. *Sebaſtian.* ...*in Platonis Phædonem.*

¶ LOCI BIBLICI.

...recordemur beneficiorum Dei, exhortatio, *Deut.*8.2. Recor... ...Deus noſtri, cum nos liberat aut aliquid donat. *Gen*, 50. *v.*29.1. ...

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Recordatio tum deniq; accidit & efficitur, cum motus vnus ani... ...vim habet, vt alterum conſequatur. *lib. de Memor. & Re...*

Cum recordatur homo quodammodo poteſt per ſe moueri ad ...quæ principium ſequuntur: cum non poteſt per ſe, ſed aliena vi ...ge get, non iam meminit. *ibid.*

Facile eorum recordamur, quæ ſæpe cogitamus. *ibid.*

Recordatio in nullo alio animantium quæ nota ſint, niſi in ho... ...reperitur, propterea quod recordatio ratiocinatio quædam ... *ibid.*

Recordatio memoriæ, repetitio aut ſuſceptio non eſt.

Recordatione plus valent celeritate ingenii præditi & dociles ho... ...nes. *lib. de Memor. c.*1.

Quæ in recordatione & expectatione conſiſtunt, à ſenſu etiam ...ur: aut enim eorum quæ ipſis euenerunt, recordatione ho... ...ntes lætantur: aut eorum quæ ſperant expectatione. *li.* 7. *de Nat. c.* ...

Recordationem ponit Plato, Ariſtoteles præexiſtentem cogni... ...tem in intelligendo, in qua re nulla eſt diſſenſio.

Recordatio etſi exiſtat, tamen nihil in lucem educi poteſt, niſi ...ſuum perceptione.

Recordatio partim fit à ſimili, partim à diſſimili, & cum à ſimi... ...ius recordatur, cogitat an hoc deficiat ſecundum ſimilitudinem, ...non ab eo cuius recordatus, *Plat. in Phæd.*

Recordatio eſt maxime cum alicui viſo aliquo alterius quis me... ...nit, cuius per tempus, & eo quod diu conſpexit oblitus eſt. *idem.* *ibid.*

Recordatio fit cum quis aliud quid viderit vel audiuerit, aut ali... ...o ſenſu perceperit, & non ſolum illud cognouerit, ſed etiam de ...o cogitauerit, cuius non eadem eſt ſcientia, ſed alia *ibid.*

Recordatio eſt cum anima ipſa in ſe ipſam reſumit abſque cor... ...pore quod cum corpore anima pertulit, & cum de perdita me... ...moria ſeu ſenſu rei, quam didicit anima in ſe ipſa vertat. *Plat. in Phæd.*

Recordatio non fit niſi quis prius hoc aliquando ſciuit. *idem ibi.* *Plat in Phæd.*

Recordatio eſt ſapientiæ deficientis influxio. *Idem, de leg. dia-* *log.*5.

Recordari eſt repetere ipſum in ſe ipſum ſcientiam. *De Vir-* *tut.*

Recordatio accommodatur rebus deliberatiuis, hoc eſt, iis quæ præceptis artificialib. & theorematibus percipiuntur, *Chalc. in Tim.* *Plat.*

Recordatio, vt ait Plato, eſt ſapientiæ deficientis influxio, quæ influxio tum à corpore ſeu rebus corporeis, tum à virtute ſeparata, emergit. *Gabriel Burathus de reminiſcentia, li.*4.

Vide Contemplatio, Memoria, Obliuio.

Recreatio.

¶ POETICÆ SENTENTIÆ.

Lucanus ad Piſonem.

Nec enim facundia ſemper
Adducta cum fronte placet: nec ſemper in armis
Bellica turba manet: nec tota claſſicus horror
Nocte dieq; gemit: nec ſemper Gnoſſius arcu
Deſtinat, exemplo ſed laxat cornua neruo:
Et galea miles caput, & latus enſe reſoluit,

Ibidem.

Ignea quin etiam Superum pater arma recondit,
Et Ganymedea repetens conuiuia menſa,
Pocula ſumit ea, qua geſſit fulmina, dextra.

Horat. 2. Serm. 6.

Quo, bene, circa.
Dum licet in rebus iucundis viue beatus.

Perſius. 5.

Indulgo genio. carpamus dulcia: noſtrum eſt,
Quo viuis: cinis, & manes, & fabula fies.

Martialis. 7.

Viue velut rapto fugitiuaque gaudia carpes:
Perdiderit nullum vita ſerua diem.

Idem 10.

Gaudia tu differs: at non & ſtamina differt
Atropos, atque omnis ſcribitur hora tibi.

Tibullus. 1. 8.

At tu, dum primi floret tibi temporis ætas,
Vtere, non tardo labitur illa pede.

Sen. Herc. fur.

Poſt multa virtus opera laxari ſolet.

Stat. 4. Syl. 4.

Noſtra fatiſcit
Laxaturque chelys, vires inſtigat, alitque
Tempeſtiua quies, maior poſt otia virtus
Talis cantata Briſeide venit Achilles
Acrior, & poſitis erupit in Hectora plectris.

¶ APOPHTHEGMATA.

Anaxagoras publice decretis honoribus animo magno repudiatis, id ſibi omnino poſtulaſſe commemoratur, vt quo die mortem obiret, pueris, qui diſciplinis & artibus operam darent permitteretur feriatos otiari & ludere. Senſit enim vir doctiſſimus, ingenia adoleſcentium nimio ſtudio frangi, refocillatione autem aut recreatione ad nouos labores agiliores fieri *Plut. in Polyticis.* Vel potius ratione ſibi famam comparare curauit.

Amaſis Ægypti rex ab amicis reprehenſus, quo perfunctus negotiis forenſibus potaret, omniq; voluptatum genere ſolueretur, reſpondit: Qui arcus habent, eos non intendere niſi quum opus eſt: quos ſi ſemper intendant, rumpendos eſſe, ac ne tum quidem fore vſui, quum exigit vſus. Ita qui nulla relaxatione curas ſuas ſoluunt, aut mente captos, aut corpore male affectos euadere. *Bruſ. li.* 4, *ca.* 28.

¶ SIMILITVDINES.

Plutarchi, vt ſunt vices ſomni & vigiliæ, noctis & diei, tempeſtatis & ſerenitatis, belli & pacis Ita labores leuandi ocio & luſibus. *in Moralib.*

Lyram & arcum remittimus, quo melius poſſint tendi: Ita recreandus ocio animus, vt ad labores reddatur vegetior. *idem, ibidem.*

Auriga non ſemper adducit habenas, ſed aliquando remittit: Ita pueris nonnihil indulgendum. *ibid.*

Vt arcus tenſus rumpitur: Sic animus remiſſus frangitur. *Apud Eraſmum.*

Ciceronis: quemadmodum volucres videmus procreationis atq; vtilitatis ſuæ cauſa fingere atq; conſtituere nidos, eaſdemq; autem cum aliquid effecerint, leuandi laboris cauſa paſſim ac libere ſolutas opere violare: Sic noſtri animi, negotiis atq; opere defeſſi geſtiunt. & volitare cupiunt, vacui cura & labore. *Lib. de Oratore.*

Senecæ: quemadmodum celator oculos diu intentos ac fatigatos remittit atq; reuocat, & (vt dici ſolet) paſcit: Sic nos animum aliquando debemus relaxare, & quibuſdam oblectamentis reficere. ſed ipſa oblectamenta opera ſint, ex his quoq; ſi obſeruaueris, ſumes quod poſſit fieri ſalutare, *Libro 2 epiſt.*59.

Plinii: vti nouales licet alternis interquieſcant annis, tamen eam ceſſationem vbertate compenſant Ita relaxatio in-

geniorum

geniorum mediocris facit, vt ad ſtudia reuerſi, plus efficiamus vigore animi, licebit breuiore temporis ſpacio. *lib.*18.*c.*16.

Vide, Labor, Otium, Quies.

Redemptio.

¶ LOCI BIBLICI.

REdemptio, pro redemptionis ſigno aut indicio, *Exod.*8, 23. Redemptio per Chriſtum facta, *Matth.*20 27. *Marc.*10.45. *Act.*28 29. *Ro.*3.24. & 4.25. & 5. *v.*6.9. & 8.1.1. *Cor.*1.30. *Eph.*2.7. *Coloſſ.* 1.14.1. *Theſ.*1.10.1, *Timot.*26, *Heb.*9.12.1. *Pet*, 1. *v.*18. 19, 2. *Pet.*21. *Apoc.* 3.9 Redemptionis noſtræ finis, *Luc*, 1. *v.*74.75. *Eph.*1. *v.*4.5.6. *Tit.* 2. 14. *Hebr.*9.14, Redemptio Corporis noſtri vocatur liberatio à corpore (id eſt, diſſolutio) Rom. 8.23. qua fit, vt ſpiritus à corpore liberatus, à Chriſto recipiatur, *vt Rom.*10. *Phil.* 1. 23. vel illa corporis ipſius inſtauratio, quæ futura eſt noſtræ adoptionis conſummatio, *Luc.*11.28.

Redempotr noſter Chriſtus, 1. *Cor.*1.30.1. *Timoth.*2.6.

Redimere nouit Deus ſuos multis modis ex anguſtia, *Gen.*19.1. &c. *Exod.*14. &c. 18, 6.1. *Sam.* 23. *v.* 14.26. 2. *Reg.*7.1. &c. *Par.*17.31. & 20.24.1. *Eſdr.*8.22. *Eſth.*7.5. *Pſ.* 4.9. & 91.9. *Eſa.*41. 10. & 43, 1. *Dan.* 3.91. & 6. *v*, 21.23.2. *Pet.*2.9.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Redemptio à peccatis.

Domine adiutor meus & redemptor meus. *Pſ.*28.

Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. 111.

Quia apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Et ipſe redemit. Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius. 130.

Ecce enim in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram, quia veni & non erat vir, vocaui & non erat qui audiret. Nunquid abbreuiata & paruula facta eſt manus mea, vt non poſſim redimere? aut non eſt in me virtus ad liberandum? *Eſai.*50.

Solue vincula colli tui captiua filia Sion. Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. *Eſa.*52.

Dignus es Domine accipere librum, & aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo. *Apo*, 5.

Gaudete & laudate ſimul deſerta Hieruſalem, quia conſolatus eſt Dominus populum ſuum, redemit Hieruſalem. *Eſa.*52.

Qui [illegible]dit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, *Tit.*1.

Vide, Chriſtus, Paſſio.

Refugium.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REfugium noſtrum Deus: 2. *Sam.*22.3. *Pſ.*9.10. & 18. 3. & 49. & 94.22. & 144.2. *Ierem.*16.19.

Refugii ciuitates, *Exod.*21.13. *Nu.*35.11. *Deu.*4.41. & 19. *v.*2.7. *Ioſu.*20 [illegible]. &c. 1. *Reg.*1.50. & 2.28.

¶ ADAGIA.

Abdera pulchra Teiorum colonia.

Strabo lib. Geographiæ 14. tradit Teios, cum Perſarum contumelias ferre non poſſent, vrbe relicta Abdera Thracum vrbem demigraſſe. Atq; hinc illud vulgatum fuiſſe, Αβδηρα καλὴ Τηίων ἀποικία. Id eſt, *Abdera pulchra Teiorum colonia. Hoc Ænigmate ſignificamus, non deeſſe quo confugiamus: Si quis præter modum peragat eſſe moleſtus.* Germani ſolent occinere: Die Welt iſt noch weit genug. Die Welt iſt noch nicht zu einem Beltzermel worden. In andern Landen iſt auch gut Brot eſſen.

Ne ſi ad Iouis quidem aulam, οὐδ᾽ ἂν πρὸς αὐλὰς Ζηνός.

Qui metuunt malum ad aſylum confugiunt, verum à morte nullum eſt effugium. Prouerbii ſpecies eſt in illis verbis. Ne ad Iouis quidem atrium, quod pro tutiſſimo refugio poſuit Sophocles.

¶ FABVLA.

Ex agitatus à canibus ad boues confugit ceruus, orans vt ſe tegere velint & apud ſe deliteſcere patiantur. Non repudiant preces illius boues, ſed monent, vt de tutioribus latebris ſibi proſpicere velit, aiuntque vereri ſe, ne in ſtabulo deprehendatur. Omnes periculum ſubiturum affirmantem, recipiunt, fœno atq; ſtramine obruunt. Aduenit paulo poſt villicus, & negligenter ad boues reſpicit atq; abit. Lætus ceruus ſe omne diſcrimen euitaſſe ſperat, ſed cognoſcit à bobus, mox affuturum ipſum villæ & agrorum dominum, cuius diligentiam & inſpectionem ſi euaſerit, tum ſibi certo ſalutem poſſe polliceri. Venit igitur paterfamilias, & ob male curatos boues indignatur, & quo quidque conditum ac repoſitum loco ſit, cognoſcit & aſpicit, ad plæraq; etiam manus ipſe admouet. Inter hanc curam & attentionem apparent cornua cerui, & ipſe latens intra ſtramenta, & gaudente patrefamilias cæditur.

Fabula docet, qui ad alienos confugiant, ſi ſeruentur, ſingulare hoc fortunæ beneficio fieri, itaq; malum haud fere euadere. Docet etiam, diligentem curam & conſiderationem rerum ſuarum vnicuiq; eſſe fructuoſam, & niſi aſpectu heri domus illuſtretur, [illegible] eſſe in caligine & tenebris, ſecundum hanc Aeſchyli ſententiam [illegible] domus oculus aſſidua heri in domo præſentia. Et præclare [illegible] hoc ſcripſit. Ita eſt profecto, opera non impenſa cultura conſta[illegible] ideo maiores fertiliſſimum in agro oculum domini eſſe dixerunt, eademq; ſententia ex Ariſtotele citatur.

Regeneratio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

REgeneratio Dei opus eſt, *Eſa.*19. 26. & 43.1. & 44. *v.*2.3[illegible] 1.13. *Eph.*1.19. & 2.10.1. *Pet.*1.3. interdum tamen admin[illegible] commendationem hominibus tribuitur, 1. *Cor.*4.15. [illegible] Paulatim fit, *Io.*13.10. *Epheſ.*4.15. regeneratio neceſſaria eſt, [illegible] 15. *Epheſ.*4.22 *Iac.*1.18.1. *Petr.*1.23. & 2.24. Regeneratio eſt [illegible]tio carnis in ſpiritum, *Ioan.*3.1. carnalium affectionum in ſpi[illegible]lem affectum, *Rom.*8. *v.*5, 13. infidelitatis in fidem. *Ioan.* 1.11. [illegible] 26.1. *Ioan.*5.1. innouatio mentis per ſpiritum ſanctum, *Tit.*3.5. [illegible] 4.6. atq; adeo carnalis naturæ in diuinam naturam, 2. *Pet.*1.4. [illegible] 2.11. vt qui mali ſumus ſanctificemur. 1. *Cor.*6.11, *Eph.*5.8.

Capitur regenerationis vocabulum, & pro illa iudicii extre[illegible] die, qua incipient electi nouam vitam viuere, id eſt, cum animo [illegible] corpore fruentur hæreditate cœleſti, *Matth.*19.28. in futuro ſecul[illegible] Aut ſi cum verbo, ſecuti eſtis, coniungatur regenerationis vocabu[illegible]lum, apud Matthæum, *Matth.*19. 28. regenerationis nomine [illegible] Euangelii prædicatio erit intelligenda, quia tum veluti de integro conditus eſt mundus, cum illud Chriſtus ipſe in terras attulit.

Regenerationis noſtræ finis, *Col.*3.10.1. *Ioan.*3.9.

Regenerati interius, etiam exterius in nouitate vitæ ambulare debent, *Rom.*6.1. &c. & 7, 6. & 12.1. *Eph.*4.22. *Col.*3.9.1. *Cor.*5.7.2. *Cor.* 5.15.1. *Pet.*4.2.

Vide, Baptiſmus.

Regnum.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

REgnum, Græce βασιλεία, ας, ἡ, & βασιλεύω, regno, & βασιλεύς, ὁ, rex dicitur, vnde regnatiua prudentia, quæ dirigit principem in ordine ad regnum. *ſecundum B. Tho. ſecunda ſecundæ, q.*50, *art.*1. Regnum Heb. *Malchuth* à verbo *malach*, regnauit, rex *melech*, vel *Moloch*.

Regnum à regendo dicitur, ideo qui alios ſub ſua prouidentia habet, regnum dicitur habere, *ex B. Tho.* 4 *Sen. diſt.*49. *q.*1. *art.*1.

¶ BIBLICI LOCI.

Regnum cœlorum pro publica Euangelii prædicatione, *Mat.*13. *v.*24.44.47.52. & 16.18. & 20.1. *Secundo*, pro Eccleſiæ renouatione, *Matth.*3.2. & 4.17. & 5.19. & 10.7. & 11. & 18.32. & 22. 2. *Tertio*, pro rebus ſpiritualibus & cœleſtibus, *Matth.*13.11. *Quarto*, pro vita cœleſti ac æterna, *Matth.*16.19. & 18. *v.*1.3. & 19. *v.*14.23. & 23.13. & 25. 34. & 26.29. *Luc.*12.30. *Quinto*, pro officiis pietatis, *Matth.*18.12. *Sexto*, pro Eccleſia militante, & miniſterio paſtorum egente, *Matth.*5.& 19.20. quæ bonis iuxta ac malis mixta eſt, quod adumbrauit Chriſtus ſimilitudinibus: *Matth.*13.24. &c. agri ſcatentis lolio, retis dominici, in quo cum bonis piſcibus ſordes ſunt mixtæ, *v.*47. Dicitur autem Eccleſia in his terris militans, regnum cœlorum, quia à Deo cœleſti modo regitur & adminiſtratur: & quia eius ciues, contemptis rebus mundanis adminiſtratur: & quia eius ciues, contemptis rebus mundanis ad cœleſtia aſpirant, illa meditantur & docent alios. *Septimo*, pro ipſa Dei recognitione theſauri abſconditi nomine ſignificata, *Matth.*13.44. *Octauo* pro externa profeſſione Chriſtianiſmi, *Rom.*14.17. *Nono*, pro cœlo ipſo & beatorum ſtatu in cœlo poſt hanc vitam *Matth.*19.24. *Luc.*13.29.

Regnum Chriſti æternum, 1. *Par.*17. *v.*12.14. *Pſ.*45.8. & 89. *v.*4.36. 37. *Eſa.*9.7, *Dan* 2.44. *Luc.*1.33. *Hebr.*1.8. Traditurus ergo eſt Chriſtus regnum Deo & patri, 1. *Cor.*15.24. vltimo illo die quo profligatis omnibus ad vnum hoſtibus, omnes quos à patre gubernandos accepit, illi velut in manus tradet, æterna gloria coronandos. Non quod abdicet ſe regno, ſicut nec pater abdicauit regno, cum illud traderet Filio, *Pſ.*2, *v.*6, 9, &c.

Regnum Dei ſpirituale, internum & æternum, *Gen.*49, 10. *Nu.*24 17, 1, *Sam.*2.10 & 7. *v.*9, 1, *Par.*18, 11. & 29. *v.*4, *Pſ.*2, *v.*2, 6 & 9.8 & 22.28 & 45. 7 & 72, 1 & 110, 1 &c. & 145, 11 *Eſa.*9, 6, & 11.1 &c. & 32.16 & 49 & 42.1, *Ier.*23. *v.*5.6 & 33, 1 &c. *Ezech.*34.23 & 37, 24. *Dan.* 2. 44 & 4, 33 & 7, *v.*14, 27, *v.*9, *v.* 24.25. *Pſ.*2, 5, *Mich.* 4 & 5, 1. *Zach.*9.9 *Matt.*13, 1 &c. *Luc.* 1.28 & 12. *v.*31, 32 & 22. 9 & 23, 2. *Ioan.* 2, *Ioan.*6, 14, 34, & 18, *v.*33.36, 1, *Tim.*1.17, *Hebr.*1, 8 & 2, 9. Regnum Dei vim patitur, *Matth.*11.12.

Regnum

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Iſrael calamitoſum futurum, 2. *Par.* 15. 3. Regni Salomonis prædicitur, 1. *Reg.* 11. & 11. 31. Regni bene inſtituti di… 2. 1. Regni inuaſio iniuſta, eiuſq; pœna: Abſalon, 2. … 18. Adonias, 1. *Reg.* 2. & 22. 23. 24. 25.

… imperia omnia in manu Dei, 1. *Reg.* 11. 31. *Iob.* 12. 18. & … 14. 12. Regna & imperia Deus transfert & mutat, Dan. 2. 21. & 4. & 14. 19. *Ierem.* 27. *v.* 6. *Exempla*: Regnum … Dauidem, 1. *Sam.* 16. *v.* 1. 13. 1. *Par.* 10. *v.* 13. 14. Regni Roboamum … Ieroboamum, 1. *Reg.* 11. 13. & 21. *v.* 21. 22. 23. 24. Regnum Nabuchodonoſorem, *Iere.* 27. *v.* 4. 5. 6. 7. 8. Regnum Nabu… ad Darium Medum, *Dan.* 2. *v* 20. 21. & 4. *v.* 21. 22. Re… Balthaſaris ad Darium Medum, 3. 31. De quatuor regnis Dan. 2. 1 &c.

Euangelium vocatur felix illa de regno cœlorum nuncia… 24. 14. Regnum Satanæ vocatur tyrannis illa quam in … exercet, *Matth.* 12. 26.

¶ Sententiae Biblicae.

Regnum terrenum peccato diſsipatur.

Inſipiens perdet populum ſuum, & ciuitates inhabitabuntur … prudentium. *Eccl.* 10.

… Domini ſuper regnum peccans, & conteram illud à … *Amos.* 9.

Regnum Dei gratioſe proponitur.

… eſt regnum cœlorum homini, qui ſeminauit bonum ſe… *Matth.* 13.

… eſt regnum cœlorum grano ſinapis. *ibid.*

… eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro, Ite… eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare. *ibid.*

… regnum Dei intra vos eſt, *Luc.* 17.

… in ſermone eſt regnum Dei, ſed in virtute, 1. *Cor.* 4.

… finis, cum tradiderit regnum Deo, & patri. 15.

Virtuoſe oercipitur.

… ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, *Matth.* 6.

… autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cœlorum … & violenti rapiunt illud. 11.

… eſt regnum cœlorum homini patrifamilias. Conuenti… facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vi… 20.

… quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram me… ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum … meo. *ibid.*

… nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnũ … dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem & remiſſio… peccatorum. *Coloſſ.* 1.

… commortui ſumus, conuiuemus: ſi ſuſtinebimus, & con… *2. Tim.* 2.

Vitioſe negligitur.

… autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente veni… recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob, in regno cœ… filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores, … 8.

… dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos … Dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iuſtitiæ, & non cre… publicani vero & meretrices crediderunt ei. 21.

… eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio … 22.

… eſt regnum cœlorum decem virginibus, &c. 25.

… quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Et … ſuum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia pa… omnia. Et cœperunt ſimul omnes excuſare. *Luc.* 14.

… quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite … neq; fornicarii, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, neq; … neq; maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, ne… ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces, regnum Dei poſſidebunt. … 6.

Fructuoſe ſtabilitur.

In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnũ, … in æternum non diſſipabitur. *Dan.* 2.

Et dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris eius, & regnabit … domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. *Luc.* 1.

¶ Patrum Sententiae.

Recta domus, vbi viri imperat, fœmina obtemperat. Rectus er… ille homo, vbi ſpiritus imperat, caro ſeruit. *Aug. in epiſt.*

Omnia indigent Domino, & miſera & felicia, quia ſine illo mi… non ſubleuatur, & felix non regitur. *in Pſalm.* 31.

Quicunque proprium corpus ſubegerit nec eius paſſionibus tur… animam ſuam rector ſui congrua viuacitate permiſerit, is bene … quadam poteſtate ſe cohibens, rex dicitur, quod regere ſe no… & arbiter ſui iuris, ne captiuus trahatur in culpam, nec præ… feratur in vitium. *in Pſalm.* 118.

Magnopere curandum eſt, vt qui regendis hominibus præfer… apud ſe intra ſacrarium mentis in cathedra præſideat humili… quumq; iudicanti eià cæteris foris adſiſtitur, vigilanti oculo … aſpiciat, qui quandoque iudici ipſe de his iudicandus adſiſtat, vt quanto nunc eum, quem non videt, ſolicitius trepidat, tanto eum, quum viderit, ſecurior cernit. *ibid.*

Bene ſancti viri, ſcripturæ ſacræ teſtimonio reges vocantur, quia prælati cunctis moribus carnis, modo luxuriæ appetitum infrænant, modo æſtum auaritiæ temperant, modo gloriam inclinant, modo ſuggeſtiones liuoris obruunt, modo ignem furoris extingunt reges ergo ſunt, qui tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerunt. *ibid.*

Sæpe ſuſcepta cura regiminis cor per diuerſa diuerberit, & impar quiſque inuenitur ad ſingula dum confuſa mente diuiditur ad multa. *In paſt.*

Reuera mihi videtur eſſe ars artium, & diſciplina diſciplinarum, hominem regere, qui certe eſt inter omnes animantes maxime & moribus varius, & voluntate diuerſus. *Nazian. in apol.*

Sæpe à diſciplinæ metu reſoluimus ſubditos, ſi noſtro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dum nos quaſi licenter aſpiciunt, audacius ipſi ad illicita reſoluuntur. *Greg. in Mor.*

Summus locus bene regitur, quum is qui præeſt, vitiis potius quam fratribus dominatur. *ibid.*

Caput quippe ſubiectorum ſunt cuncti qui præſunt, & vt recta pedes valeant itinera capere, hic proculdubio caput ex alto prouidet, ne à profectus ſui itinere pedes torqueat, quum curuata corporis rectitudine caput ſeſe ad terram inclinat. *in Paſt.*

Quemadmodum certantibus ventis mare concutitur, ſic regibus ſibi aduerſantibus populus regni vexatur. *Chryſ. in Matth.* 2.

Principatus non ſanguini debetur, ſed meritis, inutiliter regnat qui rex naſcitur, & non meretur. *ibid.*

Nulla gens eſt ita ſolicita circa regem ſuum ſicut apes, vnde rege incolumi omnibus mens vna eſt: animo rumpere fidem, conſtructaque mella deſtruere: & quando nequit volare fert ipſum turba apum, meliorem pugna quærunt, & ſi moritur, moriuntur & ipſæ *ibid. lib.* 7.

Non caret regia poteſtate, qui corpori ſuo nouerit rationabiliter imperare. Vere dominator eſt terræ, qui carnem ſuam regit legibus diſciplinæ: nec poteſt fieri, vt non grandi pondere ruinæ ſuper hominem voluntas propria cadat, ſi voluntati ſui ſuperioris extollendo eam proponat. *Proſper. in ſent.*

Publici decoris mater, eſt mens regentis, & quale fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aſpectum. Facilius eſt quippe, ſi dicere fas eſt, errare naturam, quam diſſimilem princeps poſſit formare Rempublicam; is enim poteſt alios regere, qui ſe ſtuduit ſub decore tractari. *Caſſ. l.* 3. *epiſt.*

Tuta eſt conditio ſubiectorum, vbi viuitur ſub æquitate regnantium: principis autem opinionem longe lateque diſſeminat ſubiectorum cuſtodita ſecuritas. *ibid.*

Qui Reipublicæ ſtatum, & generale cupit ſtare faſtigium, ad vniuerſa debet eſſe ſollicitus: quia non eſt ſalus in corpore, niſi quam & membra potuerunt obtinere. *ibid.*

Gentes barbaras impatienteſq; alieni arbitrii facilius eſt regere, quam animum ſuum continere, & ſibi reddere. *ibid.*

Simul iſta mundi rector Deus poſuit, odium atq; regnum: qui ergo odia nimium timet, regnare neſcit. *ibid.*

Sicut hominibus reges, ita regibus dominandi deſideria dominantur: hoc eſt regnum, nolle regnare cum poſſis. Vis ergo regnum tibi dari magnum? rege teipſum. *ibid.*

Illud regnum in gradu æterno facile ſteterit, vbi minimum virium Veneris pecuniæque cupido ſibi vendicauerit. *Socrat. in exhortat.*

Qui multarum habet poteſtatem rerum, primum purgare conſcientiam debet, vt quæ delicta corrigit, non admittat, viterque quod vindicat. Stultum enim eſt, vt velit quis aliis imperare, cum ſibi ipſi imperare non poſſit.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Regno fidere ſtultum, ex Troade Senecæ Hecubæ.

Quicunque regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leues metuit Deos,
Animumque rebus credulum lætis dedit:
Me videat, & te Troia: non vnquam tulit,
Documenta ſors maiora, quam fragili loco
Starent ſuperbi, columen euerſum occidit
Pollentis Aſiæ, cælitum egregium labor.
Ille tot regum parens
Caret ſepulchro Priamus, flamma indiget
Ardente Troia.

Reges debent eſſe humiles, ex Thyeſte Senecæ.

Vos, quibus rector maris, atque terræ
Ius dedit magnum necis atque vitæ
Ponite inflatos, tumidoſque vultus:
Quicquid à vobis minor extimeſcit,
Maior hoc vobis Dominus minatur,
Omne ſub regno grauiore regnum eſt.
Quem dies vidit veniens ſuperbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium ſecundis,

Nemo deſperet meliora, lapſis.
Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho.
Stare fortunam, rotat omne fatum.
Nemo tam diuos habuit fauentes,
Craſtinum vt poſſet ſibi polliceri,
Res Deus noſtras celeri citatas
Turbine verſat.

Ex Oedip. Senecæ.

Quiſquamne regno gaudet? ô fallax bonum:
Quantum malorum quam fronte blanda tegis:
Vt alta ventos ſemper excipiunt iuga.
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem freta,
Quamuis quieti verberant fluctus maris:
Imperia ſic excelſa fortunæ ſubiacent.

Claudianus de quarto Honorii conſulatu.

Qui terret, plus iſte timet, ſors iſta tyrannis
Conuenit, inuideant claris, forteſque trucident.
Muniti gladiis viuant, ſeptique venenis,
Ancipites habeant artes, trepidique minentur.
Tu ciuem patremque geras, tu conſule cunctis.
Nec tibi, nec tua te moueant: ſed publica vota,
In commune iubes: ſi quid cenſeſque tenendum
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferra vetat, quum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi. Componitur orbis
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent, quam vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus,
His tamen effectis, nec faſtidire minores,
Nec pete præſcriptos homini tranſcendere fines.

Ex Troade Senecæ.

Eſt Regis alti ſpiritum Regi dare.
Cur dextra Regi ſpiritum eripuit tua?
Præferre patriam liberis Regem decet.

Cœlius lib. 24. c. 11. Ennius.

Nulla ſancta ſocietas, nec fides regni eſt,
Omniſque poteſtas impatiens conſortis erit.

Seneca in Thyeſte.

Regnum non duos capit: neque mundus duos ſoles.

Reges omnia timent. Ex Thyeſt. Senecæ.

Ille qui donat diadema fronti,
Quem genu nixæ tremuere gentes,
Cuius adnutum poſuere bella
Medus, & Phœbi propioris Indus,
Et Dacæ Parthis equidem minanti,
Anxius ſceptrum tenet, & monentes
Cuncta dynaſtas metuitque caſus
Mobiles rerum dubiumque tempus.

¶ Sententiae Philosophorvm,

Quo pacto quiſpiam aut ius recte dicere, aut homines decenter iudicare poſſet, qui non vtrunque aduerſariorum audierit? Sermones enim, quemadmodum purpura & aurum, melius diiudicantur, ſi conferas inuicem. Nam qua gratia vel dicendi tempus aduerſariorum vtrique conceditur, aut cur iudex vtroſque ſe ſimiliter auditurum iurat, niſi exiſtimaſſet legislator cauſas hoc modo iuſtus ac melius à iudicibus poſſe iudicari? Tu vero mihi videris nec vulgare quidem iſtud dictum audiiſſe: Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς, id eſt, Iudicium non ante feras, quam audiueris ambos. Atque hoc non celebraretur ita, niſi rectè decenterque dictum eſſet. Conſulo itaq; tibi, dixit, impoſterum, ne tam præcipitanter homines aut reprehendas, aut collaudes. *Plato in Demodico.*

Eum, qui pro ciuitate aliquid agit, ciuitatis ingenium imitari decet. Atqui huiuſmodi nobis, ô Athenienſes ſeruandi ſunt: odio autem habendi, qui iſti homini diſſimiles fuerint. Siquidem qualeſcunque amare & ſeruare videbimini (quod forte ſcientibus vobis, dicam tamen) talibus eſſe ſimiles exiſtimabimini. *Demoſth. contra Androtionem.*

Negotia publica ciuitatis omnium exiſtimare oportet maxima, vt feliciter augeantur: neq; præter æquum contendere, neq; potentiam ſibi comparare priuatam: præter publicum bonum. Ciuitas enim proſpere agens, felicitas eſt maxima. In hac inſunt omnia: hæc ſalua cuncta ſeruantur: hac pereunte, nihil non peſſumit. *Polyanus Macedo in lib. de re militari.*

Omnino putandum eſt, nihil tam eſſe malum, quam eſt inobedientia: homines enim diu incolumes durare non poſſunt, vbi nemo præeſt. De magiſtratu vero & ſubiectis ita ſentiendum eſt: Magiſtratus quidem oportere non tantum prudentes eſſe, verum etiam benignos: ſubditos vero non morigeros tantum, ſed amantes quoque magiſtratuum.

Porro ſingularum ætatum cura habenda, ita, vt pueri quidem in literis aliiſque diſciplinis exercerentur: iuuenes ciuitatis morum atque legum diligenter eſſent ſtudioſi: viri actionibus, publiciſque muneribus incumberent: ſenes autem in meditationibus, iudiciis, & conſiliis prudentiſſime verſarentur. Sic [illegible] eſſe, vt pueri non habeant mores infantium, neque pueri[illegible] nes, neque viri iuuenile retineant ingenium, nec denique [illegible] deſipiant. Ad hæc aſſueſcendum, vt ſtatim à puero alimenta [illegible] to ordine modoque ſumantur, ex quo ordo ac modus vbique [illegible] corum & vtilitatem adferunt: contraria vero, vt turpia, ſic [illegible] ſunt. *Ariſtoteles.*

Imprimis autem Homerus (quem alienæ laudis diligentem [illegible] conem fuiſſe conſtat) ſubinde fingit ſuum πολύτροπον [illegible] Vlyſſem ſummam luce in varietate conſiliorum magnorum [illegible] ri, atque pro communi ſalute in tot ac tantis dimicationibus [illegible] prudentiſſimorum, & per omnis generis fortunæ vices exerc[illegible] rum ducum iudicio ſubiicere, mentem quoq; ipſa cogn[illegible] ſummorum virorum, populorumq; confirmare. *Matthias A[illegible] tius in Epiſt. Principem decere vigilantem eſſe.*

Nulla certe elegantior, nulla præſtantior laus viris princi[illegible] obtingere poteſt, quam in Reipublicæ pulcherrimis mune[illegible] prudentium, minimeq; ineruditorum hominum dulci con[illegible] frui: tempora etiam (vt ſunt alia aliis vel quibuſq; rebus [illegible] endis accommodatiora) mitiſſima, & maxime oportuna [illegible] capiundis, & in omnes partes verſandis, adhibere. *Idem in [illegible] tibus.*

Magnum regni columen ſunt amici prudentes ac liberi, q[illegible] moderata potentia ſuſtentatur: Rexq; ſiue prudentiæ vere[illegible] ſiue melius ſuadentis monentiſq; oratione atq; authoritate [illegible] ſtudia virtutis conuertit, tum populo vtitur ſui ſimili, hoc eſt [illegible] timo: regnumq; quietum agit, minime ſtudioſum rerum no[illegible] *Viues in Epiſt. ad Henricum Angliæ Regem.*

Minima imperandi pars eſt, poſſe inſtruere aciem. Sed Impera[illegible] torem & præparandi ea, quæ ad bellum conferant, expertum [illegible] oportet: & ad victum militibus neceſſaria reperiendi, machin[illegible] & operandi. Et ad hæc diligentem eum eſſe neceſſe eſt, corpore [illegible] tientem, mitem, durum, ſimplicem, inſidiatorem, cautum, f[illegible] liberalem, rapacem, donandi plus, quam habendi amatorem, [illegible] & alio aggredi aptum. Cæteraq; multa ſunt, quæ cum natura, [illegible] doctrina illum habere oportet, qui bene imperaturus ſit. Bonum [illegible] vero eſt, aciem etiam ordinare ſcire: multo namq; differt ordina[illegible] tus ab inordinato exercitu. Quemadmodum enim lapides, [illegible] ligna & tegulæ, inordinate quidem proiecta, ad nihil vtilia [illegible] quum vero ordinentur deorſum & ſurſum, neque putreſcunt, [illegible] fluunt lapides ac teſtæ: in medio auem lapides & ligna, quem[illegible] modum in ædificiis, componuntur, tum domus res plurimi [illegible] da efficitur. In bello autem illos primos & vltimos ordinare op[illegible] tet, qui fortitudine excellant: in medio vero peiores, vt a primis ducantur, ab vltimis vero impellantur. *Xenophon de dictis & factis Socratis.*

Qua de cauſa, inquit, arbitraris Homerum nuncupaſſe Agamemnonem ποιμένα λαῶν, id eſt, Paſtorem populorum? Nonne quoniam, quemadmodum paſtorem oportet curare, vt ſaluæ ſint oues, ac habeant vnde viuant: ſic etiam Imperatorem curare neceſſe eſt, vt exercitus ſaluus ſit, illudque perficiat, cuius rei gratia militat? Militant vero, vt hoſtibus ſuperatis feliciores ipſi ſint. Cur namq; ita laudaſſet Agamemnonem, atq; vtrunq; cum appellaſſet, regemq; bonum, militemq; robuſtum? ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Niſi quod probet illum eſſe militem fortem, qui non ſolum aduerſus hoſtes fortiter [illegible], ſed omni etiam exercitui huius cauſa ſit. Regemq; bonum, qui non ſolum bene regeret ſe, ſed illis, quos regat, felicitatis cauſa ſit. Rex namq; eligitur, non vt ſui ipſius cauſam agat, & curam habeat, ſed vt per ipſum, qui eum elegerunt, in felicitate degant: Similiter militant omnes homines, vt quam optima vita fruantur: Imperatores præficiunt, vt ad hoc eos conducant. Oportet igitur imperatorem proſpicere, vt hoc idem eligentibus conferat. Nec etiam aliud melius iſto facile eſt reperire, nec contrario turpius. Et ad hunc modum conſiderans, quæ ſit boni præfecti virtus, cætera quidem auferebat: illud autem ſolum relinquebat, videlicet vt felices efficiat illos, quorum quiſq; dux effectus eſt.

Boni imperatores ſunt, qui boni patriſfamilias ſunt: & eorum officium eſt commune, ſubditos ſibi obedientes facere, & præcipere cuilibet, quæ facere ſciat: bonos præmiis afficere, malos autem pœnis. Id eſt καὶ μὲν τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν. Socios autem atq; auxiliares acquirere, cuſtodire res ſuas, circa eas diligentes ac induſtrios eſſe, *Quare Aagamemnon populorum paſtor dictus.*

De amiſſo regno. Dial. LXXIX.
Franciſc. Petrarch.
Dol.

Regno excidi. R. Iam ſolatii genus eſt filium non habere. D. Regno excidi. R. Vtilis caſus, in præcipiti ſedebas, ſaluus in plano depoſitus, & periculoſam altitudinem poſt terga reſpiciens videbis te regni ſolio deſcendentem ad priuatæ vitæ requiem vitæ aſcendiſſe, etſi nulla eſt ſine ſecuritate iucunditas, nulla felicitas aliquando iucundius te, aliquandoque felicius, atque ita alcius eſſe, quam fueras, cognoſces. D. Regno depulſus. R. Habeto gratiam depellenti, durum auribus, animo liquidum quod iubeo. De-

lſus enim es, vnde erat ad eundem, & quod ſponte de-
ctus facis. Optanda vis equidem, non deflenda. Nam
hominem natum, aut regnum ſuper homines optare,
m factum hominibus indignari, ſi excellere pulchrum
bile, quid ni omnium pulcherrimæ rei excellentia o-
Non ſuperbiæ igitur, neq; licentiæ, ſed virtutis, ex qua
natæ regum: non ex gemmis auroque fieri, nemo tam
dis, aut gemmarum eſt qui neget. Quis autem quæſo
non videt inter homines principatum humanitati de-
non opibus, quæ opulentum hominem faciunt, non hu-
magis, atquo ita nec meliorem, certe, nec hominibus
ſed hic vnus ex multis erroribus veſtris eſt in excellentiæ
quam in ſua ſede contentam, vbi non eſt quæritis non vi-
conſequentiam rerum veram & cauſarum. Sicut enim in-
s diuitiis, inter robuſtos viribus, inter formoſos forma,
ſertos eloquentia, ſic profecto inter homines humanitate
. D. Regia de ſede cecidi. R. Si incolumis per rarum
qui ſic decidunt perire, regnoque ſimul, atque ani-
quibus illa relinquitur, tranquillior, gratiorque ſi ſa-
eſt, quod illos minime latuit, qui non collapſi, aut de-
& ſtantes & volentes, aut imperio ceſſere, aut pontifica-
ſublimiorem regnis & imperiis reliquere. In quibus Dio-
clarum nomen habet, qui dimiſſum vltro ad imperium
ſpreuit opes turbidas, ancepſque faſtigium, & quæſitum
quærendumque tantis cædibus rurſus oblatum expertus
& philoſophicæ, grauiterque cum amicis iocans, oleri-
in hortulo ſuo quæ priuatus ſibi ipſe plantauerat poſtha-
cenſuit. D. Regia arce detruſus ſum. R. Latentium il-
minum plena erat, inter quæ dudum cœcus animi, quibuſ-
aureis, nec minus vrgentibus, quam fulgidis manicis,
compedibus tenebatis, quibus nunc ſolutus lumine reddito,
tuna ſuis auferre ſequacibus ſolita eſt, illius circulatricis in-
ludos videt & quis auarus adeo, vt non auro viſum redi-
eligatque inopem magis integritatem nobiliſſimi ſenſus,
dictam cœcitatem? Atqui non minus nobilis, ſed ſine
ratione nobilior animi viſus eſt quam corporis, illum gau-
nutantis impendio redemiſſe rem magnam paruo precio
rem vnam tantum. Non modo enim cæcitas cum regno
libertas redit: publico ſeruitio liberatus es. D. Regia
anxietate. R. Clamys regia, ſceptrumque & diadema (cre-
) ponderoſiſſima rerum ſunt, multiplici leuatus faſce
ſine. D. Regnum amiſi. R. Immo quidem euaſiſti, &
ingenti faſtidio enataſti. Solent terræ redditi querelas
votaque ſoluere. D. Regni felicitatem perdidi. R. Seu
miſeram, ſeu felicem miſeriam dici mauis, hanc fate-
didiſti, ſeu vtrumque ſimul, falſam felicitatem, veramque
. D. Regnum ſimul, ac potentiam, regiaſque opes per-
R. Gaudendum perditis, quæ te perdere potuiſſent. D. Re-
ſtate careo. R. Et regni curis, & caſibus, quorum tædio
quidam ſolio excedere voluerunt, quod vt vellet Augu-
modeſtia, Neronem metus impulit. Nonnulli etiam exceſſe-
paulo anto memoraui. Id qui velle non poteſt (Sunt enim
, & indomitæ voluntates) neceſſitati ſaltem, victori-
gratias agat, ad eum ſtatum vi redactus, quem optaſſe de-
Primum boni animi votum eſſe debet honeſta conſilia li-
amplecti, proximum vel coacte. Quod magnum illum Sy-
regem non præteriit Antiochum, qui omni, quæ cis Taurum
priuatus, Senatui Populoque Romano gratias agebat,
magna nimis ſolicitudine liberatum ad mediocria rede-
facere quidem ille, ſi ficte: ſapienter, grauiterque ſi vere.
Regni è ſolio deſcendi. R. Dicebam ſuperbiæ impudentis,
& amentiæ negligentis eſſe conditionis oblitum, faſtidire
eſſe velle quod nequeas. Non poſſunt omnes homines
eſſe, ſit ſatis eſſe homines, quibus non ſui regni auidis ſua for-
humanitas. Quieſcite miſeri, bene ſecum agi putent hi qui re-
deſierint. Cum enim dura omnium mortalium, tum du-
regum ſors, quorum & vita innocens labori, & ſcelerata
atque vtraque periculis expoſita, quocunque ſe verterit
ſcopulos rerumque naufragia cira ſe videt, hinc eru-
miſerum ducis? nil vnquam tibi felicius accidit, quam quod
arbitraris D. Regnum meum ad alium translatum
. R. Non tuum certe, ſed fortunæ, quæ ſi donare illud tibi
cur auferre cum velit, & transferre non poſſit? Videau-
ne præter transferentis voluntatem, quæ ſola ſufficiens eſt,
autem cauſæ fuerint transferendi. Illæ ſcilicet quas quidam
vir expreſſit. Regnum, inquit, à gente in gentem transf-
propter iniuſtitia & iniurias, & contumelias, & diuerſos
D. Rex eſſe deſii. R. Homo eſſe incipis, ea eſt enim re-
inſolentia, vt quod Chriſtus eſſe dignatus eſt dici ſe homines
dignentur.

De regno & imperio. Dial. XCVI.

GAVD.

Ecce autem iure Rex ſum. R. Id enim vero occultum diu eſſe
non poterit, quid interſit inter regem tyrannumque iam dixi-
mus. Quid autem iuuat dici regem ſi tyrannus es? non in ſpecio-
ſo cognomine, ſed in vera iuſtitia Regis regnique ſalus ſita eſt.
Minus mali reor inquiſitum dominum reformare, teque de reli-
quo ſic agere, vt rex verus appareas quam regnum iure partum,
in quo iuſte ſucceſſeris parenti tyrannica vexatione diripere, Plus
enim veræ laudis in progreſſu ac fine quam in principio rerum eſt.
G. Rex ſum. R. Melius ſub hoc iuſto rege ageres atque tran-
quillius quam rex ipſe. G. Regni ſolium conſcendi. R. Locum
late conſpectum patentemque omnem iudiciis eoque periculo-
ſum ignauiæ, laborioſum vero difficilemque virtuti. Bonus enim
rex ſeruus eſt publicus. G. Regni ſolio euectus ſum. R. Vt me-
ritus videare, tuas res, teque ipſum obliuiſcere, populum tuum
& Rempubl. cogita, quo die primum rex fuiſti, tibi moriens aliis
viuere incœpiſti (quodque duriſſimum eſt) ingratis & iniquis
æſtimatoribus laboris tui. G. In regiam veni. R. Aliquid ibi
forſan perituræ gloriæ reperturus, ſed quietis nihil. G. Iuſte re-
gno. R. Bene agis gratiſſimamque rem Deo. Scito autem ſeruire
te querulis, & vix tibi ante obitum gratiam relaturis. Raro tam iu-
ſtus quiſquam regum fuit, vt non charior populo ſucceſſor foret.
Is cum venerit, alter optabitur. Hi ſunt vulgi mores, odiſſe præ-
ſentia, ventura cupere, præterita celebrare. Quando ergo defue-
rint querelæ ſi omne præſens bonum ſordet nilque omnium placet
niſi quod cruciat, ſeu perditum, ſeu ſperatum. G. Sceptrum, & Di-
adema ſortitus ſum. R. Fulgidas compedes, claramque miſeri-
am, quæ ſi plene omnibus nota eſſet: crede mihi non toties vno
de ſolio litigarent duo, ſed plura eſſent regna quam reges, G. Pur-
puram indutus ſum. R. Non cultus exterior, ſed internus habi-
tus & mens regia regem facit. Alexandri Romani principis di-
ctum fuit, Imperium in virtute, non in decore conſiſtere. G. Ad
regnum prouehor. R. Nunc in dubio vertitur ſubiectorum ſta-
tus, an felices ea quæ hic fingitur felicitas an miſeri ſint. Nempe
mortalis regni felicitas rex bonus, te in dubio labor manet & gra-
ue negotium. G. Rex ſum, nil non licet regi. R, Nulli minus,
immo vero quod olim licuit, iam non licet. Et forte ſi de regno
licentiam aucuparis, non te regem noueris ſed tyrannum. G. Rex
ſum, atque omnia poſſum. R. Immo nihil niſi quod decet regem,
cuius (vt dixi) minor licentia quam priuati eſt. Sin hoc calle
voluptatem petis, falleris, tota (vt aiunt) erras via. Voluptas à
tergo longe eſt, hac ad laborem itur & ad gloriam. G. Rex ſum,
eritque mihi iam certa tranquillitas. R. Immo ſi qua olim fuit
periit, ſtultus nauta, qui relicto portu in altum vela facit tranquil-
litatem quærens. G. At Romanus Imperator factus ſum. R. Cla-
riſſimum nomen, ſed duriſſimum officium. Magna ſeruare diffi-
cile eſt, quid collapſa erigere: ſparſa colligere? recuperare perdita?
deformia reformare? Et deſerti culturam ruris, multiſque diu ne-
glectam ſuſcepiſti, multis egent dura arua ligonibus, multis prata
riuis arentia, æſtuandum, algendumque tibi eſt ſi ſucceſſerit.
Tu hinc laudem, reliqua ſucceſſor tuus metet, illi ſeueris, ſera eſt
meſſis, multas poſcit æſtates. G. Aſcendi imperium, iam quie-
ſcam & ſecurus viuam. R Falſa te habet opinio nunquam minus,
tu ne in excelſum montem vt ventos & flumina euaderes, aſcendi-
ſti? Non legiſti Horatianum illud? *Sæpius ventis agitatur in-
gens pinus, Et celſæ grauiore caſu decidunt turres. Feriuntque
ſummos fulmina montes.* Et quando aliter de hac ſtatus eminen-
tia ſentiebant experti principes, Auguſtus & Diocletianus, quo-
rum alter (vt legimus) de dimittendo imperio cogitauit, alter
autem dimiſit imperium, nec reuocatus aſſenſum dedit. Quanto
aliter Marcus Aurelius & Pertinax, quorum primus adoptione ad
ſpem imperii reuocatus ſolito triſtior effectus, mirantibus amicis
multa de malis imperii diſputaſſe: Alter imperator effectus ſem-
per imperium horruiſſe memoratur. Magnus eſt ad imperium
aſſenſus, magni in imperio labores, magni quoque cum aſcende-
ris ex alto caſus. Si mihi non credis, Iulium Cæſarem interroga,
Caium quoque Caligulam, & Claudium, & Neronem, & Galbam,
Othonem, Vitellium, Domitianum, Commodum, Pertinacem,
de quo proxime dictum eſt, Baſſianum præterea, & Macrinum
cum filio Diadumeno, fœdiſſimumque omnium, Heliogabalum,
longeque diſſimilem moribus Alexandrum, vtriuſque etiam (quod
mireris) cum filio matrem, Maximos quoque & Maximianos, &
Maximinos, & Gordianos, Præterea & Philippos, & Decium Gal-
lumque & Voluſianum, & Valerianum inſigni calamitate notabi-
lem, & contemptorem paternæ miſeriæ Galienum, & Aurelia-
anum denique & Procum, Iulianum, & Licinium, & Conſtantium
& Valentem & Gratianum, Valentinianum, ac (ne ad faſtidium
cuncta complectar) totam illam tyrannorum ſimul & regum at-
que principum ſeriem percunctere, vno tibi ore omnes reſpon-
ſum dabunt. Eodem ſe calle ad ruinam, atque imperium aſcendiſ-
ſe, & tu illic tibi requiem fingis ad ſecuram vitam vbi omnes peri-
culum & laborem, multi miſerabilem vitæ exitum inuenere. Non
hoc ſibi fingebant illi quatuor, quos ab initio nominaui. Non
Antonini Pii principis maternus auus Arius Antoninus homo ſan-
ctus, vt hiſtoriæ loquuntur, vt ego fateor, vir prudens, Neruam
miteratus, quod imperium accepiſſet. Vere enim fruſtra princi-
pes premit inuidia, cum illis potius miſeratio debebatur. G. Sum
imperator, & vlciſci poſſum. RAT. In hoſtes publicos forſitan,

non

non in tuos. Illis enim ſi verus es princeps ; hoc tuo aſcenſu ſecuritas parta eſt, priuatis affectibus pietas publica frenum ſtringet. Non potes huius, aut illius hoſtis eſſe, ex quo pater omnium eſſe meruiſti. Id in ciues principi iuris eſt, quod in filios patri. Iuſtus princeps pater patriæ eſt. Nullum ex omnibus titulis hoc gratius ſummus ille principum Auguſtus accepit, vt qui compreſſo adoleſcentiæ impetu patris nomen implere decreuerat. Tibi ergo qui hoſtes fuerant iam filii ſunt. GAV. Imperator ſum, vlciſci potero. RAT. Vbi hac potentia non debebis, & ſic habe ſummi imperii poteſtatem excellentibus, & fortunæ paribus animis eſſe veniæ materiam, non vindictæ, cuius eo auidior quiſque quo vilior, infirmiorque animi ac virium eſt. Qua in re meminiſſe profuerit illud Adriani principis, qui (vt ſcriptum) vni quem capitalem habuerat, factus imperator dixit, Euaſiſti: generoſum plane verbum ac magnificum vereque Cæſareum. GAV. Imperator ſum, eritque iam theſaurus par impenſæ. RAT. Ad rapinam vox hæc ſpectat : eſt vt aliarum rerum ſic ſumptuum fluxus quidam ac vorago, cui nihil eſt ſatis. Longum eſt mortalium hac in parte, ſed imprimis Romanorum principum furores ſtilo æquare. Paucos tamen ex omnibus eorumque ipſorum pauca de multis attingam. Conſpectiſſimus ille quidem Caii furor Baias atque Puteolos ponte iungentis, atque illum tumidi maris ſinum primum equis, mox quadrigis triumphaliter permeantis. Quid aceto liquefactas memorem margaritas pretii ingentis, appoſitoſque conuiuis panes aureos, atque aureas dapes ? quibus non famem compeſcere conuiuarum (vt mos eſt) propoſitum illi eſſet, ſed imperii opes ſpargere, atque illorum auaritiam irritare. Adde effuſos in plebem nummos turbidoque & profundo mari iactas moles, duriſſimas rupes ſciſſas, campos æquatos montibus, & campis iuga montium, terra illic addita, hinc detracta, tam ſubito vt naturæ miraculum vim paſſæ cum celeritate certaret. (Nempe cum dilati pretium operis mors eſſet) quibus prædeceſſores ſui Tiberii theſauros ingenti diuitiiſque omnibus imperii intra anni ſpacium exhauſtis ad inopiam fœdiſſimaſque rapinas eſt compulſus. Illud inter iſta non numero, quod Corinthium montem Iſthmum perfodi animo deſtinaret, etſi ſumptuoſiſſimum opus, tamen (vt perhibent) nauigantibus vtile, quo duo maria iungerentur, & a Brunduſio Athenas, aut Chalcidem Byzantiumque petentibus flexus ingens remitteretur Achaiæ. Huius comes ac victor amentiæ ſequitur Nero, cuius enormium impenſarum nullus eſt modus, in ædificando præſertim, in quo omnes prodigos & ſeipſum vicit. Nulla alia in re damnoſior, vt de illo ſcribitur. Vnus ex mille furoribus attingendus eſt, domus à Palatino ad Exquilinum collem porrecta, & magnam partem vrbis occupans, vt non immerito inter conuicia quibus liberrima plebis indignatione proſciſſus eſt illud quoque iactatum ſit, *Roma domus fiet, Veios migrate Quirites, Si non & Veios occupat iſta domus.* Hanc auream dici voluit, non inepte quidem ſignans nomine pretium, auro enim & gemmis cruſtata ac ſtellata domus fuit, tantæ altitudinis, vt in veſtibulo coloſſus centum viginti pedum ſtaret. Intus porticus atque aulæ, laquearibus aureis atque eburneis tabulatis, & conuexa domorum cœli inſtar, vt propria ſeſe ſenſim diebus ac noctibus ſine intermiſſione voluentia. Stagnum quoque maris æmulum, ædificiiſque circumdatum littore vrbis in morem, aura præterea & paſcua & vineta, & ſiluæ omnium generibus animalium refertæ, In hac domo quantum coniecturis ad verum via eſt, illud quod coloſſeum vulgi dicitur medium fuit, cuius nunc etiam ruinæ ſtuporem ſpectantibus afferunt, & hæc omnia dum (quod miraculum rei auget) Romæ medio conſummaſſet, ita (non dicam) exceſſiſſe, ſed ne impleſſe quidem imperatoriæ domus modum viſus eſt ſibi, vt dedicans domum ipſam non amplius miraretur quam vt hoc ſolum diceret : Iam tandem quaſi homo habitare incipio. Mitto illa leuia quod veſtem nullam bis induit, nullum iter minus mille caducis egit, calceatis argento vſus multis aureo reti piſcatus eſt, purpureis atque coccineis funibus, ac reliqua fidem excedentia ſimul, & tædium paritura. Sed quis illa non ſtupens, legit, ſtupentiorque aſpicit? Veſtigia enim extant, piſcinam illam cœptam à Miſeno monte, venturamque vſque ad Auernum locum miris circumſpectam confectamque porticibus, foſſamque illam Auerno vſque Hoſtiam, per tantum viæ ſpacium totque obuios montes : vt inducto mari ſine maritimis caſibus nauigans & terræ laborem, & pelagi faſtidium declinaret, longitudo quidem vt nunc incolæ metiuntur nota omnibus, vt Tranquillus numerat millia paſſuum centum ſexaginta. Latitudo autem duarum capax quinqueremium ex aduerſo iter agentium, neque ſe impedientium concurſu, quod opus ſi expleſſet, Italiam omnemque Rempubl. exhauſiſſet, tantis autem mundi malis mors ſola conſuluit. Hunc ſequitur Aurelius Verus, qui (vt omittam cætera) cœnam illam fecit, cui ſi par prandium facere voluiſſet, neſcio an Romana res ſufficere potuiſſet. Quo audito frater eius Marcus Aurelius tam modeſtiæ amicus quam hic hoſtis, ingemuiſſe fertur Reipubl. miſertus & imperio collabenti. Linquo alios nimis multi ſunt enim nec me falli poſſe ex vobis longiuſcula hæc videri remedia breuiora pollicitis. Sed delectat interdum doctum ſeu doctrinæ deditum, frugique hominem ſtultorum inſanias audire, quæ illi quaſi pro contrario [illegible] Vnde ſibi (vt aiunt) remis veloque fugiendum ſciat. Hæc [illegible] eo ſpectant vt recogites quid eſt, quod theſaurum impen[illegible] rem ſperes, vt enim frugalitati & modeſtiæ haud ſane ma[illegible] ſaurus eſt opus, ſic prodigalitati & luxuriæ, neque theſau[illegible] que imperia ipſa ſufficiunt. Et hæc cauſa non tantum med[illegible] fortunæ homines, ſed principes quoque pene omnes eos [illegible] qui nepotino victui operam dedere, neceſſario rapinas & [illegible] dam miſit, quæ multis feſtinatæ miſeræque mortis occaſio [illegible] GAV. Nunquid vnius hominis impenſæ, tot vrbes non ſuff[illegible] ent ? RAT. Hi tibi reſpondeant de quibus multa diximus [illegible] merabileſque alii, quos par peſtis pari dedit exitio. Ad [illegible] mam vero profundiſſimum hoc ſumptuum (vt ſic dicam) [illegible] quaſi illud olim Curtii non opibus expleri vllis, ſed virtu[illegible] ante alias modeſtia cohiberi conſtringique poteſt. In quo m[illegible] proderit meminiſſe alienum eſſe quod prodigis, & hic q[illegible] vnum aliud Adriani verbum ſæpe ad memoriam reuocaſſe, [illegible] ſæpe ille & in concione & in ſenatu legitur dixiſſe. Ita ſe Remp[illegible] geſturum, vt ſciret populi rem eſſe, non propriam, [illegible] principe dignum verbum. GAV. Regno, & vltio mea eſt. RAT. Tua quidem maxime, neque enim mentitur is qui ait, mea [illegible] vltio. Profecto autem ſi verus es Rex, nihil tuum minus [illegible] quam vltio, nihil magis quam clementia. Natura [illegible] apum ſic hominum reges aculeo exarmaſſet, nunc libero an[illegible] exemplum dedit, non eripuit libertatem. Meum eſt quod [illegible] non cogit hortari. Reſpice paruum illum ſed diuinum ani[illegible] pone & tu non in vulnere ſed ante vulnus aculeum. Plebe[illegible] enim illud, hoc regium. Alioqui, vt ſine iuſtitia ſic ſine cleme[illegible] tia rex non eris, nec ne homo quidem, ſed (quod in fabulis [illegible] ſolet) coronatus leo. GAV. Imperator ſum Romanus. RAT. Habes Auguſtum, habes & Neronem, & Vitellium quem ſequ[illegible] Ad hos tres tota non modo omnium principum, ſed homi[illegible] turba reſtringitur. Hic ergo tibi ducem elige. Si recentiori[illegible] delectaris, habes eiuſmodi ordinis Traianum, Decium, Gal[illegible] num. GAV. Sum Romanus Imperator mundi dominus. RAT. Fuit quando id dici prope veraciter poterat, quorſum vero re[illegible] rint res vides, vt intelligi detur quam ſit tutum ſtultis & igna[illegible] magna committere, quanta prouidentia quantum in [illegible] quantus labor quantaque diligentia, quantum in [illegible] cidit. Non eſt amplius gaudii materia Romanum Imperium, ſed humanæ fragilitatis & fortunæ variantis indicium. GAV. Imperio clarus ſum. RAT. Clara nomina, res obſcuræ. Mundi [illegible] des. Humana credulitas. Hi ſunt vnci, quibus huc illuc [illegible] animi trahuntur. Pulchrum imperii, pulchrum regni nomen, ſed imperium & regnum difficillima omnium officia [illegible] tur. Alioqui & periculoſa prorſus & mortifera, neque [illegible] dictum illud regium laudatur. Diadema nobilem [illegible] felicem pannum, plenum curis periculiſque & miſeriis [illegible] quem cognoſcens nemo non ambiat modo, aut parto gaudeat, ſed nec oblatum vltro recipiat, aut obiectum humo leuet. [illegible] expergiſcimini aliquando mortales, aperite oculos, neue ſemper falſis caligate fulgoribus. Veſtra metimini atque æſtimate corpuſcula, circumſpicite quibus ſepti eſtis anguſtiis, nolite geometras ac philoſophos contemnere, terra omnis punctus eſt, vos caduci ac fragilis & incerti exitus, & cum iuuenes & cum ſenes eſtis cum morte luctamini, & cum aſcendere creditis, deſcenditis, & cum ſtare videmini, tum maxime ruitis, nec vllum animal magis ſuarum virium obliuiſcitur. Ac ſæpius vermes ſeminortui regna & imperia ſomniatis. Memento vos punctum [illegible] ſeu verius punctum (vt ſic dixerim) puncto breuius, imo ne millesimam quidem puncti partem poſſidere. Hanc ſuperbi [illegible] premitis mox premendi, neque amplius ex vniuerſo poſſidetis, quam quod frigentibus membris, ac pallidis occupatis. [illegible] cæci & inſani, elatoque vultu tumidi, quod natura anguſtis [illegible] animis, & vincti immenſa, & moribundi immortalia cogitare, inque hoc nihilo ridiculoſas & inſanas inſolentias, ad momentum rapidi temporis hic rapinas, hic iniurias, hic vindictas, hic [illegible] xias, hic honores varios, hic cupiditates inexpletas, hic furores demum veſtros, hic regna, principatus & imperia, hic claſſes, hic acies, hic bella molimini. Cum multum inſanieritis, ſiue imperatores fueritis, ſiue aratores, ſeu diuites, ſeu mendici, corpus veſtrum putris terra, vita veſtra fumus leuis magno flatu [illegible] fuerit, & vix tandem ſero quidem cognoſcetis viam hanc fuiſſe, non patriam, totumque hoc regni & imperii falſum nomen. G. Imperator factus ſum. RAT. Stulti cum Imperatores fiunt homines ſe eſſe non recolunt aut fuiſſe. Quale eſt illud Tiberii Cæſaris, qui amicum volentem eum commemoratione quorundam actuum in memoriam priſtinæ familiaritatis adducere, cum vix aperto ore hoc vnum verbum emiſiſſet, ne meminiſti, præueniens interrupit, nec paſſus eſt explere quod cœperat, ſed repente ait: Quid fuerim non memini, vocem improbam ac ſuperbam, nec amicitiarum modo, ſed totius humanitatis immemorem. G. Ad Romanum Imperium aſcendi. R. Quid hinc gaudes, & in lectulum, & in ſedile deſcenditur, & ſæpius in imo quies habitat. Nonnullis opprobrium, multis ſupplicium, omnibus labor eſt ſcandere.

¶ Apophthegmata.

…. Cyro conflicturo cum hoſte, loco qui dicitur Cu… …chus ſuaſit, vt ſe poſt Macedones contineret, nec ſeſe in …men coniiceret. Quid ais, inquit, Clearche? vides ne vt …gnum appetam, regno me indignum oſtendam? *Plut. in …*

…ſius ſenior. Quum in initio regni regio ipſius obſidetur, …in illum ciuibus: & amici authores eſſent, vt imperium …ni mallet captus interfici: ille conſpiciens bouem à co… …atum illico concidere, dixit: Quum mors adeo breuis ſit, … abſurdum ſit, nos metu mortis tale regnum relinquere? …regnandi libido pectus illius occuparat, qui principatum …bene emi putaret. *Plut. in apoph.*

…ſius iunior. Cuidam percontanti, qui factum eſſet, vt cum …tenui fortuna ac priuatus ſibi Syracuſanæ ciuitatis prin… …parauerit, ipſe regis filius regnum hæreditate acceptum …: Quoniam, inquit, pater rerum potitus eſt, quum iam in …uiſſet popularis gubernatio: ego quum inuidia labora… …annis principatum ſuſcepi. *Plut. in apoph.*

… Amico, idipſum percontanti, compendio r[illegible]ſpondit. Pater, … mihi regnum ſuum reliquit, non fortunam. Non omnia …æque feliciter cedunt. *Plut.*

…ppus, vbi reſciuit Alexandrum filium conqueri, quod pa… …ibus fœminis gigneret liberos, ſic illum hortatus eſt: …um plures habeas regni competitores, da operam vt ho… …ac probus euadas, vt non per me, ſed per teipſum regnum …ſe videaris. Vir prudentia vere regia præditus, non con… …eſt filium, ſed metum illius auxit, quo magis extimularet …. Iudicans, illi non aliter ſperandum paternum re… … niſi ſe ſucceſſione dignum præberet: nec tam magnum …gnum adipiſci, tum regnum promeruiſſe. *Plutarch. in apo…*

…thocles figulo patre natus, quum Sicilia potitus eſſet, rex… …laratus, ſolebat in menſa fictilia pocula iuxta aurea pone… …que iuuenibus oſtendens dicere: Quam antea talia fece… …commonſtratis fictilibus, nunc per vigilantiam ac fortitudi… …ficio: commonſtrans aurea. Non puduit priſtinæ for… …ſed glorioſius exiſtimauit regnum virtute partum quam ſi …te obueniſſet. Nam regem naſci nihil magni eſt, at regno …ſe præſtitiſſe maximum eſt eſt. *Plutarch. in regum apoph…*

…rhus, quum à filiis etiamnum pueris interrogaretur, Cui no… relinques regnum? Quicunque, inquit, veſtrum acutio… …habuerit enſem. Significans, ſe non ætati daturum principa… …ſionem, ſed virtuti. Hoc ſtimulo liberos omnes ad certa… …fortitudinis excitauit. *Plut. in apoph.*

…lades hiſtrio. Auguſti temporibus celebris, quum Hilas diſci… …, quem ad æqualitatis contentionem prouexerat, in ſcena …um quoddam ſaltaret, cuius clauſula erat: τὸ μέγαν ἀγαμέ… …, id eſt, magnum illum Agamemnonem, ac ſublimem velu… …retur, è cauea proclamauit, σὺ μακρὸν οὐ μέγαν ποιεῖς, id eſt, …gum facis, non magnum. Tunc populus efflagitauit, vt Py… …idem canticum ſaltaret iterum. Quumque ad locum ve… …quem reprehenderat, expreſſit Agamemnonem cogitabun… …magno duci iam conuenire ratus quam pro omnibus co… …. Ea res magnum ducem facit, non proceritas corporis. *Eraſ. …apoph.*

Alexand. Seuerus. Cum obiurgaretur à matre & vxore, quod …temptibiliorem relinqueret imperii poteſtatem, quam ab an… …ceſſoribus ſuis accepiſſet: reſpondit. Sed ſecuriorem & diutur… …em. *Bruſ. l. 3. c. 13.*

Iul. Cæſar. Quum ex Gallia prouincia aduerſus Pompeium ten… …, Rubicone amne tranſmiſſo, dixit: Omnis iacta ſit alea, ſi… …ficans, ſe de ſumma rerum velle periclitari. Is enim fluuius Gal… …m ab Italia dirim[i]t. *Plut. in apoph.*

Idem. Alexandri Magni res geſtas legens, non tenuit lachry… …, atque ad amicos: Hoc, inquit, ætatis qua nunc ſum, Ale… …der deuicit Darium: mihi vero ad hunc vſque diem nihil præ… …facinoris geſtum eſt. Suetonius tradit id accidiſſe, quum …tor iure dicendo conuentus obiens apud Gades in templo Her… …lis vidiſſet Alexandri Magni ſtatuam. Vtinam hoc ingenium …moderati potius quam ad maximi principis æmulationem pro… …raſſet. *Plut. in apoph.*

Idem. Quum Africam petens, ingreſſu nauis prolapſus eſſet, …men ſiniſtrum vertit in melius, dicens: Teneo te Africa. Fron… …us id factum putat in conſcenſu nauis, eumque dixiſſe, Teneo …terra mater. Huc opinor alludens, quod cum quodam ſomnio perturbatus, quod ſibi viſus eſſet conſtuprare matrem, coniectores …terpretati ſunt, portenti totius orbis imperium. *Eraſ. l. 4 apoph. ex Plut.*

Auguſtus Cæſar audiens, quod Alexander natus annos triginta duos, poſtquam pleraſque mundi regiones peragrarat, dubitaſſet quid in reliquum vitæ tempus eſſet facturus: demirabatur, ſi Alexander non iudicaſſet maius opus, bene gubernare partum imperium, quam amplam ditionem comparaſſe. Recte notauit inexplebilem Alexandri ambitionem, qui nullam aliam functionem rege dignam exiſtimaſſet, quam proferre ditionis terminos: quum multo tum pulchrius tum difficilius ſit regnum quod contigit, rectis legibus, factiſque moribus exornare, quam armis regno regnum addere. *Plutarchus in Rom. lib. Apophthegmat.*

Agrippina. Quum genethliaci Agrippinæ matri Neronis reſpondiſſent imperaturum quidem filium, ſed occiſurum matrem, Occidat, inquit, modo imperet. Tam impotens erat in fœmina dominandi ſitis, & habuit quod optauit. *Suet.*

Alex Seuerus ſenio iam confectus, cum vrnam ſibi præparaſſet, vt in ea mortuus ſepeliretur, paulo antequam decederet è vita eandem ad ſe perferri iuſſit, manibuſq; contrectauit: Tu, inquiens, virum capies, quem totus orbis terrarum capere nunquam potuit. *Dion Nicæus, & Xiphilinus in eius vita.*

Rodolphus Cæſ. interrogatus, Qui fieret, vt homines eas quas non didicerunt artes omnes recuſarent, imperii autem gubernationem oblatam nemo? N[illegible]n mirum, inquit ſtul[illegible]os enim putant, qui regnare neſciunt. ſtultum autem nemo ſeſe iudicat. *Æneas de dictis Friderici Imp.*

Alphonſus aiebat, olim inter Iouem, Neptunum & Platonem omnium rerum partitionem trifariam eſſe factam, & horum vnumquenque ſua ſorte contentum eſſe, nec occupare aliena: at inter homines, neminem ſua portione contentum eſſe, nec vllam partitionem eſſe ſtabilem, ſed omnes πλεονεκτεῖν No[illegible]bat autem ambitionem principum, & regnandi nunquam ſatiandam libidinem. Quis enim hodie regum & principum eſt, qui ſua ſorte contentus, non cogitet, quo iure quave iniuria ſuis ditionibus plura adiiciat? *Panor. lib. de reb. geſt. Alphon.*

Solon audiens quoſdam principum mores inique reprehendentes, In rebus magnis adminiſtrandis difficiles dicebat eſſe, omnibus poſſe placere. Neceſſe enim eſt, vt qui multis imperat, non paucos offendat. *Laert.*

Plato, Neminem regem dicebat non ſeruis eſſe oriundum, neminem non ſeruum ex regibus. *Sen. epiſt. l. 44.*

Xenophon dicebat honeſtius eſſe regi beneficiorum quam trophæorum numerum relinquere, *Stob. ſerm. 46.*

Socrates. Optimum regem eſſe dicebat, qui ſuis affectibus moderari poſſet. *Eod. ſerm.*

Cotys rex Traciæ, acriter in ſubditos animaduertebat. Cum igitur amicorum quidam ad ipſum dixiſſet, Hoc Furor eſt, non Regnum: reſpondit, At mens hic furor ſubditos temperantes efficit. *Plut. in apoph.*

Leonidas, cuidam dicenti, Excepto regno nulla re nobis præſtas: At, inquit, ni vobis fuiſſem melior, non eſſem rex. Moderatiſſimo dicto & refellit conuicium, & ſuam dignitatem defendit, Etenim vbi reges non naſcuntur, ſed ciuium ſuffragiis eliguntur, hoc ipſo publicis calculis princeps iudicatus eſt cæteris melior, quod ad regnum aſcitus eſt. *Plut. in Lacon.*

Ariſton cuidam laudibus vehenti dictum Cleomenis qui rogatus, quid oporteat bonum regem facere: reſpondit, Amicis benefacere, inimicis male: At quanto præſtantius eſt, inquit, vir optime, benefacere, & ex inmicis reddere amicos? Hanc ſententiam citra controuerſiam primus omnium Socrates prodidit, & ad illum refertur. *Plut.*

Philippus Alexandro filio ſuadebat, vt eos qui in Republica pollerent authoritate, tum bonos, tum malos ſibi conciliaret amicos: ac bonis quidem vteretur, malis vero abuteretur. Præcipua regum ars eſt, nullum reiicere, ſed ad publicam vtilitatem omnium operam accommodare. Quemadmodum Deus vnicus totius mundi monarcha, malis geniis ac impiis hominibus abutitur ad vtilitatem Eccleſiæ: ita principes cordati norunt & probis & improbis vti: non quod ipſi per malos mali quippiam faciant, ſed quod per malos puniant malos. At multi ſunt principes, qui præpoſtere bonis abutuntur, malis vtuntur. Ad tyrannica negotia viros adhibent ſanctitatis opinione celebres, quo vulgus eſſe rectum ac pium quod agunt exiſtimet. *Plut.*

Alexander habebat ſecum Eudemonicum philoſophum, qui cum aliquando tonaret vehementer adeo vt omnes expaueſcerent, dixit etiam Alexandro, Quin tu tale quippiam facis Alexander? At ille non ferens philoſophi vocem, ridens ait: Nolo meis formidabilis eſſe, vt tu me doces, qui ſatraparum & regum capite me iubes ſuper cœnam apponere. *Athenæus & Plut. in eius vita.*

Idem. Quum lenitate corporis, ac pedum celeritate polleret, patri hortanti vt in Olympiis ſtadium decurreret, Facerem, inquit, ſi reges habiturus eſſem certat[illegible] Et hic agnoſcas animum excelſum, nec cuiquam facile ceſſur[illegible]certamine laudis & imperii. Nondum erat rex, & tamen no[illegible] dignabatur niſi cum regibus committi. *Plut. in apoph.*

Idem, Porus rex ab Alexandro deuictus, quum ab eo poſt pugnam rogaretur, dicente. Quomodo te tractabo? Regie ait. Rurſus ſubiicienti Alexandro: Nunquid etiam aliud? Omnia, inquit Porus, complectitur hoc verbum, Regie. Alexander & prudentiam & fortitudinem viri admiratus, [illegible]latiorem ditionem illi addidit ea quam prius obtinuerat. Supplici, & ad pedes

abiecto minus conceſſiſſet. Adeo diligebat animoſus iuuenis im pauidos animos. Q. Curtius aliquanto ſecus narrat, interrogatus Porus, quid ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret? Quod hic, inquit, dies tibi ſuadet, quo expertus es quam eſſet caduca felicitas. Submonuit regem, vt modeſte ſua fortuna vteretur, memor ipſi poſſe accidere, quod acciderat Poro. *Hiſtoriam recitat Plut. in apoph.*

Meton quum in concione Tarentini tractarent de bello ſuſcipiendo, & de Pyrrho aſciſcendo, ſumpta corona & face ardente prœcedente tibicine, veluti ebrius, venit in forum: atq; vt fit aliis applaudentibus, aliis ridentibus, nonnullis etiam ad canendum hominem inuitantibus, proceſſit in concionem, ac tanquam canturus aſtitit, Silente vero turba dixit: Recte facitis viri Tarentini, qui iocari ludereque dum licet, qui velint permittitis. Atqui ſi ſapitis, omnes hac laudendi libertate fruemini, priuſquam Pyrrhus adueniat. Nam tum non noſtro, ſed illius arbitrio viuendum erit. *Plut. in Pyrrho.*

Pyrrhus rex, quum Athenas veniſſet, & ingreſſus arcem Palladis, rem diuinam feciſſet: eodem die deſcendens ex arce, collaudauit quidem Athenienſium erga ſe fiduciam: cæterum admonuit, ſi ſaperent, ne poſt hac cuipiam regum portas aperirent. Significans, omnibus regibus natura inuiſam populi libertatem. *Eraſm. l. 4. apoph. ex Plut.*

Hieroni Siciliæ tyranno, cum quidam dixiſſet, potiorem eſſe regum vitam, quam priuatam, vt pote quæ ſingulis ſeſe expleat voluptatibus: Hiero reſpondit, voluptatis ipſas melius ſentiri in vita priuata. Nam vt de libidinoſa voluptate prius dicatur, oſtendit maiorem voluptatem concipi à priuatis, ſi quando potiuntur amica, quia ſpontaneus ſit atque mutuus amor, non coactus, quam tyrannorum, qui coacte aut empto potiuntur amore. De voluptatibus ciborum ait, regibus nullam vnquam eſſe famem præ ferculorum multitudine, & ob id ſemper acidis veſci. In vita vero priuata ſemper ſubeſſe famem delectationemque. Addidit præterea multa incommoda, quæ regnantes circumueniunt, à quibus priuati ſunt plane immunes. *Xenophontem hac de re lege copioſius.*

Antigonus, quodam dicente, omnia regibus honeſta iuſtaque eſſe: Sunt per Iouem, inquit, barbarorum duntaxat regibus at nobis ea duntaxat honeſta ſunt, & ea tantum iuſta, quæ iuſta ſunt. Grauiter retudit adulatricem vocem, volentis omnia licere regibus. Non enim rex eſt inhoneſti iniuſtique regula, ſed honeſti iuſtique miniſter eſt. Atque vtinam ſimiles voces non audiant Chriſtianorum aures: aut ſi audiant, ſimili ſeueritate reiiciant. Quid enim aliud dicunt, qui occinunt: Quod principi placuit, legis vigorem habet? qui negant principem teneri legibus: qui tribuunt illi geminam poteſtatem, ordinatam & abſolutam, quarum altera poſſit quod leges, pacto & fœdera poſtulant, altera quodcunque libuit: *Eraſm. l. 4. apoph. ex Plutarch. in apophthegm.*

Scipio minor, iam tertium à ſenatu emiſſus, vt gentium, ciuitatum ac regum inſpector eſſet, poſtquam peruenit Alexandriam, nauique egreſſus, capite pallio tectus incederet: flagitabant vt caput nudaret, faciemque id deſiderantibus oſtenderet. Quum ſe nudaſſet, clamore & plauſu teſtati ſunt gaudium ſuum: quumque rex Alexandriæ vix interim ob delicias ac molliciem corporis æquaret Romanos incedentes: Scipio voce ſubmiſſa Panætio inſuſurrauit in aurem: Iam inquit, Alexandrini nonnihil ex noſtra peregrinatione fructus ceperunt, quibus per nos contigit videre regem ambulantem. Nam Athenæus ex authoritate Poſidonii ſcribit, Ptolomæum perquam obeſo corpore nunquam antea pedibus ambulaſſe. *Plut. in apoph.*

¶ SIMILITVDINES.

Diogenes Pythagoricæ ſectæ philoſophus lyræ ſuis neruis decenter, ac omnifariam inſtructæ comparat legibus bene conſtitutam Rempubl. vel ciuitatem: eandemque mundi pulchram illam harmoniam imitari dicit, ſi Dei officium inter homines adminiſtrans rex, aut princeps bonus rationis, & æquitatis arte moduletur in eadem rite ſcilicet, vt in concentum dulcem varias hominum voluntates, ac diſcrepantes opinionum tonos congruenter aptet, inque conſenſum ſuauiſonum redigat. *Steph. Vinand. Herc. Prodic. pag. 560.*

Dionis Nicæi. Vt minime quidem nauclerus contriſtatur laboribus in mari: minime etiam agricola operibus circa agriculturam minime quoque venator, quem oportet venatione laborare, tametſi vehementer laborioſa ſit agricultura, valde etiam venatio. Non igitur reſpuit laborare, & moleſtias ferre aliorum gratia: neque in hac parte peius ſe viuere exiſtimat, ſeipſum plurimos ſuſcipere oporteat labores, multaque ſuſtinere negotia. Videt enim & ſolem, nullo Deorum minorem, non contriſtari, quod hominum ſalutis & victus gratia, perpetuo tranſigat quæcunque agit. Fortitudinem quidem & continentiam & prudentiam, neceſſarias exiſtimat, etiam illis qui iuſtitiam non curant, tyrannidemque affectant, Nam niſi hoc ſtudeant, tales quam ocyſſime perduntur. Quare tyrannus magis etiam his dat operam, quando ſe maxime videt his indigere. Quanto plures etiam habet oſores, pluresque inſidiatores, & neminem fidum, & qui ipſius curam gerat tanto magis (ſi modo tempus aliquod ſeruare vult) vigilandum ſibi, & curis ſibi inſiſtendum eſſe videt, & ſi velit vlciſci, ne deficiat rebus bellicis: & paſſus inſidias, ne ignoret inſidiatores: & abſtinendum eſſe à voluptatibus, & ventre, & ſomno, rebuſq; venereis minime attendendum: quanto magis autem his opus eſt ei qui diligitur ab omnibus & neminem habet inſidiatorem. *De regn. orat. 1.*

Cernis vbique Deum ita ordinaſſe, vt id quod melius eſt, imperet & prouideat inferiori: vt ars ei quod eſt ſine arte, infirmitati virtus: fatuoq; fecit prouidere, & conſiliis adeſſe id quod prudentia præditum eſt. In omnibus autem hiſce curis principatus nequaquam ſegnis eſt, neque moleſtia grauatus: neque plus adhæret remiſſioni & ocio, ſed curis & laboribus. Id quod inde facile colligere licet. Nam in naui licet quidem vectoribus abſque cura agere, & ne aſpicere quidem mare, quin etiam neque ſcire (quod aiunt) vbinam terrarum ſint: & multi hoc modo nauigant in ſerenitatibus, & hi quidem talis ludunt, illi autem canunt, alii conuiuantur tota die. Quando autem eos apprehenderit tempeſtas, inuoluti expectant euentum. Nulli autem & ſomno oppreſſi, non ante ſurrexerunt, quam eſſent in portu. Nauclero autem neceſſe eſt aſpicere in mare, neceſſe ſuſpicere ad cœlum, neceſſe proſpicere ad terram: quin & ea quæ ſunt in profundo, non licet ei ignorare, ſi nolit in ſaxa incidere ſub aquis latentia, aut arenarum congeries. Illi ſoli noctu quidem minus licet obdormire, quam natantibus: interdiu autem, ſicubi breuem aliquem ſomnum ſuffuratur, hunc tamen ſuſpenſum habet, & dubium, vt ſæpe exclamet, aut velum contrahi, aut clauum ſiſti, aut aliud aliquid rerum nauticarum: vt dormiens ille magis gerat nauis curam, quam alii valde vigilantes. Atque etiam in expeditionibus vnuſquiſque militum ſui duntaxat curam gerit, armaque & eſcam non hic acquirit, ſed parata habere cupit, vnius autem curam gerat ſanitatis ſuæ, vitæque ſalutis. Ducis autem munus eſt, curare vt omnes bene ſint armati, omneſque ſatis habeant tegumenti: nec ſolum vt militum ventres impleantur, ſed etiam vt equorum. Quod ſi autem non omnes habeant neceſſaria, magis contriſtatur, quam ſi ipſe ægrotet: atque illorum ſalutem non minoris æſtimat, quam ſuam ipſius. Siquidem victoria acquiri nequit, niſi milites ſint ſalui: pro victoria autem bonorum, multi mortem etiam oppetere eligunt. Rurſus idipſum & in rebus ſingulis vniuſcuiuſque noſtrum intelligi poteſt, Corpus enim vtpote fatuum, neque ſibi ſuccurrere poteſt: neque vt ſui ipſius curam gerat, à natura factum eſt: quandoquidem anima relinquente, neque modicum temporis poteſt ſubſiſtere, ſed confeſtim ſoluitur atque perit. Anima autem pro ipſo omnia curat, omneſque machinas mouet, & plurimum diſcruciatur afflicta. Et corpus ipſum quidem præſentem duntaxat ſentit dolorem: anima autem prius quam dolor adueniat, diſcruciatur: ſæpe etiam quando tantum futurus eſt, [illegible]. Mortemq; corpus quidem nunquam ſenſit: anima autem & hanc intelligit, permultaq; patitur, eripiens corpus ex morbis, eripiens ex bello, eripiens ex mari. Sic vndiq; laborioſior anima eſt, magiſq; afflicta quam corpus: attamen ea diuinior eſt, & ad regendum dignior. Præterea omnes homines confitentur virum eſſe mulieri robuſtiorem, & ad imperandum aptiorem: atqui illæ domeſtica ſere opera curant, & ætatem exigunt ſub tecto: in expertæ [illegible] tum, inexpertæ bellorum, inexpertæ periculorum. Viris autem congruit nauigare, congruit nauigandi ſcientia, illiſq; neceſſe eſt ea opera ſub dio perficere: ſed per Iouem: non propterea beatiores quis dixerit mulieres viris. Quicunq; autem tandem propter debilitatem vel mollitiem amauerunt illarum vitam, quemadmodum Sardanapalus, turpitudine iam vbique ſunt diffamati. Denique quod maximum eſt, ſolem vides; quanto præſtat omnibus hominibus beatitudine, quum ſit Dei, quod tamen non renuat nobis perpetuo ſubſeruire, & noſtræ ſalutis gratia facere vniuerſa. Quid enim aliud quis dicat, ſolem perpetuo operari, quam ea quorum homines indigent? Facit & diſcernit horas, auget & nutrit omnia animantia, omnes plantas, ſuppeditat pulcherrimum & ſuauiſſimum ſpectaculum, nempe lucem, ſine qua cæterorum bonorum nulla eſt vtilitas, neque cœleſtium, neque terreſtrium, imo neque ipſius vitæ. Et hæc omnia non grauatur gratis impartiri. An non eam ſeruitutem ſeruire quis dicat, plane duram? Etenim ſi vel paulum fraudulenter agat ſuumque tranſgreditur ordinem, nihil prohibet omnes homines, omnemque terram, & omne mare diſperire, & omnem hunc formoſum & beatum mundum turpiſſimam horribiliſſimamque immundiciem videri. Nunc autem tanquam in lyra concinne tractatis ſonis, nunquam excidit ex pura & ſumma harmonia, vnam & eandem progrediens viam. Et quoniam indiget terra tepore, ad generandum naſcentia, atque augendum & ad perficiendum: indigent & animalia, & corporum ſalutis gratia & voluptatis naturalis: indigemus & nos omnium maxime, vt qui quam plurimo auxilio opus habeamus: ideo æſtatem facit, ſemper propius ad noſtram accedens habitationem, vt omnia plantet, omnia nutriat, omniaque perficiat, diuinamque & admirabilem exhibeat hominibus lætitiam, feſtumque diem. *De regno oratione tertia.*

Rom.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…in nauigatione non ei committitur clauus, qui na-… opibus, aut forma cæteris antecellit, ſed qui peritia gu… vigilantia, qui fide ſuperat: Ita regnum ei potiſſimum …endum, qui regiis dotibus anteit reliquos, nempe ſa-… …ia, animi moderatione, prouidentia, ſtudio commodi … *…ſtitutione principis.*

…, Quemadmodum capitis morbi hebetant vniuerſum …regum & imperantium delicta vniuerſum lædunt po-… *…apoph. 227.*

…Munſter, Vt homo ante conceptionem nihil plane eſt, …vero acquirit eſſe, naſciturq; paruus & inops & in ter… …ſim tacitis auctibus grandeſcit, donec iuſtam attigit æ… …ram: ac deinde rurſum incipit deficere, viribus corporis …q; mentis vigore langueſcere, donec tandem penitus in …ſoluatur. Sic etiam regna monarchiæ, & magni principa… …que habent exilia principia: accipiunt paulatim incre… …creſcunt, roborantur, dilatantur, ac veluti per gradus ad …aſcendunt faſtigium: & quantumlibet armis, legibus & …ad tempus firmentur, tamen interim conſeneſcunt, & tan… …concidunt. *Libro 1. Coſmographiæ, cap. 32.*

¶ Profana Exempla.

…anus adhuc priuatus dicere ſolebat, nihil eſſe difficilius, …imperare. Id Flauius Vopiſcus in Aureliani vita tradit ſe …patre ſuo, & addunt cauſam: Colligunt, inquit, ſe qua… …quinque, ſimul conſilium ad decipiendum imperatorem …cunt quid probandum ſit. Imperator, qui domi clauſus …non nouit, cogitur hoc tantum ſcire, quod illi loquuntur: …quos fieri non oportet: amouet a Republica, quos …tinere. Ita, vt dixit Diocletianus, bonus, cautus, optimus …imperator. At vulgus ad Imperatoris titulum ſatis eſſe pu… …aut eligi: naſci, vtcunq;: eligi emptis ſuffragiis, ac ſolennib. …s confirmari. *Eraſ. lib. 9. apoph.*

…Maior, poſtquam Carthaginem armis ceperat, milites qui …gnem eleganti forma captam adduxerunt, eique tradide… …ille libenter acciperem, inquit, ſi eſſem priuatus, non im… … Iuuenis inſigni puellæ forma corrumpi non potuit, quo …meminiſſet, quid deceret Imperatorem. At multi hodie ſunt, …ipſum ſibi credunt tum licere, tum decora eſſe omnia, …Imperatores.

¶ Hieroglyphica.

…aliquam ſolitudinem regni hieroglyphice ſignificari qui… …unt, quod regium eſſe dicant: vnum è filiis hæredem in… …vni rerum habenas commendare: quandoquidem, vt ait …:

Non bene cum ſociis regna Venuſq; manent.

…Val. lib. 19. p. 179. A.

…iſſime quidem *ſceptrum* ſiue *virgam* hieroglyphicum eſſe …ud in diuinis literis oſtendit, quod ſceptrum de manu Iudæ …ferendum pollicetur Dominus, *Geneſ. 49. Idem Pier. Val. lib.* *… B.*

…ibus *iudicum imagines* viſuntur *abſque manibus*: & ſummi *…oculis conniuent*, eo quod iuſtitia nec muneribus capiatur, …minum vultu flectatur. *Plut. in libello de Iſide.*

Vide Rex, Princeps.

Religio.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

Religio, Græce θρησκεία, ας, ἡ, & θρῆσκος, ȣ, ὁ, religioſus dicitur. Eſt autem religio, quæ ſuperioris cuiuſdam naturæ, quam di…nam vocant, curam ceremoniamque affert. *ſecund. Cic. lib. 2, …*

Religio nihil aliud eſt, quam cultus diuinus. *ſecundum Aug. lib. … de ciuit. Dei.*

Religio eſt, qua ſe anima vni Deo, vnde ſe peccato ſeparauerat, …conciliatione ligat. *ſec. Aug. lib. de quantit. animæ.*

Religio eſt ſtudium ſapientiæ. *ſec. eundem lib. de vera religione.*

Religio dicta eſt eo, quod per eam vni ſoli Deo religamus ani…mas noſtras ad cultum diuinum animo ſeruiendi. *ſec. Iſido. lib. 18. Etymolog.*

Religio dicitur à relegendo Deum, quem amiſeramus negligen…. *ſecund. Aug. li. 2. de ciuit. Dei.*

Religio, id eſt, cultus Dei, quatuor nominibus nuncupatur, duo…bus apud Græcos, quæ ſunt latria & theoſebia, id eſt, cultus diuinus …bonus: & duob. Latinis. Sed differunt, quia theoſebia reſpicit …tum Dei interiorem, qui proprie pertinet ad virtutes theologi…cas, Latria vero reſpicit exteriorem ſeruitutem, quæ pertinet ad iu…ſtitiam. *ex B. Bonauentura 1. Sentent. diſt. 8. qu. 2. artic. 3.*

Religio dicta à relegendo, *ſecund. Cic. lib. de Natur. Deorum*, cu…ius verba ſunt hæc: Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum per…tinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti ſunt religioſi, à relegendo.

Religio eſt, per quam reuerenti famulatu ceremoniæ diuini cultus exercentur, *ſec. Cic. lib. 1. de Nat. Deor.*

Vt religio varia ſignificatione à Latinis, ita ab Hebræis exprimimitur. 1. *Æmunah*, id eſt, fides dicta eſt. 2. *Madhab*, opinatio, ſenſus. *Dachala*, Dechila, Dechula, timor, veneratio, cultus. *Tarik*, via, ratio vitæ. 4. *Irah*, reuerentia, pietas in Deum. 6. *Rachama*, intimus affectus, charitas. Quæ omnia nomina verum & ſincerum veræ Religionis ſenſus adumbrant. In nouo teſtamento variis nominibus inſignitur, nempe timoris, reuerentiæ, cultus, pietatis, &c.

¶ LOCI BIBLICI.

Religionis Chriſtianæ rudimenta, *Hebr.* 6. 1. Religionis ſemen humanis mentib. inditum, 2. *Reg.* 17. v. 26. 27. Religionis externa profeſſio requiritur, *Eſa.* 44. 5. & 45. 23. Religioni Iudaicæ multi adiunguntur, *Eſth.* 8. 17.

¶ Sententiae Biblicae.

Nunc audi præcepta & iudicia, quæ ego doceo te, vt faciens ea viuas, & ingrediens poſſideas terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis. *Deut.* 4.

Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quidquam, nec minuas. *Deut.* 12.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. *Ioan.* 8.

Si confeſſus fueris ore tuo Dominum Ieſum, & credideris in corde tuo, quod illum Deus excitauit à mortuis, ſaluus eris. *Rom.* 10.

Tradidi imprimis vobis, quod accepit, quod Chriſtus mortuus fuerit pro peccatis noſtris. 1. *Cor.* 15.

Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt 1. *Ioan.* 4. & 5.

Et ligabis verba mea quaſi ſignum in manu tua ſcribeſque ea in limine & veſtibulo domus tuæ. *Deut.* 6.

Ponite hæc verba mea in cordib. veſtris, ac animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manib. & inter oculos veſtros collocate. *Deut.* 13. *per tot. ibid.* 11.

Beatus vir, qui meditatur in lege Domini die ac nocte. *Pſ.* 1.

Lucerna pedib. meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. *ibid.* 118.

Quomodo credent ei, de quo non audierunt? quomodo autem audient abſq; vlla prædicatione, vel prædicare? quomodo autem prædicabunt, niſi miſſi fuerint? Fides ergo per verbum Dei: ſi per verbum Dei, ita neceſſario concluditur eſſe fidem, quæ non ſubſiſtit in verbo Dei. *Rom.* 10.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Conſtat ergo, quod qui ex Deo nati ſunt, eius verbum audiunt: & contra, qui non audiunt, ex Deo nati non ſunt. Qui vero ex Deo nati ſunt, non ex voluntate viri. *Ioan.* 1.

Non ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri ſed ex Deo nati ſunt: eius ſolius verbum audiunt, ex quo nati ſunt: hoc enim eſt diſcrimen inter filios Dei, & filios carnis: quod qui Dei filii ſunt. carnalia non cogitant. *Rom.* 8. Porro quicquid ex ore Dei non eſt profectum, à filiis Dei non recipitur: habitans enim in eis Spiritus. Vnde poſtea fit, vt ſpiritualia omnia iudicet, omnia cognoſcat, 1. *Cor. cap.* 2. Ipſe vero à nemine iudicatur, non enim caro, aut ſanguis eſt, qui iudicat, ſed Spiritus. Loquimur autem de eis ſolummodo, qui Chriſti ſunt, & qui Spiritum eius habent. *ad Rom.* 8.

Si quis autem putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguam ſuam à malo, ſed ſeducens cor ſuum, huius vana eſt religio. Religio munda & immaculata apud Deum hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo. *Iacob. in epiſt. c.* 1.

¶ Sententiæ Patrum.

Amputetis occaſionem turpium nundinarum, quib. exiſtimatio veſtra læditur, & infirmis offendiculum ponitur, & oſtendite hominibus, non vos in toto facilem victum, ſed per anguſtam & arctam viam regnum Dei quærere. *Auguſtin. libr. de opere Monachorum.*

Vos autem fratres hortamur in Domino, vt propoſitum veſtrum in Domino cuſtodiatis, & vſq; ad finem vitæ perſeueretis: ac ſi qua opera veſtra mater Eccleſia deſiderauerit, nec elatione auida ſuſcipiatis; nec blandiente deſidia reſpuatis: ſed miti corde obtemperetis Deo, cum manſuetudine portantes eum, qui vos regit, mites in iudicio, qui docet manſuetos vias ſuas, nec otium veſtrum neceſſitatibus Eccleſiæ præponatis: cui parturienti ſi nulli boni miniſtrare vellent, quomodo naſceremini, non inueniretis. *Auguſt. ad Eudoxium, & hab. 15. q. 1. can. Vos autem.*

Extruis monaſteria, multus à te per inſulas Dalmatiæ pauperum numerus ſuſtentatur; ſed melius faceres, ſi & ipſe ſanctus inter ſanctos viueres. *Hier. epiſt. 95. loquens ad Nepotianum.*

Procuratores, atque diſpenſatores domorum alienarum clerici quomodo eſſe poſſunt, qui propius iubentur contemnere facultates? *Hier. epiſt. 32.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sunt aliqui de ordine noſtro homines, qui ideo presbyteratum & diaconatum ambiunt, vt mulieres licentius videant, omnibus his cura de veſtibus, ſi bene oleant, ſi pes laxa pelle non folleat, crines calamiſtro rotentur, digiti annulis radient. Tales cum videris, ſponſos æſtimato, non clericos. *Hieron. ad Euſtochium.*

Si cupis eſſe, quod diceris, monachus, id eſt, ſolus. quid facis in vrbibus? Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos: & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multum diſtat in vitio, vel decipere poſſe, vel decipi Chriſtianum. Quem ſenſeris tibi aut ſemper, aut crebro de nummis loquentem (excepta eleemoſyna, quæ indifferenter omnibus patet) inſtitorem potius habeto, quam monachum, præter victum & veſtimentum, & manifeſtas neceſſitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panes canes comedant. *Idem ad Paulin. & hab. 16. quæſt. 1. can. Si cupis.*

Latro eſt, & domum Dei conuerti in ſpeluncam latronum, qui lucra de religione ſectatur: cultuſq; eius non tam cultus Dei quam negotiationis occaſio eſt cenſenda. *Hier. ſup. Matth. li. 4.*

Pudet dicere de cauernis cellularum, vrbem damnamus, in ſacco & cinere, veluti de ipſis ſententiam ferimus. Quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus, qui alios vult regere, & alios iudicare, & à nemine regi, & à nemine iudicari? *Idem in epiſt. ad Marcum.*

Sunt ditiores monachi, quam fuerant ſæculares, poſſident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete Diabolo non habuerant: & ſuſtinet eos Eccleſia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noſter aurum calcans, cellulam conſectatur. *Idem in epiſt. ad Heliodor.*

Ægyptiorum monaſteria hunc tenent morem, vt nullum abſque opere & labore ſuſcipiant, non tam propter victus neceſſitatem, quam propter animæ ſaluationem, *Hieronymus in epiſtol. ad Ruſticum.*

Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio & pane cribrato rugientem ſatiare ventrem poteram, nunc ſimilam & melle faſtidio. *idem ad Nepotianum de ſeipſo loquens.*

Quia terreni principes magno ſe Deo humilitate ſubſternunt, praua homines, qui dudum contra Eccleſiam in infidelitate poſiti, aperta aduerſitate ſæuiebant, nunc ad alia fraudis argumenta vertuntur. Quia enim illos religionem venerari conſpiciunt, ipſi cultum religionis aſſumunt, & bonorum vitam ſub deſpectis veſtibus iniquis moribus premunt, Mundi quippe delictores ſunt, hocque in ſe, quod homines venerentur, oſtendunt, atque eis, qui vere ſemetipſos deſpiciunt, non mente, ſed veſte copulantur. Quia enim præſentem gloriam amantes aſſequi non poſſunt, quaſi deſpicientes ſequuntur, honores enim fugiunt, vt honoribus obuient, Multi de inchoata iuſtitia laudari appetunt, præeſſe cæteris melioribus concupiſcunt, quos plerunque, dum iuxta votum præſens proſperitas ſequitur, multo quam fuerant, de ſanctitatis habitu peiores fiunt. *Gregor. li. 31. Moral.*

Sæpe, quum de vita proximorum querimur, mutare locum conamur, ſecretum vitæ remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia ſi deſit ſpiritus, non adiuuat locus. Idem enim Loth, de quo loquimur, in Sodomis ſanctus extitit, in monte peccauit. Quia autem loca mentem non muniunt, ipſe humani generis primus teſtatur parens, qui in paradiſo cecidit. Sed minus ſunt omnia, quæ loquimur, ex terra: nam ſi locus ſaluare potuiſſet, Satan de cœlo non caderet. *idem ſuper Ezech. hom. 9.*

Apparet, nullam aliam ſpem vitæ homini eſſe propoſitam, niſi vt abiectis vanitatibus, & errore miſerabili, Deum cognoſcat, & Deo ſeruiat, niſi huic temporali renuntiet vitæ, ac ſe rudimentis iuſtitiæ ad cultum veræ religionis inſtituat. Hac enim conditione gignimur, vt generanti nos Deo & iuſta & debita obſequia præbeamus: hunc ſolum nouerimus, hunc ſequamur. Hoc vinculo pietatis obſtricti Deo & religati ſumus, vnde ipſa religio nomen accepit. *Lactant. Firm. l, 4. c. 28.*

Non enim religio cœleſtis conſtat ex rebus corruptis, ſed ex virtutibus animi, qui oritur è cœlo. Hic verus eſt cultus, in quo mens colentis ſeipſam Deo immaculatam victimam ſiſtit. Quiſquis igitur præceptis cœleſtibus obtemperauerit, hic cultor eſt veri Dei, cuius ſacrificia ſunt, manſuetudo animi, & vita innocens, & actus boni: quæ omnia qui exhibet, toties ſacrificat, quoties bonum aliquod ac pium fecerit. Itaque in Aram Dei, quæ vere maxima eſt, quæ in hominis corde collata inquinari non poteſt ſanguine, iuſtitia imponitur, patientia, fides, innocentia, caſtitas, abſtinentia: hic eſt veriſſimus ritus, hæc illa lex Dei, vt à Cicerone dictum eſt, præclara & diuina, quæ ſemper recta & honeſta iubet, vetat praua & turpia, cui parentem ſanctiſſimæ ac certiſſimæ legi, iuſte ac legitime neceſſe eſt viuere, cuius legis pauca equidem capita in ſequentibus ponam: ſi quis autem omnia comprehendere volet, ex fonte ipſo petat, vnde riuus iſte manauit. *Idem libr. 6. capit. 2. & alibi.*

Religio eſſe non poteſt, vbi metus eſt. *idem libro de Ira Dei, cap. 8.*

Profeſſionem tuam habitu & inceſſu demonſtra, vt ſit in greſſu tuo ſimplicitas, in motu puritas, in geſtu grauitas, in inceſſu honeſtas, *Iſido. in Synonym.*

Qui ad oſtenſionem ſanctitatis prætendit, vt aliis quandoque præeſſe deſideret, ille non eſt diſcipulus Chriſti, ſed prauitati[illegible] tor exiſtit: qui non pro Deo, ſed ſeculi honore ſtudet portare [illegible] laborem. *Idem de ſummo, lib. 3.*

Video (quod non parum doleo) poſt ſpretam ſeculi pomp[illegible] nõnullos in ſchola humilitatis ſuperbiam magis addiſcere, & [illegible] liis mitis humiliſq; magiſtri grauius inſoleſcere, & impatienti[illegible] plius fieri in clauſtro, quam fuiſſent in ſeculo.

Plerique in domo Dei non patiuntur in contemptu haberi, [illegible] in domo ſua non niſi contemptibiles eſſe poterant, vt quia videlic[illegible] vbi à pluribus honores appetuntur, ipſi locum habere non mer[illegible] runt, ſaltem ibi honorabiles videantur, vbi ab omnibus honores [illegible] temnuntur. *Bern. hom. ſup. Miſſus eſt.*

Abundans eſt pauperi religio. mediocri ſufficiens, tolerabilis [illegible] uiti, infirmis larga, delicatis compatiens, fortioribus moderata, [illegible] nitentibus miſericors, peruerſis ſeuera, bonis optima; hæc ſunt [illegible] neficia religionis. *Hugo de clauſtr. anim. lib. 3.*

¶ Poeticæ Sententiæ.

Hor, 3. Carm. 6.

Dii multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ.

Ouid, 1. Faſt.

Proſpera lux oritur, linguis, animiſq; fauete.
Nunc dicenda bono ſunt bona verba die.
Lite vacent aures, inſanaque protinus abſint
Iurgia, differ opus liuida turba tuum.

Tibull, 2. 12.

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue ſuſpenſo vomere ceſſet opus.
Soluite vincla iugis: nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſint operata Deo: non audeat vlla
Lanificam penſis impoſuiſſe manum.

Ouid. 2. Pont. 1.

Dii quoque, vt a cunctis hilari pietate colantur,
Triſtitiam poni per ſua feſta iubent.

Plaut. Mil.

Quod in diuinis rebus ſumas ſumptus, ſapienti lucro [illegible]

Perſius 2.

At vos
Dicite Pontifices, in ſacro quid facit aurum!
Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine pupæ.
Quin damus id Superis, de magna quod dare lance
Non poſſit magni Meſſallæ lippa propago:
Compoſitum ius, faſq; animi, ſanctoſq; receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto?
Hoc cedo, vt admoueam templis, & farre litabo.

Tibul. 2. 1.

Caſta placent Superis: pura cum mente venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.

Virgil. 2. Æneid.

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſq; penates
Me bello ex tanto digreſſum, & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.

Ouid, 2. Faſt.

Innocui veniant, procul hinc, procul impius eſto,
Frater, & in partus mater acerba ſuos.
Cui pater eſt viuax, qui matris digerit annos,
Quæ premit inuiſam ſocrus iniqua nurum,
Tantalidæ fratres abſint, & Iaſonis vxor,
Et quæ ruricolis ſemina toſta dedit.
Et ſoror, & Progne, Tereuſq; duabus iniquus,
Et quicunque ſuas per ſcelus auget opes.

Idem Epiſt. 7.

Pone Deos, & quæ tangendo ſacra profanas:
Non bene Cæleſtes impia dextra colit.

Silius Italicus lib. 17, bel. pun. 17.

Tu puppe è media magno clamore ſacerdos:
Parcite pollutis contingere vincula palmis.
Et procul hinc moneo, procul hinc quæcunque profana
Ferte gradus, nec vos caſto miſcere labori,
Dum ſatis eſt nouiſſe Deæ: quod ſi qua pudica
Mente valet, ſi qua illæſi ſibi corporis adſtat,
Conſcia, vel ſola ſubeat pia munera dextra.

Anthol. Sacr. Iac. B ll.

Quanta ab iis carnis mortificare requirantur, qui Dei cultui totos ſe conſecrarunt.

Dic precor, ô ſapiens vates, cur nam ipſe cruorem
Exiguum cunctos ſpargis in Iſacidas?
At tibi non ſatis eſt aram aſperſiſſe cruore:
Verum ipſam ex omni parte cruore rigas.

Illam

[Il]lorum gerit ara typum, qui corpora Chriſti
Obſequio, atque animos expoſuere ſuos.
Namque mori mundo prorſus rebuſq; caducis
Hos docet, vt poßint viuere mente Deo.

In eos, qui Deum ignaue ac defunctorie duntaxat colunt.

Munera dant gemini fratres: at munus Abelis
Excipitur, munus ſpernitur alterius.
Nam Cainus ſummo ſcelerata mente parenti
Vilia dans, retinet pinguia cuncta ſibi.
Moribus hi Cainum referunt, qui non niſi corde
Ardenti faciunt vota preceſque Deo.
Fruuntur Deo tantum: contraq; fruuntur
Mundo, qui miſeros perdit, vt ipſe perit.

Ibidem.

Non recto ſeruat legalia Sabbatha cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos,
Omnia conueniunt tempora iuſtitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia ſancta:
Tantum à peccatis libera corda vacent.

De cultu Dei.

Sarcina cum ſoleat quæuis oneroſa videri,
Sola tamen Chriſti ſarcina corda leuat.
Sic auibus leuitas ex pennis naſcitur ipſis:
Nedum deprimat has grauet iſtud onus.
Robora ſic multis addunt non parua clitellæ:
Hinc etenim melius pondera ferre ſolent.
Tale iugum eſt Chriſti: nihil in illo lenius vſquam eſt,
Vtque laboris onus dulce ſit omne facit.

Ibidem.

Hac deſiderii Deus eſt pietate colendus,
Iuſtitiæ vt merces tota ſit ipſe Deus.
Nam ſperans alio ſe munere poſſe beari,
Non quod poſcit, amat, ſed quod habere cupit.

Studium religionis.

Ibidem.

Scrutari legem poſſunt vtcumque quieti,
Si mundi à ſtrepitu libera corda vacent.
Vt mens ergo piis ſtudiis intenta iuuetur,
Prædia diuinus carnea vincat amor.
Nam templum Domini per ſacra ſilentia creſcit,
Et tacite ſtruitur non ruitura domus.

Non omnes diuini verbi auditores vtilitatem ex eo capere.

Ingens magnetis ſit vis licet, haud tamen ille
Omnia, ſed ferri pondera ſola trahit.
Vi quadam occulta ferrum graue tollit in altum,
Cum tamen haud vlla ſuſtineatur ope.
Ætherei ſic non quiſquis demittit in aurem
Verba Dei fructum protinus inde capit:
Sed probus, ac pietate grauis, qui robore nixus
Inferius nullo, tendit ad aſtra leuis.

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Omnes religione mouentur, & Deos patrios, quos à maioribus acceperunt, colendos ſibi diligenter, & retinendos arbitrantur. *C. 6. in Verr.*

Religione vita conſtat. *Plin. ſen. lib. 14.*

Omnia proſpere veniunt ſequentibus Deos: aduerſa autem ſpernentibus. *Liuiu lib. 5. 1. decad.*

Religioſi ſunt, qui facienda & vitanda diſcernunt. *Macrob. Saturnal. li. 3.*

Tantum autem ſtudium antiquis non ſolum ſeruandę, ſed etiam amplificandæ religionis fuit, vt è florentiſſima tũ & opulentiſſima ciuitate decem principum filii Senatuſconſulto, ſingulis Etruriæ populis, percipiendæ ſacrorum diſciplinæ gratia traderentur. *Val. Max. l. 1. tit. de religione.*

Publica religione conſecrata virtus nulla priuata laudatione indiget. *Val. Max. li. 3.*

Ad diuos adeunto caſte, pietatem adhibento, opes amouento, qui ſecus faxit, Deus ipſe vindex eſto.

Caſte iubet lex adire Deos, animo videlicet, in quo ſunt omnia, nec tollit caſtimoniam corporis: ſed hoc oportet intelligi, quum multum animus corpori præſtet, obſerueturque, vt caſta corpora adhibeantur, multo eſſe in animo id ſeruandum magis. Nam illud vel aſperſione aquæ, vel dierum numero tollitur, animi labes nec diuturnitate vaneſcere, nec manibus vllis elui poteſt.

Affert enim hęc opinio religionem vtilem ciuitatibus: ſiquidem & illud bene dictũ eſt à Pythagora doctiſſimo viro: Tum maxime pietatem & religionem verſari in animis, quum reb. diuinis operam daremus. Et quod Thales, qui ſapientiſſimus inter ſeptem fuit: Homines exiſtimare oportere, Deos omnia cernere, Deorum omnia eſſe plena: Fore enim omnes caſtiores: velutiq; in fanis eſſent maxime religioſos. Eſt enim quædam opinione ſpecies Deorũ in oculis, non ſolum in mentib. Eandemq; rationem Luci habent in agris.

Cum conſulerent Athenienſes Appollinem Pythium, quas potiſſimum religiones tenerent, oraculum editum eſt, eas quæ eſſent in more maiorum: quo quum iterum veniſſent, maiorumque morem dixiſſent: ſæpe eſſe mutatum, quæſiuiſſentque, quem morem potiſſimum ſequerentur è variis, reſpondit optimum. Et profecto ita eſt, vt id habendum ſit antiquiſſimum, & Deo proximum, quod ſit optimum.

Pœna vero violatæ religionis iuſtam recuſationem non habet. *Cic. lib. 2. de legib.*

Cultus autem Deorum eſt optimus, idemque caſtiſſimus atque ſanctiſſimus, pleniſſimuſque pietatis, vt eos ſemper pura, integra, incorrupta & mente & voce veneremur.

Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, ſunt dicti religioſi ex relegendo, vt eligendo, tanquam à diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes. *Cicero lib. 2. de Natura Deorum.*

Nec enim ſuperſtitione tollenda religio tollitur.

Nam & maiorum inſtituta tueri, ſacris ceremoniiſque retinendis, ſapientis eſt.

Quamobrem vt religio propaganda etiam eſt, quæ eſt coniuncta cum cognatione naturæ, ſic ſuperſtitionis ſtirpes omnes eiiciẽdæ. *Idem lib. 1. de Diuinat, in fin.*

Πρῶτον μὲν οὖν εὐσέβει τὰ πρὸς τοὺς θεούς, μὴ μόνον θύων, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένων. ἐκεῖνο μὲν γὰρ τῆς τῶν χρημάτων εὐπορίας σημεῖον, τοῦτο δὲ τῆς τῶν τρόπων καλοκἀγαθίας τεκμήριον.

Primum quidem igitur cole quæ ad Deos, non ſolum ſacrificans, ſed iuribus iurandis permanens. Illud quidem enim pecuniarum abundantiæ ſignum, hoc autem morum probitatis coniectura.

Τὸν μὲν θεὸν φοβοῦ. Deum quidem time. *Iſocrates ad Demonicum ſerm. admonit.*

Religione longe lateque propagata, miracula deſinere neceſſe eſt, & ſcripturas S. teneri, quibus quaſi manu ducti ea præſtemus quæ Deo grata ſunt. *G. Pachymer. hiſt. lib. 6.*

De religione. Dial. XIII.

Gaud.

Religione glorior perfecta. R. Religio optima, ac perfecta vna eſt, ſupra Chriſti nomen, ſupraq; petram firmiſſimam fundata, reliquæ omnes ſuperſtitiones vanæ, & deuia, & errores ſunt, quibus eſt iter ad tartarum, atque ad mortem, non hanc momentaneam, ſed æternam. Et quot putas, quantique viri huius veræ religionis inopiam miſerabilem paſſi ſunt, cunctis in rebus aliis ditiores? Habent illi, quod æternum gemant, habes tu, vnde glorieris & gaudeas, non in te quidem, ſed in eo, qui te ſumma in re tanto maioribus præferre dignatus eſt, qua nil maius, nil melius tibi tribui poterat in hac vita, de qua loqui aliquid vberius non grauarer, ni res ipſa cœleſti lumine pene iam omnibus nota eſſet. G. Piis ſacris initiatus ſum. R. Pia ſacra religionis huius ſunt tantummodo, reliquarum omnium ſunt furores, rituſq; ſacrilegi. Neq; tamen initiarum eſſe ſufficit. Maius eſt forte, quam putas deuoto licet animo dulce negotium. Non enim Deum noſſe ſatis eſt, quod & dæmones faciunt, qui oderunt. Amor, & cultus exigitur, his ex rebus conſtans, quæ vtinam tã bene implerentur ab hominibus, quam ſciuntur. G. De vera religione mihi placeo. R. Placere ſibi, ſuperbire eſt. Hæc autem vera religio, quæ te Deo religat, Deum tibi, humilitatem piis mentib. inſerit, inſolentiam extirpat. Sic tibi igitur gaudere permiſſum, vt quãto lætior, quantoq; religioſior, tanto ſis melior, operibus bonis affluentior. Illi gratias agens, qui tibi ex hac mortali vita rectum iter oſtendit ad æternam vitam. G, Veram religionem (Deo gratias) ſum adeptus R. Bene ais: Deo gratias. Cuſtodi autem illam bene ab erroribus, à negligentia, à peccatis, & ſic habe, ſi hanc aſſequutus es, & in ea te exerceas, vt dignum eſt, ceſſare controuerſiam, de qua modo litigauimus, cum ſit ſcriptum ſacris in literis? *Pietas eſt ſapientia.* & per alium: *Initium ſapientiæ eſt timor Domini.* Neque id ipſum tacitum in prophanis Cuius rei Lactantius meminit Inſtitutionum ſecundo. Affirmat, inquit, Hermes Triſmegiſtus, eos, qui cognouerunt Deum, non tantum ab incurſib. dæmonum tutos eſſe: verum etiam ne fato quidem teneri. Vna, inquit, cuſtodia pietas. Etenim pius homo neq; dæmoni peſſimo, neq; fato ſubiacet. Deus enim liberat pium ab omni malo. Namq; vnicum atq; ſolum bonum eſt hominib. pietas. Quid ſit autem pietas, oſtendit alio loco his verbis: Pietas enim ſcientia eſt Dei. Eandemque ſententiam Aſclepiam in ſermone quodam regio latius explicaſſe confirmat: Vides vt obſtinatiſſimi duo pagani veſtram circumuelant veritatem, tanta eſt veri vis, vt linguas ſæpe hoſtium ad ſe trahat.

¶ Apophthegmata.

Diogenes, quum in phano cœnaret, eique panes ſordidi eſſent appoſiti, abiecit illos è phano, dicens: In templum nihil oportere ingredi ſordidum. *Laert. li. 6.*

Lycurgus, percontanti, cur inſtituiſſet, vt minutis ac vilibus rebus ſacrificaretur? Ne vnquam, inquit Lycurgus, deficiat nos quo numen honoremus. Quis non diceret, in ſolenni Deorum cultu magnificentiam ac ſplendorem adhibendum? At vir prudẽs intellexit, numen magis delectari frugalitate, quam optimis victimis, ne ſub

religionis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

religionis obtentu luxus irreperet, aut certe rerum penuria. Deus enim non eget noſtris impendiis: amat autem homines, quorum neceſſitati poterat illis impendiis ſuccurri. *Plut. in Lac.*

Demonax, cum apud Athenienſes audiſſet, præfatione ſolenni à ſacris ſubmoueri Barbaros, rogabat, quam ob rem id facerent? cum ea ſacra tradidiſſet ipſis Eumolpus, natione Thrax, nimirum Barbarus. *Eraſ. li. 8. apoph.*

Ageſilaus Athenienſes ac Bœotios apud Coroneam cum ſuis ſociis iter eius impedire conatos, graui prælio vicit, ei victorias per ſe magnificæ multum laudis appoſuit, religionis exemplo. Multi e prælio confugerant ad templum Mineruæ: de his rogatus, quid vellet fieri Ageſilaus? vetuit illos violari, quum in eo prælio vulnera aliquot accepiſſet: videreturq; vehementer iratus omnibus, qui tum arma aduerſus ipſum tulerant: tamen plus apud illum valuit religio, quum ira. Neq; hoc ſolum in Græcia fecit, vt templa Deorum haberet ſancta: verum etiam apud Barbaros ſumma religione ſimulachra araſque conſeruauit, quaſi in hæc nullum eſſet ius belli. Itaq; præclare ſolitus eſt dicere, ſe vehementer admirari, eos non haberi ſacrilegiorum numero, qui læderent ipſos ſupplices, ac per Deos obteſtantes: nec grauiores ſumi pœnas, de his, qui religionem minuerent, qui templa ſpoliarent. Recte iudicans, Diis eſſe chariorem hominum ſalutem, quam mura templorum ornamenta. *Æmilius Probus, & Bruſ. li. 5, c. 26.*

Alexander conſulto oraculo monitus eſt, vt eum, qui ſibi portam egreſſo occurriſſet, interfici iuberet, occurrit Agato, iuſſus eſt arripi. Roganti, quid commeruiſſet? reſponſum eſt: ita iuſſiſſe Deu. Si ita eſt, inquit, o rex alius deſignatus eſt ab oraculo, nam aſinus tibi prior occurit. Agato enim ſequitur aſinum, vt impellat, alioqui non ſequuturum. Alexander delectatus hoc commento, aſinum pro homine occidit. *Eraſ. li. 6. apoph.*

Idem, inter ſacrificandum cum vtraq; manu thura ad euaporandum aſſumpſiſſet, à Leonida ob id reprehenſus eſt. Dicebat enim Leonidas: Cum ferentibus aromata terris imperaueris, copioſe tunc thura adolebis, nunc vero vtere parcius. Victa autem Saba, Alexander Leonidæ ſcripſit: Ad te thus myrrhamq; abunde tranſmiſimus, vt cum Diis parcus eſſe deſinas. *Plut.*

Valerio Publicolæ Iouis ædem dicanti, iamque ex more poſtem tenenti, Marcus illius frater derepente funeſtum nûtium ingeſſit, dicens: O conſul! filius tuus morbo periit in caſtris. Ob eum nuntium mœſtis omnibus, Publicola nihil commotus: Cadauer, inquit, quo libet, abiicite, ſimulque dedicationem ſolenni ritu peregit. Nec tamen verum erat, periiſſe filium. ſed data opera factum eſt, vt à dedicatione reuocaretur, atq; is honor ad alium tranſiret. *Quanquam Liuius lib. ab Vrbe condita ſecundo, hoc aliquanto diuerſius narret.*

Demonax, Quum ob id accuſatus eſſet, quod Mineruæ nunquã ſacrificaſſet: Nunquam reſpondit, putaui meis ſacrificiis onus fuiſſe, *Eraſ. li. 8. apoph.*

¶ Similitudines.

Iamblichi, Quemadmodum in harmonia ſi vna chorda frangatur, tota ſubito diſſonat: Sic vno prætermiſſo nomine ſine ritu, communis ipſa religio finem non habet optatum, dum hoc vno deficiente ſacrum opus ſtructuram ſuam integritatemque non habet. *De myſteriis.*

Plutarchi, Qui diuos colunt metu alicuius mali, perinde faciunt vt ii, qui tyrannos venerantur, ne noceant, quos oderunt animo. *in Moral.*

Marſilii Ficini Florentini, Singulas generis humani dotes videmus in beſtiis quibuſdam, ſaltem ſecundum quandam ſimilitudinam, excepta religione, apparere. Nulla bruta præ ſe ferunt religionis indicium, vt propria nobis ſit mentis in Deum cœli Regem erectio: ſicut corporis in cœlum erectio propria, cultuſque diuinus: ita ferme hominib. naturalis, quemadmodum equis hinnitus, canibuſque latratus. *Lib. de religione Chriſtiana. cap. 1.*

¶ Exempla Sacra.

Religionis contemptæ *exempla*: Gallio, *Actor. 18, 15.* ſimulatæ, Abſalon, *2. Sam. 15. 7.*

¶ Exempla Profana.

Antiochus Rex Syriæ Hieroſolymorum templum ſine ſacrificiis non tulit: nam quum vrbem illam eo tempore obſideret, quo tabernaculorum feſta celebrarentur, atq; a populo Hieroſolymitano rogaretur ſeptem dierum inducias ad ea ſacra colenda dare, non ſolum poſtulata conceſſit, ſed etiam tauros auratis cornib. adornatos, magnamque thymiamatum & aromatum vim, ac multa aurea vaſa ſacerdotibus ad portas vrbis cum pompa ſolenni ferre iuſſit, vt illa Deo offerrent: traditaque illorum ſacerdotibus hoſtia, ipſe in caſtra rediit. Iudæi vero Regis religioſam benignitatem admirati protinus a feſto peracto in fidem illius ſeſe dederunt. *Plut.*

Acerſui nominis vindex *Apollo*, Carthagine à Romanis oppreſſa, veſte aurea nudatus, effecit, vt ſacrilegæ manus abſciſſæ inuentæ fuerint.

Q. Fuluius. In cenſura quum tegulas marmoreas ex Iunonis Lucinæ templo in ædem Fortunæ tranſtuliſſet, ſtatim mente concidit, quin etiam ſumma animi ægritudine laborans expirauit cum [illegible] bus filiis.

Cambyſes, Cyri filius quinquaginta hominum millia mi[illegible] Iouis Ammonis templum diripiendum, & incendio fœdandum, [illegible] cum inter Oaxim & Ammonios tranſiſſent, ſubita ventorum [illegible] peſtate arenarum cumulis obruti ſunt, nec ex tanto agmine [illegible] us repertus eſt.

¶ Emblema.

Ficta religio.

Emblema VI Andr. Alciati.

Regali reſidens meretrix pulcherrima ſella,
Purpureo inſignem geſtat honore peplum.
Omnibus & latices pleno è cratere propinat:
At circumcubitans ebria turba iacet.
Sic Babylona notant: quæ gentes illice forma,
Et ficta ſtolidas relligione capit.

Vide Deus, Pietas.

Remedium.

¶ Definitio et Etymolog.

Remedium, Græce φάρμακον, ου, τὸ, dicitur. Remedium a[illegible] duplex contra malum, ſcilicet, impediens futurum, & remouens malum præſens. *ex B. Thom. 1. Secund. q. 42.*

¶ Sententiae Philosophicae.

Remedia nulla tam ſunt ſalutaria, quam quæ faciunt dolor[illegible] *Iac. Carpent. in epiſtol.*

¶ Adagia.

Satius eſt initiis mederi, quam fini, *Perſius.*

Elleborum fruſtra, quum iam cutis ægra tumebat,
Poſcentes videas: venienti occurrite morbo.

Ouidius.

Sero medicina paratur,
Quum mala per longas inualuere moras.

Pueros admonet a vitiis arcendos, dum adhuc tenera [illegible] bilis ætas: ſarciendas item protinus offenſas, ne in ſimultatem [illegible] ſcant.

Sero veniſti, ſed in colonum ito. ὀψ' ἦλθες.

In eos, qui poſt tempus aduenirent, aut qui mercede [illegible] cerent.

Poſt bellum auxilium. μετὰ τὸν πόλεμον ἡ συμμαχία.

Quoties ſerius adhibetur remedium.

Senem erigere. γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον, ὃς νέος πέσῃ.

Haud facile dediſcuntur à ſenibus vitia, quæ pueri didicerunt, [illegible] in omnem inhæſerint vitam.

Reprehenſio.

¶ Loci Biblici.

Reprehenſiones neceſſariæ & vtiles, 1. *Cor.* 4. 21. 2. *Cor.* 2. 4. *Epheſ.* 5. v. 11. 13. 2. *Tim.* 3. 16. & 4. 2.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Plaut. Bacch.

Eia Lyde! leniter qui ſæuiunt, ſapiunt magis.
Minus mirandum eſt illis, ætas ſi quid illorum facit,
Quam ſi non facit: feci ego iſthæc itidem in adoleſcentia.

Plaut. Truc.

Rationem dicam, quia qui
Alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet.

Ouid. 6. Faſt.

Sic agitur cenſura, & ſic exempla parantur,
Cum iudex alios, quod monet, ipſe facit.

Claud. 4. Honor.

In commune iubes. ſi quid cenſeſq; tenendum,
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Fit populus: nec ferre vetat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi.

Et infra.

Nec ſic inflectere ſenſus
Humanos edicta valent: quam vita regentũ.

Hor. 2. Serm. 1.

Si quis
Opprobriis dignum latrauerit integer ipſe:
Soluentur riſu tabulæ, tu miſſus abibis.

Iuuenal.

Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus,
Quis tulerit Grachos de ſeditione querentes?
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo?
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni?

POLYANT

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sulla ſi dicant diſcipuli tres?
Tales per Auſon.
Cum vera obiurgas, ſic inimice iuuas.

¶ APOPHTHEGMATA.

...henes cuidam ſciſcitanti, quo tandem modo aliquis ſibi ...fieri poſſet? reſpondit; ſi quę in aliis reprehendit, in ſe ma... ...ehendit. *Ant. & Max. ſer, de admonitione.*

...philoſ. Hoſtis, inquit, vera dicens amico ad gratiam ſi... ...omnino præponendus eſt. *Ant. & Max. de libertate repre...*

...propter quæ alios, inquit (magiſtratum alloquens) alios, ...reprehendis, ea tu met facere caue. *Stob. ſerm. 44.*

¶ SENTENTIÆ HISTORICÆ.

...facta reprehendere, vel cuilibet eſt facillimum. *Dion. Ha...*

...mortales ad iudicandum ſatis ingenii habent, aut ſimu... ...tamen ad reprehendenda aliena facta aut dicta ardet o... ...animus: vix ſatis apertum os aut prompta lingua videtur, ...pectore euolat. *Sall. in fragm.*

...ingeniis reprehenſiones plus vere voluptatis adferunt ...eis, eorumq; memoria ſcintillas in animis, velut ignem ...delitescentem ad cauenda in poſterum ſimilia delicta, ...*Nicet. lib. de Conſtantinop. ſtatu.*

¶ SIMILITVDINES.

...*eremita.* Quemadmodum ii qui mare nauigant, ſolis æ... ...perferunt: Sic illi quibus odio ſunt vitia reprehenſio... ...gant. Ille enim ventis aduerſatur, hæc vero affectibus. *De ...putant ſe operibus iuſtificari.*

...non quemadmodum paraſitus conuitio tactus ab iis ...alitur, ridetur, ac nihil commouetur: Ita à philoſopho re... ...debet, eſſe affectus: ſed nec offendi oportet, nec impu... ...negligere. *in Moral.*

...demoliri, quod alius extruxit: at difficilimum, idem ...aliquid extruere: Ita aliorum orationem apprehendere ...eſt, at eodem modo meliusve dicere, non eſt perinde fa... *...Mor.*

...natura queritur, quod quædam genuerit homini noxia, ...tot bonis: perinde facit ac ſi quis Nilum calumnietur, ...frugiferum Ægypto, quod crocodilum habeat, aut aſpi... ...poſtea velit frui prognatis frugibus, ſed tantum queratur ...quæ nutrit. Aut ſi quis in copioſa oratoris oratione, quæ ...aboeret virtutibus, de pauculis temere elapſis cauilletur. *in ...*

...Lamias fabulæ narrant foris oculatas eſſe, domi oculis in vaſe ...nihil videre: Ita quidam in alienis perſpicaces ſunt, ad ...*in Mor.*

...vt oculus, ſic animus, ſe non videns alia cernit. *Lib. 1. ...*

...ſuos caſus aliter ferunt, atq; vt aliis authores fuerunt, non ...molliores, quam fere pleriq;, qui auari auaros, gloriæ cupi... ...glorioſi reprehendunt. 3. *Tuſc. q.*

...erodamis. Cum æſtate vehementius tonuerit, quam fulſerit, vt ...plerimus, ventos denuntiat: Ita vbi quis vehementer inclamat ...rum vitia, ipſe non perinde lucens morum integritate, indi... ...animi magis ambitionis vento tumeſcentis, quam ſolide *...ſimul.*

...onwert: caniculi quidam hominis fimbriam poſſunt morde... ...non audent inuadere: Ita hodie ſcioli quidam poſſunt docto... ...commentarios mordere, ſed nequeunt ipſam rem redargue... *...apoph. 58.*

¶ EXEMPLA HISTORICA.

Hyperbolus quidam in reprehendendo ita acerbus fuit, vt mate... ...Comicis pene omnibus perpetuam dicteriorum in Theatris ...buerit. *Plutar. in Alcibiade & Nicia.* Meminit eius etiam *Thu...* ...dides lib 8.

Clitum reor Alexandrum non tam inflammaſſe ex vino quam ...in frequentia amicorum corriperet. *Plut. de diſcernendis adu...* *...toribus.*

Eudoxia Arcadii Imp. vxor, cum reprehenſiones liberas D. Ioan. Chryſoſtomi Conſtantinopolitani Epiſcopi ferre non poſſet, bis in ...ilium curauit eiici virum ſanctiſſimum. *Theat. Zvving. folio* 2863

...unpertus, rex Bergomenſium, cum Ioannis Epiſcopi admoni... ...nem libere in conuiuio ferre non poſſet: eum inſidiis equi fero... ...ſimi, cui eum inſidere fecit, è medio tollere fruſtra conatus eſt. *Theat. Zvving. fol.* 2863.

Latus præfectus prætorii Pertinacem Imperatorem, quod ſæpius ...eo reprehenderetur, in palatio confodit, ſexto imperii menſe, cū ...Electo & cæteris duobus cubiculariis. *Cuſpinianus.*

Vide, Correctio.

Repulſa.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

De repulſis. DIAL. XXXVIII.
Franciſci Petrarchæ.
DOL.

REpulſam paſſus indignor. R. Vis ne igitur quæcunq; popoſceris adipiſci, ita vt negari tibi nihil poſſit? vide ne intolerandæ ſuperbiæ ſit hoc velle. Meminiſſe magni Pompeii decuiſſet: quo neſcio, an maior vnquam fuit, de quo tamē ſcriptum eſt. Quæque dari voluit, voluit ſibi poſſe negari, quam multa Cæſarib. ſupra humanam magnitudinem, ſummo etiam Imperio glorioſius negata cognouimus, & tu grauiter vnam, aut alteram fers repulſam? Deniq; quam multa cotidie Deus poſcit ab homine nullius rei indigēs, nec impetrat? D. Non poſſum æquo animo repulſam pati. R. Cur petendi tibi arrogas licentiam, & negandi aliis carpis libertatem: Quid quod ſæpe indigna petitio dignam repulſæ præbuit materiem? Quid quod ſæpe etiam petenti repulſa vtilis fuit, cui quod petierat impetraſſe damnoſum erat? D. Iniuſtam patior repulſam. R. Si iniuſta eſt repulſa, iuſta ergo petitio, gaude cuiuſcunq; potius culpam eſſe quam tuam. D. Vnde non merui repulſam tuli. R. Multi ſe magni meritos putant, vnde penitus nil merentur. Hinc repulſę dolor, hinc querelæ iſtæ, quibus orbis terræ & omnis vita hominum plena eſt. D. Pudendā patior repulſam. R. Pudendum nihil præter culpam quē pudorem tibi inferre potuit, quod tui erat arbitrii? D. repulſam patior, vnde non credidi. R. Credulitas incerta eſt, certa autem res, non poſſe quod petitur negare non eſt liberi, ſed ſerui. Non poſſe repulſam pati non eſt ciuis, ſed tyranni. D. Optatæ ſperatæque rei paſſus ſum repulſam. R. Si quicquid ſperant, cupiuntq; homines aſſequerentur, dii eſſent omnes. Tu vero vt indignationes multas, ac dolorem fugias repulſarum, diſce optare poſſibilia, & honeſta, non aſſequi velle, quicquid inconſultus, & inexplebilis appetitus optauerit, quicquid ſpes vana ſuggeſſerit. D. Non tantum repulſus ego, ſed indignus mihi antepoſitus fuit. R. Et quoties indigna digniſſimis prę feruntur, & quoties indignos indigniſſimi iudicant, alienarum ſeuerior ſuarum quiſq; fauorabilis rerum iudex. Multi ſe indignos dicunt, pauci credunt. D. Paruæ rei patior repulſam. R. Multis parua negata, magna vltro oblata vidimus. Si repulſis compenſentur munera, fortunæ lances æquabuntur, ſed vos illas indignatione augetis. Hæc obliuione, atq; diſſimulatione minuitis. D, Dignus eram (vt arbitror) non repelli. R. Vt ſit ita, an tu omnia pro dignitate hominum dari exiſtimas, ac negari? Vtinam ita eſſet, & vt plures bonos, ſpes præmii, & pauciores malos faceret metus pœnæ, ſed non ita eſt. Amor, odium, cupiditas, affectus inconditi, cuncta permiſcuere. In te vno fortunæ ſtilum publicum vis mutati, & non te potius ad communem curſum humani moris inflecti? D. Quanto indignior mihi anteponitur cōpetitor. R. Et Lucius Flaminius mox ob indignum facinus iudicandus, & ordine ſenatorio amouendus Scipioni Naſicæ prælatus fuit, viro omnium optimo ſenatus & populi ſententiis iudicato. Et Vatinius Catoni illaudatus laudatiſſimo; non ſolum populi amicorum, ſimulq; hoſtium iudicio, ſed toto etiam Ciceroniano volumine, quid hic dicis, vt ſint grauia, non ſunt noua, quæ pateris. D. Multum ſperabam, modicum non mereor. R. Vt multum quoq; merearis dixi iam nō omnia pro meritis dari. Quid quod ſemel negatum eidem id ipſum mox conceſſum vidimus? Quod in ipſo de quo loquor Scipione accidit, repulſam duritiem ſæpe pertinax virtus infregit. Teſtes ſunt AEmilius Paulus, Metellus Macedonicus, Lucius Mumius, qui conſulatus repulſam paſſi omnes, iidem ſpecioſiſſimis conſulatib. ac triumphis poſtmodum honeſtati, ſuis ciuibus, quibus contemptui fuerant, ſpectaculo fuere, nunquam ad id peruenturi, ſi repulſas populi lamenti potius acerbare, quam virtutibus ſuperare voluiſſent Lucius Sylla, quamuis in finem ciuilibus diſcordiis irritatus, famam ſuam nota crudelitatis infecerit, nobilitate tamen & gloria inſignis ciuis non conſulatus, ſed præturæ tanto minoris rei repulſam cum tuliſſet, ſummam reipublic. poſt adeptus, & præturas, & conſulatū, & imperia non tantū conſequi potuit, ſed donare. Non debet repulſa ſpem auferre, ſed afferre ſolicitudinem, ac virtutem acuere, quæ nil tam aſperum, quod non leniat, idq; etiamſi quando non fecerit, non tamen ideo deſerenda eſt, ne propter ſe ipſam ſuumq; proprium finem culta videatur. Deniq; hi repulſas ſuas forti animo tulere. At Publius Rutilius repulſe fratris audita, quam erat paſſus in petitione conſulatus, ſtatim morte obiit repentina. Elige vtrum ſequi malis.

Meminerint repulſi nefas non eſſe aliquid ab omnibus hominibus vni negari: cum ſinguli ſæpenumero cunctorum voluntatibus reſiſtere fas eſſe duxerint. *Val. Max. lib. 7, cap. 5.*

¶ HIERGLYPHICA.

Antiqui, *hominem* qui vel candidatus turpem eſſet repulſam paſſus, vel partam dignitatem amiſiſſe, Vatiniana aliqua affectus ignominia

minia, ac propterea tanto perfuſum pudore: vt in loca frequentiora prodire non audeat, oſtendere ſi vellent, *Ceruum matrem ſine cornibus* inter virgula fruticeſq; abditum pingere ſoliti ſunt. *Pier. Val. li. 7. pag. 6. 4. F.*

Per hominem etiam coruis obiectum deſtinatumue, aut quid aliud ita expoſitum, id hieroglyphico manifeſto intelligimus, quod ignominioſe repulſum fuerit eque conſpectu ſubmotum. *Idem lib. 24. pag. 218. D.*

Vide locum de Honore & Amcitione.

Res.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

RES, Græce πρᾶγμα, ατος τὸ dicitur. Significat autem res ſtatum ac conditione, vnde reſpublica & res priuata dicitur, res meæ, tuæ, bonæ, malæ, vocantur Cicero. *Id enim rebus noſtris minime conducebat, hoc eſt, ſtatui noſtro.* Aliquando res eſt, quæ è perſona diſtinguitur. Vnde atgumentorum loci ſunt à rebus & à perſonis. Interdum pro commercio. *Vt res eſt mihi cum homine iniuſto.* Nonnunquam pro cauſa, vt ea re, qua de re, quamobrem, id eſt, propter quam cauſam, ea de re, ob eam cauſam, abs re, ſine cauſa. Res comperendinata dicitur, cum cauſa hoc eſt iudicium, in diem tertiũ conſtitutum eſt. Res imperium aliquando ſignificat. Virgil. *Poſtquã res Aſiæ, &c.*

¶ LOCI BIBLICI.

Rerum temporalium & ſpiritualium diſcrimen, 2. *Cor.* 4. 18.

Res ipſa non parum afficit, *Iud.* 19. 29. res propius expendenda, priuſquam damnetur, *Ioſ.* 22. & 13. 30. res proximi perdita reſtituenda. *Deut.* 22. 1.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Res æternæ non ſunt in tempore, hoc ipſo quod æternę ſunt. Neque enim eas amplectitur tempus, neque eorum rationem metitur. *Lib. 4. de Nat. c. 12. T. 117.*

Quod neceſſario eſt, id etiam ſimul ac continuo eſt ſempiternũ: præſertim quum id, quod eſſe neceſſum eſt, non poſſit non eſſe: ita fit, vt ſi neceſſario eſt, æternum ſit, & ſi æternum, neceſſario. *Lib. 2. de Ortu, c. 11. T. 68.*

In rebus æternis poſſe & eſſe idem valent. *Lib. 3. de Nat. c. 4. T. 32.*

¶ ADAGIA.

Nunc in regionem veni. νῦν εἰς χώραν ἦλθον.

Ab iis dictitari ſolitum, qui tandem ſua ſponte illuc, quo oportuit, perueniunt, cum diu non quieuerint.

Ipſum oſtii limen tetigiſti. αὐτὸν κέκρουκας τὸν βατῆρα τῆς θύρας.

Dici ſolitum, quoties ad rem ipſam peruenitur.

Rem acu tetigiſti. *Plaut.*

Acu tangere perinde eſt, quaſi dicas, ipſiſſimum punctum attingere. Du haſt es eben getroffen.

Ædibus in noſtris quæ praua aut recta geruntur. ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quo verſu monemur, vt ea potiſſimum, quæ ad nos ipſos pertinent, curemus: externa atq; aliena ne inquiramus. Huc referri poteſt & illud apud eundem Homerum ſolenne:

Αλλ' εἰς οἶκον ἰοῦσα τὰ σαυτῆς ἔργα κόμιζε.

Quin ad tecta abiens tua, propria munera cura.

Ein jeder kehr für ſeiner Thür/ ſo wird es auff der Gaſſen allenthalben ſauber.

Ipſi curandum. αὐτῷ μελητέον, ἀλλ' ἐπὶ τὸν οἶκον. *Homer.*

Græci ſcriptores torquent in eos, qui rebus alienis liberius vtuntur, vt ſolent, qui in conducto habitant.

Omiſſis nugis rem experiamur.

Qui conuitiis omiſſis iubebit ipſa re periculum fieri, vter vincat aut vincatur, non incpte accommodauerit illud Iliad. γ.

Βέλτερον αὖτ' ἔριδι ξυνελαυνέμεν, ὅττι τάχιστα
Εἴδομεν ὁπποτέρῳ κεν ὀλύμπιος εὖχος ὀρέξῃ.
Sed præſtat pugnam committere cominus, vt mox,
Viri Iuppiter eſſe velit laudem, dedecuſque perſpicuum fiat.

Pedem conferre.

Vbi propius acceditur ad rem. Cicero.

Ab vnguibus incipere.

Dici ſolitum, quoties à leuiſſimis, minimeque ad rem pertinentibus ordiuntur. Huic contrarium:

A capite incipere. Cum illud, quod præcipuum in cauſa eſt, aggredimur.

¶ FABVLA.

Aſinus & Leo.

Cum quodam tempore coniuncti fœdere & amicitia vna iter facerent leo & aſinus, conſpecta hic luporum caterua, procurrit audacius, & clamorem quam maximum edidit. Tum lupi, qui leonem etiam animaduertiſſent adeſſe, aſinum quidem illi deriſerunt, ſed celeriter ſe fuga ſubduxere. Aſinus autem interroganti leoni, quænam tanti clamoris cauſa, & quid factum eſſet? reſpondit, Se [illegible] conſpectos abſterrere voluiſſe, à quibus deriſus fuiſſet, cum tamen ipſum leonem viſum ſtatim fugiſſent. Recte, inquit leo: Non enim clamores, ſed vim metuit lupus.

Fabula indicat, fortes & conſtantes viros non verbis, ſed factis animum attendere.

Reſipiſcentia.

¶ LOCI BIBLICI.

Reſipiſcentes conſolandi, 2. *Cor.* 2. & 7. 8. Reſipiſcentia donũ Dei *Thren.* 5. 21. Reſipiſcentia Iſraelis, *Ierem.* 3. 22. &c. reſipiſcere om[illegible] deſiderat Deus. 2. *Pet.* 3. 9.

¶ SIMILITVDINES.

Chryſoſtomi, Sicut vas, quod leuiter cadit, & læditur, eſt qui[dem] vas, ſed ad vſum non proficit: quod autem diſperſum fuerit, non [vi]detur eſſe vas: Sic Chriſtianus peccator reſurgit quidem, ſed [inter] ſanctos non ponitur: infidelis autem non reſurget in iudicio. [In] *Matth. hom.* 40.

Nazianzeni, Magnum eſt neque ab initio peccare, aut ſi[...] non in maximis delinquere: quoniam penitus à peccato liberum [eſ]ſe, Deus ſupra humanam naturam ordinauit. Secundo autem, [qu]admodum mihi videtur, magnum eſt, vt qui in re aliqua peccaru[nt] & correpti ſunt, ac deinde renouati, vt in ſenſu permaneant diſci[]plinæ, fugiantq; ſecundum ex ſecunda prauitate flagellum. Q[uo]propter & nos, quum diuinæ correptionis opere emerſimus, [...] damus nos dignos, non eorum quæ prius ſumus perpeſſi, ſed [...] poſtea ſumus conſequuti. Reſpondeamus ad calamitatem, quæ [nos] comprehendit, quoniam non vt malefici gentibus traditi ſumus, [ſed] vt filii modeſtiores ſumus facti. Nõ obliuiſcamur tempe[ſtatis,] quam in ſupernam ſaluati ſumus Hieruſalem: nec Ægypti poſt Æ[gy]pyptum memores ſimus, nec faciamus, melius afflictionis tempus quam quietis, Oſtendemus autem, ſi videbimur tunc quidem tempo[]re Dei correpti modeſte egiſſe, & ſpes omnes in cœlum poſuiſſe, nunc autem poſtquam laudem & relaxationem aſſequuti ſumus, haudquaquam ad eadem rurſus peccata recurriſſe, ob quæ [con]nientes nobis impegimus calamitates. *Orat. in Iulian. ſecunda.*

Origenis, Quum ceciderit iuſtus, non proſternitur, non permanebit in peccato, ſed exiliet cito tanquam damula ex retibus & tanquã auis de laqueo. *Hom. 5. in Pſal. 36.*

Lactantii, Sicut nihil prodeſt male viuenti anteacta vita probitas, quia ſuperueniens nequitia iuſtitiæ opera deleuit: ita nihil officiunt peccata vetera correcto, quia ſuperueniens iuſtitia [...] prioris aboleuit. *Lib. 7, c. 24. de cultu diuino.*

D. Auguſtini, Tales ſumus quaſi lippientes, cum producuntur ad videndum lumen, ſi forte antea viſum omnium non habebant, & recipiunt eundem viſum per diligentiam medicorum [...] parare: & cum probare vult medicus, quantum ſalutis eis accederit, tentat & eis oſtendere, quod videre deſiderant, & non poterant. Et cum viderint fulgorem in ipſo reuerberantur quodammodo, & reſpondent medico demonſtranti: Iam iam vidi, ſed videre non poſſum. Quid ergo facit medicus? Reuocat ad ſolita, & addit [...] vt ad illud viſum eſt, & euideri non poteſt, deſiderium [...] ipſo deſiderio curetur plenius, & ſi qua mordacia reparandæ ſanitati adhibentur, fortiter ferat, vt amore illius lucis accenſus, dicat ſibi: Quando erit, vt illud firmis oculis videam, quod ſauciis infirmiſque non potui? Vrget medicum, & rogat, vt curet. Ergo fratres, ſi forte tale aliquid ſcilicet eſt in cordibus veſtris, ſi vtcunque erexit cor veſtrum ad videndum verbum, & ipſius luce reuerberati, ad ſolita recidiſtis, rogate medicum, vt adhibeat collyria mordacia, præcepta iuſtitiæ. Eſt quod videas, ſed non eſt vnde videas. Non mihi antea credebas, quia eſt quod videas: duce quodam ratione adductus propinquaſti, intendiſti, palpaſti, refugiſti. Scis certe enim, quod videas, ſed idoneum non te eſſe qui videas. Ergo curare. Quæ ſunt collyria, noli mentiri, noli periurare, noli adulterari, furari. Sed conſueſti, & cum aliquo dolore à conſuetudine reuoceris: hoc eſt, quod mordet, ſed ſanat. Nam dico tibi liberius ex timore & meo & tuo, ſi curari reſtiteris, & eſſe idoneus ad perfruendum hac luce neglexeris valetudinem oculorum tuorum, tenebras amabis, & amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores proiicieris: ibi erit fletus & ſtridor dentium. *In Iohan, tract.* 18.

Thriueri, Vt pater redeunti à ſceleribus filio occurrit, non exiliit, nulla pœna ſeuerus affecit. ſed amplexus noua ſtola ornauit: Sic nec iis vincula ac carceres imminent, qui vltro ac libentes ad Deum redeunt: tantum iis, qui quaſi inuiti & tracti demigrant. *In apoph.* 5[...].

Quemadmodum natura infirma nequaquam ſeſe ipſam purgat, ſed medicamen, aut illa ipſa aliunde facta promptior: Ita neque animus ſeſe emaculat, ſed Chriſtus primum nos eluit, Spiritus ſanctus demum illuſtrat & confirmat. *in apoph.* 50.

Vide Pœnitentia.

Reſpon-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Reſponſiones.

¶ Loci Biblici.

[Re]ſponſiones variæ duræ, *Iudic.8.7.2.Reg.9.22.2.Paralip.*10.13. [...]nica, *Iudic.6.31.Dan.3.16.*

[Re]ſpondere, Hebraica phraſi, is etiam dicitur, qui non eſt rogatus, [...] & eſt idem quod ſermonem incipere aut ordiri, vt *Matth.*17.4. [...] *Marc.*11.14. hoc ponitur pro ſermonem inchoare, nec [...] præſupponit interrogationem. Sic *Matth.*28.5. *Luc.*8.40. [...]dere dicitur Chriſtus, cum tacitas hominum cogitationes [...]pellat.

¶ Sententiae Philosophorvm,

[Re]ſponſionem vnam ad duo rogata dare iniquum eſt. *Alexand. [...]d in lib.elenchor.*

[Re]ſponſio etſi vera ſit, quæ ſimplex eſt, ad multiplicem interro[gatio]nem reprehendi debet. *Boet.in l.de inter.& generat.*

[Re]ſponſio multiplex eſſe debet contra multiplicem interrogati[onem]. *Boet.in lib.de inter.*

[Re]ſponſionem quaſi ſententiam ab aduerſario ſubtilitate inter[rogatio]nis elicit dialecticus. *Idem de dif.top.l.4.*

[Re]ſponſio ſecuriſſima ad abſurda euitanda, quod quidquid ma[ius eſt], magnitudine maius, & quidquid minus eſt paruitate minus, [...] omnibus. *Plato in Phædone.*

[Re]ſponſio prompta potius eſſe debet, quam nimis cunctari. *In [...]*

¶ Apophthegmata.

[Dio]genes. Percontanti, Quidnam vellet, vt colaphum acciperet? [...] inquit. Reſponſum ab inexpectato datum. Ille enim quæ[...] quid mercedis peteret pro colapho. *Laert.lib.6.c.2.*

[Xe]nocrates de obſcœnis quibuſdam rebus, à quodam percontatus [...] : verum cum vrgeretur reſponſum, De talibus, inquit, [...] hominem vanum interrogare decet, me autem reſpondere [nu]nquam. *Max.ſerm.21.*

[...], iterrogatus, quod nauigiorum genus eſſet tutiſſi[mum], longum, aut contra? reſpondit, Ea quæ ſubducta ſunt. Si[gni]ficans tum demum nauigantes in tuto eſſe, cum nauis in ſic[cum] pertracta fuerit. *Athenæus.*

[De]monax, interrogatus, quidnam ſentiret de conflictu duorum [...] alter inepte proponebat, alter abſurde reſpondebat? re[ſpon]dit, ſibi videri, alterum mulgere hircum, alterum ſupponere [...]um. *Plut.in apoph.*

Archidamus. Quid im cum archidamum intempeſtiuius rogaſ[ſet], quot eſſent Spartanorum? Tot, inquit, ſunt ô hoſpes, qui ma[le]ficiant arcere, vt tuti ſint ab omni hoſtium periculo. *Plut. in [ap]oph.& Bruſ.lib.3.c.16.*

Anonymus. Sciſcitatus ab importuno quodam & loquace viro, [qui] eſſet Spartanorum omnium optimus? Qui tibi (reſpondit) [mi]nime ſimilis eſt. *Plut.in apoph.Lacon.*

[...]tidius interrogatus, quid ſentiret de eo qui fuerat in adul[terio] deprehenſus? Tardus, inquit, mihi fuiſſe videtur, Ludens ab [inexp]ectato: ſignificanſque, quod non fugiſſet in tempore. *Eraſ. [...]apoph.*

Mania. Rex cum Lamiam meretricem parum ſobrie amaret, [...] iam ſenex in conuiuio tibiis cecinilſet: Demo, quæ & Ma[...] dicta eſt, interrogata à Demetrio, Quid videretur Lamia? Anus, [in]quit. Aliud reſpondens, atque expectabat rex. Nam ille ſciſcita[ba]tur, quam ſcite videretur canere, *Eraſ.lib.6.apoph.ex Plut.*

Appius, quum in ſenatu ageretur de agris publicis, ac premere[tur] Lucilius ab his qui à pecore eius depaſci publicos agros dice[rent]: Non eſt, inquit, Lucilii pecus illud, erratis. Hactenus defen[de]re videbatur, ſed adiecit: Ego liberum puto, qua lubet paſcitur. [Lu]ſus eſt ab inexpectato. Expectabatur enim, vt probaret hoc pe[cus] non eſſe Lucilii, ſed alterius cuiuſpiam, ac reum ſubleuaret: [...] riſum grauabat. *Eraſ.lib.apoph.*

M. Scipio Maluginenſis, cum ex ſua centuria renunciaret Acci[di]num conſulem, & præco dixiſſet, dic de L. Manlio: Ego, inquit [Sci]pio, virum bonum, egregiumque ciuem eſſe arbitror. Præco [ex]pectabat ſuffragium pro Manlio: Scipio reſpondit, quaſi de mo[rib]us interrogatus. Neſcio an hic Accidinus, nomine dictus ſit L. Manilius, quumq; Scipio poſtremum nomen tantum expreſſiſſet, [pr]æco admonuit, & illa addenda. Hinc Scipio iocandi occaſionem [...]quit. *Eraſ.Rot.l.6.apoph.*

Fab. Maximus Salinator, cum Tarento amiſſo, arcem tamen [re]tinuiſſet, multaq; ex ea præclara feciſſet: cum aliquot poſt an[nos] Maximus id oppidum cepiſſet, rogaretq; eum Salinator, vt me[mi]niſſet opera ſua ſe Tarentum recepiſſe: Quid ni, inquit, memi[ne]rim? Nunquam ego recepiſſem, niſi tu perdidiſſes. *Cic. lib. 2. de Oratore, & Plut.*

C. Iulius Helio, Mancipio ſæpius obſtrepenti ſibi, dixit: Etiam [o]ſtendam qualis ſis, & inſtanti, vt oſtenderet qualis eſſet. Iulius digito demonſtrabat Gallum in Mariano ſcuto Cimbrico depictum, labiis diſtortum, eiecta lingua, buccis fluentibus, cui mancipium cum ſimile eſt viſum. Taberna autem erat apud forum, ac ſcutum illud ſigni gratia poſitum: Ingens omnium riſus conſecutus eſt, expectarant enim, vt aliquid in mores illius obiiceret. *Eraſ.l.6.apo.*

Domitius Afer in quendam patronum imperitum, ſed ſplendido veſtitu ſe venditantem, litigatoribus lepide dixit: Homo in agendis cauſis bene veſtitus. Luſit ab inexpectato. Nam auditor pro veſtitus expectabat inſtructus, aut exercitatus. *ibid.*

Craſſus. Quum Silius teſtis læſiſſet Piſonem eum, cui Craſſus aderat prolato crimine, quod ſe in eum dictum audiſſe dicebat: Poteſt fieri, inquit Craſſus, vt is vnde te audire dicis, iratus dixerit. Annuit Silius: Poteſt etiam, inquit, fieri, vt tu non recte intellexeris. Quum id quoque toto capite annuiſſet Silius, vt ſe Craſſo daret, ſubiecit Craſſus. Poteſt etiam fieri, vt omnino quod audiſſe dicis, nunquam audieris. Hoc adeo præter expectationem, vt Silium teſtem omnium riſus obrueret. *Eraſ.Rot.lib.6.apoph.*

Cicero. cum teſtis Sexti Annalis reum legiſſet: & inſtaret identidem accuſator rei, Dic Marce Tulli, ſi quid potes de Sexto Annali: protinus recitare cœpit verſus ex ſexto Ennii annalium libro:

Qui potes ingentis cauſas euoluere belli, &c.

Scripſit enim, Ennius annales: & accuſator vocabatur Sextus Annalis. *Eraſ.Rot.lib.4.apoph.*

Ceſellius, Conſultori dicenti, Nauim diuidere volo: Perdes inquit. Ille de pretio nauis Mercibuſque conſulebat, hic aliud reſpondit. Nam ipſam diuidere nauim, eſt nauim perdere. Macrobius ita refert. Si diuidis, nec tu nec ſocius habebitis. Erat autem duorum negotiatorum communis nauis, *Eraſ.*

Apollonius. Nero cum in Gymnicis decertaſſet, rogatus à Tigillino Apollonius, Quid de Nerone ſentiret? Melius, inquit, ſentio quam vos, Cantare enim vos illum dignum putatis, ego autem tacere. *Bruſ.lib.3.cap.13.*

¶ Similitvdo.

Plutarchi. Vt pauperiores aliquando donant munuſcula ditioribus, quo plus recipiant: Sic indoctiores prouocamus nonnullos, vt eruditiora viciſſim illi reſpondeant. *in Mor.*

Reſpublica,

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REſpublica, Græce πολίτεια, ας, ἡ, & πολιτεύομαι, rempublicam gero dicitur. Eſt autem reſpublica paucorum poteſtas, in qua cenſus magiſtratus declaratur. *ſecund. Ariſtot.lib.1.Rhetoric.*

Reſpublica eſt inſtitutio ciuitatis, circa magiſtratus honoreſque publicos, quemadmodum debeant conſiſtere, & in quos poteſtas authoritaſque ſumma debeant conſiſtere, & qui ſit finis cuiuſque ſocietatis. *ſecund. Ariſt.lib.4.Rhetor.*

Reſpublica eſt res populi. *ſecund. Aug.l.1 de Ciu.Dei.*

Reſpublica eſt quoddam corpus compaginatum ex membris, quod diuini muneris beneficio animatur, & ſummæ æquitatis agitur nutu, & regitur quodam lumine rationis, *ſecundum Plut.inſt. Traiani.*

¶ Loci Biblici.

Reſpublica, iuſtis regnantibus, floret, *Prou.*28.12.& 29.2.
Reipublicæ deſtructionis vera effigies. *Eſa.*3.*v.*2.3.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Plaut. Perſ. 5.

Quid id quod vidiſti, vt munitum muro tibi viſu'ſt oppidũ?
P. Si incolæ bene ſunt morati pulcre munitum arbitror,
Perfidia, & peculatus ex vrbe, & auaritia ſi exulant,
Quarta inuidia, quinta ambitio, ſexta obtrectatio,
Septimum periurium. T. *Euge.* P. *octaua indiligentia,*
Nona iniuria, decimum, quod peſſimum aggreſſu, ſcelus.
Hæc niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſeruandis
parum eſt.

Plaut. Trin.

Nihil eſt profecto ſtultius, neq; ſtolidius,
Neq; mendaciloquius, neq; argutum magis,
Neq; confidentiloquius, neq; periurius,
Quam vrbani aſſidui ciues, quos ſcurras vocant &c.
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quicquam ſciunt.
Quod quiſque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt.
Id quod in aurem rex reginæ dixerit,
Sciunt, quod Iuno fabulata eſt cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ij ſciunt.
Falſon' an vere laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, ſciant.

¶ Sententiae Philosophicae.

Nec domus, nec reſp. ſtare poteſt, ſi in ea nec recte factis præmia extent vlla, nec ſupplicia peccatis. *Cic.3.de Nat.Deo.*

Eſt vtilius, vnius improbi ſupplicio multorum improbitatem coercere, quam propter multos improbos vni parcere. *5. Action. in Verr.*

Accuſatores multos eſſe in ciuitate vtile eſt, vt metu contineatur audacia. Verum hoc ita eſt vtile, vt ne plane illudamur ab accuſatoribus. *Pro Roſ. Amer.*

Reſpublica nomen vniuerſæ ciuitatis eſt, pro qua mori, & cui nos totos dare, & in qua omnia noſtra ponere, & quaſi conſecrare debemus. *2. de legib.*

Eo omnis vitæ noſtræ ratio tranſmittenda eſt, vt magnam nominis noſtri famam, ex maximis in Remp. meritis collatis poſteris relinquamus. *in Vat.*

Omnibus bonis expedit ſaluam eſſe rempublicam. *Phil. 13.*

Laudandus eſt is, qui mortem oppetit pro Repub. qui doceat chariorem eſſe patriam nobis, quam noſmetipſos. Eſtque illa vox inhumana & ſcelerata corum, qui negant ſe recuſare; quo minus ipſis mortuis terrarum omnium deflagratio conſequatur. *3. de Finibus.*

Qui pro Republica vitam reddiderunt, nuſquam me hercule eos mortem potius, quam immortalitatem aſſecuturos putaui. *pro Planc.*

Nihil eſt ex omnibus rebus humanis præclarius aut præſtantius, quam de Republica bene mereri. *Ad Planc. Fam. 10.*

Omni timore depoſito, debemus libere Reipubl. conſulere. *Craſſ. ad Cic. Fam. 11.*

His maiores noſtri, qui ob Remp. mortem obierant, pro breui vita diuturnam memoriam reddiderunt. *Phil. 9.*

Non poteſt cuiquam male de Republ. merendi iuſta eſſe cauſa. *de Reſp. Aruſp.*

Reipublicæ nullo munimento tutiores ſunt quam virtute ciuium.

Publica vtilitas anteponenda eſt odio priuato.

In Republ. bene inſtituta omnia proficiunt in melius.

Animæ robur & vis naturæ magno vſui poſſunt eſſe Reipubl.

Vnicuiq; pluris facienda eſt vtilitas communis, quam propria.

Quiſquis alienam Rempubl. vehementer adamat, ſuam quodammodo vituperat.

Ea Reipubl. ſpecies non eſt vtilis ciuitati, quam nemo velit eſſe in ſua familia.

Reſpubl. duabus rebus continetur, præmio & pœna.

Reſpubl. male morata eſt, vbi licet impune maledicere nihil mali commeritis.

Tempore pacis magis quam belli Reipubl. viget authoritas, vt ius habeat decernendi, quod ad tuendam ciuitatis tranquillitatem cenſuerit conducere.

Qui ſunt iracundioris ingenii, ad diſciplinas quidem idonei ſunt, ad gerendam Remp. non item.

Multo abſurdius eſt ei commendare Remp. quum gubernandi artes non tenet, quam ſi aſinum pro equo adhibeas aratro.

Priuata ſimultas poſthabenda eſt Reip. commodis.

Non infimum erga Remp. eſt meritum, ſi non ſolum ipſe te præſtiteris egregium virum, ſed aliquem tibi ſimilem gignas educeſque patriæ.

Hoc præcipuum vulnus eſt omnium Rerumpublicarum, quod omnia munia per vicarios adminiſtrantur, interdum alteros ac tertios.

Priuati affectus vtilitati publicæ poſthabendi ſunt.

In omni negotio magni refert, quales ſint, quibus gerendæ rei creditur authoritas.

Publicæ ſaluti priuata incolumitas eſt poſthonenda.

Reipublicæ corruptela non alia magis ex re naſcitur, quam ex deliciis.

Quæ præclaros viros eiiciunt è ciuitate, Remp. lædunt potius, quam eos, quos expellunt.

Inutile eſt Reip. ſubinde mutare duces, ſed ſatius eſt, quem idoneum ac fidum nactus ſis, eum non mutare.

Non poteſt conſiſtere Reſpubl. vbi non eſt honos virtuti, nec pœna ſceleroſis.

Reip. dignitas præferenda eſt priuato commodo.

Tum aiunt, Remp. optime ſe habuiſſe, quum modeſti & prudentes viri ipſam adminiſtrabant. *Demoſthenes ex oratione contra Theocrinem.*

Ciuitatis ego diuitias arbitror, ſocios, fidem, beneuolentiam. *De orat. 4. in Phil. & de reb. Cherron.*

Decet vos in armis & bello formidabiles, in iudiciis autem humanos eſſe. *Ex orat. de ordin. Reip.*

Nihil ingenue ſimpliciterque facere, non ſolum vobis indignum, & parum generoſum, ſed etiam maxima habet pericula. *Ex 1, epiſt.*

Non rumore ſolum vos veſtras res cognoſcere, verum etiam præſentes ſpectare oportet. *Ex orat. in Phil.*

Res ciuitatis non ita tractabant, vt opes immenſas pararent, ſed Remp. ſibi amplificandam eſſe ſinguli putabant. *Olynt. 3.*

Oportet, Athenienſes eum, qui boni aliquid facere noſtræ ciuitati cupiat, primum veſtras aures ſanare: corruptæ enim ſunt, adeo falſa & multa & quæuis potius, quam optima, audire conſue-uiſtis. *Ex orat. de ordin. ciuitatis.*

¶ Apophthegmata.

Ita ſunt res humanæ, vt alias copia abundent, alias penuria la-borent, & ſubinde aliter atque aliter ſeſe habeant. Quare medicina illis non ſimplex, ſed varia eſt adhibenda: & ſi hac minus ſucceſſerit, res alia via aggredienda. Eſt enim omnium rerum cognatio quæ-dam, & ſimilitudo, propterea quod ex eiſdem elementis omnes constant, *Niceph. Greg. hiſt. l. 8.*

Quando res humanæ ſemel loco moueri, inclinarive ſede ſua cœptæ, quo maiores ſunt, eo ægrius ſeriuſque veſtigio repoſitæ ſiſtuntur ve. *P. Æmyl l. 9.*

Ex hiſtoriis conſtat innumeris mutationibus, haut ſecus quam mare ventis agitatum, res humanas eſſe obnoxias. *Fr. Guicciardi. hiſt. l. 1.*

Res maximæ non temporis breuitate, ſed probo rationis con-ſilio ac corporis labore gubernantur, quæ quidem hominibus … modum repente ſuccurrunt, *Procop. de bell. Perſ. l. 1.*

Vilioribus & abiectioribus plerunque rebus vim eam Deus de-didit, vt ea ſuperarent quæ maximæ æſtimationis eſſent inter ho-mines. Nam & aceto vniones reſoluuntur, & Adamantem … dum omnium auide quemlibet ictum peruicaciſſimum hircinus ſan-guis tabefacit. Conſimili modo Stygis aqua quæ vaſa omnia … a, fictilia, cornea, oſſea, ferrea, ærea, ſtannea, argentea, frangit, … vngulam ſuperare nequit: hac enim ſola ita continetur, vt … lum non findat. *Pauſan. l. 8.*

Reipubl. ſumma in publicorum & priuatorum ædificiorum or-natu & ſplendore ſita non eſt. Neque enim in bellis … fundæ altæque foſſæ ſunt munimenta ſatis idonea ad certam … ræ ſalutis ſpem hominibus incluſis afferendam, ſed hæc … pollicentur, oppidanos repentina hoſtium incurſione … dem nullam accepturos. *Dionyſ. Hal. l. 2.*

Bonis legibus & honeſtorum ſtudiorum æmulatione … perans, iuſta, & re bellica præſtans Reſp. redditur. *Eod. l.*

Reſpublica incolumis priuatas res facile ſaluas præſtat, … prodendo, tua nequicquam ſerues. *Liu. Decad. 3. l. 6.*

Nulla magna ciuitas diu quieſcere poteſt. Si foris hoſtem non habet, domi inuenit: vt præualida corpora ab externis … videntur, ſed ſuis ipſa viribus onerantur. *Liu. Decad. 3. l. …*

Principes ſunt mortales. Reſpub. æterna eſt. *Tacit. Anal.*

In ſenatu ſæpe dixit Adrianus, Ita ſe Rempub. geſturum … populi rem eſſe, non propriam. *Spartian. in Adriano.*

Reſpublica quæ diuites & diuitiarum cupidos patitur … ra. *Vulc. Gal. in Auid. Caſſio.*

Sub principe optimo & forti Reſpublica bene regi … *Capitol. in Clod. Albino.*

Melior eſt Reſpubl. & prope tutior, in qua princeps malus … ea in qua ſunt principis amici mali: ſiquidem vnus malus … à plurimis bonis corrigi: multi autem mali non poſſunt … quamuis bono vlla ratione ſuperari. *Lamp. in Æl. Seuer.*

Ex immenſis opibus egentiſſima eſt tandem Reſpublica … qui, vt augerent diuitias, docuerunt principes auro … baris redempta redire, *Amm. Marcell. l. 24.*

Laudibus extollenda eſt Reſpublica, quæ gratificando … veritatem non prodiderit: quæ etiam iis non raro … tum impertiuerit, qui nulla ipſis cognatione coniuncti … propter virtutem tamen honore digniſſimis. *Ælian. Var. hiſt. … cap. 6.*

Apud nos imperat, & Senator eſt, ac Reipubl. conſulit, … honoribus fruitur, non qui multum opibus pollet, neque … gam ſuorum maiorem indigenarum ſeriem poteſt … quicunq; his honoribus fuerit dignus. *Dionyſ. Hal. l. 3.*

Rempublicam ſimilem eſſe vni homini dicebat in quo … dam proportionem ac ſimilitudinem animus ſenatum, … rò plebem refert. Si igitur patiantur plebem dementem … Senatui, ita illos facturos dicebat, vt qui animum corpori … unt, & qui non ex rationis præſcripto ſed pro ſua libidine … Quod ſi aſſuefecerint plebem vt patiatur ſe regi & duci à Senatu, ita facturos vt qui animo corpus ſubiiciunt, vitæque … & ſectantur quod eſt optimum, non autem quod eſt … mum. *idem l. 5.*

Reſpubl. quodammodo humano corpori ſimilis videtur … que enim eſt compoſitum, & conſtat ex multis partibus, … ſingulæ nec eandem vim habent, nec vſus pares exhibent. *Di-onyſ. Halic. l. 6.*

Quodnam maius infortunium Reipublicæ accidere poſſit, quàam ſi optimi quique viri excindantur? *Idem. l. 10.*

Nullum narratur bellum, aut ſeditio, aut nouandarum … ſtudium in Republica extitiſſe Numa regnante: neque … ipſum inimicitia, aut inuidia, aut propter cupiditatem … diæ conſpiratiove oborta eſt: ſed ſiue metus Deorum … eius curam gerere opinarentur, ſiue reuerentia virtutis, … tuna, vitam ſub eo integram ſcelerum puramque … uauit. In quibus omnibns euidens fuit exemplum, argu… Platonis illius dicti, quod ille haud paruo tempore …

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

...a pronunciare: hac nimirum vnica ratione homines à ... ſolui que poſſe, ſi diuino quodam fato in eodem ho... animus philoſophicus atque potentia regia concurrant, ea... autem improbitate ſuperiorem reddant. Nam profectò & ... virtute præditum regem, beatum fore, & omnes qui ſer... eius ore exeuntes audiant: ac ſpem eſſe, non fore opus ... ad regendam multitudinem: ſed ipſos cum in illuſtri ... ſplendido exemplari principis virtutem propoſitam con... vltro modeſtiæ operam daturos, ac ſe comparaturos ad ..., in quo cum mutua amicitia & concordia iuſtè & ..., inculpati atque beati viuere poſſint, quo in genere vi... pulcherrimus totius Reipublicæ conſtitutus eſt, iſque ve... omnibus aliis regiæ naturæ homo, qui ſubditos in hanc ... adq; hoc vitæ inſtitutum perducere ſuos poteſt. Hæc ... Numa omnium maxime perfecta habuiſſe videtur. *Plut.* ...

...perandum eſt de bello, & de pace, vniuerſaque republi... & fortes viros in magiſtratu habeat, concordibus iun... parere atque imperare iuxta paratos, laudemque po... in medium, quam ex communi ad ſe trahentes. ... *Decad.l.6.*

...florente patria melius eſſe priuatis quàm florenti... in afflicta Republica. Nam etiamſi priuatis tenet opes, ... patria ſimul hæc omnia pereunt: ſed in florente pa... pauper ciuis ſaluus eſſe poteſt. Quando igitur ciuitas ... ciuium difficultates ſuſtinere poteſt, nemo autem ... Rempubl. laborantem ſuſtentare poteſt, iuſtum eſt ... opem ferre, & non perterritos priuatis iacturis deſere... *Thucyd.l.2.*

...eſt inuictam eſſe Rempublicam, cuius Imperator mi... percepta, quantos voluerit faciat exercitus bellicoſos. ... *l.4.*

...hominibus ſceleratis Rempublicam adminiſtrandam ... non aliter agit, ac ſi quis ingentem nauim onerariam gu... imperitis, ineptis, committat. *Conſtant. Manaſſ.* ...*174.*

...eſt pluris priuatum quempiam, quàm ciuitatem facere ... *Xenophon.de reb.geſt.Græc.l.1.*

...omnium ita poteſt lætis rebus vti, vt non idem cum ... corruente pereat: at reſpublica, ſi proſpero ſucceſſu vta... priuatorum omnes calamitates poteſt ſubleuare. *Dion.* ...

...publicæ potentiſſimæ dignitas nulla re magis extinguitur, ... hominum mentibus opinio gignatur, animum aut vi... propulſandas iniurias deeſſe, nec ad iuſtam vltionem magi... paratos. *F.Guicciard.in hiſt.l.4.*

...ſunt quibus quæuis Reſpubl. ſeruatur, fortitudo videlicet ... hoſtes, & mutua inter ſe concordia. *Polyb.hiſt l.6.*

...iſtis in vna mente vel ciuitate concurrentibus, fortitudi... videlicet & temperantia, haud facile fieri poteſt, vt malitia vel ex ... vel ex proximis aliunde attrahatur. *idem,eod.l.*

...quam pecunia Reſpubl. melius ſtat. *Tacit.hiſt.l.2.*

...gloriæ ſtudio, non opum, neque fortuito caſu, vt quidam ... ad tractandam Rempublicam delatus Cato minor, ſed Con... quod hoc boni viri eſſe officium putaret. intentiorem ſe rei ..., quam apem melli eſſe debere cenſuit. *Plut. in Catone* ...

...quæ laboramus ſola creuimus, diuitias, luxuriamque. *Liu.* *Decad.l.7.*

...ſunt, *inquiebat Cleon,* imperiis minimè vtilia: Miſericor... intempeſtiua, Orationum blandities, & lenitas. Nam miſeri... erga ſimiles vtendum eſt, qui viciſſim miſericordia affici..., non aduerſus eos qui in nos ſæuiunt, & neceſſario ac ſem... hoſtili ſunt ingenio, Oratores poſſunt in inferioribus cauſis ... inſeruire, non autem in grauiſſimis negotiis, in quibus ... breuem voluptatem ſequitur ingens detrimentum, ſed ... pro benedictis beneficia recipiant, Lenitate vero vtendum eſt ... ſanabiles, qui poſtea magis morigeri erunt, non erga æquales ... hoſtilem animum retinentes. *Thucyd.l.3.*

Quemadmodum ferro rubigo, ligno vermiculi ac teredines ad ... perniciem adferunt, ſic vt etiam ſi externa nocumenta ..., ab iſtis tamen qua adnata habent abſumantur: hoc pa... & Reipublicæ cuilibet pro natura ipſius quædam adnaſcitur & ... peculiaris malitia: vtpote regno monarchia. Ariſtocratiæ ... oligarchia, democratiæ belluina chirocratia & popularis, vt fieri ... quominus cuncta prædicta, temporum decurſu, dicto iam ... mutentur. *Polyb.hiſt.l.6.*

Quando reſpublica multis ac magnis periculis repulſis, ſum... aliquem gradum & potentatum inexpugnabilem acquiſi..., manifeſtum eſt quod accedente, vt plurimum aſſolet, rerum proſperitate, victus ſoleat fieri ſumptuoſior, & viri plus æquo con... tentioſiores redduntur circa principatus & alia negotia. Quibus ... diutius progredientibus initium mutationis ad peiora ſubna..., philarchia videlicet, quæ ſpecies eſt ignominiæ: præterea ... arrogantia, & luxus. Sentiet autem populus mutationis eius ... quando eorum adulationibus, à quibus videtur diri-gi, propter philarchiam inflatur. Tunc enim ira percitus, & cuncta furore præſument. imperata facere detrectar, imo ne par quidem præpoſitis eſſe vult, ſed omnem vt plurimum obtinere poteſtatem. Quo facto Reſpublica pulcherrimo quidem nomine libera ac democratica dicetur, reipſa verò peſſimo nomen ochlocratia vocari poterit. *idem,eod.lib.*

Suis quique rebus intenti, Rempublicam minimè curant: ſuo tandem tempore pœnas daturi. *G.Pachym.hiſt.l.2.*

Ego cuiuſuis Reipublicæ duo arbitror eſſe principia, propter quę tam potentiam quàm ſtatum illius aut optabilem, aut deteſtabilem fieri contingat, Hæc autem ſunt, mores ac leges. Optabilis ac ſelectus Reipublicæ ſtatus eſt, quo & priuata mortalium vita ſancta & integra, & publici ciuitatis mores placidi ac iuſti redduntur. Deteſtabilis verò ac fugiendus, quo contrarium perficitur. Quemadmodum itaque ſi quando mores ac leges honeſtatem apud quoſdam reſipere viderimus, confidentes pronunciamus & viros eiuſmodi Reipublicæ honeſtati fore conformes, ita & vbi priuatam quorundam vitam auaritiæ deditam, & publica negotia iniuſta eſſe viderimus, manifeſtum eſt haud immeritò poſſe dici, quod partim ſecundum leges, & partim ſecundum mores illorum deprauata ſit tota eorum Reſpublica. *Polyb.hiſt.l.6.*

Semper ergò illa ſum in ſententia, vt quales ſint præſides, tales & reſpublicas, eſſe ſentiam. *Xen.l.de Vectigal.*

Occaſio adiuuat aliquid aggreſſuros: quæ cum ſe offert præter opinionem, etiam ſi vires alioqui minores ſunt, incitat vt periculum adeat, præcipuè ciuitates, quia hæ res maximas concupiſcunt, videlicet libertatem & imperium, & ſinguli cum vniuerſis ciuibus coniunctis maiora imaginantur. *Thucyd.l.3.*

Hæ dicuntur beatiſſimæ reſpublicæ, quæ plurimo tempore in pace vixerunt. *Xenophon.l.de Vectigal.*

Principibus vniuſcuiuſque ciuitatis temere interfectis accidit vt eæ ciuitates maximis cædibus ſeditionibuſque vexentur. *Polyb. libro ſecundo.*

Mihi vetera facta dictaque maiorum noſtrorum repetenti, cum & Genuenſium Reipublicæ detrimenta intueor, & aliarum ciuitatum non minores animo colligo calamitates, mirum videri ſolet, vnde tot nobiliſſimis ciuibus repente inuecta ſint incommoda, quove tandem pacto, qui olim vltro exterum imperium expetebant, tam facilè repudient. Veriſimillimum verò videbatur, ſuperioribus ſeculis viguiſſe domi foriſq; induſtriam: honeſtam de omni virtute inter nobiles fuiſſe contentionem: certamen eis fuiſſe, domive antiquiores prudentia & conſilio melius, an foris iuuentus magnitudine animi ac induſtria res bellicas gererent. Ita ſeniores, quorum virtus multis magniſque rebus eſſet cognita, prouinciis regendis præponebantur, iuuenes ad maxima pericula adeunda parati ſeniorum præmia expectabant: ipſique ita educabantur à maioribus, vt equitando, iaculando, ſemper aliquid agerent quo aleretur virtus.

Nunc inſtituuntur ad otium & illecebras choreas ducunt tam frequenter, vti ad ludum ſaltatorium & cymbala & crotalia, non ad militiam præparari videantur: epulis inſtruendis & Regiam imitantur magnificentiam. Inde procax & ſuperbus factus, pro rectis blanda vnoquoque ſuggerente: delitiis, languore, deſidia afficiuntur, & vanis aſſentationibus opinionibuſq; delinitum animum molliunt, vt iam veriſſimum illud vetus reddiderint, quo dictum eſt, Ætatem parentum auis peiorem ferre nos nequiores, mox daturos progeniem vitioſiorem. Alea & fritillus in manibus eſt: pro magiſtris vitæ inſtituendæ, agmen canum & auium, Si qui adhibentur rectores formandæ iuuentuti, obſequentiores quam par ſit ſeruiunt ipſi temporibus. Ita dum ſumptus fiunt ingentes, ad rapinas conuerſi, tum freti malitia, peruertere vrbes & expilare, decoraque omnia labefactare aſſueſcunt.

Efferuntur faſtidio & contumacia, efficiuntq; vt qui dixit, nihil eſſe incipiente fortunato intolerabilius, verè dixiſſe videatur. Valet apud eos plus quod illis nonnullorum eſt artificiis inculcatum, quàm aut officium, aut neceſſitudo, aut vis decori. Tum demum ciuitates exteræ, dum ab his quos adſciſcunt innocentiam abſtinentiamq; exſpectant, & tranquilliorem Reipublicæ ſtatum, non modo id non adeptæ, ſed in ſummas miſerias direptioneſq; ſe incidiſſe videntes facilè dominatum nouum expetunt. Nec mirum, ſi, cum ita inſtituti ad gubernacula accedant, teneant clauum, ſedeant in puppi, naufragia facta plærumq; audiamus.

Id quoq; indigniſſimum, vbi vel de re grauiſſima agatur, ita obſeptum eſſe aditum, ad aures magnatum aſſidentibus ſemper, & occupantibus eorum latus eis qui plus poſſunt, pauciſſimis, apud quos omnes frendant recidiſſe potentiam, vt neſcias miſerior ne ſit eorum conditio, quorum querelis occluduntur aures, an ipſius qui tribus aliquot aut quatuor ita cingatur, vt mancipiorum. quæ dominorum facta ſunt nexu, fractique animi & abiecti, & arbitrio carentis ſuo, ſeruuli ſpeciem potius quàm eius in quo elucere poſſit maieſtas, exhibeat: apud quem nihil minus polleat quam ipſius iudicium & voluntas: circumagatur vero, & hac atque illac impellatur pauciſſimorum ſuſurris: qui eum eſſe quæſtum in animum induxerunt maximum, quàm maximè ſuis potius quam publicis ſeruire commodis: neque vllum qui ſe in eorum committat fidem, niſi captato vndique lucro ſubleuare: qui ſi

magnitudine rei ſemel occuparint eius animos, difficilis poſtea atque haud ſcio an vllus aditus veritati relinquitur. *Arn. Ferron. libro quarto.*

Rerumpublicarum reuolutio & diligens conſideratio.

Plurimi eorum qui de republica ſcripſerunt, tria dicunt eſſe politiarum genera, harum prius regnum, alterum Ariſtocratiam, tertium democratiam vocant. Videtur autem de iſtis haud immerito vehementer poſſe dubitari, an haſce Rerumpubl. formas tanquam ſolas, vel tanquam reliquis potiores nobis exponant, Etenim vtrunque ignorare mihi videntur. Siquidem manifeſtum eſt eam Reipubl. formam optimam eſſe iudicandam, quæ omnibus quas prædiximus proprietatibus conſtat. Huius quippe experientiam non verbis modo, ſed & opere ipſo percepimus, ex eo quod Lycurgus Lacedæmoniorum Rempubl. prius ad hunc modum conſtituit. Verum nec illud ſentiendum eſt, quod hæ politiæ ſolæ exiſtant. Iam enim & monarchias quaſdam & tyrannicas politias vidimus: quæ quamuis plurimum differant à regno, ſimile tamen aliquid cum illo habere videntur: id quod & cuncti monarchæ ſimulant, & ad hoc regni nomine pro viribus vtuntur. Præterea Oligarchiæ Reſpublicæ, quæ plures extiterunt, ſimile quiddam habere videntur cum Ariſtocraticis, quæ tamen (vt ita dicam) plurimum differunt. Idem de Democratia ſentiendum eſt. Quod autem verum ſit quod dicitur, ex hiſce manifeſtum redditur. Neque enim mox quælibet monarchia regnum dici debet, ſed ea duntaxat quæ voluntario ſubditorum conſenſu conceditur, & magis pro animi ſententia, quam timore & violentia gubernatur. Neque etiam quæuis oligarchia pro ariſtocratia reputanda eſt, niſi ea tantum quæ ſecundum electionem & iuſtiſſimis ac prudentiſſimis viris æqualiter adminiſtratur. Nec Democratia cenſeri debet, in qua cuncta multitudo quæcunque libet ac præſumuntur faciendi poteſtatem habet: ſed in qua & patrium eſt & conſuetum colere Deos, cum honore obſequi parentibus, ſeniores reuereri, ac legibus obedire. Quando in eiuſmodi multitudine quod pluribus probatur obtinet, tum recte democratia vocatur.

Quapropter, ſex ſunt politiarum dicenda genera: quorum tria decantata ſunt omnibus, de quibus iam eſt prædictum, tria reliqua iſtis ſunt cognata, monarchia videlicet, oligarchia & ochlocratia. Prima ex iſtis Monarchia, ſine certe conſtitutione natura quadam conſtat, hanc conſequitur, & ex hac, intercedente conſtitutione, ac directione, naſcitur regnum. Vbi vero Regnum in mala ingrata, tyrannidem ſcilicet, mutatur rurſus ex horum deſtructione ariſtocratia prouenit, quæ tamen natura quadam in oligarchiam tranſmutatur. Cum vero multitudo iniuſtitiam eorum qui præſunt ira percita vlciſcitur, naſcitur democratia. Rurſus cogente plebis contumelia & iniquitate, temporis ſucceſſu ochlocratia exurgit. De his autem perſpicuè cognoſci poterit, quod quæ iam dixi reuera ſic habeant, ſi quis ſingularum politiarum, ſecundum naturalem curſum & principia, & exortus, & mutationes cognouerit. Etenim quiſquis ſingulas conſiderauerit, quomodo naſcantur, is demum ſolus & incrementum, & vigorem & mutationem pariter ac finem ſingularum conſiderare poterit, quando videlicet, & quomodo, & vbi alia in aliam deſinat.

Maxime autem Romanæ politiæ hunc diſſerendi & exponendi modum conuenire cogitaui, propterea quòd illa natura quadam inde ab initio & conſtitutionem ſui & incrementum accepit. Exactius itaq; apud Platonem forſan ac nonnulllos alios philoſophos, mutationes iſtæ politiarum, quibus alia deſinit in aliam, diſcernuntur ac dilucidantur: verum quoniam variis modis ac pluribus ab illis differuntur, fit vt à paucis intelligantur. Quapropter, quatenus iſta ad vſum hiſtoriæ, communemq; intellectum conducere iudicamus, hactenus illa certis capitibus complecti ac percurrere conabimur. Etenim etiam ſi quid in præſenti propter vniuerſalem ac generalem declarationem deſiderari videbitur, abundè hoc reſarcient ea, quæ in ſequentibus per partes dicentur: Itaque quæ principia politiis aſſigno? & vnde illas primum conſtitiſſe dico? Quando vel propter aquarum inundationes, vel propter peſtiferas calamitates, aut frugum ſterilitatem, aut alias eiuſmodi cauſas humano generi pernicies eſt illata (quales etiam fuiſſe intelligimus, & in poſterum ſæpenumero futuras eſſe, rerum narratio oſtendet) cum videlicet perditis quibuſuis inſtitutis & artibus, cum velut ex relicto ſeminario hominum rurſus multitudo temporum progreſſu incrementum accepit, & perinde atq; reliqua animantia ſolent, quæ (vt par eſt) ſecundum generis ſui ſimilitudinem congregantur, propter naturæ imbecillitatem conſociantur: neceſſarium eſt, eum, qui & robore corporis & animi fiducia reliquis eſt præſtantior, obtinere principatum & imperium: id quod & in aliis ignobiliorum animantium generibus vſuuenire cernimus (eſt hoc ipſiſſimum cenſendum naturæ opus) inter quæ indubitato ea quæ ſunt robuſtiora reliquis præire videmus, vtpote tauros, capros, gallinaceos, & quæ his ſunt ſimilia.

Eſt itaque vero ſimile talis eſſe principatus, & ſic inſtitui vitam mortalium, qui ad animantium morem congregantur, & eos qui inter ipſos ſunt robuſtiſſimi ac potentiſſimi ſequuntur, quibus quidem principatus terminus eſt robur, quem tum recte quis Monarchiam nominauerit. Vbi vere congregationibus iſtis temporum curſu conuictus & conſuetudo acceſſerit, tum Regni principium naſcitur: ac tunc primum mortales de honeſto & iuſto, & conſimiliter de illis quæ hiſce ſunt contraria, cogitare incipiunt. Modus autem principii & originis iam dictarum politiarum talis eſt. Etenim quoniam cuncti mutuas coniunctiones ſecundum naturam appetunt, indeque prolis procreatio perficitur, vbi quiſquam eorum qui iam ſunt educati, & adultam ætatem conſequuti, nullam gratiam rependit: neque vices reddit illis à quibus eſt enutritus: ſed per contrarium male illis vel dicere vel facere præſumit: manifeſtum eſt ægre ferre hoc illos, atq; offendi qui & præſentes ſunt, & conſcii curæ, ſolicitudinis, ac moleſtiarum eorum à quibus ille eſt genitus, & norunt quam illi accurate filios ſuos aluerint. Quoniam enim genus humanum hactenus reliquis præſtantius eſt animantibus, quatenus ipſi ſoli cònceſſum eſt, vt mentis ac rationis particeps exiſtat, par non eſſe liquet, vt dictam hanc corruptionem perinde atque in cæteris animantibus ſuſque deque faciant, ſed huiuſmodi factum obſeruent præſentes & improbent, futura præuidentes, ac quod cuiq; ipſorum conſimilia euentura ſint colligentes. Imò ſi quando acciderit, vt is qui ſubſidium & auxilium in aduerſis conſequutus eſt à quopiam, nullam rependat ſeruatori ſuo gratiam, ſed illi alicubi incommodare etiam conetur, liquet eos, qui id norunt, huiuſmodi factum moleſte ferre, illoq; offendi, ac primum quidem condolere proximo, deinde vero ad ſeipſos quoque referre quod ipſis eſt vicinum. Vnde & cogitatio quædam ſingulis ſuboritur de virtute, & conſideratio eius quod vnumquenque præſtare decet, id quod & principium & finis eſt iuſtitiæ. Rurſus conſimiliter, ſi quando quis in rebus aduerſis præ omnibus quempiam vindicauerit, ac robuſtiſſimorum contra ſe beſtiarum inſultus ſuſtinuerit ac pertulerit, par eſt vt talis à multitudine gloriam tam beneuolentiæ quam magnitudinis acquirat: is vero qui contraria fecerit, condemnationem ac detrimentum ſortiatur.

Vnde rurſus apud multos conſideratio quædam decori & honeſti, ac differentiæ illorum ſubnaſcitur: quorum alterum æmulum & imitationem, propterea quod commodum eſt & vtile, alterum vero auerſationem meretur: quando qui præeſt, & maxime pollet potentia, prædictis ſecundum multorum ſententiam ſemper incumbit: ac ſubditis ea, ſubminiſtrare videtur, quæ cuique pro ditione competunt: tum videlicet nullam amplius violentiam metuentes, ſed vt plurimum bene de illo ſentientes, ex animi ſententia ſeſe ſubmittunt, ac principatum illius tuentur: & ſi prætereà ſit venerandus, vnanimi ſententia vlciſcuntur, & impugnant eos qui potentatui illius inſidiantur & aduerſantur. Et hoc tandem pacto ex Monarcha ſenſim fit Rex, quando ratio principatum ſortitur, quem antea poſſederant ferocia, & potentia. Hæc prima ſane naturæ quadam, apud homines honeſti ac iuſti & iis contrariorum cogitatio & conſideratio: hoc vero regni principium & exordium. Neque enim iſtis modò, ſed & illorum poſteris principatus honorem plerunque cuſtodiunt, perſuaſi de illis qui & nati ſunt ex illis, & ſub talibus educati, fore eos perinde atque maiores ipſorum animatos. Quod ſi aliquando accidit, vt diſpliceant ipſis priorum Regum poſteri, inſtituunt exinde principum ac Regum electionem, non amplius ſecundum corporis vires, & animum magna audentum, ſed ſecundum voluntatis & rationis differentiam, & diuerſitatis vtrinq; experimentum ex ipſis ſumunt operibus. Atque priſca conſuetudine relicta, ij qui regno ſemel ſunt electi, & eam poteſtatem conſequuti, præcipua quædam loca communiunt ac muris cingunt, regionemq; regni poſſident: quorum alterum ſecuritatis gratia, alterum ad hoc faciunt, vt ſubditis quæ neceſſaria ſunt, largiter ſuppeditent. Cum autem hiſce ſtudiis Reges immorarentur, nulli erant detractioni, nulli inuidiæ obnoxii propterea quod nec veſtitu admodum, nec cibo & potu à reliquis diſcrepabant, ſed vitæ conuerſationem cæteris conſimilem ſeruabant, & perpetuo vna cum multis pariformiter agebant. Poſtea vero, vbi qui principatus per ſucceſſionem & ſecundum generis prærogatiuam conſequuti ſunt, ea iam parata habent quæ ad ſecuritatem retinendam, parata quoque quæ ad ſufficientiam & alimenta, imo ſupra etiam, faciunt; tum demum concupiſcentias ſuas propter rerum copiam ſectantes, principibus competere cogitant, vt præſtantius veſtiantur quam ſubditi, præſtantiorique & vario ciborum apparatu & vſu fruantur, deniq; & [illegible] venereæ ſine vlla contradictione cum illis habeant, quæ ipſis non conueniunt: vnde & inuidia naſcitur, & offenſio, & odium accendit, & implacabilis ira: fitq; vt regnum commutetur in tyrannidem. Principium autem diſſipationis huius, & inſidioſa aduerſus principes conſpiratio, non eſt ex infimi ſubſellii hominibus, ſed ex generoſiſſimis, & iis qui animi magnitudine & confidentia valent, propterea quod tales imperantium ſibi contumelias & inſolentiam minimè ferre poſſunt. Plebs vero duces ad reſiſtendum nacta, ſimul cum illis propter dictas iam cauſas ad hoc incumbit, vt principes reperiantur, atq; ita forma Regni ac Monarchiæ radicitus tollitur, & rurſus Ariſtocratiæ factum principium datur. Etenim multi, vt illis qui monarchas e medio ſuſtulerunt, quaſi gratiam quandam prompto & alacri ſtudio rependant, præſidio illorum vtuntur, & ſeipſos illis cōmittunt. Illi vero tutelæ huius commiſſionem ex animo primū in ſe recipientes, nihil prius ducunt, quod publico

conducibile videtur: ſed cuncta tam priuatam quam publicis vtilitatem concernentia, ſingulari prouidentia & diſpenſabunt. Cum autem eandem poteſtatem à parentibus ſuis ſuſceperint filii, ſuntq; tam rerum adflictarum quàm politicæ æqualitatis libertatisinexperti: iuxta vero inde ab initio in poteſtatis ac dignitate quam patres ipſorum geſſerunt, ac prærogatiuis educari, ad auaritiam & iniquum pecuniæ ſtudium, alii ad ebritatem, & quæ hanc comitantur immoderata conuiuia, alii ad mulierum cõſtuprationem, ac puerorum rapinas degenerant, atque ita Ariſtocratiam in Oligarchiam commutant: ac confeſtim conſimilia illis, quæ paulo antea diximus, in plebe deſignant: vnde & finem ac cataſtrophen conſequuntur, conformem infortunio, quod accidit tyrannis. Etenim ſic vbi inuidiam quis & odium obſeruat, quod ciues aduerſus illos alunt, ideoque & dicere aliquid & facere contra præfectos audet, vniuerſam ſtatim plebem paratam, & inſtituti ſui adiutorem & adiutricem accipit. Deinde cum illis occiſis, neq; Regem ſibi præficere, ſuperiorum adhuc iniuſtitiam veriti, neque pluribus Rempublicam committere audent: quod priorum ignauiæ adhuc ſuperſint veſtigia, ſola autem ſincera ſpes, quæ in ipſis reliqua ſit, ad hanc feruntur, & ex oligarchica politia democratiam conſtituunt, & Reipublicæ prouidentiam ac fidem in ſe ſuſcipiunt, & interea quidem nonnulli ſeruantur, qui ſuperbiæ ac potentatus experientiam cœperunt Hi præſenti Reipublicæ ſtatu delectati, æqualitatem ac libertatem plurimi faciunt. Ceterum vero, vbi iuniores ſucceſſerunt ac nepotibus denuo tradita democratia, illi æqualitatem ac libertatem non amplius propter conſuetudinem magni facientes, reliquos excellere ſtudent: quo maxime prolabuntur ii, qui opibus ſupereminent. Deinde cum principatum ambiunt nec poſſunt illum per ſeipſos, ac propria virtute aſſequi, incipiunt opes prodigere, ac plenem quouis modo inuitando corrumpere & perdere. Hinc multis ſemel largitione ad ignauam munerum auiditatem corruptis, tum rurſus democratia deſtruitur, & in violentum ac ſeditioſum politiæ ſtatum mutatur. Plebs ſiquidem vbi alienis veſci, & ſpem ex bonis proximorum viuendi habere conſueuit, accepto duce magnanimo & audaci, qui propter rerum inopiam ac honores reipublicæ legitime adſpirare nequeat, ſeditionem excitat: & in vnum collecta, ad cædendum profligandum, ac ditionem inter ſe partiendum ad quod ſibi proruit, donec poſita feritate rurſus dominum inueneritt monarcham. Hæc illa politiarum reuolutio, hæc naturæ œconomia, ſecundum quam reipublicæ ſtatus mutatur & transfertur, ruſſus in idem reuoluitur. *Polyb. hiſt. lib. 6.*

❡ Apophthegmata.

Thales, optimam eſſe pronuntiauit Rempubl. quæ ciues neque diuites, nec admodum pauperes contineret. *Plut. in conuiui. ſeptem ſapientum,*

Solon. Reipublicæ, inquit, is optimus ſtatus mihi eſſe videtur & democratiam in ea ſeruare maxime, in qua iniuriarum authorem in ius trahunt, accuſant, & puniunt non minus illi, qui iniuriam paſſi non ſunt, quam is, qui paſſus eſt. *ibid.*

Bias dixit, optimam eſſe Remp. in qua legem omnes perinde ac tyrannum dominum & regem metuunt. *ibid.*

Periander eam iudicauit laudatiſſimam eſſe Remp. in qua cum ciues æquales exiſtimentur, virtute quod melius, vitio autem quod peius eſt, definiatur. *ibid.*

Cleobulus illam Rempubl. maxime dixit bene compoſitam eſſe, in qua ciues magis infamiam quam legem metuunt. *Plut. in conuiui. ſeptem ſapient.*

Pittacus. Ea eſt, inquit, Reſpublica bene inſtituta, à cuius gubernaculis mali remouentur. *ibid.*

Chilon, optimam aſſeruit eſſe Remp. qua maxime leges, minime autem rhetores audit. *ibid.*

Solon, Illam ciuitatem optime habitari dixit, in qua viros bonos honoribus affici, contra autem, improbos pœnis mos fuerit. *Stob. ſerm. 41. de republ.*

Pythagoras dicebat, primum luxuriam ciuitates ingredi, deinde ſatietatem, poſtea contumeliam, poſtremo exitium. *Eod ſerm.*

Socrates interrogatus, quænam firma & muniti ſſima ciuitas eſſet? Reſpondit; quæ bonos viros habet. Idem, felicem illius Reip. conſtitutionem dixit, in qua præfecti ſocietate coniunguntur. Pronunciauit item optimam eſſe, in qua plurima virtuti præmia propoſita ſunt. *Eod. ſerm.*

Plato, Reſpublica, inquit, eſt hominum conuerſatio: honeſta quidem bonorum, inhoneſta vero malorum. *In Menexeno.*

Zeno, Decorandas dicebat eſſe Reſpublicas non pretioſis ornamentis, ſed in habitantium virtutibus. *Stob. ſerm. 41.*

Solon rogatus, quomodo ciuitas in optimo ſtatu degeret, dixit: ſi ciues quidem magiſtratui obediant, magiſtratus autem legibus. *Eod. ſerm.*

❡ Similitudines.

Philonis. Sicut gubernator pro ratione ventorum mutat nauigationis ſubſidia, non vno modo nauem dirigens: & medicus non vno ad omnes morbos vtitur remedio, ac ne in vno quidem morbo, ſi is variet, ſed obſeruans in tenſiones, remiſſiones, repletiones, vacuationes, cauſarum mutationes, multa ad ſalutem variat, nunc hoc, nunc illud experiens: Sic Reip. moderator debet eſſe multiformis & multiplex: alius in pace, alius in bello, aliter ſe paucis, aliter opponens aduerſariis: contra paucos conſtanter agens, multos vero flectens perſuaſionibus. Idem vbi periculum publicum poſtulat, ipſe rem aget: miniſteria vero, quæ labore tantum indigent, cedet aliis. *Lib. de Ioſeph.*

Epicteti, Quemadmodum ſi gubernare nauim conareris, omnino prius artem gubernandi perdiſceres: Ita ciuitatem recturus, regendi diſciplinam addiſcito. Vt enim illic nauis vniuerſæ fidei committitur: Ita hic tota Reſpublica tibi gubernanda eſt. *Apud. Stob. ſerm. 44. de magiſtratu.*

Vt nec anſer clangore, nec ouis balatu perterretur: Ita neque te ſtolidæ multitudinis vox terrefaciat. *Apud Stob. ſerm. 44. de magiſtratu.*

Dionis Nicai, Quemadmodum medici raro veniunt ad vrendum & ſecandum, ne morbos efficiant grauiores, ſed potius vt eos mitibus medicamentis curent atque molliant: Sic Reip. gubernator ſumma humanitate ac beneuolentia tractabit ſuos, ne crudelitate ruant in peius. *in Aug.*

Quemadmodum ea iumenta fortiſſima videntur, quæ plurimum trahunt: Ita & ciuitates veriſimile eſt optimas eſſe, quæ plurimum argenti ſoluunt. *Orat. 35. Boryſthenica, fol. 215.*

Procli, Vt mundus perfectus foret, ſicut Timæus ait, animalia cuncta, tam diuina, quam caduca ſunt genita: Similiter in ciuitate recte diſpoſita, partium omnium fines, fini ciuilis peritiæ ſeruiunt. *De anima & dæmon. 433.*

Plutarchi, Qui ſenſim ac volentes deſcendunt in puteum, nihil læduntur: qui caſu incidunt, valde turbantur: Sic qui certo conſilio accedunt ad Rempubl. moderate ferunt: qui ſeſe temere iniiciunt, eos pœnitet. *in Moral.*

Qui ſimul & Rempublicam tractat, & artem exercet ſedentariam: perinde facit atque ille, qui mulierem ingenuam ac probam, detracta ſtola, datoque præcinctorio, in officina detineat. *in Moral.*

Vt qui perſonatus in theatrum procedit hiſtrio: ſic qui ad Rempublicam adminiſtrandam accedit, non vt ciuibus proſit, ſed ſibi gloriam comparet. *in Moral.*

Qui nauem gubernant, aliena voce iuſſuque vtuntur: ſed qui Remp. gubernant, in ſeipſis ſapientiam habeant oportet, vt non ſit opus aliena voce. *in Moral.*

Veſtalibus tempus erat præſtitutum primum, in quo diſcerent: alterum, in quo exercerent: tertium, in quo docerent: idem fiebat in ſacerdotibus Epheſiæ Dianæ: Itidem faciendum iis, qui Rempublicam gerunt. *in Moral.*

Gubernator quadam ſuis manibus facit, quædam per alios: & aliquando aliis ad clauum admiſſis, ipſe in proram demigrat: Sic in Rep. non debet vnus occupare omnia munia, ſed aliis viciſſim dare locum. Rectius enim fieri, quæ multorum manibus peraguntur. *in Moral.*

Gubernator optimos quærit nautas: architectus doctiſſimos quærit miniſtros: Ita Princeps eos aſciſcet amicos, qui ad Remp. adminiſtrandam maxime ſint idonei. *in Moral.*

Vt quibus domi nihil eſt boni, in foro plerumque verſantur, & obambulant: Sic quidam, quia nihil habeant, quod priuatim agant, ad publica adminiſtranda conferunt ſeſe. *in Moral.*

Vt qui animi cauſa nauim ingreditur, vt ſpectet, aut in ea inambulet: deinde repente ſoluta, atque in altum reuulſa, nauſeans ac vomens fruſtra foras proſpectat: Sic qui leuiter, & quaſi luſus gratia attingunt Remp. ſed à ſemel ſuſcepta non poſſunt ſeſe explicare, negotiorum vndis ſecum hominem & inuitum trahentibus. *in Moral.*

Vt vinum primum ſeruit ac paret bibenti: at paulatim admixtum venis, rapit hominem, ac traducit in ſuos mores: Ita qui Remp. adminiſtrat, initio ſe populi moribus accommodat, poſt ſenſim eum ad ſua trahit inſtituta. *in Moral.*

Ex alueariorum ſtrepitu ac tumultu colligunt apes recte valere: Contra exquiete Rempublicam. *in Moral.*

Vt difficillimum ac periculoſum eſt, annoſas arbores quæ iam late ſparſere radices, reuellere loco, & alio tranſplantare: Ita Remp. longo tempore ſuis inueteratam inſtitutis, ad aliam vitæ rationem traducere non licet citra maximos rerum motus. *in Moral.*

Vt nauis multis ictibus compingitur, clauis, paxillis: deinde ad tempus aliquantum relinquitur, donec cohæreſcant claui commiſſuræque: deinde tuto ſulcat maria: Sic ciuitas multis ſudoribus conditur, donec aucta tempore, tutam ac tranquillam vitam præbeat ciuibus. *In Moral.*

Non eſt infirmior manus, quod in digitos ſit diſſecta, ſed ad operandum agilior: Ita negocia multis communicata, in Republ. plenius conficiuntur. *in Moral.*

Stobæi. Quemadmodum bonus equorum domitor non bonos tantum pullos alit, feroces autem famelicos relinquit, ſed ambos ex æquo nutrit, magis vero caſtigat alterum, & cogit ſimilem fieri meliori: Sic etiam vir prouidus, & ciuilis facultatis peritus, bonos ciues beneficiis demereri, malos autem non continuo perdere conatur, ſed de alimento quidem minus eis proſpicit, inſtituit

uero, & vrget vehementius illum qui rationi & legi obſtiterit. *In Gnomologiis ſuis.*

Ciceronis. In corpore ſi quid eſt eiuſmodi, quod reliquo corpori noceat, vri ac ſecari quod nocet patimur, vt membrorum aliquod potius, quam totum corpus intereat: Sic in Reipubl. corpore: vt totum ſaluum ſit, quicquid eſt peſtiferum, amputetur. *Phil,*8.

Vt contemnendus eſt, qui in nauigando ſe mauult eſſe incolumem quam nauim: Ita vituperandus eſt, qui in Reip. diſcrimine, ſuæ plus quam communi ſaluti conſulit. *Lib.4. ad Herennium.*

Vt leges omnium ſalutem, ſingulorum ſaluti anteponunt: Sic vir bonus & ſapiens, & legibus parens, & ciuilis officii non ignarus, vtilitati omnium plus quam vnius alicuius ſaluti conſulit. *Lib. 3. de finib.*

Vt medici membrum ſæpe putrefactum incidunt, atque in totum eradicant, ne aliam corporis partem labefactare, aut corrumpere poſſit: Sic neceſſe eſt ſi Remp. ſaluam eſſe volumus, vt perditiſſimos homines ex vrbe penitus exſtirpemus, ne correptus integro, violatus caſto labem infringat, *In Verrem.*

Vt tutela, ſic procuratio Reipublic. ad vtilitatem eorum qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. *Lib. 3. Offic.*

Vt in nauigando tempeſtati obſequi artis eſt, etiamſi portum tenere nequeas, cum vero id poſſis mutata velificatione aſſequi ſtultum eſt eum tenere cum periculo curſum, quem cœperis, potius quam eo commutato, quo velis tandem peruenire: Sic omnibus in adminiſtranda repub. propoſitum idem eſſe debet, cum dignitate ocium: non idem ſemper dicere, ſed idem ſemper ſpectare debent. *Ad Lent. l. 1. fam. epiſt.*

Seneca. Nec illum erit admiſſura Reſpubl. ſi valetudo illum impediet: quomodo nauem quaſſam non deduceret in mare, quomodo nomen in militiam non daret debilis? Sic ad vitam quam inhabilem ſciet, non accedet. *De vita beata c.* 30.

Vt quidam ſole & exercitatione curam corporis educunt, athletiſque vtiliſſimum eſt, lacertos ſuos, roburq; cui ſe vendicauerunt, maiore temporis parte nutrire: Ita nobis animus ad rerum ciuilium tutamen parantibus, in opere eſſe longe pulcherrimum eſt. *Lib. 1, de tranquil. vitæ, c.3.*

Roterodami. Cum bruta ſolitum naturæ morem relinquunt, tempeſtatis indicium eſt: hoc eſt, cum mergi fugiunt maria aut ſtagna, cum abſconduntur formicæ, aut oua progerunt, lumbrici è terra fugiunt, tempeſtatis præſagium eſt. Ita cum audent facinoroſi, tacent integri, ſapit vulgus deſipiunt principes, ſacerdotes pro terrenis digladiantur: perniciem humanæ vitæ ſignificat. *in Simil.*

Vt equus ſtrigoſus imputatur non equi culpæ, ſed equiſonibus: Ita populus male moratus Epiſcopis aut Principibus. *in Simil.*

Sicut ex contrariis elementis mira harmonia temperatus eſt mundus: Ita diuerſis hominum ſtudiis conſtat Reſpublica. *in Similibus.*

Quemadmodum chorus eſt res elegans, ſi quidem ordine conſtet & harmonia: contra ridiculum ſpectaculum, ſi geſticulationes vna cum vocibus confundantur: Ita præclara quædam res eſt ciuitas, aut regnum, ſi ſuus cuique datur locus, ſi ſuo quiſque fungitur officio, hoc eſt, ſi Princeps, quod ſe dignum eſt, agit, ſi magiſtratus ſuas obeunt partes, ſi plebs item bonis legibus & integris magiſtratibus obtemperat *De inſtit. Princip.*

Thriueri. Qui multo tempore lecto affixus detinetur, nihilo minus laſſatur, quam qui mediocri itinere fertur, & qui vult abſtinere ab omnibus rebus publicis ſubinde magis inuenit quietem, quã animi tranquillitatem. *in apoph.* 127.

Confunditur totius corporis ratio, quando principalia viſcera ignauiora ignobilibus. Ac miſera eſt Reſpublic. vbi primates priuatis hominibus ſunt peiores ac imprudentiores. *In Apophthegmat.* 117.

Contabeſcentibus extremis, paulatim emoritur & ipſe venter: nec diu poſſunt conſtare principes, vbi contabeſcit. Reſpublic. *In apoph.* 87.

¶ EMBLEMA.

Reſpublica liberata.
Emblema CL. And. Alciad.

Cæſaris exitio, ceu libertate recepta,
Hæc ducibus Brutis cuſa moneta fuit.
Enſiculi imprimis, queis pileus inſuper aſtat,
Qualem miſſa manu ſeruitia accipiant.

Vide Ciuitas, Magiſtratus, Politia, Rex.

Reſtitutio.

¶ DEFINITIO. ET ETYMOL.

REſtitutio, Græce ἀπόδοσις, εως, ἡ, & ἀποκαθίστημι, reſtituo dicitur. Eſt autem reſtitutio in priſtinum ſtatum impoſitio. *Vt habetur. ff. de verb. ſign. l. reſtituere.*

Reſtitutio eſt actus iuſtitiæ communicatiuæ, quia nihil aliud videtur eſſe, quam aliquem ſtatuere in poſſeſſionem rei ſuæ. *ſecund. B. Thom. ſecund. Secund. q. 62. princ.*

Reſtitutio à reſtituto fit, reſtituo autem à ſtatuo. Eſt autem reſtituere modo reddere. Terent. *Gnatum ei reſtituit:* Modo in priſtinum ſtatum reducere. Iuſtinus, *Hunc regno à patre priuatum filius reſtituerat.* Hinc reſtitutio ipſa repoſitio dicitur. Caius Iuriſconſultus, Reſtituere, inquit, plus eſt quam exhibere. Nam exhibere eſt præſentiam corporis præbere, reſtituere vero eſt etiam poſſeſſorem facere, fructuſque reddere.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Quod inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti: quantum potuiſti feciſti, quia non plus potuiſti, ideo non plus feciſti. Qui alienum negat, ſi potuit, tollit. *Aug. de ver. Apoſt.*

Si res aliena propter quam peccatum eſt, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia ſed fingitur. Si autem non veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: ſed vt dixit, quum reſtitui poteſt. *Ad Maced.*

Multi ſine peccato putant eſſe, ſi alienum: quod inuenerint, teneant & dicunt, Deus mihi dedit cui habeo reddere? Diſcant ergo peccatum hoc eſſe, ſimile rapinæ, ſi quid inuentum non reddant. *Orige. ſup. Leuiticum.*

Vide Redemptio.

Reſurrectio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOGIA.

REſurrectio, Græce ἀνάστασις, εως, ἡ, & ἀνίστημι, reſurgo dicitur. Eſt autem reſurrectio, à morte ad vitam reparatio. Vel ſic: Reſurrectio eſt ab eo quod cecidit & diſſolutum eſt, iterata vita.

Reſurgo componitur ex re & ſurgo, ſurgo autem ex ſub & rego, quod proprie ſignificat erigor. Surgere etiam pro oriri metaphoricôs accipitur. Virgil. *Aſcanium ſurgentem, & ſpes heredis Iuli Reſpice.* Veteres ſurrego pro ſurgo dicebant vnde ſurgo deriuatur. Reſurgere eſt rurſus ſurgere. Hinc reſurrectio, quæ proprie de defunctis dicitur.

¶ LOCI BIBLICI.

Reſurrectio, pro ipſa redemptione, aut vita immortali, quæ reſurrectionem ſanctorum conſequitur, *Phil.* 3.10 Nam alioqui etiam infideles reſurgent, ſed in perpetuas pœnas quæ vocantur mors æterna: μετωνυμικῶς, pro iis, qui à mortis ſomno ſunt excitati, *Act.* 26.13 Reſurrectio, fidelium ſcopus, 2 *Cor.* 4.14 Reſurrectio generalis prædicitur, *Dan.* 12.2 certiſſima eſt, *Iob.* 19. *v* 25.26 *Eſa.* 26.19 & 28 & 66.14 *Ezech.* 37. *v.* 1.2 *Dan.* 12.2 *Ioan.* 2.11 *Soph.* 3.8 *Matth.* 22. 31.32 *Luc.* 14.14 & 20.35 *Ioan.* 5. *v.* 21.28 & 6.40 & 11.24 *Act.* 24. & 26. *v.* 6.8 *Rom.* 8. *v.* 11. 23. 1 *Cor.* 12. *per totum caput.* 2 *Cor.* 4. *v.* 14. *Col.* 3.4 *Gal.* 6.8 *Phil.* 3. *v.* 11.21 & 4.3. 1 *Theſſ.* 4,14. 2 *Tim.* 2.11. *Apoc.* 20, 12.

Reſurrectio, *generalis, Iob.* 19.25 *Ezech.* 27.1 *Dan.* 12.2 *Iſa.* 26.19. *Matth.* 22. *v.* 31.32. *Ioan.* 5.28 & 11.24 *Act.* 24 15 & 26 *v.* 6.8. 1 *Cor.* 15. *Phil.* 3. *v.* 11. 21. 1 *Theſſ.* 4. 14 *Specialis.* qua ſingularia reſurrectionis continentur *exempla:* Raptus Henoch in cœlum, eſt certiſſimum & infallibile reſurrectionis argumentum, *Geneſ.* 5. 24 *Eccl.* 44.16. *Heb.* 11.5 Raptus Eliæ, 2 *Reg.* 2. *v.* 0.11 *Eccl.* 48.12 Filius Sareptanæ viduæ, 1 *Reg.* 17.22. Filius Sunamitidis, 2 *Reg.* 4.33 ad contactum oſſium Eliſæi reſuſcitatus, 11. 21. oſſa arida reſuſcitata, *Ezech.* 37. Filia Iairi, *Matth.* 9.25 *Marc.* 5. 42 Filius viduæ in Naim, *Luc.* 7. Lazarus, *Ioan.* 11. *v.* 43.44. Chriſtus, *Matth.* 28.9. *Marc.* 16.6 *Luc.* 24. 5. *Ioan.* 20. *v.* 8.12.13 & 21.14. *Rom.* 1.4 & 4. *v.* 24. 25 & 6.4 & 8.11 & 10.9. 1. *Cor.* 6.14. & 15. *v.* 4. 20. 2. *Cor.* 4. & 5.15. *Gal.* 1. 1. *Epheſ.* 1. 20. *Phil.* 2.9. *Col.* 2.12. & 3.1. 1. *Theſ.* 1.10. & 4.14 *Heb.* 13.20. 1 *Pet.* 1.20. Paſſionis Chriſti tempore reſuſcitati, *Matth.* 28. *v.* 52.53. Tabitha Ioppenſis à Petro excitata, *Act* 9.40. Eutychus à Paulo excitatus. 20.10.

Reſurrectio piis ac impiis communis eſt, *Matth.* 25.32. *Act.* 24. reſtringitur ad pios, *Luc.* 20.36. quia ſicut ii demum dicuntur viuere, qui æterna illa felicitate perfruentur, ita ii vere cenſentur reſurgere, qui in vitam æternam reſurgunt.

De reſurrectione duo primarii Chriſti diſcipuli diſceptant, *Marc.* 9.10. Reſurrectio carnis creditu difficilis, *Act.* 17. *v.* 18. 32. Reſurrectio quando futura, *Iob.* 14.12.

Reſurrectio Chriſti, reſurrectio Iudicii, *Ioan.* 5.29. Reſurrectio iuſtorum, *Luc.* 14.14. Reſurrectio Chriſti tanquam fundamentum ponitur, 1. *Cor.* 15.21. Reſurrectio vitæ, pro ea reſurrectione, quam perennis vita comitatur, quaſi dicas, vitalis, Hebraiſmus, *Ioan.* 6.29.

Reſurrectio duplex eſt, *prior. Actor.* 20. *verſ.* 5.6. quæ animarum eſt, *Roman.* 6. *v.* 4.5.11. in qua qui partem habuerint, ſecunda mors in eos poteſtatem non habebit, *Apoc.* 20.16. *poſterior, Apoc.* 20. 13. quæ carnis eſt.

Reſur.

…ctionis filii. *Luc.*20.36. de reſurrectione erronea opinio, 2. …18. …gunt in Chriſti morte corpora, *Matth.*27.*v.*52. reſurrexit …&c. propter iuſtificationem noſtram, *Rom.*4.25. reſurrexiſſe Chriſtum teſtantur Apoſtoli, *A-* …Chriſto, 6.5. reſurrectio Chriſti à Dauide prædicta, *Act.*2.25. reſurrectio Chriſti virtus, *Oſe.*13.14. in reſurrectione Chriſti vita æterna, …de reſurrectione Chriſti, 1. *Cor,*15.12. *&c.* Reſurrectio & vi… *Ioan.*11.25. reſurrectio mortuorum & carnis ad gloriam …, *Exod.* 3. 6. 4. *Eſd.*2.26. *&* 14.35. *Iob.*14.13. *&* 19.26. *&* …26.19. *&* 66.14. *Ezech.*37.*v.*1.9. *Dan.*12 12. *Ion.*2.11. *Soph.*3.8. …6.14.23. *Matth.*22.*v.*13.31. *Luc.*20.35. *Ioan.*5.21.28. *&* 6.39. … *Actor.*24.15.1. *Cor.*15.1. *&c.* 2. *Cor.*4. 14. *&* 5.1. *&c. Cor.*3.4. … *&* 4.3.1. *Theſſ.*4.13.16.2. *Timoth.*2.11. *Apoc.*12.

¶ Sententiae Biblicae.

Reſurrectio generalis ſacra Scriptura comprobatur.

…quod Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra …rus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne …eo Deum (Saluatorem meum) *Iob* 19.

…o ita poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc ipſa deſpi… …am ab ipſo me ea recepturum ſpero. 2. *Macch.*7.

…eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum vide… …num orare pro mortuis. 12.

…reſurrectione mortuorum non legiſtis, quod dictum eſt à … vobis: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Ia… …eſt Deus mortuorum, ſed viuentium, *Matth.*22.

…mortuis quod reſurgant, non legiſtis in libro Moyſis? *Mar-*

…reſurgant mortui, & Moyſes oſtendit ſecus rubum, ſicut di… …, Deum Abraham, Deum Iſaac, & Deum Iacob. Deus …non eſt mortuorum, ſed viuorum. Omnes enim viuunt ei.

…nes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. In …, in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim tuba, & mor… …gent incorrupti, & nos immutabimur. 1. *Cor.*15.

…omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſ… … Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine no… …conſummarentur. *Heb.*11.

…tam Epicurei & Stoici Philoſophi diſſerebant cum eo, & …dicebant: Quid vult ſeminiuerbius hic dicere? Alii vero, …dæmoniorum videtur annuntiator eſſe, quia Ieſum & re… …ctionem annuntiabat eis. *Act.*17.

…ducæi dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum: neque …, neq; ſpiritum: Phariſæi vero confitentur vtraq;. 23.

Diuina potentia conſummatur.

…uent mortui, interfecti mei reſurgent. *Eſa.*26.

…ego aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris …populus meus, & inducam vos in terram Iſrael. *Ezechiel*

…mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monu… …ſunt, audient vocem filii Dei. Et procedent, qui bona fece… …reſurrectionem vitæ: qui vero mala egerunt, in reſurrectio… …iudicii. *Ioan.*5.

…eſt enim voluntas eius, qui miſit me, Patris, vt omne, quod …, non perdam ex eo, ſed reſuſcitem illud in nouiſſimo …

…o ſum reſurrectio & vita. 11.

Quod ſi Spiritus eius, qui ſuſcitatur Ieſum à mortuis, habitat in …, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit & mor… …corpora veſtra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis. …8.

Nunc Chriſtus reſurrexit à mortuis primitiæ dormientium, Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurre… …mortuorum. Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chri… …omnes viuificabuntur. 1. *Cor.*15.

Scientes, quoniam qui ſuſcitauit Ieſum, & nos cum Ieſu ſuſcita… …& conſtituet vobiſcum. 2. *Cor.*4.

Si credimus, quod Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit: & Deus eos, qui …erunt per Ieſum, adducet cum eo. 1. *Theſſ.*4.

Pro meritorum conditione variatur.

Et multi de his, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt alii …vitam æternam, alii in opprobrium, vt videant ſemper: *Dan.*12.

Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui …iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. …ibid.

Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. *Rom.*6.

Sed dicet aliquis: Quomodo reſurgent mortui? quali autem corpore venient? Inſipiens tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur. 1. *Cor.*15.

Stella enim differt à ſtella in claritate. Sic & reſurrectio mortuorum. *ibid.*

Noſtra conuerſatio in cœlis eſt: vnde etiam Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. *Phil.*3.

¶ Cum autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloria. *Col.*3.

¶ Patrvm Sententiæ.

Reſurgent ſanctorum corpora ſine vllo vitio, ſine vlla deformitate ſine vlla corruptione, ſine difficultate: in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. *Aug. in Enchirid.*

Surrexit Chriſtus, exultet vniuerſus mundus. Par etenim eſt, vt ſicut omnis creatura lugubri doluit ploratu in morte Creatoris ſui, & quæ funere noctis obſcuro proſecuta eſt exequias in cruce morientis, nunc triumphalem ab inferis reditum læta ſuſcipiat reſurgentis. *In quodam ſerm. de Paſchate.*

Ecce ſurrexit ab antro ſepulchri rediuiua caro Phœnicis, quam cinnamomum decoxerat pietatis: granum frumenti, quod ſolum in terra mortificatū eſt in paſſione, multum fructum attulit in reſurrectione: ſolus enim mortuus eſt, ſed ſolus minime reſurrexit: quorum enim ſepulchra in eius paſſione ſunt patefacta, horum corpora Chriſto reſurgente ſunt de puluere ſuſcitata: & ſicut cum Domino ſurrexerunt, ita cum eo aſcendente etiam ipſi aſcendiſſe creduntur. *ibid.*

Tres mortuos inuenimus à Domino reſuſcitatos viſibiliter, multos inuiſibiliter, quos autem mortuos inuiſibiliter ſuſcitauerit, quis nouit? Non enim ſcripta ſunt omnia ſigna, quæ fecit, quæ ſi ſcripta eſſent, arbitror totum mundum non poſſe libros capere. *ibid.*

Tres ſcilicet filiam archiſynagogi adhuc in domo iacentem, iuuenem filium viduæ extra portam elatum, & Lazarum quatriduanum ſepultum excitauit ex mortuis. Sunt tria genera peccatorum, quos hodie ſuſcitat Chriſtus, delectationis, operis, conſuetudinis. *De verb. Dom.*

Raptus eſt Dei Filius ab humanitate ad diuinitatem in aſſumptione, à paſſibilitate ad immortalitatem in reſurrectione, à minoritate ad Patris æqualitatem in aſcenſione: quia quantus fuit deſcenſus à ſinu Patris ad patibulum crucis, tantus fuit aſcenſus à patibulo crucis vſque ad dexteram Patris. *in gloſ. ſuper Apoc.*12.

Venit Chriſtus, & completa ſunt in ortu eius, vita, dictis, paſſionibus, morte, reſurrectione, aſcenſione, omnia præconia Prophetarum. *in epiſt. ad Voluſian.*

Hæc eſt dies quam fecit Dominus, &c. Quis dies? nempe ille, qui tribuit viuendi principium, locis exordium, author luminis ipſe Dominus Ieſus Chriſtus, qui de ſemetipſo ait: ego ſum, inquit, dies. qui per diem ambulat, non oſtendit. Eſt enim paſcha vere anni principium, primi menſis exordium, nouella germinum, reparatio à terræ hyemis nocte diſcuſſa, primi veris reſtituta iucunditas, in quo Deus defixa humo cœli machinam ſuſpendens, diem Solis ardore radiauit, ſplendorem Lunæ ſolatio noctis attribuit, pendentem cœli cameram ſplendentium ſyderum decorauit ornatu. *Ambroſius in Epiſt. de myſterio paſchæ.*

In ipſo raptu mors præuenit, & quaſi per ſoporem egreſſa anima in momento redditur. *Ambr. in* 1. *ad Theſſ.*

Cerne manus Iudæe, quas fixeras, cerne latus Romane, quod foderas: videte corpus, an idem ſit, quod dicebatis clam tuliſſe diſcipulos. *Hier. in epiſt. ad Heliod.*

Redemptor noſter ſuſcepit mortem, ne mori timeremus: oſtendit reſurrectionem, vt nos eſſe reſurgere confidamus. *Gregor. in Moral.*

Non caſu factum eſt, vt diſcipulis Dominum videntibus poſt reſurrectionem, dilectus ille diſcipulus tunc deeſſet, poſt autem veniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet. Non caſu geſtum eſt, ſed viuendo & palpando factus eſt teſtis veræ reſurrectionis. *Hom. in Ioan.*20.

Quod diſcipuli tarde crediderunt, non tam infirmitas illorum, quam noſtra firmitas fuit: nam illis dubitantibus, reſurrectio multis argumentis monſtratur, quia & comedit, & ſe oculis videndum, & manibus palpandum, & contrectandum præbuit, quod de ſolo ſpiritu non poteſt. Minus Maria Magdalenæ præſtitit, quæ ſtatim credit, quam Thomas, qui diu dubitauit. *in Matth.*28.

Sunt nonnulli conſiderantes, quod ſpiritus à carne ſoluitur, quod caro in putredinem vertitur, quod putredo in puluerem redigitur, quod puluis in elementa ſoluitur, vt nequaquam ab humanis oculis videatur, reſurrectionem fieri poſſe deſperant, & dum arida oſſa reſpiciunt, hæc veſtiri carnibus, rurſum quoad vitam virideſcere poſſe diffidunt: qui reſurrectione fidem ex obedientia non tenent, certam hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie niſi reſurrectionem noſtram in elementis ſuis mundus imitatur? Nam per momenta temporum cernimus arbuſta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione poſt largitionem ceſſare, & ecce ſubito quaſi ex areſcenti ligno, velut quadam reſurrectione veniente, videmus folia erumpere, fructus grandeſcere, & totam arborē rediuiuo decore veſtiri. *in Moral.*

Conſideremus paruum cuiuslibet arboris ſemen, quod in terra iacitur, vt arbor ex illo producatur, & comprehendamus ſi poſſumus, vbi in illa tanta paruitate ſeminis tam immenſa arbor latuit, quæ ex illo proceſſit, vbi lignum, vbi cortex, vbi viriditas foliorum, vbi vbertas fructuum. Nunquid non in ſemine tale aliquid videbatur, cum in terra iaceretur? Quid ergo mirum, ſi tenuiſſimum puluerem à noſtris oculis in elementa redactum, quum vult Deus in hominem reformat, qui ex tenuiſſimis ſeminibus immenſa arbuſta redintegrat? *ibid.*

In omni re aut actu, virtus agendi ſpes eſt futuri. Qui enim arat, arat vt metat: qui pugnat, pugnat vt vincat. *& poſt pauca.* Tolle ergo ſpem reſurrectionis, & reſoluta eſt obſeruantia omnis pietatis. *Chryſ. in Matth. 22.*

Si reſurrectio non eſt, neque Deus eſt, neque prouidentia eſt, tūc caſu omnia feruntur & aguntur. Videmus enim plurimos iuſtos eſurientes & iniuriam patientes, peccatores autem & iniuſtos in diuitiis & in omni voluptate abundantes, ſed quis vnquam hoc iuſti iudicii vel ſapientis prouidentiæ opus bene ſentiens ſuſpicabitur? Erit ergo reſurrectio: iuſtus enim Deus eſt, & his, qui confidunt in eum, mercedis retributor. *Damaſcen. lib. 4.*

Reſurget iuſtus vt iudicet: peccator, vt iudicetur: impius, vt ſine iudicio puniatur. *Caſſ. in Pſ.*

Affligimur in eius paſſione, gaudeamus in eius reſurrectione, ſic enim poſſumus pii dici, ſi eius diſpenſationibus meremur aptari. *Idem in Pſ.*

Eſt in Chriſto homine vniuſcuiuſque noſtrum caro, ſanguis & portio; vbi ergo portio mea regnat, regnare me credo, vbi dominatur ſanguis meus, dominari me ſentio, vbi glorificatur caro mea, me glorioſum eſſe cognoſco. *Max. in ſer. de pa.*

Quia in paradiſo mulier propinauit viro mortem, à ſepulchro mulier viris annuntiat vitam, vt ſicut occaſione ſexus muliebris fuit introductio mortis, ita hic ex pietate ſexus muliebris nuntiatio vitæ, vt quæ viro transfuderat culpam, transfundat & gratiam. *Raba. in Matth.*

Quod apoſtoli reſurrexiſſe Dominum, mulieribus nuntiantibus, aut non crepunt, aut deliramentum iudicaſſe referuntur, grauiter nemo arguat. Alte dubitat, qui altius credit: decipi non poteſt, qui non eſt facilis audire. Ignauus nimis eſt, qui poſt exemplum innenitur incautus: rudis miles ad aciem concurrit qui cauſam belli neſcit, vim bellatoris ignorat: peritia autem eſt, non ſegnities, quum ſenſum miles veteranus accendit. *Petr. Chryſol. ſermon. 79.*

Tibi abſit, quod ad reſuſcitanda corpora vitæque reddenda non poſſit omnipotentia creatoris omnia reuocare, quæ vis beſtiæ vel ignis abſumpſit, vel quod in puluerem cineremve collapſum, vel in humorem ſolutum, vel quod in auras eſt exhalatum: abſit vt ſinus illud, ſecretumq; naturæ ita recipiat aliquid ſubtractum ſenſibus noſtris, vt omnium creatoris aut cognitionem lateat, aut refugiat poteſtatem. *Auguſt. de Ciuitate Dei li. 22.*

Sed infideles clamanter dicunt, Quomodo poteſt caro quæ putrefacta diſſoluitur, aut in puluerem vertitur, etiam maris interdum profundo ſorbetur, fluctibuſq; diſpergitur, colligi rurſum, & redintegrari in vnum corpus: & ex anima hominis reparari? Ad quos primam interim reſponſionem ſermonibus Pauli faciamus, dicentis eis: Inſipiens, tu quod ſeminas non viuificatur niſi prius moriatur: & quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum granum tritici, aut alicuius cæterorum ſeminum. Deus autem dat corpus prout vult. Quod autem in ſeminibus, quæ in terram iacis per annos ſingulos fieri vides, hoc in tua carne quæ lege Dei ſeminatur in terra, futurum eſſe non credis? Cur quæſo tam anguſtus & inualidus diuinæ virtutis æſtimator es, vt diſperſum vniuſcuiuſq; carnis puluerem in ſuam rationem colligi & reparari poſſe non credas? An non cenſes cum videas, quod etiam mortale ingeniū demerſas in profundum terræ metallorum venas rimetur, & artificis oculus aurum videt, in quo imperitus terram putat? Hæc cur quidem non concedimus ei, qui fecit hominem, quando tantum is, qui ab ipſo factus eſt aſſequi poteſt: & cum auri eſſe propriam venā & argenti aliam, æris quoq; longe diſparem, ferriq; ac plumbi diuerſam intra ſpeciem terræ latere, mortale deprehendat ingenium, diuina virtus inuenire poſſe ac diſcernere non putabitur vniuſcuiuſque carnis proprium ſenſum, etiamſi videatur diſperſus? Sed ad hæc tentemus animas, quæ deficiunt in fide, naturalibus rationibus adiuuare. Si quis diuerſa ſemina in vnum permiſceat, & hæc indiſcreta ſeminet, vel paſſim ſpargat in terram: nonne vniuſcuiuſque ſeminis granum, quocunque loci iactum fuerit, competenti tempore, ſecundum naturæ ſuæ ſpeciem germen producet, vt ſtatum ſuæ formæ ſuiq; corporis reparet: Ita ergo vniuſcuiuſq; carnis ſubſtātia, quamuis varie diuerſeque diſperſa ſit, ratio tamen ipſa quæ ineſt vnicuiq; carni, eſt immortalis: quia immortalis animæ caro eſt, ex eo tempore quo ſeminatis in terram corporibus, primum veri Dei voluntate arriſit, collectum terræ attractatumque ſubſtantiæ ſuæ ſenſum reddit ac reparat in illam ſpeciem, quam mors aliquando diſſoluerat. Et ita fit vnicuique animæ, vt non ad confuſum aut extraneum corpus, ſed ad ſuum quod habuerat, reparetur, conſequenter poteſt pro agonibus præſentis vitæ cum anima ſua caro vel pudica coronari vel impudica puniri. Et ideo ſatis caute eccleſia noſtra fidem ſymboli docet, quæ in eo quod cæteris tradit, Carnis reſurrectionem, vno addito pronomine tradidit, Huius carnis reſurrectionem. Huius ſine dubio, quam habet is, qui profitetur ſignaculo crucis fronti impoſito: quo ſciat vnuſquiſque fidelium, carnem ſuam, ſi eandem ſeruauerit à peccato, futurum eſſe vas honoris vtile domino ad omne opus bonum paratum. Si vero contaminatam in peccatis, futurum eſſe vas iræ ad interitum. Iam vero de ipſa reſurrectionis gloria, & de promiſſionis magnitudine ſi quis plenius ſcire deſiderat, in omnibus pene voluminibus diuinis inueniet indicari. [illegible] quibus nos commonitionis tantummodo gratia pauca præſenti loco memorantes: finem iniuncta à te opuſculi faciemus. Igitur Apoſtolus Paulus, quod reſurgat mortalis caro aliis multis aſſertamentis dicens: Quod ſi reſurrectio mortuorum non eſt, ergo nec Chriſtus reſurrexit: ſi autem Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, vacua eſt & fides noſtra. Et paulo poſt, Nunc autem Chriſtus reſurrexit à mortuis initium dormientium, quoniam quidem per hominem reſurrectio mortuorum: ſicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & Chriſto omnes viuificabuntur. Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, initium Chriſtus. Deinde hi, qui ſunt Chriſti in aduentu eius, deinde finis Et in ſequentibus addit & [illegible] Ecce myſterium dico vobis. Omnes quidem reſurgemus, non omnes autem immutabimur, (ſiue vt in aliis exemplaribus [illegible] nimus: omnes quidem dormiemus, non omnes autem immutabimur) in momento in ictu oculi, in nouiſſima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur. Sed & ad Theſſalonicenſes nihilominus ſcribens, dicit: Nolo autem vos ignorare fratres, de dormientibus, ne contriſtemini, ſicut cæteri qui ſpem non habent: nam ſi credimus quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit ita Deus eos, qui dormierunt per Ieſum, educet cum illo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini: quia nos qui viuimus, qui reliqui ſumus, in aduentu Domini, non præueniemus eos qui dormierunt, quia ipſe Dominus iuſſu, & in voce archangeli & tuba Dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui reliqui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ita ſemper cum Domino erimus. Verum ne exiſtimes hæc Pauli ſolius quaſi nouella prædicatione ſignari: Audi etiam quid Ezechiel propheta [illegible] per ſpiritum ſanctum prælocutus ſit. Ecce, inquit, ego aperiam ſepulchra veſtra, & educam vos de ſepulchris veſtris. Iob quoque myſticis redundans eloquiis, audi quam euidenter reſurrectionem mortuorum prædicet. Eſt (inquit) arbori ſpes: ſi enim abſciſſa fuerit, iterum pullulabit, & virgultum eius nunquam deficit. Quod ſi ſenuerit in terra eſt radix eius: Si vero in petra emortuus fuerit truncus, ab odore aquæ reflorebit, & faciet fruticem ſicut nouella. Vir vero ſi mortuus fuerit, abit? & mortalis ſi ceciderit, [illegible] tia non erit? Non tibi videtur in verbis his cum quodam [illegible] arguere homines, & dicere, Itane ſtultum eſt hominum genus, vt cum videant excitæ arboris truncum rurſum pullulare de terra & lignum emortuum iterum vitam recipere, ipſi ſe nec ligno quidem aliquid ſimile de ſemetipſis nec arboribus opinentur? Vt autem ſcias quod veluti interrogantis modo legendum ſit quod dicit, mortalis autem cum ceciderit, non reſurget, de conſequentibus [illegible] Subiungit namque ſtatim: Si enim mortuus fuerit homo, viuet. Et paulo poſt dicit: Expectabo vſquequo iterum fiam. Iterum idem dicit: Qui ſuſcitaturus eſt ſuper terram pellem meam, quæ hæc nunc haurit. Hæc quidem ad probationem dicta ſint profeſſionis noſtræ: quia confitemur in ſymbolo huius carnis reſurrectionem: quod enim adiunctum, huius, vide quam conſonum ſit omnibus his, quæ de diuinis voluminibus memorauimus. Quid enim aliud indicatur in dictis Iob, quæ ſuperius expoſuimus? Quia cum dicit, Reſuſcitabit pellem meam, quæ hæc nunc haurit, id eſt, quæ iſta tormenta perpetitur: nonne aperte dicit huius carnis reſurrectionem futuram? huius, inquam, quæ tribulationum & tentationum cruciamenta quæ ſunt, nunc ſuſtinet: ſed & Apoſtolus cum dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Nunquid non corpus ſuum quodammodo contingentis, & digito palpantis eſt vox? Hoc ergo quod nunc corruptibile corpus eſt, reſurrectionis gratia incorruptibile erit: & hoc quod nunc mortale eſt, immortalitatis virtutibus induetur. Vt ſicut Chriſtus reſurgens à mortuis, vltra iam non moriturus, mors ei vltra non dominabitur: ita & qui in Chriſto reſurgent, nec corruptionem ſentient vltra, nec mortem, non natura carnis abiecta, ſed conditione eius, & qualitate mutata. Erit ergo corpus quod reſurget à mortuis, incorruptibile & immortale, non ſolum iuſtorum, ſed etiam peccatorum. Iuſtorum quidem, vt ſemper poſſint permanere cum Chriſto: peccatorum vero, vt abſque intermiſſione ſua debitas luant pœnas. Quod autem iuſti ſemper cum Domino perſeuerent maneant, iam in ſuperioribus edocuimus, vbi oſtendimus quia Apoſtolus dicit. Deinde nos qui viuimus, qui reliqui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ita ſemper cum Domino erimus. Nec mireris, ſi caro ſanctorum in tantum gloriam ex reſurrectione mutabitur, vt in occurſum Dei ſuſpendatur

nibus & aere vecta rapiatur, cum ipſe Apoſtolus expo… conferat Deus his, qui diligunt eum, dicat: Qui … corpus humilitatis noſtrę conforme fieri corpori cla… Nihil ergo abſurdum eſt, ſi ſanctorum corpora dicantur … aera ſuſtolli, cum ad formam corporis Chriſti, quod in … dicantur reformanda. Sed & hoc ſanctus Apoſtolus … de cæteris ſui loci, vel meriti addidit, & dixit, Quia con… nos cum Chriſto, ſimulque faciet ſedere in cœleſtibus. … hæc & eorum ſimilia quam plurima, ſancti Dei in repro… habeant in reſurrectione iuſtorum, non erit iam diffi… etiam illa quæ prophetæ prædixerant, quod iuſti ſcili… ſicut ſol, & ſicut ſplendor firmamenti in regno Dei. … difficile videbitur eos fulgorem Solis habituros ac siderũ, … menti huius ſplendore decorandos, quibus vel vita, vel … angelorum Dei paratur in cœlis, vel conformandi di… gloriam corporis Chriſti. Ad quam gloriam ſaluatoris o… reſpiciens ſanctus apoſtolus, dixit: Quia ſeminatur … animale, reſurget corpus ſpiritale. Si enim verum eſt, ſicut … eſt, quod iuſtos quoq; & ſanctos angelorum conſortiis … diuina dignatio: certum eſt, quod & corpora eorum in ſpi… corporis gloriam vertet. Nec hoc tibi contra naturalem cor… videatur eſſe promiſſum. Si enim credimus ſecundũ … ſcripta ſunt, quod accipiens Deus limum terræ plaſmauit … & hæc fuit natura corporis noſtri, vt voluptate Dei terra … carnem, cur tibi aut abſurdum, aut contrarium vide… rationibus quibus terra proficiſci dicitur in corpus a… corpus animale in corpus proficiſci ſpirituale cre… quidem atq; his ſimilia multa inuenies in ſcripturis diui… ſurrectione iuſtorum. Dabitur autem etiam peccatoribus … diximus) incorruptionis & immortalitatis ex reſurrectio… vt ſicut iuſtis Deus miniſtrat ad perpetuitatem gloriæ: … bus, ad prolixitatem confuſionis miniſtret, & pœnæ. … propheticum diffiniuit eloquium; cuius & pauloante me… vbi dicit: Et multi reſurgent de terræ puluere, hi qui… tam æternam; illi autem in confuſionem & opprobrium … *Hieron. Epiſtol. 4. ſiue Ruffin. aquilegi ad Lauren Papam.*

¶ Sententiae Poeticae.

Virg. Ecl. 4.

…uca tamen ſuberunt priſca veſtigia fraudis,
…æ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ iubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tum Typhis, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atque iterum ad Troia magnus mittetur Achilles,

Val. Flaccus 3.

Patet ollis ianua lethi,
Atque iterum remeare licet: comes vna ſororum
Additur, & pariter terras, & æquora luſtrant.

Virg. 6. Æn.

Et pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem, purumq; relinquit
Æthereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem.
Hæc omnes, vbi mille rotam voluere per omnes,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupera & conuexa reuiſant,
Rurſus & incipiant in corpora velle reuerti.

Sen. Herc. fur. act.

Intus immenſo ſinu
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitque curas.

Claud. 2, Ruff.

Quos vbi per varios annos, per mille figuras
Egit lethæo purgatos flumine, tandem
Rurſus ad humanæ reuocat primordia formæ.

¶ Phlosophicæ Sententiæ.

…t certe ô Cebes, maxime omnium ita vt mihi videtur ex mor… reuiuiſcentes homines fiunt, mortuorum ſuperſunt animæ, at… bonis melius eſt, malis vero peius. *Plat, in Phæd.*

Deſinunt iſta, non pereunt, etiam mors, quam pertimeſcimus ac … recuſamus, intermittit vitam non eripit. Veniet iterum qui nos in … reponet, dies æquo animo debet rediturus exire, obſerua or… rerum in ſe remeantium. Æſtas abiit, ſed alter illam annus … adducet, hyems occidit, referent illam ſui menſes. Solem nox obruit, … ipſam ſtatim dies abiget. *Sen. 36. Epiſt.*

¶ Similitudines.

Chryſoſtomi. Semina niſi prius moriantur, & putreſcant, & corrumpantur, non pariunt ariſtam. Sicut igitur qui videt ibi granum quod corrumpitur, & diſſoluitur, non dubitat de reſurrectione, ſed certiſſimam demonſtrationem facit: nam ſi ita maneret, & non corrumperetur, vel diſſolueretur, certum quod nunquam reſurgeret: Sic cogita & in corpore tuo: cum vides corruptionem, tunc potiſſimum de reſurrectione philoſophare. Nam mors nihil aliud eſt, quam plena corruptionis conſumptio. Neq; enim mors ſimpliciter corpus ſed corruptionem corporis abſumit. Hoc etiam in metallorum materiis vides euenire. Rudem enim glebam in qua aurum, eius artis gnari, & in conflatorium mittunt, circumponendo ſtannum & aliam materiam, & aurum non proferunt, donec purum excoquatur. Iam ſi tantum poteſt ignis potentia, cur non & diuina? *Homil. de reſurrect.*

Damaſceni. Reſurrectio eſt ſecunda eius qui interiit ſtatio. Nam animæ cum immortales ſint, quomodo reſurgent ſecundo? ſiquidem mortem diffinientes dicimus eſſe ſeparationem animæ à corpore: reſurrectio omnino erit coniunctio animæ & coporis, & ſecunda iterataq; eius, quod diſſolutum eſt, ieritq; peſſum, animalis reſtitutio: ipſum igitur corpus quod corrumpitur, reſurget incorruptibile. Non impotens enim eſt is, qui in principio ex puluere terræ ipſum conſtituit, rurſus reſolutum & conuerſum in terram ex qua ſumptum eſt (ſecundum conditoris dictum) iterato ſuſcitare illud. Qui puluerem in corpus ſola voluntate tranſmutat, qui paruam materiæ ſtiliam, id eſt ſemen in vtero adoleſcere præcipit, & fecit illud multiforme, & multimodum corporis organum, nonne magis quod fuit, & defluxit, iterum ſuſcitabit, ſola voluntatē? Conſidera in ſulcis, tanquam in ſepulchris, ſemina ſuffoſſa, quis illis radices imponit, & ſtipitem, & folia, & ſubtiliſſimos culmos? nonne qui vniuerſorum artifex eſt, eius præcepto condita omnia? Sic crede & mortuorum reſurrectionem fore diuina voluntate & nutu: concurrentem enim habet voluntati virtutem. *Lib. 4. c. 28. Orth. fides.*

Olympiodori. Aqua hydriæ in fonte non perit, ſed ad ſuam plenitudinem integritatemq; accedit, in fonte ipſo exiſtentem. Quando igitur quod ex parte euacuatum fuerit, iuxta Apoſtolum, tunc veniet quod perfectum eſt. Particularis itaq; noſtra cognitio, quæ nũc nobis ineſt, tunc perfectionem ſuam accipiens, erit velut aqua hydriæ, ad plenitudinem fontis deueniens fonti parte nunc addita, qua fons prius carebat. *in Eccleſ. c. 12.*

Ioannis Ludouici Viuis. Quemadmodum de nocte dormiiſti poſtea euigilaſti: Sic noſtra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Chriſto, quum apparebit iudex viuorum & mortuorum. *in Introduct. ad Sap. c. 7.*

Epiphanii. Velut ſi quis ſummus opifex ſtatuam pulchram ex auro aut alia materia à ſe conſtructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rurſus conflet, mutilatam deinde conſpicatus à peſſimo quodam homine, qui præ inuidia non tulit decoram eſſe ſtatuam, eamque læſit, inanem voluptatis fructum capiens. Attende ô ſapientiſſime Aglaophon! Quod ſi voluerit opifex ille non eſſe mutilam & vituperabilem eam, quæ cum tanto ſtudio ac cura ab ipſo elaborata eſt, rurſus impelletur vt conflet ipſam, ac talem faciat, qualis prius erat. Si vero non conflarit, neque coegerit, verum manere ſiuerit, curans ipſam ac corrigens, neceſſum ignitam ac contrectatam ſtatuam non amplius poſſe conſeruari eandem, ſed immutatam fieri ac diſtractam. Quapropter ſi voluerit opus ipſum pulchrum eſſe ac irreprehenſibile, confringi ac rurſus conflari oportet: quo turpitudines & alterationes omnes, quæ ex inſidiis ac inuidia in ipſo ſunt, per reparationem ac conflationem pereat. Ipſa vero ſtatua in ſpeciem ſuam integra & inadulterata ſimilima ſibi ipſi fabricetur. Statuæ enim perire non contingit per artificem ipſius, etiamſi rurſus in materiam reſoluatur: reſtitui enim poteſt. Turpitudines autem & mutilationes perire contingit. Colliqueſcunt enim. Reſtitui autem non poſſunt eo quod in omni arte optimus opifex non ad turpia aut offenſas, ſed ad ſymmetriam rectitudinemque, ad congruentiam operis reſpiciat. Idem ſane videtur mihi etiam in nobis Deus diſpoſuiſſe. Hominem enim decentiſſimum ſuum opificium, inſidiis, & inuidiam male afflictum conſpicatus, non ſuſtinuit relinquere tale, quum benignus erga homines ſit: vt ne in æternum eſſet vituperatum, immortale in ſe habens vituperium. Sed diſſoluit rurſus in materiam, quo per reformationem colliqueſcant ac diſſipentur omnia in ipſo vituperabilia. Nam illic conflari ſtatuam, eſt hic mori ac diſſolui corpus: illic vero reformari materiam, ac ſuo nitori reſtitui, eſt hic poſt mortem reſurgere. *Libr. 2. Tom. 1. fol. 259.*

Athanagoræ. Corpus ſicut fuit animæ ſocium, in actionibus paſſionibuſq; tam virtutum quam vitiorum, & in ſanctimonia & martyrio comes. Ita debet in pœna vel præmiis habere conſortium. Eſt ergo corpus idem reſurrecturum. Niſi enim præmia manerent vitæ ſequentis, prouidentia, iuſtitiaque diuina traheretur in dubium. Homo quin etiam brutis foret miſerabilior, qui religionis & iuſtitiæ gratia Corporeis ſe priuat oblectamentis: & incommoda ſubit innumera. Itaque virtus, religio, leges deliramenta forent, atque detrimenta, Niſi reſurgant corpora, non habet iuſtitia diuina locum in corpore vel anima. Non in corpore: quia

iniuſtum

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

iniuſtum,foret animam ,habere præmia laborum , in quibus magnam partem perpeſſum eſt corpus,ipſum vero non habere in præmio partem: Non in animam ſolam dare pœnas peccatorum quam plurimorum,quæ non cõmiſiſſet, niſi corpus ei fuiſſet adiunctum; *De reſurrectione.*

Reuerentia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REuerentia, αἰδὼς, όος, ὁ, ἡ, & αἰδέομαι, reuereor dicitur. Eſt autem reuerentia,honor exhibitus in teſtimonium virtutis.

Reuerentia eſt timor initialis, & caſtus,tamen capi poteſt in bono,& in malo,ſicut etiam confuſio,id eſt,erubeſcentia. *ſec.B:Th.ſup Pſ.34,col.17.*

Reuereri eſt actus timoris,& vt debetur Deo eſt actus latriæ. *ſec. eund.Sec.q.81.art.2.*

¶ LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios præcipitur, *Rom.* 12. *verſ.*10.*Philipp.*2,3.1 *Pet.*5.5.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis,non tantum bonis & modeſtis,ſed etiam dyſcolis. *Petrus Apoſtolus* 1.*cap.*1.

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi parentem animæ ama. Sed Epiſcopi Sacerdotes ſciant ſe eſſe, non dominos: honorent clericos quaſi clericos,vt ipſis Epiſcopis honor deferatur. Scitum eſt illud Oratoris Domitii: Cur ego,inquit,te habeam vt principem , cum tu non me habeas vt ſenatorem? *Hier. ad Nopot. & hab.diſt.*35.*can. Eſto.*

Boni reuerendi ſunt, ne offendantur ne fortaſſe per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda ſemper inhabitat. *Greg.ſup. Ezech.*

Cham filii Noe ſententia damnatur, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt. *Iſid.lib.*3.*de ſummo bono.*

Cham nuditatem patris irriſit,& ſemen ſuum in ſeruitutem perpetuam damnauit. Abſalon quoq; Dauid de regno expulit,& concubinas eius inceſtauit,ſed morte condignas pœnas luit. Heliſæi caluitium pueri Bethel irriſerunt, & duo vrſi de ſaltu ex eis quadraginta duos laerauerunt. Qua puerilis ſtultitia Iudæorum in Caluariæ loco Chriſtum crucifixum irriſit : ſed quadrageſimo ſecundo anno poſt aſcenſionem eius , duo vrſi Veſpaſianus & Titus de ſaltu gentium egreſſi,illuſores ſæuiſſime laniauerunt. *Gloſſa Eccleſiaſt.*3. *ſuper illud: Honora patrem tuum,vt ſuperueniat tibi bene,&c.*

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Dignitas,eſt alicuius cultu & honore & verecundia digna authoritas. *Cic.Rhet.*

Obſeruantia eſt,per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. *ibid.*

Reuerentia, eſt virtus aliqua prælatione ſublimitatis debitæ honorificationis cultum exhibens. *ibid.*

Veneratio, eſt virtus,qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humiliatione,geſtu,nutu,& verborum emiſſione. *ibid.*

Pythagoræ tanta veneratio ab auditorib. tributa eſt, vt quæ ab eo acceperant,in diſputationem deducere nefas putarent. Qui etiã interpellati ad reddendam cauſam,hoc ſolum reſpondebant, ipſum dixiſſe: magnus honor,ſed ſcholaſticus. *Val.Max.l.*8.

Non poſſumus ob honores reuerentia iudicare dignos,quos ipſi honoribus iudicamus indignos. *Boet.l.*3.*de conſol.*

Bonus vir ſine Deo nemo eſt. Ille dat conſilia magnifica, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur , coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna,quæ vel opacitas,vel immenſa altitudo ſacrauit. *Sen.*40.*epiſt.*

Si hominem videris intrepidum , & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatib. inter aduerſa felicem, in mediis tempeſtatib. placidum,ex ſuperiore loco homines videntem, non ſubiicit te veneratio eius? vis iſtuc diuina deſcendit. *ibid.*

Multum egerunt,qui ante nos fuerunt,ſed non peregerunt, ſuſcipiendi tamen ſunt,& ritu Deorum colendi: quam venerationem præceptoribus meis debeo,tandem illis præceptorib. generis humani,è quib. tanti boni initia fluxerunt. Si conſulem video aut prætorem,omnia, quib. honor haberi ſolet,faciam: equo deſiliam, caput aperiam,ſemita cedam. Quomodo ergo M.Catonem,& Lælium ſapientem,& Socratem cum Platone in animum meũ ſine dignatione ſumma recipiã? ego illos veneror,& tãtis nominib. aſſurgo, *Epiſt.*65

¶ APOPHTHEGMATA.

Muſonius dicebat,eum apud omnes maxima verecundia dignum iudicari,qui ſeipſum primo,deinde alios reuereri didiciſſet. *Stob. ſerm.*29.*de Verecundia.*

Demetrius Phal. Honeſtos adoleſcentes domi parentes reuereri debere dicebat: in via autem omnes vt quiſque ſe obtulerit: in ſolitudine autem ſcipſos. *Stob.*

¶ SIMILITVDO.

Roterodami, Apud Theſſalos capitale eſt occidere ciconiam, non ob aliud,niſi quod ſerpentes interficit : parcitur & apud Britannos miluiis,quod vrbem raptis extis pecudum repurgent: Ita quibusdam honos habendus,non quod ipſi digni ſint,ſed quod illorum opera nobis ſint vſui. *in ſimil.*

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiæ *exempla*: Rex Iſrael. 2.*Reg.*6.*v.*21.22. Diſcipuli Marci 9.*v.*32. Elizabeth, *Luc.*1.*v.*43. Populus,9.*v.*45. *Act.*5.*v.*13. Ecclesia gentium,20.*v*.36.& 21.*v.*5. Paulus,16.*v.*25. *Rom* 12.*v.*10.

Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

REx, Græce βασιλεύς,έως,ὁ, Αναξ,ακτος,ὁ, eſt nomen generis: Imperator nomen officii. Imperatores creantur , Reges naſcuntur. Rex ſacrificulus erat Romanis, qui ſacrorum rex dictus,ſine imperio,ſolo nomine rex, ſacra , quæ penes reges erant, obiret, ac ceremoniis præeſſet,quem creatum , aut in locum decedentis ſuffectum,ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat. *Alex. ab Alex Gen.Dier.l.*3.*c.*27.

Reges à recte agendo vocati ſunt , ideoq; recte faciendo Regis nomen tuetur,peccando amittit. Recte ergo illi Reges vocantur, qui tam ſemetipſos , quam ſubiectos bene regendo modificare nouerunt, *Iſid.l.de ſummo bono.*

¶ LOCI BIBLICI.

Rex qualis,& quorſum conſtituendus, *Deut.* 17.*v.*15. Rex ... regni ſtabilimentum. *Prouer.*29. 4.2. à Deo eſt, 1.*Sam.*22.13.1 ... 10 9. honore afficiendus *Rom.*13.1.& *Petr.*2.17. Legem legere debet, *Deuter.*17.*v.*28.19. equos ſibi multiplicare non debet, ... ſeculorum immortalis, 1.*Timoth.*1.*v.*17.

Regis cor in manu Domini, *Prouerb.*12.1. Regis ira periculoſa, ... 14.& 19.12.

Regum corda inſcrutabilia , *Prouerb.*25.3. Regum & bonorum Principum officia, 1.*Reg.*2.3. *Pſ.*2.*v.*10.11. *Prou.*20.*v.*26.28. *Eſai.* ... 23. Regum ac Principum vitia non ſunt diſſimulanda , Exempla Elias, *Reg.*18.18. Eliſæus, 2.*Reg.*13.3. Ioannes Baptiſta, *Matth.*14.*v.*3.4.

Regibus quod debetur,reddendum, *Matth.*22.21. *Rom.*13. Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. *Pſalm.*82.6. *Ioan.*10.*v* 34.33. *Primo*, eo quod iudicia Dei exercitant inter homines, 2. *Paralip.*19.6. hoc eſt,ratione officii, bona & iuſta promouendi, mala puniendi & tollendi. Ideoq; naturam Dei imitari debent, qui magos & Ariolos, *Leuit.*20.6.*Deut.*18 10. Parentibus honorem non deferentes, *Leuit.*20.9. Illegitimi concubitus reos, *v.*11.12.13.14.& alios inſigni facinore pollutos, vt ſunt Idololatræ, *Exod.*22.20. *Deuter.*17.*v.*5.6.& ſimiles,tolli à medio vult. *Secundo*, Dii dicuntur ratione formæ,quia notas aliquas ſui Spiritus Deus iis impreſſit, ... eſt,dona quædam pene diuina illis communicat, vt patet ex *Num.* 11.17.1.*Sam.*16.*v.*13.24. Dauid etiam petit ſe Spiritu principali confirmari, *Pſalm.*51.14 Zorobabelis quoq; Spiritum à Deo excitatum legimus, *Haggai*,1.14. Finem in quem conſtituti ſunt Reges & Magiſtratus, exprimit Paulus 1.*Timoth.*2.2. pro Regibus orandum, *ibidem.*

¶ POETARVM DICTA.

Thomas Motus.

Quæris vter melius, Rex ne imperet, anne Senatus?
Neuter (quod ſæpe eſt) ſi ſit vterque malus.
Sin ſit vterque bonus, numero præſtare Senatum,
Inque bonis multis plus reor eſſe boni.
Difficile eſt numerum forſan reperire bonorum:
Sic facile eſt vnum ſæpius eſſe malum.
Et fuerit medius ſæpe inter vtrumque ſenatus:
Sed tibi vix vnquam rex mediocris erit.
Conſilioque malus regitur melior ſenator:
Rex conſultores ſed regit ipſe ſuos.

Alter vt eligitur populo,ſic naſcitur alter.
Sors hic cæca regit,certum ibi conſilium.
Illeque ſe factum populo populum ſibi factum,
Scilicet hic vt ſint,quos regat ipſe,putat.
Rex eſt in primo ſemper blandiſſimus anno,
Omni anno conſul rex erit ergo nouus.
Rex cupidus longo populum corroſerit æuo:
Si conſul malus eſt ſpes melioris adeſt.
Nec me nota mouet quæ paſtam,fabula muſcam
Ferre iubet,ſubeat ne male pranſa locum,
Fallitur,expleri regem qui credit auarum,
Nunquam hæc non vacuam mittet hirudo cutem.
At patrem conſulta grauis diſſenſio turbat,
Regi diſſentit nemo,malum hoc grauius.
Nam cum de magnis varia eſt ſententia rebus,
Quæſtio ſed tamen hæc naſcitur vnde tibi,
Eſtne vſquam populus,cui regem ſiue ſenatum
Præficere arbitrio tu potes ipſe tuo?
Si potes hoc, regnas:nec iam cui conſule tradas
Imperium:prior eſt quæſtio,an expediat.

Thomas Morus Anglus.

Regibus ex multis regnum cui ſufficit vnum,
Vix rex vnus erit,ſi tamen vnus erit.
Regibus è multis regnum bene qui regat,vnum,
Vix tamen vnus erit,ſi tamen vnus erit.

Exvlt.Tragœd.Senecæ.

Tu quicunq; es,qui ſceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet,
Cum tot populus ſtipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Pauci reges non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aulæ:
Cupit hic regi proximus ipſi,
Clarusq; latas ire per vrbes:
Vrit miſerum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem.
Cadit hic reges calcet vt omnes,
Perdatq; aliquos,nullumq; leuet,
Tantum vt noceat cupit eſſe potens.

Ex Herc.fur.Senec.

Victima haud vlla amplior
Poteſt,magiſq; opima mactari Ioui,
Quam rex iniquus.

Quid rem faciat:ex Thyeſte.

Quis vos exagitat furor,
Alternis dare ſanguinem,
Et ſceptrum ſcelere aggredi?
Neſcitis cupidi artium.
Regnum quo iaceat loco:
Regum non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitida trabes.
Rex eſt,qui poſuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam ſtabilis fauor
Vulgi præcipitis mouet.
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato,nec queritur mori.
Mens regnum bona poſſidet.
Rex eſt,qui metuit nihil.
Hoc regnum ſibi quiſque dat:
Stet,quicunque volet,potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco
Leui perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies.
Plebeius moriar ſenex.

Matth.Agric.de inſipiente princ.vel rege.

Sin quiſquam princeps genus alto ſanguine natum
Huius lucentem decoris faſtidiat ortum.
Heu quam funeſtos voluet facto agmine motus:
Heu quantas ſtruet ille acies! quot funera letho
Sternet ſanguineo! quot bella exhauſta ciebit!
Cædibus horreſcet tellus imbuta cruentis.
Hinc coniuratas volitans deſcendet ab aruis
Colluuies grauis exuuiis ſpoliiſque coactis,
Et quando inſurget rabies flagrante tumultu,
Tunc leges figet dubias,idemque refiget,
Exquirens culpas faciles ſubigenſque fateri,
Iuraque confundet ferro temerata nefando,
Inſontes cædet,pulſataque corpora franget
Indomito faſtu:ſic mens accenſa furore
Percutiet matres:pendebunt oſcula circum
Filioli,hi teneros vultus largo imbre rigabunt.
In mœrore trahent vitam,luctuque ſepulti
Diffugient celeres multi,ac labentibus annis
Deſerto explebunt inopem ſub culmine vitam,
Pars vltro profugit,terris iactantur & alto.
Vix tibi conſtabit nimio mens fracta dolore.
Pars patriis moti tectis,vitamque peroſi,
Damnabunt fatum infelix tenueſque penates.
Multa mouens animo furiis agitatus & ira,
Audebit quodcunque nefas immane mouere,
Ibit Tiſiphone furiarum peſſima iuxta,
Attolletque facem,& ſubter præcordia condet,
Quis luctus viduis homines in ſedibus auget
Squallentes? at tu Diuum pulcherrime Rector
Nobis indulges roſeam quibus ætheris arcem
(Nam tibi ſtellatæ ſeruit plaga lactea molis)
Adſis has furias & monſtra horrentia contra.

Moralis & ciuilis Sapientiæ præceptor,
Monit.lib.2.

Qui cæde gaudent,regiamque rem putant
Sæuire, longe regia exerrant via:
Quum ſit verendo rege dignius nihil,
Quam iuris atque moris humani memor
Clemenſque pectus,inde maieſtas trahit
Sublime lumen,nec magis potentiam
Vis vlla firmat atque parentum fauor
Virtute partus,proxime itur ad Deum
Bonos beando,non habet maius bonum
Fortuna regum,quam ſalutem plurimis
Quod fas habent donare,quod lethi metu
Leuare ciues,hæc adorea,hic honos
Præſtat triumphis,omnibuſque laureis.
Laniſta,vilis lictor,improbus latro,
Cunctiſque rex tyrannus his immanior
Eripere vitam gaudet,hoc idem ſolet
Cicuta,ſerpens,peſtis,ad peſtem valent
Minuta quaque inſecta.ſed nemo minor
Dat lucis viſum,nemo ni victor potens
Victis pepercit,omne culmen attigit
Virtutis altæ,qui timeri ſe timet
Amore fidens,qui patrem ſe non herum
Studet vocari.Non feretrio Ioui
Suſpenſa optima ſic honeſtant inclytos
Fama duces,nec hoſtis occiſi decus:
Vt illa ſeruans limen auguſtæ domus
Corona quæ pro ciue ſeruato datur.

¶ Phloſophicæ Sententiæ.

Princeps, qui ſe hominem eſſe meminerit, nunquam ſuperbia
efferetur,æqualitatem ſectabitur,& quum omnia maxime è ſenten-
tia cedere ſibi videbit, tum maxime crede præeſſe rebus humanis
Deum,cui ſuperbia ipſa mirum in modum diſpliceat. Nihil antiqui-
us veritate ipſa principi eſſe debere, declarat id, quod à maioribus
noſtris ſapientiſſime inſtitutum eſt, vt liber Euangeliorum, quo di-
uina continetur veritas,diebus ſingulis oſculandus principi offera-
tur,quum in re diuina adeſt, vt ex eo colendæ veritatis admonitus,
meminerit ſtudioſiſſimum ſe eius eſſe debere. In primis ſtudere o-
portet,Vt qui te adeunt, facilem eſſe intelligant,nihil enim tam ali e
num eſt à principe,nec quod aliorum in ſe odium tantopere conci-
tet,quam aſperitas,& ea,quæ moroſitas dicitur:contra vero in om-
ni vita maxime laudatur comitas grauitate temperata. Summa e-
nim cura attendendum,vt iuri dicundo præfecti, auaritia cæteriſq;
malis libidinib. animum liberum atq; inuictum gerant. Ius quoq;
ita prohibeatur,vt nullius rei acriorem, quam legum ac liberalita-
tis defenſorem ſe princeps oſtendat:nihil niſi quod iuſtum & hone-
ſtum ſit,ab vllo exigat. Ex quo fortuna principum in edito & præ-
luſtri ſita eſt loco, præbetq; ſeſe ſpectandam omnibus, ſtudendum
eſt,vt dicta factaq; illius omnia eiuſmodi ſint,quæ non modo lau-
dem atq; authoritatem pariant,ſed familiares & populares ipſos ad
virtutem excitent. Ad quam nulla eos res magis excitabit, quam
ſpectata ipſius virtus,& mores quam probatiſſimi. Prudentiſſime i-
gitur Claudianus Poeta:

Regis ad exemplum totus componitur orbis,

Et prouerbii locum tenet id ipſum : Dominus qualis ſit, familiam
oſtendere. *Pont.de princ.*

Si amari à familiaribus vis, ſi futuri boni regis expectationem
concitare

concitare, id de te in primis præſta, vt non vni ex omnib. addictus viuas, quod maxime alienum eſt à principe, ſed teipſum omnib. tanquam per vices partire, palam faciens vnum te eſſe, ad quem referri omnia & velis, & debeant. Vt enim male actum eſſet cum genere humano, ſi vni ſe Deus aut paucis admodum præberet exorandum; eodem modo male cum principum regumq; familiaribus, ſi in tanta multitudine vni aut paucis admodum locus fideſq; ſit. Nullus enim familiarib. maior eſt dolor, quam vbi cum principe ſuo veluti per interpretem agendum ſit. Oportet enim, qui amari à ſuis & minime peccare in Repub. velit, plurimis oculis, pluribuſq; auribus vtatur. *ibid. ad Alphonſ.*

Iacobus Caldora, dux ætatis ſuæ clariſſimus, dicere ſolebat, eo die multum ſe pecuniæ comparaſſe, quo multos audiſſet: Quum multum audire, maximos theſauros eſſe duceret. Vultus etiam bonus, & læta (vt dicitur) frons incredibile eſt, quantum adiuuent: clarumq; eſt, dextera corpus paſci, animum vultu.

Principem in vmbra & plumis, vt aiunt, aſſidue agentem, multa vitia neceſſe eſt circumſiſtere quum voluptatem titillantium nutrix ſit culcitra: cui morbo multum adiiciunt ſecreta cubiculorum conclauia. Quamobrem recte ab Horatio dictum eſt:

Otium & reges prius & beatas
Perdidit vrbes.

Regi malo mali ſunt ſubditi, inter malos vero concordia haud diuturna. Quum princeps ſuperbe imperat, ſubditi contumaciter parent. Malos regere acerbiſſimum eſt: Acerbius etiam ſi rector ipſe ſit malus, nec vlli parent libentius, quam boni bono. Ergo regni vinculum maius aut firmius nullum eſt, quam bonitas; Nam imperia dura, aut immoderata cito diſſoluuntur: magiſq; violenta ſunt, quam duratura, quoniam nihil ſtabile principem cum ſubditis coniungit, nec aliud ad diſiunctionem expectatur, quam occaſio. Nullum animal inuitum retinetur perpetuo, ſi liceat effugere: nihilque magis à coacto laboratur, quam vt certiſſime, quicquid remoratur, abrumpat. Maximum eſt animorum glutinum inter bonos, nec ſecus bonus vir bonum imperantem audit, quam ſeipſum. Quapropter illud in primis eſt ſapienti principi laborandum, quiq; ſempiternum imperium, & ipſe, dum viuat, poſſidere, & hæredib. tradere per manus cupit, vt ſe ac ſuos bonos faciat, ipſeq; ſit gubernandi peritiſſimus, & parere modeſte atq; obedienter ſubditos doceat. *Lud. Viues in epiſt. ad Henri. Regem Angliæ* 8.

Ne tibi perſuadeas, cuiquam eſſe magis, quam tibi philoſophandum: nec id aliam ob cauſam magis, quam quia rex es. Eſt enim regis, poſſe homines conſeruare, ac beneficiis afficere. Idem autem facturum ſcire neceſſarium fuerit, quid homini bonum aut malum ſit, quid iuuet, quid obſit, quid vtile, aut inutile. Siquidem pereunt, qui in mala incidunt: ſeruantur, qui bona conſequuntur: & beneficiis obſtringuntur, qui his digni iudicantur, quæ iuuent, vtiliaque ſint: cōtra male afficiūtur, qui in damnoſa atq; inutilia impellūtur. Quid ſit autem bonum aut malum, vtile, aut inutile, quid conferat aut obſit, non alterius eſt diſcernere quam philoſophi: quippe qui in eo ipſo continue verſatur, huic vni rei ſtudet, vt percipiat quicquid ad hominis felicitatem, aut infelicitatem pertinet. Conſtat igitur, philoſophari regem oportere. *Muſon. quod oporteat etiam reges philoſophari.*

Præterea decet, aut potius neceſſe eſt, regem ita ſubditis iura adminiſtrare, vt ne quiſpiam plura quam par ſit, aut pauciora conſequatur: ſed vt meretur vnuſquiſq;, ita vel honore vel pœna afficiatur. Quomodo autem quiſpiam hæc iuſtitia non præditus efficeret? iuſtus vero quo pacto quis eſſe poterit, ſi, iuſtitia quid ſit, ignoret? Eſt igitur rurſus regi & hanc ob cauſam philoſophandum, Nec enim abſq; philoſophia iuſtitiam iuſtumq; tenere vnquam exiſtimabitur. Etenim haud dici poteſt, quod qui didicit iuſta, non magis ea intelligat, quam ille qui non didicit: neq; quod non ſint huiuſmodi rerum imperiti omnes, qui nunquam philoſophati ſunt. Quo fit, vt homines inter ſe contendant, ac digladientur, dum alii alia iuſtiora eſſe aſſerunt. Certe ſuper illis quæ ſciunt homines non ſolent diſſentire. Neq; enim de albis, nigris, calidis, frigidis, mollib. aut duris contendunt, ſed de huiuſmodi eadem omnes ſentiunt & loquūtur. Quare etiam de iuſtis conſentirent ſimiliter, ſi noſſent ipſorum naturam: ſed interim dum concordes non ſunt, ignorantiam ſuam arguunt. Nec tu quidem (vt mihi videtur) huius inſcitiæ es expers. Quapropter huic cognitioni operam dare debes magis, quam alius quiſpiam: idq; tanto diligentius, quanto turpius eſt regem, quam hominem priuatum iuſtitiam ignorare.

Ad hæc, tum regem ipſum temperantem eſſe oportet, tum ſubditos eiuſmodi reddere: vt ipſe modeſtius imperet, ab ſubditi pareant decentius: neutri autem deiicientur. Pernitioſa enim eſt voluptas & principi, & priuatis omnibus, id eſt, λυμαντικὸν γὰρ ἄρχοντός τε, καὶ ἰδιώτου παντὸς ἡ τρυφή. Quo autem pacto quiſpiam ipſe temperans erit, cum imperare cupiditatib. haud didicerit? aut quomodo luxuria diffluens alios reddet temperatos? Quæ vero ſcientia, præter philoſophiam, ad temperantiam perducat, nulla eſt. Hæc enim voluptatem & auaritiam vincere, frugalitatem diligere, luxum & ſumptus declinare; verecundiam ſeruare, linguamq; compeſcere adſue-

facit: modum, ordinem, elegantiam, & honeſtatem parit: denique corum in geſtu habituq; conciliat. Quæ cum homini inſunt, grauem ac temperantem reddunt. Quapropter & rex ita inſtructus maxime Deo ſimilis & venerandus exiſtit. Καὶ δὴ καὶ βασιλεὺς παρέχει ταῦτα, μάλιστα ἂν εἴη θεοπρεπὴς καὶ αἰδοῦς ἄξιος. Vt autem quiſpiam intrepidus ſit, audens, & minime formidoloſus, id præſtat fortitudo: quæ nemini vtiq; ineſſe poteſt, qui in morte ac labore ineſſe mali ſibi non conſtanter perſuaſerit. Hęc enim, mors inquam & labor, homines perterrefaciunt, & à mente deturbant, cum malis habentur. Quod autem mala non ſint, ſola docet philoſophia. Quare ſi fortitudo regibus eſt acquirenda, vt omnino eſt, ſtudiis philophari debent, cum fortes aliter euadere non valeant. *Muſonius, quod opor. etiam reges philoſophari.*

Et idem, ſi quid aliud, & hoc maxime regium, dicendi facultate minime ſuperari: & haud ſecus oratione colloquentes, quam armis hoſtes vincere. Nam ſi in hac re inualidi reges fuerint, neceſſe eſt quam ſæpiſſime ſeducantur, & falſa pro veris admittant: quod imprudentiæ extremæque indicium ignorantiæ. At neſcio an philoſophia quicquam magis mortalib. largiri ſoleat, quam vt ne oratione ſuperentur, falſaque à veris diſcernant, hæc affirment, illa redarguant.

De rege ſine filio. DIAL. XLVIII.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Regnum eſt mihi non filius. R. Parum ne tibi igitur ſollicitudinum, & curarum regni onus impoſuit, niſi filii inſuper pondus acceſſerit? ſarcinis veſtris delectamini, & dulce eſt vobis ſub faſce ſuccumbere. Nullum publicum pondus regno grauius. Nulla priuata ſarcina grauior, quam filius, etſi nulla charior. D. Cui regnum dimittam nullus eſt filius. R. Dimitte ciuib. libertatem, aliud regibus, nil te dignius potes. Fuerunt qui viuentes, nec ſucceſſore carentes hoc ipſum facere meditati ſunt. Hiero Syracuſius & Auguſt. Cæſ. Quanto vero ſatis fuerit multis benefacere cum poſſis, quam operare vt vni malefacias? Quid eſt autem melius, quid dulcius, quam in libertate viuere, quid peius, quid periculoſius, quam regnare? D. Non eſt filius, quem hæredem regni faciam. R. Non eſt tibi materia perpetuandæ tyrannidis. Nam quid ſunt aliud regna, quam vnius tyrannides? Non fit bonum tempore quod natura eſt malum. Adde quod perſæpe, qui in regna ſuccedunt à maiorum ſuorum ... ſcedere exemplo ſunt Hieronymus Siculus tyrannus, & Iugurtha Numidicus, qui Romanorum amicitiam, tanta fide ab auis ... fideliter diu cultam, cum ſua vterq; pernitie, alter inſolentia, alter perfidia violarunt. Non habes igitur ſucceſſorem regni, ... bis tuorum actuum euerſorem: ſed habebis populum ... amatorem, & cultorem tui memorem libertatis, tibi per ſecula debitorem. Bene tecum egiſſe fortunam credito, ... quod filius tibi vel abſtulit, & negauit, quam quod regnum dedit. D. Sine filio rex ſum R. Nunc honeſtius, atq; liberius regna. Sæpe amor filiorum ab amore virtutis animum deflexit. Legi apud Taprobanem inſulam ingentem, quæ longe trans Indum ... ſedet Oceano, per tranſuerſum diametrum obiecta ... arbitrio populi conſentientis eligitur, vir ex omnib. optimus ... ſanguis, nil opes proſunt. Omne ſuffragium de virtute ... vt nunquam iudicio fauor officiat. Sancta & felix electio, quæ ad noſtros reges vtinam perueniſſet, neq; malis peiores & peioribus peſſimi ſuccedentes orbem terrarum tradita per manus nequitia, ac ſuperbia corripuiſſent. Illic tamen quantumlibet optimus ac perfectus vir vnanimi ſententia omnium comprobatus ad regium tamen non perueniat, niſi & ſenex, & filiis carens, ne aut ... aut filii amor tranſuerſum quo non expedit animum agat. ... ſi filium habet ad regnum non aſſumitur, & ſi poſt regnum illi forte filius natus ſit, ſtatim regno cecidit: neq; enim prudentiſſimi viri poſſibile opinati ſunt, vt idem animus ſimul & populum curet & filium.

De Rege, Regibus, Regnis elegantes hiſtoricorum ſententiæ.

Ipſi ſe homines in regis, velut vnici exempli, mores formant. *Liu. Decad.* 1. *l.* 1.

Exiſtimo regem armis, quam munificentia, vinci minus flagitioſum: *Salluſt. de bel. Iugurt.*

Longe præſtat iuſto ſeruire regi, quam tyranno iniqua imperanti. *Procop. de bel. Vandal. l.* 1.

Non ex purpura, ſeu quouis amiculo, & extrinſecus quæ viſuntur aliis ornamentis, regium nomen eſt cuiquam tribuendum: ſed ei qui æquitatem exercet, nec decentia aſpernetur, & cupiditates his ſolum reb. emetiatur, quæ animi ſtabiliunt ſapientiam. *Agath. hiſt. lib.* 4.

Regem

Regem eſſe, à fortuna plerunq; datur, verum eum regem eſſe, ſalutem ac felicitatem ſuorum ciuium, quaſi vnicum regnandi ...rem, rebus omnibus anteponat, id ab ipſo tantum atq; à propria ...nte proficiſcitur. *F. Guicciard. hiſt. l. 1.*

Vide princeps.

Nulla quies ab armis datur à bellicoſo rege, ſalubriora credente ...rum corpora eſſe militiæ quàm domi. *Liu. 1. l. 1.*

Regis boni officium manſuetum eſſe, omnes adfirmant. Nam ...ta ac bella facere, ciuitates diripere, agros depopulari, aliis ...re conuenit nominibus, bono nequaquam. *Procop. de bell. Perſ. lib. 2.*

Decet regem omnium hominum maximè humilibus neminem ...modo inuadere ac violare volentibus, nequaquam reſiſtere. *...em. ibid.*

Non debet rex erga ſubditos ſuos alius quam verax eſſe: neq; ...quam ſubditorum aliter affectus eſſe debet, quàm vt regem ve... eſſe credat. *Arrian. hiſt. l. 6.*

Vbi virtus in rege elucebit magis, quàm vbi animo ſuo imperat? ...met ipſius cupiditatem cruoris hauriendi frænat, coercet, ...bet? Quis cæteris dignè imperabit, ſibi imperare neſcius? *P. ...mil. lib. 8.*

Boni regis officium eſt vt plurimis eos bonis cumulet, qui ſub ...io ſuo conſtituti ſunt. *Xen. ora. de Ageſilai laudib.*

Regis nobiliſſimi, paciſque ac belli artibus glorioſiſſimi deſcriptio.

Xenophon, ſapientiſſimus ſcriptor, variis locis in inſtitutione ..., præcipuè verò in oratione de Ageſilao, præſtantiſſimi regis ... prolixè deſcribit, quas ex longiori narratione colligere, & ... quædam capita, Ageſilai nomine ſubiuncto, reuocare vi...i, vt paucis quibuſdam lineis, optanda miſeris noſtris tem...bus effigies fauſta feliciaq; optantibus cordatis & pacis publicæ ...tibus viris, aliquatenus appareat.

De Regis glorioſiſſimi nobilitate, quod vel maius vel honeſti...i poſſit, quàm quod commemoratur quotus inter eos qui ma...pſus appellantur fuerit: non illos certè priuatos homines, ...ges ortos ex regibus?

Regnum iuuenis adhuc conſequutus eſt. Longè autem pul...mum eſſe iudicatum eſt, quod non de communi patria Græ...de Aſia aduerſus exteros hoſtes certamen inſtitueret.

Bellum iuſtum aggreſſus hilari admodum vultu renuntiare ...Tiſſapherni hoſti iuſſit, habere ſe magnam ipſi gratiam, ...periurio Deos ſibi quidem infeſtos reddidiſſet, Græcis verò ...ſocios.

Militibus mox imperat, ad expeditionem vti ſe accingerent: ...autem, ad quæ ipſum hac in expeditione venire neceſſe erat ... Caria venalium ſibi forum pararent, denuntiat.

Omiſſa in Cariam profectione, ſtatimq; diuerſam in partem ...ctens, Phrygiam petit, & occurrentes in itinere copias ſecum ...vna ducebat, & occupabat oppida, quodq; præter expecta...t irruiſſet, magnam pecuniarum vim capiebat. Atque hoc ...facinus dignum eſſe viſum eſt imperatore: quod quum bel... eſſet denuntiatum, atque ex eo fas & ius eſſet dolo vti: non ſo... Tiſſaphernem puerum eſſe declaraſſet hoc dolo, ſed etiam ſin... prudentia collocupletare amicos viſum eſſe.

Quoniam magnæ opes captæ fuerant, vili omnia precio ven...tur. Ideo præmonebat amicos vt multa coemerent: ſe enim ... exercitum ad mare deducturum. Sectoribus autem man...t quanti quid amici ſui emerent, conſignarent, ſimulq; ca...pliſ traderent. Quo factum eſt, vt ipſius amici nihil ante ...rantes, & commodo publico nulla re impedito, ingentes vni... facultates conſequerentur.

Præterea quum transfugæ, ita vt fit, ad eum ſe recipientes, vi... pecunias interuertendas commonſtrare volebant: operam ... per amicos caperentur: quo illi ſimul & ditarentur, & ma... hominum eſſent opinione. Has ob cauſas ſubitò perficiebat, ...tiam ipſius multi expeterent.

Quum autem intelligeret regionem vaſtatam, & ad ſolitu... redactam non poſſe diu copias ferre, quum cultus ager & ...tur perpetuum præbeat alimentum: curam adhibebat, vt ... tantum aduerſarios ſubigeret, ſed etiam lenitate ſuas ad par...duceret.

Militibus ſæpenumero denuntiabat, vt captos hoſtes non ...am reos plecterent ſuppliciis, ſed ſicut homines cuſtodi...

... qui captiui ob ſenectutem relinquerentur, imperabat vt ho...tiam haberetur cura, ne vel à canibus vel lupis diſcerperen... Quo fiebat, vt non tantum illi qui hæc audiebant, ſed etiam ... beneuolo eſſent in ipſum animo.

Quaſcunq; ciuitates caperet, eis adimebat ea miniſteria quæ ...ris ſuis præſtant, eorumq; loco imperabat, vt in illis dicto ...tes eſſent, in quibus homines liberi magiſtratibus parent. ... oppida quædam nulla vi expugnabilia, ſuam in poteſtatem ...tate redigebat.

Viſum eſt ei copias quaſdam equeſtres inſtruendas eſſe, ne ... fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditiſſimos quoſque in iis vrbibus delegit, qui equos alerent. Prædixit etiam futurum vt quicunq; ſuppeditaret equum, arma, & ſpectata virtute virum, immunis eſſet à militia. Quare fecit, vt hæc quiq, libenter ſibi conquireret. Conſtituit item quibus ex vrbibus equites comparandi eſſent: quod exiſtimaret ex illis vrbibus quæ equos eſſent alturæ, mox etiam prodituros quoſdam in re equeſtri maximè animoſos.

Quin & illud admiratione dignum feciſſe videtur, quod equitatum conſtituerit, continuo robuſtum & acerrimum.

12. Proponebat etiam equeſtribus turmis præmia, quæcunq; ex iis equitandi artem optime teneret: itidemq; pedeſtribus, quæcunq; corporibus eſſet egregiè exercitatis. Sic & cerratis & ſaginariis præmia proponebat, quicunq; præclarè ſuis functi muneribus eſſent.

13. Quum exiſtimaret contemptum hoſtium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare: præconibus edixit, vt capti à prædonibus barbari nudi venderentur. Itaq; milites qui albos quidem eos eſſe cernerent (quod nunquam exuere ſe conſueuiſſent) ſed pingues, nulliſq; laboribus exercitos (quod ſemper vehiculis vterentur) bellum non aliud fore putabant, atq; ſi prælio cum fœminis decernendum eſſet.

Prædixit etiam militibus, mox ſe eos ducturum ad opulentiſſimam regionis partem via maximè compendiaria: vt ex ea re tum corpora, tum animi ad pugnam præpararentur.

14. Animaduertens pedites ſuos in periculo conſtitutos, equites opem ferre iubet. Hoſtes quum viderent copias auxiliares ſummitti, colligunt ſeſe, ac vniuerſas equeſtres turmas in aciem explicatas Græcis opponunt. Ibi vero Ageſilaus ſecum ipſe cogitans, nec dum hoſtibus peditatum adeſſe, ſibi vero nihil eorum, quæ ad bellum parauerat, deeſſe: opportunè ſe facturum arbitrabatur, ſi decernere prælio cum hoſte poſſet.

Itaque cæſis victimis recta phalangem aduerſus inſtructos equites ducebat, mandans vt ex peditibus grauis armatura qui annis decem exceſſerant, ſecum in hoſtem curſu ferrentur, & iuſſis itidem cerratis curſu ſubſequi. Equitatui quoq; denuntiat, vt in aciem aduerſam impetum faceret, ſe cum copiis vniuerſis ſubſequuturum pollicitus. Hoſtes vbi ſimul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim recta in flumen decidunt, partim fuga ſibi conſulunt.

15. Quum perturbari vehementer hoſtes audiſſet, quod alter in alterum eius quod acciderat culpam conferret, confeſtim Sardes (primariam vrbem) exercitum ducit. Ibi ſimul ferro & flamma quæ circum vrbem erant, vaſtabat, & ſignificari per præconem iubebat, vt quicunq; liberi eſſe vellent, ad ſe tanquam opitulatorem accederent. Sin qui Aſiam ſibi vindicarent, ad liberandum eos de quibus diſceptaretur, armati adeſſent.

16. Præſtabat quoq; vt amicorum fines minimè vaſtarentur, ipſe hoſtili agro ſic fruens, vt intra biennium decumam Delphico templo conſecraret, centum talentis ampliorem,

17. Quum Imperator eſſet complurium incontinente ciuitatum atque etiam inſularum, quippe cui patria claſſem quoque tradidit, iam auctus famæ celebritate ac potentia, nactus poteſtatem vtendi multis commodis, præterea quod maximum erat, iam voluntas animo ſpeq; concipiens euerſionem eius imperii, quod prius Græciam armis inuaſerat: Nihilominus ab harum rerum nulla vinci ſe paſſus eſt, ſed poſtquam veniſſet ad eum nuntius à patriæ magiſtratibus, qui eum opitulari patriæ iuberet, parebat Reipublicæ, perinde ac ſi tum forte ſolus Ephororum in curia propter Quinqueuiros conſtitiſſet. Quo facto inſigniter declarauit, non ſe vniuerſam terram patriæ, nec aduentitios amicos veteribus, nec turpia lucra nullo cum periculo coniuncta honeſtis ac iuſtis, quæ periculum habent, anteferre.

18. Qui non etiam hoc regis laude dignū facinus ſit, quod imperii ſui tempore quum ciuitates omnes, quibus præfuturus domo nauigauerat, inteſtinis diſſidiis laborantes accepiſſet, quod eſſent mutatæ reſpublicæ, poſteaquam ademptum Athenienſibus imperium fuerat: perfecerit vt abſq; exiliis & cædibus (quàm quidem diu aderat ipſe) magna animorum concordia perpetuó adminiſtrarentur, & felices eſſent.

19. Poſteaquam Macedonia peragrata Theſſaliam ingreſſus ſequentes eum à tergo Lariſſæi, Cranonii Cotuſæi, Pharſalii, Bœotorum ſocii, omneſq; adeo Theſſali, agmen extremum carpebant. Ducebat ante hac Ageſilaus copias quadrato agmine quum partem equitum dimidiam à fronte, dimidiam à tergo haberet. Tunc verò partem eorum qui primo erant in agmine, itemq; illorum quos penes ſe habebat, ad agmen vltimum mittit. Quumq; acies eſſent vtrinq; inſtructæ, Theſſali non ſatis commodè ſe equeſtri prælio congreſſuros cum grauis armaturæ peditibus arbitrati, terga dabant, ac pedetentim diſcedebant, Græcis eos imprudenter admodum perſequentibus. Ageſilaus erratis vtrorumq; adnimaduerſis equites quos ſecum habebat robuſtos admodum mittit, vtq; tum ipſi hoſtem ſummo perſequerentur impetu, nec conuertendi ſe poteſtatem ei facerent, tum aliis idem denunciarent, mandat. Eos quum præter opinionem equos adigere vellent Theſſali, plenè ſe non conuertebant, ac ſi quid facere conati fuiſſent, ab equitibus, uos tranſuerſos habebant intercipiebantur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

20. Quum perueniſſet ad Bœotiorum fines, & in acie ſtantes aduerſus ſe reperiſſet Thebanos, Athenienſes, Corinthios, &c. nihil cunctatus vt pugnam committeret apertè ſtruebat aciem.

21. Sic armis inſtruebat ſuos milites, vt omnia quæ gererent æs ac purpura viderentur.

Dederat itidem operam, vt poſſent labores perferre, animoſque pſorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduerſus quoſ iuis ſatis eſſent idonei.

Præterea contentionem mutuam inter ſuos excitabat, vt ſinguli ſe fortiſſimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuerſi multa bona adipiſcerentur, ſi viros ſe fortes præſtarent. Exiſtimabat enim huiuſmodi munitum hominibus promptiſſimè hoſtem ſe debellare poſſe, quæ ſanè opinio ipſum minimè fefellit.

22. In pugna ad Coroneam fortem virum fuiſſe Ageſilaū haud dubiè dicere poſſumus, quanquam tutiſſima non eligeret. Nam quum dimiſſis illis qui elabi conabantur, ſequi à tergo poſſet, & vltimos capere, non fecit: ſed aduerſa fronte cum Thebanis eſt congreſſus, quos vicit & fuſos fugauit.

23, Victoria quum eſſet potitus, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites ei renunciant 80. hoſtes vna cum armis eſſe ſub fano, quidq; de his faciendum eſſet interrogabant. Ille verò quanquam multa accepiſſet vulnera toto paſſim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiſcebatur, ſed mandata vti poteſtatem eis facerent abeundi quò vellent, neq; lædi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes ſe habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta perueniſſent.

I. 24. Tanta erat in eo rerum diuinarum reuerentia, vt & hoſtes eius promiſſa & fœdera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quàm ipſorum inter ſe amicitiam.

Spithridates Perſa, quum Pharnabazum ſciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc inſignem eſſe contumeliam, ſe ipſum cum vxore, liberis facultatibus in manus Ageſilao ttadidit.

Cotys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne ſi comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Ageſilai fœderibus ſi demum quum adhibuiſſet, in caſtra eius venit, initaque ſocietate cum Ageſilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos habet.

Pharnabazus quoque cum Ageſilao in colloquium venit aperteque profeſſus eſt, ſe, ni totius militiæ Perſicæ fieret imperator, defecturum à rege. Sin imperator creer, inquit, mi Ageſilae, fortiſſimè bellum aduerſus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat vt ipſi contra fœdera nihil accideret. Tanta tamque præclara res eſt quum in aliis vniuerſis, tum in imperatore, religioſum eſſe ac fidei ſeruantem, talemque cognitum eſſe.

II. 25. Iuſtitiæ Ageſilai in re pecuniaria, hæc ſunt argumenta.

Nemo vnquam ab Ageſilao ſe vlla re ſpoliatum eſſe queſtus eſt: quum multi multa faterentur ab eo ſe accepiſſe beneficia. Cui verò volupe eſt ſua ad hominum vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam ſi pecuniarum cupidus ſit, multò minori fit cum negotio, vt ſua quis ſeruet, quam vt aliena rapiat. At qui ingratus eſſe non vult in iis quibus pœnæ nullæ conſtitutæ ſunt, ſi quis gratiam non referat: qui in aliis ille gratias non referat, in quibus lex ingratum eſſe vetat? Ageſilaus autem non tantum iniuſtum eſſe iudicabat, non referre gratias: ſed hoc etiam, ſi is qui plus poſſet, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui poſſit aliquis eum inſimulare merito qui gratias ſibi debitas patriæ fruendas conceſſerit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo prodeſſe poterat: an non hoc eſt ingens argumentum continentiæ ipſius circa pecunias? Nam ſi vendebat gratias, vel ſpe mercedis beneficus erat: nemo ſe quidquam ei debere ſtatuebat, Nimirum qui gratias beneficium acceperunt, illi perlubenter benefactori ſeruiunt: partim quod adfecti ſint beneficio, partim quod eſſe digni crediti ſint, qui gratiæ depoſitum cuſtodiant.

Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus eſſet, quam plus cum iniuſtitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Ageſilaus certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipſi eſſent addictæ, ſemiſſem earum cum matris ſuæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: Id verum eſſe teſtis vniuerſa Lacedæmoniorum eſt ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithrauſtes offerret, ſi ſuis finibus excederet: Exiſtimatur apud nos, inquit, honeſtius imperatori eſſe, Tithrauſta, exercitum ſuum ditare, quàm ſeipſum: & ab hoſtibus manubias potius, quam dona accipere.

III. 26. Aliquanam earum voluptatum, quibus multi ſuccumbunt homines, Ageſilaum quis ſuperatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abſtinendum, atque ab ingluuie, ab intempeſtiuis cibis perinde atq; ab otio. Quoties portionem duplicem in conuiuiis accipiebat, non vtraque veſcebatur: ſed iis hinc inde miſſis neutram ſibi reliquam faciebat. Exiſtimabat enim regi eam duplicari, non cauſa ſatietatis cum faſtidio coniunctæ: ſed vt ea poſſet quèm vellet honorare. Itidem ſomno non vt Domino, ſed eo qui negotiis ipſius pareret, vtebatur.

IV. 27. Quod ſi lectum inter familiares viliſſimum non haberet, non obſcurum erat ipſum pudore adfici. Exiſtimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia quam mollitie priuatis hominibus præſtet Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem ſibi partem poſcere, nimirum per æſtatem, ſolis, per hyemem, frigoris. Quod ſi quando vſuueniret, vt laborandum exercitui eſſet, ſponte ſua cum aliis laborabat, quod arbitraretur eiuſmodi omnia militibus eſſe ſolatio. Denique ſummatim vt dicam, inter laborandum quidem exultabat Ageſilaus, otium vero prorſus nullum admittebat.

V. 28. De ipſius venereis rebus continentia, ſi non alia, ſaltem admirationis cauſa, mentio iniicienda eſt. Nam quod ab iis quæ non expeteret abſtinuerit, id humanitus factum quis dicere poterit.

Quod autem Megabaten Spithridatæ F. amans quum recepto apud Perſas more oſculandi eòs quos in honore haberent, etiam Megabates Ageſilaum oſculari aggrederetur, quominus id fieret totis viribus repugnauerit: an non id ſanè pudicum quoddam facinus eſt? Poſtea quum Megabates, quaſi qui ſe ignominia putaret adfectum, non iam deinceps amplius eum oſculari aggrederetur: quendam ex ſociis compellabat Ageſilaus, qui Megabati perſuaderet, vt rurſum ſe honore adficeret. Eo quærente, ſi pateret Megabates, an ipſum oſculaturus eſſet, tum vero ſubticuit Ageſilaus, ac deinde, Minime, inquit, non ſi ſubito & venuſtiſſimus & robuſtiſſimus, & celerrimus omnium hominum ſim futurus. Sed tamen eandem pugnam pugnare me malle Deos omnes teſtor, quàm omnia quæ cerno, aurea fieri.

Hæc quoſdam admittere non ignoro: ſcire autem me arbitror multò plures poſſe in vincendis hoſtibus quam in eiuſmodi rebus ſuperiores euadere. Quum autem pauci hæc habeant cognita fieri poteſt vt fidem apud multos non inueniant, Id vero ſciunt omnes, quod quum minime occultum eſſe poſſit quicquid homines illuſtriſſimi agunt: Ageſilaū tamen huiuſmodi quid deliquiſſe, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit, ac ne probabilem quidem dicere viſus ſit, ſi ex coniecturis iudicet. Nam inter famam nullam in domum priuatim diuertebat, ſed ſemper vel in fanum aliquod, vbi fieri non poteſt vt eiuſmodi patrentur, vel in propatulo, quo ſuæ pudicitiæ teſtes omnium oculos faceret. Quod ſi hæc ego coram Græcia ſciente mentior, non iam ipſum laudo, ſed me ipſum vitupero.

VI. 29. Fortitudinis documenta non obſcura mihi quidem dediſſe videtur, quum ſemper ad gerendum aduerſus hoſtes reipublicæ ſuæ ac Græciæ potentiſſimos bellum ſe obtulerit, & in præliis aduerſus eos prima ſe in acie collocarit. Quod ſi hoſtes manum cum eo conſerere vellent, non ipſis metu terga dare, potius eſt victoria: ſed aduerſo prælio ſuperatis trophæum excitauit, immortalia ſuæ virtutis monumenta relinquens, atque ipſe adferens iudicia non obſcura, quod animoſe pugnaret: ea non audiendo, ſed intuendo liceret animum ipſius explorare. Ageſilai vero trophæa non ea ſolum eſſe, quæ ipſe ſtatuit, æquum eſt: ſed quæcunq; in expeditionibus ab eo geſta ſunt. Nam propterea nihilo vincebat minus, quod prælio decernere hoſtes aduerſus eum nollent: ſed victoria potiebatur magis expedita periculo, & quum Reipublicæ tum ſociis vtiliore. Sicut in certaminibus nihilominus ij, qui ſine puluere, quam qui pugnando vincunt, coronantur.

VII. 30. Sapientiam Ageſilai quæ illius actiones non demonſtrant? qui ſic vtebatur patria, vt quum in primis beneuolo eſſet in eos ſocios animo, qui ipſi obſequerentur, amicos promptiſſimos ſibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, ſed etiam ſui amantiſſimos effecit. Et quonam pacto phalanx eſſe firmior poſſit, quam ſi propter obediendi ſtudium in officio ſeſe contineat, & propter amorem erga ducem fideliter ei præſto ſit?

Hoſtes erga ipſum erant ſic affecti, vt vituperare quidem ipſum non poſſent, odiſſe vero cogerentur. Semper enim hoc moliebatur, vt ſui ſocii meliore eſſent conditione quam hoſtes: quos quidem fraude circumueniebat, vbi ferret occaſio: & antevertebat, vbi celeritate foret opus: de liteſcens etiam vbi hoc ex vſu foret. Deinque aduerſus hoſtes inſtituebat omnia illis contraria, quæ amicis præſtaret. Nam nocte perinde ac die vtebatur, die perinde vt nocte: nonnunquam euaneſcens, vt ibi eſſet, quo iret, quid facturus non conſtaret. Quare perficiebat, vt ex munitis hoſtium locis, non munita redderet partim prætereundo, partim ſuperando, partim tranſeundo furtim.

Quoties iter faceret, & ſciret hoſtibus pugnandi poteſtatem eſſe, ſi vellent: ita inſtructas ducebat copias, vt ſibi ipſi poſſet in primis opitulari, & tranquille, inſtar modeſtiſſimæ virginis, incederet. Exiſtimabat enim in hoc ſitam eſſe quietem certam & ſummam immunitatem ab omni terrore, perturbatione, peccato,

bilis. Quare, dum ita ſeſe gereret, hoſtibus erat formidi- ſis fiduciam animique robur addebat. Quo factum, vt quaquam eſſet contemptui, ab ciuibus non multaretur, non vituperaretur: deniqueab hominibus vniuerſis plu- diligeretur & prædicaretur.

31. Quam patriæ fuerit ſtudioſus, ſingillatim perſcribere fuerit. Nam nihil ab eo geſtum arbitror, quod eo non Atq; vt breuiter dicam, ſcimus omnes Ageſilaum, vbi ſe profuturum patriæ putaret, non labores ſubterfugiſſe, pericula, non peperciſſe facultatibus, non corporis, ſenectutis vſum excuſatione fuiſſe. Immo boni regis eſſe puta: plurimis beneficiis ſubditos adficere.

equidem in maximis commodis quæ attulit patriæ, hoc ono: quod quum in Republica plurimum poſſet, maxi- ſe legibus ſeruire declararet. Nam quis tandem obedi- noluiſſet, quum eis regem dicto audientem eſſe videret? ſes moliri tentaſſet, propterea quod ipſe deteriori eſ- quum regem pati ſciret, vt ſibi legitimè imperaretur? qui etiam in illos qui ab eo diſſentiebant in Republica non gerebat, atq; pater erga filios conſueuit. Nam ſi quid de- obiurgabat, honore proſequebatur, ſi præclare quid : ferebat auxilium, ſi qua accidiſſet calamitas: hoſtis lo- nullum habebat, collaudare cupiebat omnes, ſeruari lucrum eſſe ducebat, contraque iacturam, ſi quis etiam pretii homo periiſſet. Quod ſi ſui peccare in legibus , non obſcure præ ſe ferebat, exiſtimare ſe patriam beatam fore eandem tum fore potentem, ſi Græci frugi

præclarum eſt, Græcum hominem Græci nominis eſſe , quiſnam alium Imperatorem vidit, qui vel vrbem ca- , ſi eam ſe vaſtaturum putaret, vel pro calamitate du- bello quod cum Græcis gereretur, potiri victoria? Quum accepiſſet in pugna apud Corinthum Lacedæmonio- hoſtium vero decem millia ferme periiſſe, unlla lætitiæ tione data, Heu (inquit) Græcia, quandoquidem hi qui erempti ſunt, viui barbaros omnes prælio vincere potuiſ- quum exules Corinthii dicerent vrbem deditionem , ac machinas oſtenderent, quibus mœnia ſe occupatu- omnes: copias tamen admouere noluit, quod dice- nominis vrbes in ſeruitutem minime redigendas eſſe, igendas. Quod ſi delinquentes, ait, è medio noſtrum emus, cauendum eſt, ne quo barbaros ſuperemus, non

ſi præclarum eſt hoſtes communes Perſas odio pro- propterea quod is, qui olim vixit, Rex Perſicus, exercitum duxit, vt eam in ſeruitutem redigeret: & qui nunc potitur, auxilium fert iis: quibuſcum coniunctus maius ſe illaturum exiſtimat, munera dat illis, quos putat eis acce- maximo detrimento adfecturos: pax vt conſtituatur ex qua noſmet inter nos maximè bellum geſturos cenſet: alius vnquam excepto Ageſilao, in hoc incubuit, vt vel ali- regis illius à fide diſcederet, vel quæ defeciſſet non peri- omnino vt rex malis preſſus Græcis negotium faceſſere non dem patria ſua bellum aduerſus Græcos gerente, nihilomi- Græciæ commodum non neglexit, ſed cum claſſe profectus eſt, barbarum illum pro ſuis viribus malè mul-

32. Eſt etiam operæ pretium comitatem ipſius ſilentio ire, qui quum honore, potentia, regno eoque ſine inſidi- cum amore potiretur, à nemine obnoxius eſſe iactan- quum eum ſuorum amantiſſimum, & in amicis colen- ſum eſſe, quiuis, vel aliud agens animaduertere poſſet. amatores ſermones ſecum communicari ferebat, atq; amicis operam dabat, ſicubi opus eſſet. Et quia bona ſpe alacrique & hilari animo efficiebat vt multi eum fami- conuenirent, non tantum vt aliquid impetrarent, ſed vti iu- diem exigerent. Præterea quum longiſſimè abeſſet à ia- nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui ſe ipſos præ- quòd eos nemini damno eſſe polliceri putaret, potiuſque fortes futuros.

33. Ne id quidem omittendum, quàm opportunè magni- quadam animi vteretur. Nam quum à rege Perſarum ei redderentur, quas de neceſſitudine hoſpitii & amicitia regis ptas Perſa quidam attulerat, minimè illas accepit: ſed eum à latæ fuerant, renunciare iuſſit regi, non eſſe quamobrem pri- literas ad ſe miſſitaret: quòd ſi Spartæ ſe amicum, & Græciæ olum declararet, viciſſim ſe quoque vehementer amicum ei minus, non eſt (inquit) quòd ſe exiſtimet me amicum ha- etiamſi permultas ab eo literas accipiam. Admiror hoc quod non vter eſſet opulentior ac pluribus imperaret, ei eſſe gerendos ſpiritus exiſtimaret: ſed qui tum ipſo melior melioribus imperaret.

XI. 34. Laudo & prouidentiam ipſius, quòd quum vtile du- Græciæ, quamplurimos ſatrapas à rege deficere: neq; à mune- neque à regis potentia victus ſit, vt hoſpitii neceſſitudinem ipſo contrahere vellet, ſed omni ſtudio cauerit, ne fidem iis non ſeruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in ipſo non hoc quoq; miretur?

Exiſtimabat rex Perſicus ſe, ſi ampliſſimas pecunias haberet, omnia redacturum in poteſtatem ſuam: ideoq; quicquid eſſet inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad ſeſe colligere nitebatur, Ageſilaus contra ſic domum ſuam inſtituerat, vt horum nullo egeret.

Quod ſi quis fidem nobis non habet, is velim adſpiciat, qualis ei domus ſatisfecerit, atque etiam fores intueatur. Nam ſuſpicari quis poſſit, has ad huc illas ipſas eſſe, quas Ariſtodemns Herculis F. in patriam reuerſus exſtruxit. Idem domeſticam ſupellectilem contempletur, quo pacto in ſacrificiis epularetur, ipſe ſecum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui crate viminibus ſalignis texta tegebatur) profectum eſſe. Enimuero quum hoc modo ſumptus ad cenſus accommodaret, non cogebatur iniuſti quidquam pecuniarum cauſa facere.

Præclarum quiddam eſſe putatur, inexpugnabiles muros ab hoſtibus ſuperari: verum ego multo præclarius eſſe iudico parare animum ſuum, vt à pecuniis, valuptatibus, metu ſit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Perſicus grauitatem quærebat ex eo, quod raro conſpiceretur: Ageſilaus eo ipſo delectebatur, quod ſemper in hominum conſpectu verſaretur. Exiſtimabat enim decere vitam facinoroſam ac turpem, vt in obſcuro ſit: honeſtæ vero, lucem ipſam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ ſe ferebat ex eo, quod difficilis ad ipſum eſſet acceſſus: hic gaudebat omnibus ad ſe aditum patere.

Putabat ille ſplendidum eſſe quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celerrimà conſequutos dimitteret.

Operæ pretium eſt etiam conſiderare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Ageſilaus conſectaretur. Nam Perſicus rex quoſdam habet, qui terram vniuerſam circumeunt, & quo rex potu iucundè vti poſſit inueſtigant: innumeri homines quo cum voluptate veſcatur, excogitant: vt dormiat, dici non poteſt quàm multa moliantur. Ageſilaus vero, quod patiens laboris eſſet, quidquid aderat iucunde bibebat: quidquid oblatum forte fuiſſet, iucunde comedebat: vt ſuauiter ſomno frueretur, quiuis ei locus ſatisfaciebat.

Atq; hæc ſe facere non modo gaudebat, ſed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, ſe quidem in mediis voluptatibus verſari: illum vero barbarum videret, ſiquidem abſque dolore vellet viuere, neceſſe habere, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus eſſet.

Augebant ei lætitiam & illa, quod ſe quidem ſciret abſque animi ægritudine poſſe diuina diſpoſitione vti, ſcilicet in temporum anni viciſſitudine: illum vero videret æſtus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum ſed debiliſſimarum beſtiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipſe virilibus factis ac rebus domum ſuam ornaret, multoſq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cyniſcam ſororem vt aleret iumenta perſuaſit, quæ curru iungendæ forent, eaq; vincente demonſtrauit, nihil facere ad ſtrenuitatem illa alere, ſed opum eſſe oſtentationem.

Iam vero quis neget hoc generoſitati conuenire, quod cenſuit etiam ſi à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo ſe clariorem fieri: ac ſi patriam haberet amiciſſimam, amicos plurimos optimoſque per vniuerſum terrarum orbem comparaſſet, patriam ac familiares beneficiis aduerſarios vlciſcendo ſuperaſſet: reapſe victorem ſe pulcherrimis ac magnificentiſſimis certaminibus futurum, adeoque clariſſimum nomen non in vita ſolum, ſed etiam à morte conſequuturum.

XIV. 27. Ob res huiuſmodi laudo Ageſilaum. Nam hæc non ita ſe habent, vt quis theſaurum fortè nactus, opulentior quidem eſt, non tamen adminiſtrandæ rei familiaris peritior: vel ſi morbo hoſtes inuadente victoria potiatur, felicior quidem eſſe poteſt, nihilo tamen ab arte imperatoria inſtructior. Qui ſcilicet tolerantia laborum aliis præſtat, vbi quidem res ita poſtulat: & fortitudine, vbi agendnm eſt fortiter: & iudicio quum conſilio quid ſuſcipiendum eſt: is mihi quidem videtur optimo iure omnino bonus eſſe putandus.

Quod ſi egregium inuentum eſt amuſſis & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Ageſilai virtus eſſe videtur iis qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, ſi hominem erga Deum religioſe pium imitetur? quis iniuſtus, ſi iuſtum? quis petulans, ſi modeſtum? quis intemperans, ſi imitetur temperantem? Ageſilaus enim non tam eo, quod aliorum rex eſſet, quam quod imperare ſibi poſſet gloriabatur: neque tam quod aduerſus hoſtes, quàm quod ad omnem virtutem ciuium ſuorum dux eſſet.

XV. 38. Iure quidem Ageſilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incenſus fuerit glorisi nominis cupiditate, ſic illud conſequutus eſt, vt quiſquam omnium ætatis ſuæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis eſſet appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuictus exſtitit. Quumque lon-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

giſſimam vitæ humanæ metam attigiſſet, ſic è viuis exceſſit, vt nihil committere dignum reprehenſione, vel in eos quibus præerat vel aduerſus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendioſa deſcriptio.

39. Libet autem virtutes Ageſilai ſummatim repetere, quo facilius noſtra laudatio memoriæ inhæreat.

Venerabatur delubra etiam inter hoſtes ſita, quod exiſtimaret diuina auxilia non minus hoſtico quam amico ſolo imploranda eſſe.

Si qui diis eſſent ſupplices, eos non violabat ne ſi hoſtes quidem eſſent: quod abſurdum eſſe duceret eos qui è fanis aliquid furto ſubtrahunt ſacrilegos appellare: qui autem ſupplices ab aris auellant religioſos putare.

Nunquam prædicare deſinebat, quod Deos arbitraretur non minus religioſis factis quam caſtis ſacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur proſpera, non homines præ ſe contemnebat, ſed Diis habebat gratias: & fiduciæ plenus plures mactabat hoſtias, quam rebus ſuis metuens voueret.

Conſuefecerat, ſe, vt quoties in metu eſſat, hilaritatem præ ſe ferret: rebus contra ſecundis, mitis eſſet.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant, ſed qui promptiſſimi erant complectebatur.

Odio proſequebatur non eum, qui læſus ſeſe vlciſcebatur: ſed qui beneficiis adfectus ingratum ſeſe declarabat.

Erat illi voluptati turpis quidem lucri auidos pauperes videre, iuſtos autem collocupletare: quod in iuſtitia cuperet fructuoſiorem iuſtitiam facere.

Adſuefaciebat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera vteretur.

Quod ſi quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: exiſtimabat non minus illorum ſe mores agnoſcere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicerent.

Quotquot ab amicis circumuenirentur, non vituperabat: qui autem ab hoſtib deciperentur, eos maximopere repræhendebat.

Diffidentes fallere, ſapientiæ tribuebat, at credentes iudicabat eſſe impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare quæ diſplicerent gaudebat: neq; cuiquam illorum. qui in dicendo libertate vterentur, infeſtus erat, ab iis tanquam ab inſidiis ſibi cauens qui mentem ſuam aſtute celarent.

Delatores maiore perſequebatur odio quàm fures: quod maius eſſe detrimentum duceret amicis quàm facultatibus ſpoliari.

Priuatorum hominum errata miti animo ferebat, magiſtratuum vero magni eſſe momenti cenſebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haud quaquam ignauiam, ſed ſtrenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine ſtatuenda ſibi abſtinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare deſinebat. Arbitrabatur enim illud ſtatuarii, hoc ſui muneris eſſe, rurſus illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuſte tantum, ſed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iuſto ſatis eſſe duceret ab alienis abſtinere: liberalem putaret etiam ſua debere ad hominum conferre vtilitatem.

Semper religioſus erat, & honeſte viuentes nec dum felices, ſed quiglorioſe mortem oppetiſſent, eos iam beatos eſſe exiſtimabat.

Maiorem eſſe calamitatem putabat, ſcientiam quàm inſcium præclaras res negligere.

Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ eſſent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam eſſe, ſed voluptatem putare.

Laudatus certè magis gaudebat, quàm ſi pecunias comparaſſet.

Fortitudinem plerunq; potius cum conſilio quam periculis oſtendebat: & re potius quam verbis exercebat ſapientiam.

Erga amicos mitiſſimus, hoſtibus maximo terrori erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen periugun. de cedebat: magis actiones pulchras, qua pulchra corpora deſiderans.

Rebus ſecundis modeſtus, aduerſis ſpei plenus eſſe videbatur.

Vrbanitatem non dicteriis, ſed moribus ſtudebat aſſequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaque ſpretis iactabundis hominibus modeſtis modeſtior. Etenim vili cultu corpus ornabat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus eſſet, ipſe quam pauciſſimis egeret, amicis quam plurimum prodeſſe.

Præterea grauiſſimus erat aduerſarius, vbi vero potius eſſet victoria, leniſſimus.

Ab hoſtibus non facile decipiebatur, ab amicis facillime de ſententia deducebatur.

Semper hoc ſibi propoſitum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hoſtium labefactaret.

Cognati eum appellabant officioſum erga propinquos ... ra eius vtebantur, nihil recuſantem: qui aliquid offici ... ſent, memorem: per iniuriam læſi, opilatorem in eodem periculo conſtituit, poſt Deos ſeruatorem.

Videtur idem mihi ſolus inter homines declaraſſe, corporis quidem robur ſeneſcere, ſed animi vires in fortibus viris ſenectutis expertes eſſe. Nunquam deſpondit animum quoniam magnam ac præclaram gloriam expeteret. Corpus ferre animi robur poterat. Qua igitur iuuentute ipſius ſenecta non præſtabat? Quis ætate vegeta hoſtibus adeo terrori fuit, vt Ageſilaus extrema in ſenectute? ſublato, maiorem hoſtes voluptatem ... pere, quam Ageſilao, tametſi ſenex admodum mortuus ſit? Quis tantum fiduciæ ſociis præbuit, quantum Ageſilaus, vtut ad ... vitæ perueniſſet? Quid amici iuuenes magis deſiderarunt ... Ageſilaum, qui ſenex è viuis exceſſerat? Is adeo perfecte ... vtilis patriæ fuit, vt etiam fato functus, plurimum ea re ... profuerit, quod ſtudio ſuo perfecerit, vt illa perpetuo ... Monumenta quidem virtutis ſuæ per vniuerſum terrarum orbem conſequutus, & ſepulturam regiam in patria nactus eſt. *Hæc Xenophon.*

Reges olim & quotquot à patre traditum regnum acceperant, & quos ipſa plebs ſibi principes conſtituiſſet, conſilium habebant quod ex optimatibus conſtabat: vt Homerus & antiquiſſimi poetæ teſtantur. Neq; (vt noſtro ſeculo) regnum priſcorum ... tus erat nimium ſui iuris, neq; ab vnius ſententia pendebat. *Dionyſ. Halic. l. 2.*

Reges non liberi ſolum impedimentis omnibus, ſed ... rerum temporumq;, trahunt conſiliis cuncta, non ſequuntur. *Liu. Decad. 1. lib. 9.*

Regum maieſtas difficilius ab ſummo faſtigio ad medium ... trahitur, quàm à mediis ad ima præcipitatur. *idem, 4. l. 7.*

Reges ſerua omnia & ſubiecta imperio ſuo eſſe volunt, ... *eodem lib.*

Plerunq; regiæ voluntates, vt vehementes, ſic mobiles, ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ. *Saluſt. de bell. Iugurth.*

Reges, præter cætera hanc difficultatem habent, quod non ſolum hoſtes (vt cæteri faciunt) ſed etiam amicos & neceſſarios ... ment, à quibus inſidiæ multo pluribus factæ ſunt (quippe ... di & dormientes cum illis dies nocteſque verſentur, ... bum paratum & potionem capiant) quàm ab alienis ... hominibus. Poſſunt enim amicos & familiares ſuos ... ponere, amicis autem poſſunt neminem. Itaque ... riter atque multitudo grauiſſima eſt: metuendumque eſt, ... cuſtodia: ſed multo etiam magis cuſtodes metuendi ſunt. ... ci quidem certè moleſti ſunt, ſed amici multo magis, ... oporteat, quamuis non ſint, amicos appellare. Quod ſi ... ſit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, ... iis poſſit ſincere abſque vlla ſuſpicione verſari. *Xiphilin. in C. Auguſt.*

Regibus æqua, nedum infima, inſolita ſunt. *Tacit. Annal.*

Regibus belle gerentibus conuenire exiſtimatur ... ctatio. Nam dicendi ſtudium ac facultas iis qui in ... degunt, plurimum vtilitatis adfert. Rerum verò ſcientia ... armis præſunt optima magiſtra eſt, quæ facienda ſint ad ... tionem eorum, qui priſcis temporibus vicerunt. *Polyæn. ... tag. lib. 5.*

In regnandi primordiis poſitum eſt rerum diſcrimen ... animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps reges ... nuntur. *P. Æmylius, lib. 2.*

Veros reges non ſolium, non ſatellites, non exercitus ... dunt interdum euertuntq;. *idem, l. 2.*

Nomen regium, non in terris natum excogitatumve, ſed cælo demiſſum mihi videri ſolet. Parens enim rerum Deus, cum genus humanum condidiſſet, ſummum quidem in illud ... rium iuſque penes ſe retinuit: ſed vt mente in eum ... remur, vt illum cupidius quæreremus, vt ſpe, vt votis ... mur, idcirco in terris ipſe palam degere, oculiſque ... obſeruari noluit: Reges inſtituit, qui eius vice muneréque ... rentur, quorum vt quiſque probitate quàm proxime ad Deum Opt. Max. accederet, ita veriſſime Rex vocitaretur. ... eodem conſilio dati, alia tamen alii via ad laudem ... Permulti ſingulis virtutibus inclaruere. Audeo prædicare ... dum omnibus anteiuiſſe. Non pauci certe ... ſtitere. Magnus enim campus regibus patet ad gloriam ... eam cuncti mortales, ſed maxime omnium Reges ſtudio ... feruntur. Digniſſimum enim diademate cenſuerim, qui ... in cæteris pulchri paſſim aut legerit, aut audierit, id omne ... uerſumq; expetat, & quod deſiderarit in aliis, id præterea ipſe ... ſtet. *Idem, lib. 8.*

Regum oculis in omni fortuna quædam ſupra humanam ... ineſt. *P. Iouius, hiſt. lib. 2.*

Reges, egregie diſſimulando, vt priora puniant, ... præſens iracundia, alicuius noui criminis occaſionem ... conſueuerunt. *Idem, lib. 18.*

Ea demum eſt regum omnium fides, vt pro libidine ... mas fœderum leges attrectare violareque non dubitent: ...

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…ſenti tantum commodo atq; ipſis temporibus ſeruien-…ſe conſuerint. *idem, eod. lib.*

…andi cauſa regum ferè omnium mos eſt, vt neq; pietate ne-…cundia permoueantur. *idem, lib. 3.*

…ge maximorum noſtræ tempeſtatis regum ingeniis, & tum …& multum antea præclare compertum eſt, nihil omnino …& inuiolabile, vel in ritè conceptis ſancitiſq; fœderibus re-… quod in proferendis imperiis augendiſq; opibus, apud eos … illuſtris famæ decus intereſſet, dolone & nuſquam ſine fal-… fide integra veraq; niterentur. *Idem hiſt. l. 11.*

…creandorum regum nulla fuit, niſi vt ſocietas humana v-…cuius capitis ſapientia fideq; coniuncta conſpiranſq; tenere-… per ſe audaciam coercere poſſent, illis ſemel inciſis pro-…leges per ſe … ſatis cautum proſpectumq; generi humano videri potuiſ-…Cum verò nullus interdum iuris pudor, nulla ſæpe legum reue-… mortalibus eſſet, ſummi viri Reges inſtituti ſunt, qui pro il-… imperio regimineq; arma ferrent. Datum ſolium, datum …, veraq; ſacra vtiq; res, vt cogneſcerent vt ſtatuerent, vt iu-…, vt iudicia exercerent, vt Numinis munere ea in re ipſi …. Vbi parum maieſtate, parum imperio hæ valerent, … illis ſigna, dati exercitus. Inter bonos ſanctiſſimum pignus …q; eſt fœdus proborum morum inſtitutorumq;. Scelera-… maloq; frenantur, aut tolluntur prorſus, ſi fortè frenari, … tandem non queant. Nec regna vlla ſunt diuturna, niſi … legum firmata. *P. Æmylius, lib. 8.*

…nides poeta, teſte Xenophonte, cum ad Hieronem qui ex …factus fuerat aliquoties acceſſiſſet, colloquium eum eo-…init de regum ſeu dominantium in populos commodis & …modis, quæ quum ſapientiſſimus ſcriptor ſub Hieronis per-…uium repræſentet, ea deſcribere placuit. Itaq; ſic Hiero, … reſpondens. H. Reges multo minus delectationis capi-… quam priuati homines, qui quidem vitam mediocrem agunt, … plures maioreſq; moleſtias ſentiunt. Quod autem mul-… quidem qui rerum periti maxime videntur, regnandi cupi-…, inde fit quod vtramq; vitam non experti, de regia con-…onem inſtituunt.

…autem, quum mecum ipſe ratiocinando verſor in iis … cernuntur, deteriorem eſſe regum conditionem reperio. … atq; aliis in regionibus alia ſpectatu digna, ad quæ ſingu-… homines accedunt, tam in vrbes quas volunt, ſpectacu-… cauſa, quam in comitia publica, in quibus res eſſe ſpectatu …parantur. Reges verò ſpectaculis non admodum occupan-… Nam neq; tutum eſt ipſis eo pergere, vbi non ſuperiores illis fu-…, qui illic adſunt: neq; res ipſorum domi tam tuto ſunt lo-… aliorum fidei creditis peregre proficiſci poſſint. Nam me-… eſt, ne ſimul & imperio ſpolientur, & vlciſcendi eos, à qui-… læſi facultatem amittant.

… At enim ſpectacula nihilominus eis veniunt, etiam ſi domi ….

… Sane quam pauca de multis: atque etiam quum huiuſmodi … venduntur regibus, vt qui aliquid exhibent, quidquid … fuerit, multo maioribus præmiis acceptis à rege diſce-…, quam per omnem vitã à cæteris hominibus vniuerſis …parint.

Aurium voluptas.

… ſpectacula quod attinet, ſi deterior eſt regum conditio, ſal-… voluptatis auribus percipiunt. Nam quod vnum eſt iu-…ſſimum acroama, nunquam laudes eis deſunt. Omnes enim … familiares omnia quæcunque vel dicunt vel faciunt, præ-… ſolent. Quod vero longe moleſtiſſimum auditu quiddam …, conuicia nunquam audiunt. Nemo enim regem in os accuſa-….

H. At quid putas, voluptatis illos adferre qui non maledicunt, … notum alicui eſt omnino, hos omnes qui tacent malè de … cogitare? Vel quid adferre putas illos laudatores, quum … ſunt, ne forte laudationes illas aſſentandi cauſa inſtitu-…?

Voluptas guſtus

S. Nunquam perſuadebis vllis hominum non multo magis re-… in delectationes capere, per quæ homines alimur.

H. Noui equidem de hoc ſtatuere maximam hominum par-…, ſuauius reges bibere & veſci, quam priuatos: quòd & ipſis vi-…tur eſſe iucundius eam cœnam ſumere quæ regibus apponitur, … quæ ipſis. Etenim quod vſitata excedit, id voluptates ſuppe-…. Quæ quidem eſt cauſa quamobrem vniuerſi homines mag-… voluptate feſtos dies operiantur, extra ſolos reges. Nam il-… menſæ ſemper inſtructæ magna rerum copia incrementum … diebus nullum habent. Quo fit, vt primum ſpei voluptate à … hominibus ſuperentur. Deinde ſcio te quoq; expertum … vt quanto quis plura appoſuerit, quæ excedant ea quæ ſatis …, tanto citius ſatietas cibi nos captat. Itaq; ipſo etiam tem-… voluptatis percipit is, qui apponit multa, quam quiſ-… eorum qui modice victitant.

S. Profecto quandiu admittit cibum animus, tandiu maiorem voluptatem capiunt, qui ſumptuoſo apparatu nutriuntur, quam … quædam apponunt.

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementiſſimè ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino.

H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipſis paratum accedere, quam priuatos homines ad ſuum?

S. Nequaquam: imò etiam iniucundius, vt pleriſque videri poſſit.

H. Quid? num multa illa magnaq; arte elaborata conſideraſti, quæ regibus apponuntur, acria, mordacia, acerba, & quæ his germana ſunt?

S. Maximè, & quidem mihi videntur eſſe præter hominum naturam.

H. Ergone putas hæc edulia eſſe quiddam aliud, quam mollis & languentis præ deliciis animi voluptates? Nam certo ſcio, neq; tu fortaſſis ignoras, eos qui iucundè veſcantur iſtis artificioſis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam ſumptuoſis illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares veſtros frui, quam vos ipſos. Quem admodum ructus ingratos & putidos non tam ſentit is qui ederit, quam illi qui cum eo verſantur.

H. Sic igitur qui varios cibos ſemper habet, nullos cum appetitione ſumit: at cui raro quid obuenit, is verò is eſt, qui cum lætitia ſatiatur, quum quid ei obiicitur.

S. Videntur tandem rei venereæ fruitiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcunq; pulcherrimum videritis, cum eo conſueſcatis.

H. Dixiſti tu modo quiddam, in quo ſcire debes nos à priuatis hominibus ſuperari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum eſſe videtur, & ei qui ducit vxorem cum voluptate quandam dignitatem ſuppeditate.

Altero loco eſt id, quod inter æquales contrahitur. Quod autem ex vilioribus conſtat, planè ignominioſum & inutile putatur. Rex ergo ſi exteram non duxerit, ex inferioribus vxorem ducat neceſſe eſt. Quo fit vt non admodum id conſequatur quo contentus ſit.

At verò à magnificentiſſimè de ſe ſentientibus fœminis coli, maximè voluptati eſt: ab iis autem, quæ ſeruæ noſtræ ſunt, ſi colamur, non admodum ſatis fit animo: ſin autem, graues ea res iras ac moleſtias in nobis excitat.

Scimus omnes congreſſus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amori iucundum eſt illa expetere quæ in promptu ſunt, ſed quæ ſperantur. Itaq; perinde atq; is qui ſitim expertus non eſt, potu fruitur: ſic etiam is qui amorem non expertus, longè ſuauiſſimæ veneris eſt expers.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter eſt, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos inſigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus egregium, ædes magnificentiſſimas eaſque maximi pretii rebus inſtructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione præſtantiſſimi. Poteſtas vobis eſt maxima, tum lædendi hoſtes, tum commodandi amicis.

H. Enimuero hominum vulgo à regno perſtringi oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde mihi opinionibus duci videtur, quum & beatos quoſdam & ærumnoſos eſſe videt. At regnum eas res quæ maximi pretii eſſe videntur, explicatas palam, ſpectandas omnibus exhibet. Quæ vero moleſta ſunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum ſita eſt. Quamobrem hæc multitudinem latere non miror, vt dixi: ſed vobis quoq; ignota eſſe, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem mirum eſt. Ego vero experiundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minimè participes fieri, & grauiſſimorum malorum inſignem habere copiam.

Non longe abierimus. Si pax magnum hominibus bonum eſſe videtur, quam minimum eius participes ſunt reges. Si bellum ingens eſt malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, ſi non ipſorum ciuitas bellum publicum ſuſcipiat, quocunq; lubet abire licet, nihil metuentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hoſtium fines proficiſcuntur. Itaq; & ipſi neceſſarium putant vt armati ſint, & armatos ſemper ſecum circunducunt.

Deinde priuati homines etiam ſi in agrum hoſtilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, eſſe tutos ſeſe arbitrantur. At reges poſteaquam ad ciuitatem ſuam peruenerint, inter hoſtes plurimos ſe eſſe ſciunt. Quod ſi qui potentiores aduerſus vrbem aliquam expeditionem ſuſcipiant, ac minus potentes fortè extra mœnia fuerint: eſſe quidem illi videntur in periculo, verum poſteaquam intra munitionem ſeſe receperint, omnes in tuto ſe eſſe credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingreſſus fuerit expers eſt periculi, omninoq; iſtic maximè ſibi cauendum arbitratur.

Præterea priuati homines per fœdera & pacem belli moleſtia

 liberan-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

liberantur: principibus vero, neq; pax ab iis, qui premuntur ipſorum imperio conceditur: neque quiſquam ipſorum confidente, fœderibus habere fidem auſit.

Sunt item bella quæ à ciuitatibus, & alia quæ à principibus ad uerſus illos quos vi oppreſſerunt, geruntur. At ex his bellis quæcunque grauia moleſtaq; redeunt ad eum, qui ciuitatum parte ſequitur, ea cadunt in principem. Nam vtroſq; etiam neceſſe eſt in armis eſſe, cauere ſibi, adire pericula, & ſi quid calamitatis victis accidat, vtriq; dolent. Atq; hactenus paria ſunt vtriſq; bella.

Quæ vero illis iucunda accidunt, qui ciuitatum ſtant à partibus aduerſus ciuitates, ea principes & reges non habent. Etenim Reſpublicæ quum aduerſarios pugna vincunt, dici facile non poteſt, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hoſtes egerint, quantum in perſequendo, quantum in trucidandis hoſtibus. Quam ipſum ob facinus exſultent, quam inſignem gloriam conſequantur, quam propterea gaudeant quo Rempublicam amplificaſſe ſe exiſtimant. Arrogat quiſque ſibi, quod & conſilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac difficulter inuenias, vbi non etiam falſo quædam addant, quum plures ſe intereniſſe prædicant, quam reipſa ceciderint. Adeo res ipſis eſſe præclara videtur, ciuitatem victoria potiri. Princeps ſeuerus autem, quum vel propter ſuſpiciones ſuas, vel quod reuera quoſdam aduerſus ſe moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam ſe vrbem non amplificaturum nouit, & ſcit etiam paucioribus ſe imperaturum: neque poteſt eſſe hilaris, neque magnifice ob facinus ipſum ſeſe offert. Immò quantum poteſt extenuat rem geſtam, & inter agendum purgat ſeſe quaſi non per iniuriam id fecerit. Vſque ad eo ne ipſi quidem honeſta, quæ facit, eſſe videntur. Quod ſi etiam moriantur ii quos metuit, nihilo magis fidenti eſt animo, ſed plus etiam ſibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo vexatur, vt indicaui,

Iam mihi velim etiam amicitias, quarum illi participes ſunt, inſpicias.

Primum, an magnum amicitia bonum ſit hominibus, conſideremus. Nam ſi quis ab aliquibus diligatur, eum adeſſe ſibi lubenter vident ii qui diligunt. Lubenter eidem benefaciunt, abſentem deſiderant, redeuntem iucundiſſimè excipiunt, voluptatem ex rebus ipſius proſperis communem percipiunt, opem vna ferunt, ſi quid præter animi ſententiam accidere videant.

Nec ignorant vrbes amicitiam maximum ſuauiſſimumq; bonũ hominibus eſſe. Ita pleriſq; in vrbibus ea lex valet, vt impunè adulteros occidere liceat: nimirum propterea, quod eos vxorum erga maritos amicitiæ corruptores eſſe exiſtiment. Nam quum mulieres calamitate quadam congreſſu venereo ſunt vſæ, nihilominus id quod attinet apud maritos in honore ſunt, ſi quidem amicitia inter ipſos inuiolata conſtare putetur.

Tantum autem bonum eſſe iudico, amari, vt exiſtimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus vltro bona quædam contingere. Atqui in hac tali poſſeſſione deterior in primis eſt principum & regum, quam aliorum conditio. Quod ſi num vera loquar vis ſcire, ſic rem conſiderato.

Firmiſſimæ videntur eſſe amicitiæ parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, vxorum erga maritos ſodalium erga ſodales. Quod ſi ergo rem animaduertere voles, inuenies priuatos homines ab his maximè diligi: quum interim plures principes liberos ſuos occiderint, complures ſuis à liberis ſint interfecti, multi fratres in regnorum & principatuum vſurpatione mutuis ſe cædibus confecerint, multi denique tum ab vxoribus ſuis, tum ſodalibus qui amiciſſimi viderentur, interempti ſint. Qui ergo apud illos, quos vt maximè diligamus à natura comparatum eſt, vna legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto ſunt in odio: quo pacto exiſtimandum eſt, eos ab alio quopiam diligi?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono cæteris inferior eſt? Nam quæ tandem familiaritas abſq; fide mutua iucunda fuerit? quæ inter virum ac fœminam abſq; fide conſuetudo delectionem habere poteſt? quis miniſter gratus fuerit, ſi fides ei non habetur? Itaq; hoc etiam, nimirum vt fidem quis aliis habeat, parum admodum ad principem pertinet? quando ſic viuit, vt neque cibis neq; potui fidem habere poſſit: ſed primum famulos deguſtare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne fortè vel in his mali aliquid aut comedat aut bibat.

Quinetiam patriæ ſuæ quiq; reliquorum hominum maximo ſunt in pretio. Nam ciues mutuo ſeſe quaſi ſatellitio ſine ſtipendio aduerſus mancipia tuentur, itemq; aduerſus facinoroſos, vt ne quid ciuium morte violenta è medio tollatur. Atque hac in cuſtodia ciuium eo ſunt progreſſi, vt à multis lata lex ſit, qua ſanciunt, vt ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida verſatur. Quo fit vt per ſuas patrias quiſq; ciuium tuto viuat.

At in malis regibus contraria ratio eſt. Tantum enim abeſt vt horum mortem ciuitates vlciſcantur, vt etiam magnis honoribus eum adficiant qui iſtiuſmodi dominatores interfecerit. Tantum item abeſt vt à ſacris eos arceant, quemadmodum ſolent interfectores priuatorum hominum: vt etiam imagines tale quid deſignantium in templis ſtatuant.

Quod ſi tu regem exiſtimas propterea, quod fortunas, quàm priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita ſe habere putato. Sed quemadmodum athletæ, non quum imperitos ac rudes ſuperant lætantur, verum vbi ab aduerſariis ſuperantur, tum ſcilicet ingenti moleſtia adficiuntur: ſic & rex non quum plura videtur poſſidere quàm priuati homines gaudet, ſed magnum ex eo dolorem percipit, ſi minus quam cæteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduerſarios ſuos eſſe ſtatuit.

Neque citius regi quod concupiſcit obtingit, quàm homini priuato. Homo enim priuatus vel domum, vel fundum, vel ſeruum appetit: rex autem, vel oppida, vel regionem amplam, vel portus, vel munitas arces: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines concupiſcunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatos pauperes videbis, quam multos inter reges & principes. Nam numero non ea quæ multa ſunt, nec quæ ſufficiant, exiſtimantur: ſed ex vſu. Quo fit, vt quæ ſuperant vltra id quod ſatis eſt, multa ſint: quæ vero ſunt infra id quod ſufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad neceſſarios ſumptus ſufficiunt, quam homini priuato. Nam priuatis licet præcidere ſumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus locum non habet. Nam maximos ſumptus eoſque ſumme neceſſarios in excubias vitæ faciunt, de quibus ſi quid decidatur, cum ipſorum exitio id coniunctum eſſe videtur.

Deinde, quicunque habere iuſta ratione poſſunt quantum requirunt, cur eos miſeretur vt inopes? at qui ob egeſtatem malum ac turpe quid moliri, de quo viuant, coguntur: cur non illos & miſeros & pauperes eſſe merito quis exiſtimet? At enim principes plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ſpoliare coguntur, propterea quod ipſis ad ſumptus neceſſarios ſemper [illegible] pecuniis opus ſit. Perinde vt belli tempore, vel copias alant, vel ſeipſos perdant neceſſe eſt.

Exponam tibi etiam quandam eorum ſanè grauem calamitatem. Etenim non minus norunt quàm priuati homines, quinam egregii viri ſint, & ſapientes, & iuſti: verum hos quum admirari debeant, metuunt: fortes quidem, ne quid libertatis cauſa audeant: ſapientes, ne quid moliantur: iuſtos, ne plebs eos ſibi præeſſe cupiat. Quos vero huiuſmodi homines è medio propter metum ſuſtulerint, quinam alii ſunt ipſis reliqui, quorum ſcilicet opera vti poſſint, niſi iniuſti, intemperantes, ſeruiles? Iniuſti nimirum quorum [illegible]pera credantur, vt ne ad libertatem adſpirent, ac ipſos ſuam in poteſtatem redigant, quippe quod iniuſti principum inſtar [illegible]tur: intemperantes ob præſentem poteſtatem ſeruiles, quod ne ipſi quidem liberi eſſe cupiant. Quapropter equidem arbitror hanc iam calamitatem grauem eſſe, quod alios quidem viros bonos ducant, aliis vero vti cogantur.

Volo autem tibi etiam voluptates illas exponere, quibus, dum priuatus adhuc eſſem, vtebar: ſpoliatus eis, vti quidem animaduerto, poſtea quam regnum adeptus ſum. Verſabar cum æqualibus, quorum ego conſuetudine delectabar, ſicut & illi mea: verſabar & mecum ſolo, ſi quando quietem expeterem. Aderam ſæpenumero conuiuiis eo vſque, dum omnium obliuiſcerer quæ vita hominum moleſta euenirent: ſæpenumero dum cantilenis, hilaritatibus, choreis animum commiſcerem: ſæpenumero quando tum mihi, tum iis qui aderant, collibitum fuiſſet. Nunc vero iis ſpoliatus ſum, quæ mihi iucunda erant, idq; propterea quod amicorum loco ſeruorum ſodalitate vtar, ſum item ſpoliatus dulci eorum conſuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me beneuolentiam perſpiciam. Vini multum vſum ac ſomnum [illegible]ter atque inſidias vito.

Iam quod hominum turbam metuam, quod contra ſolitudinem, quod cuſtodum abſentiam, quod ipſos etiam cuſtodes, quod neque inermes ipſos circum me habere volo, neque armatos libenter adſpicio: quo pacto non res eſt ærumnoſa? Præterea plus externis habere fidei, quam ciuibus: barbaris quam Græcis: cupere hominibus ingenuis vt ſeruis vti contraque cogi ad concedendam ſeruis libertatem: hæc omnia non tibi eſſe videntur indicia perculſi à terroribus animi? Neq; ſolum metus ipſe in animo moleſtiam doloremque creat: ſed etiam exiſtit voluptatum omnium quoddam exitium, dum me comitatur.

Quod ſi tu quoque Simonides, res bellicas expertus es atque aliquando aduerſus hoſtilem phalangem in acie conſtitiſti: quam tum id temporis cibi ſumpſeris recordare, qualiq; ſomno ſis vſus. Nimirum quales tum moleſtias experiebaris, tales experiuntur qui aliis præſunt, atq; etiam grauiores. Non enim hoſtes ſolum e aduerſo, ſed omni ex parte videre ſe putant.

S. Videris mihi quædam nimium quam bene dicere. Bellum enim terribile quidem illud eſt: ſed tamen nos quum militamus, excubiis ante caſtra collocatis, ſecure tum cœnamus, tum dormimus.

H. Ita eſt profecto, Nimirum leges ante ipſos excubant, quo fit vt & ſuo & veſtro nomine in metu ſint. At tyranni cuſtodes habent ſtipendio conductos perinde ac meſſores. Et requiritur ſanè potiſſimum ac illis cuſtodibus fides: verum fidelem vnum multo difficilius inueneris, quam multos admodum operarios, quod

POLYANTH

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

... tandem opus exerceant. Præſertim ſi cuſtodes quos di... cauſa adſint, atq; liceat eis interfecto Domino multo ... pecuniæ vim exiguo tempore conſequi, quamdiu pro illo ... excubant.

... felices nos prædicaſti, vt qui amicos maxime benefi... poſſimus & hoſtes facillime noſtram in poteſtatem re... quidem ita comparatum eſt. Nam quo pacto exiſtima... nunquam de amicis bene te promeriturum, ſi plane noris ... accipit à te plurima, lubentiſſime tuo ex conſpectu abire ... cupere? Quicquid enim à principe quis accipit, ... ſuum eſſe arbitratur prius quam ex illius poteſtate eua...

... pacto dicere poſſis, regibus facultatem in primis non de... hoſtes in poteſtatem ipſorum? quum certo ſciant o... ſe hoſtes habere, qui eorum imperio ſubiecti ſunt. At ... neque occidere, neq; vinculis conſtringere poſſunt. Nā ... quos tandem regis imperium eſſet? Nimirum neceſſe ... ignorantem ſe illos hoſtes habere ſimul & cauere ſibi ... opera tamen ipſorum vti.

... ſcire debes, reges etiam illos ciues, quos metuant ma... moleſtia viuos adſpicere, neq; cum minori occidere. Per... equum, qui bonus quidem ille ſit, metuatur autem ne ... medicabile det malum, haud facile quis ob virtutem inter... tamen eo vtitur, dum cauet ne quo in periculo malum ... crect. Itidem res aliæ, quæcunq; moleſtiam quan... voluntate coniunctam habent, tum poſſidentibus tum ab... dolorem adferunt.

... eſſe quiddam honos videtur: quem qui appetunt, la... ſubeunt, omne periculum ſuſtinent. Vos quoq;, ceu ... tantum moleſtiarum principatus habeat, quantum ... nihilominus præcipiti ad eum impetu ferimini, vt ni... honorem adipiſcamini atq; vt vobis omnes in omnibus, ... inſeruiant ſine vlla recuſatione omnes vndiq; ſpe... ſellis adſurgant, de via cedant, omnes deniq; familiares ve... vobis tum verbis tum factis honorem deferant. Nam ... quidem certe quædam ſubditi dominis exhibent, atque ... quemcunq; honore adficiunt.

... videtur cæteris ab animantibus in hoc mihi differre qui ... honoris ſit cupidus. Nam de cibis, potu, ſomno, re vene... conſentaneum eſt pari quodammodo animalia cuncta volu... Verum ambitio neque animantibus rationis ... natura ineſt, neque cuiuis homini. Quibus autem ... laudis innata eſt cupiditas, illi vero ſunt qui plurimum ... natura differunt, ac viri plane, non homines ſolum exi... Quo fit vt equidem arbitror merito vos omnia in prin... ferre: quando ſupra mortales cæteros vobis ho... Nulla enim voluptas humana videtur ad diuinam ... propius: quam ea, quæ ex honoribus percipitur, delecta...

... Principum & Regum honores illis mihi conſimiles venereis ... eſſe videntur, cuiuſmodi eos vt demonſtrabam. Nam ... protecta ab iis, qui non redamarent, pro gratificatio... habenda nobis eſſe videbantur: neq; congreſſus venerei vi ex... voluptatis vllam habere ſpeciem. Eodem ſcilicet modo ne ob... ab illis qui nos metuunt, pro honoribus haberi de... Nam qui dicere poſſimus eos, qui vi coacti de ſellis adſurgunt, ... adſurgere, quod homines iniuſtos honoribus adficere cupiant? ... ſuperioribus de via cedunt, idcirco decedere, vt iniuſtos ... honore adficiant?

... certe etiam iis quos odere munera largiuntur, idque tum ... quum metuunt ne quid ipſis mali accidat. Verum hæc, ... ſententia, ſeruilia putari merito debent, quum hono... oriantur, quæ his ſunt contraria. Nam quum hominum ... opinio, vt exiſtiment aliquem ad bene de ipſis promerendum ... idoneum, eiuſque ſe bonis fruituros arbitrantur: tum vero ... & prædicando in ore habeant, & vt bonum proprium ſinguli ..., ac lubentibus animis ei de via cedant, de ſellis adſurgant, ... beneuolentia non metu virtutis: ac beneficentiæ publicæ cau... ornent, munera largiantur, videntur mihi & illi, quot... hæc obſequia præſtant, reuera ipſum honore proſequi: pari... is quem his dignantur, reuera honore adfici,

Quin etiam illum, cui talis honos defertur, felicem prædico. ... animaduerto ei inſidias nullas fieri, ſed aliis eſſe curæ, ne quid ... accidat: adeoq; hunc metus, inuidiæ, periculi expertem beatum ... agere. attamen neque noctu neque interdiu viuit, ac ſi pro ... iniuſtitiam damnatus ad mortem ab hominibus vniuerſis fo...

S. Qui vero fit, Hiero, quod quum tam mala res ſit regno potiri, ... tu animaduerteris, tanto malo temet non liberes?

H. Quoniam, mi Simonides, hac ipſa in parte miſerrimum ... eſt dominatio. Nec enim ea quis liberari poteſt. Nam qui ... princeps quiſpiam tantum opum habeat, quantum ſatis ſit ad perſoluendum iis quibus abſtulit ſua, qui compenſare poſſit iis vincula, quos vinculis conſtrinxit? qui tot animas iis reſtituat, quos ſuſtulit? Nimirum ſi vlli alii laqueo vitam vt finiat expedit, equidem reperio maxime regis è re eſſe, vt id faciat. Nam illi ſoli neq; ponere mala quæ ſunt, expedit.

S. Te vero non æquo eſſe erga dominationem animo non miror Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc eſſe tibi impedimento arbitraris. At ego poſſe me docere arbitror, imperium minime prohibere poſſe quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam ſuperare. Verum hac in conſideratione non ad hoc reſpiciendum eſt, num is qui cum imperio eſt, propterea quod maiorem potentiam habeat, præſtare maiora poſſit beneficia: ſed ſi paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim vter paribus beneficiis plus ſit initurus gratiæ.

Ordiar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem viſum amanter tum princeps, tum priuatus aliquis, alloquatur: vtrius compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitraris? Age vero, ſi ambo aliquem laudent, vtrius prædicationem exiſtimas eo magis pertingere vt voluptati ſit? Facta re ſacra honore aliquem vterque adficiat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Auerſa valetudine laborantem vterque ſimiliter curat, an non clariſſime apparebit, profectas ab iis qui plurimum poſſunt curationes & officia maximam quoq; lætitiam adferre? Donentur æqualia, an non hic etiam perſpicuum erit, profecta ab iis qui plurimum poſſunt, dimidia beneficia plus poſſe, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam fieri, vt hominem, qui cum imperio & poteſtate ſit, honor ac gratia quædam comitetur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, ſed eundem lubentius contemplamur, vbi iam nactus eſt imperium, quam quum priuatus eſſet: atq; etiam magis auemus cum illis colloqui, qui eximio ſupra cæteros in honore ſunt, quam cum aliis qui nobis ſunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos ineatis gratias, & multo plura quam nos præſtando iuuare poſſitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari conſentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia neceſſe eſt nos multo etiam plura eiuſmodi agere, quam priuatos, ob quæ hominum in odio ſumus. Exigendæ pecuniæ, ſiquidem ad res neceſſarias habere ſumptus volumus: cogendi quidam ad cuſtodiendum ea, quæ cuſtodia indigent: puniendi & in... ſti, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod ſi celeritatem occaſio temporis poſtulet, ad ſuſcipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauis res committenda eſt. Præterea mercenario militi opus eſt regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem ali, vt cum tyrannis pari ſint in honore, ſed auaritiæ cauſa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam ſuſcipiendam eſſe: ſed tamen videntur mihi curationes aliæ in odium adducere, aliæ magna cum gratia coniunctæ eſſe. Nam docere quæ optima ſunt, & pulcherrime illa præſtantem prædicare atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam fit. At eum qui non recte aliquid agit, conuitiis inceſſere, cogere, multare, punire: hæc vero cum odio quodam fieri neceſſe eſt.

Quamobrem aio equidem id, quod neceſſitas requirit, debere illum qui cum imperio eſt aliis puniendum mandare: præmia vero per ſeipſum largiri. Quod ſane recte fieri rerum euenta teſtantur. Nam quum choros decertare volumus, præmia quidem præfectus ipſe proponit, congregandi autem ipſos munus choragis datur, itemq; aliis docendi, & cogendi eos, qui non ſat recte aliquid præſtent. Ita ſtatim hic quod cum gratia coniunctum eſt, per præfectum ipſum curatur: quæ vero dura ſunt per alios.

Quod igitur impedimento ſit, quominus etiam res ciuiles ceteræ, conſimili ratione peragantur? Diuiſæ ſunt enim vrbes vniuerſæ partim in tribus, partim in claſſes, partim in manipulos, ac ſingulis partibus præfecti quidam ſunt. Quamobrem ſi quis his quoq; tanquam choris præmia proponeret ob inſignem armaturam, ob ordinis obſeruationem, ob rem equeſtrem, ob fortitudinem militarem, ob iuſtitiam in commerciis, conſentaneum eſſet futurum vt etiam hæc omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus eſſet celerius impellerentur, ſi quidem honoris cupiditate ducerentur: itemque citius pecuniam conferrent, quando ſic vſus poſtularet, & (quod quidem fructuoſiſſimum eſt) quanquam per contentionem agi minime conſueuerit, ipſa agricultura magnum incrementum ſumeret, ſi quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus præmia conſtitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conficerentur. Nam & prouentus augeſcerent & temperantia multo magis occupationum comes eſſet: ne dicam etiam facinora minus in iis, qui opus faciunt, exiſtere.

Quod ſi etiam mercatura reipublicæ commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, ſi is qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod ſi futurum pateat vt qui ſine aliorum moleſtia prouentum aliquem reipublicæ excogitat, & ipſe ornetur: ne illa quidem conſideratio relinqueretur.

Denique, ſummatim vt dicam, ſi in omnibus perſpicuum eſſet, non cariturum honore, ſi quis boni alicuius autor exſtiterit: multos hoc etiam impelleret, vt ſtudioſe boni aliquid inueſtigarent. Iam ſi multis reipublicæ commoda curæ ſint, neceſſe eſt magis aliquid inueniri, & hominum ſtudia excitari. Quod ſi metuis, Hiero, ne propoſitis inter multos præmiis magni ſumptus fiant: cogitato nullas eſſe merces vtiliores quam quæ præmiis redimuntur. Vides in equeſtribus, & gymnicis, & ſcenicis certaminibus, quàm exiguis præmiis ingentes ſumptus, multiq; labores & ſtudia hominum eliciantur.

H. Præclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Cæterum de mercenario milite num proferre quid potes, vt videlicet propter ipſos minus in odio ſimus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata ſatellitum opera nihil amplius egere?

S. Imo egebit certe. Nam ſcio perinde vt equis, ita & hominibus quibuſdam accidere, vt quanto magis ipſis neceſſaria ſuppetant, tanto ſint petulantiores. Hos igitur magis modeſtos reddet ortus à ſatellitibus metus è bonis autem egregiiſq; viris nulla re tantum mihi poſſe prodeſſe videris, quantum his ipſis mercenariis militibus. Nam tui corporis cuſtodes alis, & multi iam dudum heri ſuis à ſeruis vi ſunt interempti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, vt ſuccurrat omnibus, tanquam ſi eſſent ſatellites omnium ciuium, ſi quid animaduerterint: (& ſolent, vt ſcimus, exiſtere facinoroſi homines in ciuitatibus) & hos igitur ſi obſeruare iubeantur, ſcient ciues hanc ſe vtilitatem ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque conſentaneum eſt, hos & fiduciam & ſecuritatem præſtare poſſe: idque perinde priuatim tuis, atque aliis qui paſſim in regione degunt. Poſſunt etiam ciuibus præſtare otium, per quod liceat ipſis res ſuas curare, ſi loca opportuna cuſtodierint.

Ad hoſtium præterea repentinas & occultas inſidias vel præſentiendas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui ſemper armati ſunt, & in acie inſtructi? Etiam ipſo in exercitu quid ciuibus eſt milite mercenario vtilius? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adeundum pericula, & excubandum promptiſſimos eſſe conſentaneum eſt. Et finitimas ciuitates an non propter eos, qui ſemper armati ſunt, neceſſe eſt etiam paucis maxime cupidas eſſe? Non qui ad pugnam ſunt inſtructi, maxime tum amicorum fortunas tueri, tum hoſtium peſſundare poſſunt.

Iam ſi ciues intelligant hos nihil iniuſte agentibus non nocere, ſed illos impedire qui alios lædere volunt, iniuriam paſſis ſuccurrere, pro ciuibus & ſollicitos eſſe, & pericula obire: qui non eos neceſſe eſt lubentiſſime ſumptum in hos conferre: Aliū certe priuatim cuſtodes rerum etiam minoris momenti.

Neceſſe eſt etiam, vt boni publici cauſa de tuis facultatibus ſumptus facere non recuſes. Nam equidem arbitror ea quæ ciuitati impenduntur, vtilius expendi, quam quæ rex priuatim inſumit. Conſideremus ſane rem ſingillatim.

Vtrum exiſtimas domum, immenſo ſumptu elegantiſſime exſtructam, ornamento tibi maiori eſſe, quam ſi vrbem vniuerſam mœnibus, templis, columnis, foris, portubus inſtruas? Num ſi armis plane formidabilibus ipſe ornatus ſis, maiori hoſtibus terrori fueris, quam ſi ciuitas vniuerſa præclare tibi ſit armis inſtructa? Vtrum prouentus plures putas te habiturum, ſi tantum priuatim tua fiant, an ſi effeceris vt ciues vniuerſi rebus ſuis agendis intenti ſint?

Iam, quod omnium præclariſſimum & magnificentiſſimum ſtudium eſſe putatur, vtrum putas te magis præclare currus inſtructurum, ſi vnus inter omnes Græcos maximam curruum copiam inſtituas, & ad celebritates Græciæ mittas: an vero ſi maxima ciuium pars equos alat, & plurimi decertent? Vtrum eſſe putas pulchrius vincere currus præſtantia, an vrbis, cui præes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, vt rex cum priuatis hominibus congrediatur. Nam ſi viceris, non eris in admiratione, ſed inuidia, vt qui multorum ex re familiari ſumptus facias: at ſi vincaris, maxime omnium irriſioni eris expoſitus.

Equidem tibi, mi Hiero, propoſitum eſſe certamen aio aduerſus aliarum vrbium præſides, inter quos ſi tu ciuitatem, cui præes feliciſſimam præſtiteris: ſcito te pulcherrimo & magnificentiſſimo inter homines certaminis genere victorem futurum. Primum effeceris vt à ſubditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, ſed virtutem tuam homines vniuerſi prædicabunt. Suſpicieris itidem ac diligeris, non ſolum priuatis ab hominibus, ſed multis etiam vrbibus. Non priuatim eris in admiratione, ſed publice apud omnes.

Licebit tibi, ſi voles, ſecuritatem, quod attinet, aliquo proficiſci: licebit & hic manenti hoc ipſum facere. Semper enim apud te eſſet cœtus frequens eorum, qui oſtentare velint, ſi quid habent vel doctrinæ, vel virtutis, atque etiam inſeruire tibi cupient. Quiſquis aderit, ſocium tibi eſſe volet, & qui aberint, videre te cupient, Adeoque non tantum ab hominibus diligeris, ſed etiam amaberis. Non erit quod tibi metuas, ſed potius alii, ne quid accidat [illegible] tuent. Quod ſi quid erit periculi, non opitulatores tantum, ſed iam propugnatores, eoſque alacres cernes. Multis muneribus [illegible] gnus iudicaberis, neque copia tibi deerit eius, cui bene [illegible] viciſſim illa impertias. Omnes ob commoda tua tecum [illegible] bunt, omnes pro bonis priuatim tuis, tanquam propriis, dim[illegible] Omnes quæ apud amicos erunt opes, theſauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter collocupletato, quippe qui te [illegible] ditaturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibimetipſi potentiam [illegible] iuncturus. Comparato Reipublicæ belli ſocios. Patriam [illegible] domum tuam eſſe, ciues, ſocios, amicos, liberos tuos, liberos [illegible] liud quam tuum ipſius animum. Atque hos omnes beneficiis [illegible] rare contendito. Nam ſi amicos benefaciendo viceris, reſiſtere hoſtes minime poterunt. Denique, ſi hæc omnia præſtiteris, plane quiddam te longe humanis in rebus præclariſſimum [illegible] mumque conſequuturum, vt tametſi beatus ſis, tamen non [illegible] riaris inuidiam. *Hæc Xen. in Simonidis & Hieronis colloquio.*

Regum ea natura eſt, vt neminem vel hoſtem vel amicum [illegible] beant, ſed ex eorum commodo amicitias inimicitiaſque [illegible] tur. *Polyb. lib 2.*

Ea eſt conſuetudo Regum, vt caſus aduerſos hominibus [illegible] ant, ſecundos fortunæ ſuæ, quo facile fit vt impellantur ad eorum pernitiem, quorum ductu res male geſtæ nuntiantur. *Æmyl. Pr[illegible] in Datam.*

Regna.

Regna terrena ſunt ſuſpecta, infida, cruenta, incerta, feraque [illegible] ſta, inſatiabilia. *P. Æmyl. lib. 3.*

Prouidentia regum, fide popularium ſalus dignitaſq; Regum conſtat. *idem lib. 9.*

Regna vt fortitudine comparantur, ſic manſuetudine & humanitate comparantur *B. Facius hiſt. lib. 7.*

Non iiſdem ſemper artibus reges magna imperia tuentur [illegible] quibus ea quæſierint. Ignoſcendo, largiendo, indulgendo[illegible] læto admodum hoſpitio feliciter ineuntur. Cæterum, cum [illegible] inquietaq; hominum ingenia, audendo, moliendoq; [illegible] occulto tempeſtates cient, tum deniq; ſeueritatem pro clementia, parſimoniam pro munificentia, pro facilitate autem ac liberalitate illiberalem dunioremq; naturam, vtilia ſalutariaq; didicerunt *[illegible] ius, hiſt. lib. 1.*

Neminem eſſe hominum arbitror, quem latere poſſit, quod [illegible] minem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccante [illegible] mundus arguitur, ac propter noſtram intemperantiam [illegible] mendam terra hæc in qua viuimus, defectu cæterorum [illegible] & ſterilitate ſuorum fructuum caſtigatur. Itaque ſi creaturæ [illegible] merito & diſpenſatio Dei ſumus: qui enim magis diligit [illegible] qui fecit? Quis autem ordinatius regit, quam is qui fecit [illegible] Quis vero ſapientius & fortius ordinare & regere facta poteſt [illegible] qui & facienda prouidit, & prouiſa perfecit? Quapropter [illegible] poteſtatem à Deo eſſe, omnemque ordinationem, & qui [illegible] runt ſentiunt, & qui legerunt cognoſcunt. Quod ſi poteſtates [illegible] ſunt, quanto magis regna à quibus reliquæ poteſtates [illegible] tur? Si autem regna diuerſa, quanto & æquius regnum [illegible] ximum, cui reliquorum regnorum poteſtas vniuerſa ſubiecta [illegible] *Oroſ. hiſt. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum eſt. *Liuius, Decad. [illegible]*

Multa decora, regni fœda cupiditas non ingrata ſolum, [illegible] iam inuiſa reddidit. *Idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domeſticos infida omnia [illegible] facit. *idem eod. lib.*

Maius eſt regnum faſtidire quam accipere. *Curt. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expetunt ii qui [illegible] aliquam habent, quam qui egentiores ſunt. *Xiphil. Cæſ. Aug.*

Regnum ſi affectes, & non tam facile adipiſcare, quam [illegible] amittas, *P. Æmyl. lib. 3.*

Ludouicus Craſſus cum fatalem ſibi diem appetere [illegible] uocauit filium è Vaſconia: coramque hortatus eſt obteſtatuſque, vt magis pie regnaret quam ipſe feciſſet: religionem coleret, [illegible] conſuleret, orbis pupilliſq; proſpiceret: paci communi, [illegible] ac ſaluti inſeruiret: Regnum nihil aliud quam procurationem [illegible] nuſque publicum exiſtimaret: cuius in vita adminiſtrati [illegible] exacte rationem continuo poſt fata ſciret, ſedente in ſe [illegible] dice, ſua cuique facinori parata præſenti ſempiternaque [illegible] *Idem lib. 5.*

Studia hominum quæ liberalitate atque iuſtitia facile comparantur, ſunt regni opes firmiſſimæ. *P. Iou. hiſt. lib. 18.*

Auitum malum, regni cupido. *Liu. Decad. 1. lib. 1.*

Non exercitus neq; theſauri præſidia regni ſunt: verum amici, quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, officio & fide parantur. *Salluſt. de bel. Iugurt.*

¶ Apophthegmata.

Philippus Macedonum rex in palæſtra prolapſus, quum ſurgens in puluere vidiſſet corporis veſtigium, Pape! inquit, vt mi[illegible]

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

…m natura ſortiti, orbem appetimus vniuerſum? Vtinam …hæſiſſet animo filii, cuius ambitioni orbis fuit angu… *…Plut.*

…der puer adhuc, cum parentis ſui fortia facta intueretur, …m tamen iis gaudebat: ſed inexplebilis, ad pueros æquales …Pater nil quicquam mihi relicturus eſt. Illis vero con…bus: Imo omnia parat tibi vt hæredi: Quid tum poſtea, in…terim nil habebo, quod agam. Quis non miraretur …gnandi cupiditatem puero infuiſſe, qui præter natutam …non fuit contentus imperio patris ſui: imo ab ipſis ſta…is animum in id intendit, vt multorum dominus ſo… *…Plut in apoph.*

… Quum audiſſet Anaxagoram differentem innumerabiles …dos, illachrymaſſe dicitur. Rogantibus, num quid accidiſ…ris dignum? Annon videor, inquit, merito flere, qui …di ſint innumerabiles, nondum, vnius dominus factus *…in Vita Alexan.*

…ſerat epiſtolam ad Antipatrum, per quendam nomine …quumq; id temporis forte adeſſet Diogenes, Cynico mo…thliam ad Athlium. Porro athlius Græce miſerum ſonat, …laboribus afflictum: vnde & athletes nomen. Senſit philo… principes ob ambitionem aſſiduis bellis tumultuantes, ve…eſſe, æque autem miſeros, qui illorum cupiditatibus in… *…Laert. lib. 6. & Eraſm.*

…Alexandro Magno Corinthii per legatos ius ſuæ ciuitatis … Hoc officii genus quum riſiſſet Alexander: quidam è le…, inquit, ciuitatem vnquam donauimus, præterquam tibi … Hoc audito lubens accepit oblatum honorem, quem illi …dabat partim raritas, partim cum Hercule laudatiſſimo … *Plut. in Alexan.*

… Edicto vetuit, ne à quoquam pingeretur, præterquam ab …à quoquam ære inſculperetur, præterquam à Lyſippo, …illius ætatis præſtantiſſimis, nam hoc quoq; iudicabat ad …dignitatem pertinere. Cum Cherylo poeta pactus erat, vt …quoq; bono verſu Philippicum acciperet aureum, pro ma…num. *Eraſ. li. 4. apoph.*

…ades. Quum Athenienſes vellent Alexandro diuinos hono…ere; Videte, inquit Demades, ne dum cœlum cuſtoditis, …tatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Abſur…erat, eos ſic alium donare cœlo, vt ipſi terra ſua pelleren… *…lib. 6. apoph.*

…, Pyrrhum Epirorum Regem quum Italico bello immine…, fretus ingenii dexteritate, poſſe Pyrrhum de ſententia … Noſti, ait, Pyrrhe, Romanos imperio potentes, animo cor… pollere, multaſq; feras gentes domuiſſe. Si autem Dii faue… adeo, vt victoria potiremur, quid quæſo tibi vltra agen…? reſpondente Pyrrho, ſe cum Romanis militibus in Si…um traiecturum. Tum Cyneas: His etiam deuictis, ait, … agetur? Aphricam traiiciemus, inquit Pyrrhus. Cui Cy… Sed his demum partis, quibus rebus tempora noſtra tranſige… Tum Pyrrhus: Læti vna inter feſtos dies, ludoſq; agemus. Cy…, Quis prohibet, ſine tantis laboribus ac periculis, quin … ipſa hora, quum tu magnus atq; opulentus Rex ſis, læte ſi…mus? Argute ſimul, ſapienterq; hominum inexplebilem …em oſtendens, quæ incognita, eos ad infinita pericula de… Huic ſi Pyrrhus obtemperaſſet, neq; in Italia vulnus accepiſ… ab Argis poſtea oppreſſus vitam amiſiſſet. Si alii quoque …rum habet principes, iſta, quæ Cyneas ſapienter Pyrr…monebat, metiri vellent, ambitioſas curas magis frenarent, at…, terrarumq; orbi ad quietioris vitæ curium rectius conſu… Nunc prauos maiora habendi impulſus ſequentes, non mo…ſequuntur, vt anxii ſemper viuant: verum etiam vt in gra…calamitates, atq; in ipſam mortem ſine vllius remedii ſpe …populorum perturbatione incurrant. *Ex Plutarcho in vita Pyrrhi.*

Annibal. Inter Scipionem Africanum & Annibalem ortus eſt …de præſtantia ducum. Quumq; Scipio rogaſſet, quem pri…m cenſeret? reſpondit, Alexandrum Magnum. Quem ſecundũ? …um Epirotarum regem. Quem tertium? ſeipſum nominauit … quid, inquit Scipio, ſi me viciſſes? Tum, inquit, me neq; ſecun…, neq; tertium, ſed omnium primum cenſuiſſem. *Plut. in An…*

Pompeius. Phreati Parthorum Regi per legatos poſtulanti, vt Eu…m Romanæ ditionis terminum eſſe vellet, imo, inquit, illud …poſtulandum: vt Romanorum fines à Parthorum regno iu…dirimat. Significans, Romanis non eſſe præſcribendum, quo… debeant proferre imperium, à quo propagando non montes … flumina debeant arcere: ſed ibi demum fore fines Romanæ di…nis, vbi ius non eſſet vlterius procedere. *Plut. in apoph.*

L. Sylla. Quum cogitaret de occidendo Cæſare, amicis, ne id fa…, dehortantibus, indignum enim eſſe talem necare puerum: Deſipitis, inquit, ſi in hoc puero non videtis multos ineſſe Marios. Deprehendit in eo ambitionem inſatiabilem, vt qui vix dum pu…beſcens ſacerdotium ambierit. Idem populum Romanum ſubinde monere ſolebat: cauerent puerum male præcinctum. *Eraſm. in apophthegm.*

Cicero. Pompeio ac Cæſare inter ſe diſſidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, ſcio: quem ſequar, neſcio, Sentiens, ambos non pro Reipublicæ libertate, ſed pro principatu dimicare. *Plut.*

¶ Similitudines.

Procopii. Vt ignis eſt, vt vrat, & lucem præbeat: Sic regis eſt, vt benefaciat & puniat. *In Geneſ. c. 2.*

Orontis. Quemadmodum ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum poſſunt ponere: Sic amici regum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. *Dictum Orontis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plut. in regum & imperatorum apoph. extat.*

Plutarchi. Vt quibuſdam, quum foris, in foro, aut in curia conſpicui ſint ac ſplendidi, domi moroſa vxor contriſtat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa adſunt occulta mala. *In Moral.*

Eraſ. Roterod. Vt quædam fulmina æs ac ferrum liquefaciunt, ne cera quidem conſuta; Ita diuina vis, aut regia poteſtas in obſiſtentes ſæuit, mollibus parcit & cedentibus. *in Sim.*

Vt Vitis, niſi amputes, late ſeſe ſpargit, brachiis ſuis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitioſus ſemper aliquid è proximis ſuo adiungit imperio, niſi ſubinde vindicetur.

¶ Adagia.

Abſtinenda vis à regibus.

Qui dicet haud temere manum immittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyſſ. π.

Δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστι
Κτείνειν.
Res dura ac plena pericli eſt
Regale occidiſſe genus.

Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum: Malus præceptor vitiat diſcipulum. Rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc ſententiam facit illud Homeri:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.
At corrumpit oues paſtor malus.

Dicuntur ab Eumæo ſubulco ad caprarium.

Wie der Hirt/ ſo die Schaaff.

Cum principe non pugnandum.

Qui ſignificabit arduum, Principem à priuato ſuperari: aut difficilimum vincere naturam, vſurpabit illud Homeri:

Ἀργαλέος γάρ τ' ἐστὶ θεὸν βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.
Ardua res homini eſt mortali vincere Numen.

Principum fauor neceſſarius.

Vbi quis inuitis principibus conatur extricare ſeſe è malo quopiam, aut lite aliqua non poſſit explicari, niſi adductus illorum fauore, conueniet illud dictum in Aiacem Oileum apud Homerum:

Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν,
Μέγα λαῖτμα θαλάσσης.
Iactabat ſeſe ſpatioſi ex æquoris altis
Emerſurum vndis inuito numine diuum.

¶ Exempla Biblica.

Regis iræ *exempla*: Ioas, 2 *Paralip.* 24. 41. Nabuchodonoſor, *Dan.* 2. v. 12. Reges ac Principes religionis curam ſuſcipere debent, *Exempla*: Dauid, 2. *Sam.* 6. 2. & 7. 2. Ioſaphat, 1. *Paralip.* 17, 7. & 19, 4. Ezechias, 27. 5. Ioſias, 34. 8. Reges mortalis ſuæ conditionis commonefieri debent. *Pſalm.* 82. v. 7. Reges Principes non facile cedunt, *Exempla*. Dauid, 2. *Sam.* 19, 29. 1 *Paral.* 21. 4. Roboam, 2. *Paral.* 10. & Aſa, 16. 10. Amaſias, 25. 16. Ozias, 26. 19. Ioſias, 25. 22. Sedechias, 36. v. 12. 13. Ioachim, *Ier.* 36. 25. Herodes, *Marci* 16. 17. Reges interdum clientum ſuorum metu indigna committunt. *Exempla*: Darius, *Dan.* 6. v. 14. Reges ob populi peccata mutantur, *Prou.* 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, *Deut.* 17. 19 19. 1. *Sam.* 8. 1. & c. 1. *Reg.* 22. & 10. 9. 2. *Paral.* 9, 1. & 10. 5 *Iob.* 34. 30. *Pſalm.* 2. 10. & 101. 1. & c. *Prouerb.* 14. 28, & 19. 12. & 20. *verſ.* 8. 16. & 28. 15. & 29. v. 4. 14. & 13. 4 *Sap.* 6. 9 *Ierem.* 22. 2.

¶ Exempla Profana.

Auguſtus, cuidam ipſi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc retraheret: Quid, inquit, An putas te aſſem dare elephanto? Solent enim pueri mimicos nummos elephanto porrigere, quos ille non ſine ſpectatorum admiratione proboſcide ſic corripit, vt puerí manum non lædat. Sic videmus pueros & in viſorum rictum manum inſerere, non ſine metu. Ita moleſtum erat optimo principi, quod timeretur. *Eraſ. li. 4. apoph.*

Optimo iure laudibus vehitur illa vox *Traiani*, qui amicis incuſantibus, quod parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omnibus expoſitus, reſpondit: Talem præſtabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. li. 9. apoph.*

Conſtantinus Chlorus, amicis admonentibus quod in augendo fiſco videretur indiligentior, reſpondit publicas opes rectius à

Priuatis haberi, quam intra vnum clauſtrum reſeruari. Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quam timetur, habet quidquid ciues poſſident.

Theodoſius iunior tam admirabili fuit ingenii lenitate, vt quum ab amicis rogaretur, quamobrem neminem eorum, à quibus lædebatur, ſupplicio capitis afficeret? Vtinam, inquit, mihi liceret & mortuos ad vitam reuocare. Ad priuatos oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in iis, qui lædunt Rempublicam, decet eſſe ſeuerum. *Eraſ. li. 8. apoph.*

Vopiſcus in diuo Aurelio refert apophthegma ſcurræ cuiuſdam, qui dixerat: In vno annulo bonos principes omnes ſculpi poſſe. Sentiens, eſſe magnum imperatorum numerum, ſed in his perpaucos bonos.

Adrianus Cæſar in colloquiis etiam humillimorum mire ciuilis erat, eoſque deteſtari ſolebat, qui hanc humilitatis voluptatem ipſi inuiderent hoc prætextu, quod dicerent, principis maieſtatem vbique ſeruandam. *Eraſ. li. 6. apoph.*

Adrianus Cæſar Commodum Ælium Verum iterum Conſulem fecerat, eumque imperio deſtinauerat: Quem quum cerneret nec corpore, nec animo ſatis validum, dicere ſolebat: In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater millies H. S. quod populo ac militibus pro adoptione dedimus.

Idem dicere conſueuerat, ſibi moleſtum eſſe, ſi quem videret triſtem, cum tamen omnes doctos quæſtiunculis vexaret, ſed vexatos donauit aliquo munere.

Illum tranſeuntem mulier quædam appellauit, Audi me Cæſar. Is cum reſpondiſſet: Non eſt otium. Illa clamauit: Noli ergo imperare. Ad hanc vocem reſtitit, & audiuit mulierem. *Eraſm. lib. 6. apophtheg.*

Rex quidam, cuius nomen ſupprimitur, nominari alioquin digniſſimus, cum ipſi porrigeretur diadema, tenuit aliquamdiu manu, dixitque: O nobilem magis quam felicem pannum! quem ſi quis penitus cognoſcat, quam multis periculis, ſollicitudinibus ac miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere dignetur. *idem lib. 6. apoph.*

¶ HIEROGLYPHICA.

Ægyptii Regem hominem per *Elephanti* ſimulachrum intelligebant: non ea tantum de cauſa, quod cum gregatim ſemper ingrediantur, is qui maximus eſt natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum ac gentium mos fuit, &c. *Pier. Val. li. 2. p. 15. B.*

Hominem Ægyptii ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis, vel decori ratione habita, viliſſima quæque ſectaretur, ſordeſq; omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum *Elephanti qui mures venaretur* proponebant: indignus quidem tam vaſta mole labor. *Pier. Val. l. 2. 17. B.*

Si vero *Regem optimum* ſignificare procuraſſent: *Anguem* vtique in orbem collectum effingebant, cauda mordicus apprehenſa, ſed regis nomen in ſpiræ medio deſcribebant. Quin etiam certam anguis ſpeciem μεισι cognominatam, huic ſignificato adhibebant. Cur vero *Anguem* fingerent ſibi caudam admordentem, auctores, quos ſequitur, nuſquam tradunt: ſed ſi ariolari licet, indicabat: omnia vſque ad minima vltimaq; curæ eſſe Regi, qui bonitatis nomen ſit adepturus, cum ea præcipue de cauſa Sardanapalus, & plerique alii infames habiti ſint: quod ſimul ac ad principatum venerunt, omni abiecta cura ſibimet tantum vacare, ſeque vnos curare inſtituerunt. *Idem Pier. Val. li. 15. p. 140. E.*

Quod ſi regem Ægyptii ſuum vel alium quempiam in obeliſcis aut monumentis aliis, curam populi ſui geſſiſſe regiam atteſtarentur, eamque tutelarem fuiſſe commonerent, *Anguem* vigilem, vertice quippe ſurrecto, elatoque pectore ſculpebant: cuiuſmodi ſpecies adhuc pleriſq; locis inſpicitur. Hic vero pro regio nomine, *Cuſtos*, inſcribebant: vtpote quod æque vigilantem eſſe deceat Regem, cui gentium regniq; tutela ſit curæ credita. *Idem ibid.*

Vide, Imperium, Magiſtratus, Monarchia, Princeps, *Regnum, Reſpublica.*

Rhetorica.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

Rhetorica, Græce ῥητορικὴ, ῆς, ἡ, eſt vis & facultas percipiendi, inueniendiue quid in quaque re poſſit eſſe perſuaſibile: hoc nullius alterius artis opus eſt, quippe cum reliquæ facultates omnes, atque diſciplinæ vim ſuam docendi, perſuadendique circa vnam quampiam rem ſubiectam obtineant. *lib. 1. Rhetor. capit. Ariſt.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Euripidis in Lycimnio de Hercule.

Φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν
Πᾶσαν ἐν ἔργῳ περιτεμνόμενον σοφίαν,
Κακῶν ἄτριβῶνα.

Neglectum, inornatum, atque vt plurimum probum,
Rem metientem, non verbis ſapientiam.
Sermone nunquam palliato, vt ſimplici.

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Vis oratoris, profeſſioque ipſa bene dicendi, ſuſcipere
ri videtur: vt in omni re, quæcunq; prope dixerim, poſita
quid erit in quaque quod probabile videri poſſit: elicere
perdiſcere. *ibid.*

Tria habentur quibus omnis inſtitutio dicendi contine
primum inuenire oportet, quibus fides fiat: deinde concep
tataq; eloqui: poſtremo inuenta commode atque apte d
Lib. 3. Rhet. c. 1.

Vniuerſa inſtitutio dicendi ex opinione, oſtentatione
det. *ibid.*

Ars, quam Rhetoricam vocamus, ad Dialecticam refer
bolem eius, & tanquam membrum quoddam adnaſcens. L
tor. c. 2.

Rhetorica non de omnibus præcipit, ſed de iis, qu
tionem, conſultationemq; venire conſueuerunt. *ibid.*

De origine, fine, ac viribus Rhetoricæ.

Rhetoricæ primum in Sicilia Corax & Cteſias Syracuſ
Cicero, ſimul & procemiorum & epilogorum ac argume
quas Græci agonas vocant, repertores fuere. Inde A. hena
giam Leontinum fluxit, cuius diſcipulum Iſocratem A
tunc æmulatus, ſcholis pomeridianis cœpit præcipere, d
lud notum, αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. E
tempore Theodectes, poſt hos Hermagora & Hermog
etiam de arte ſcripſit. Inde Rhodum per Æſchinem e
uenit: poſtea deflorescentibus iam Athenis, Alexandria
quanquam celebriore philoſophiæ ſtudio ea vrbs tene
mo Maſſiliæ per Antoniorum tempora cum huius fa
reliquarum artium ſtudia viguere. Apud noſtros vero
ceronis temporibus, maxime floruit per Apollonium
Cicero initium orandi conditoribus vrbium & legiſla
buit: negatque ante Periclem quicquam in ea, quod
fuerit, reperiri. *Hæc ex Volaterrano.*

De orationis origine, deque eloquentiæ viribus.

Oris ſonus ab initio olim confuſus erat, qui tandem
voces diſcernens res omneis ſuo nomine appellauit.
ſunt apud Ægyptios primum verba in ordinem redeg
rebus impoſuiſſe nomina, fuiſſe quoque literarum in
thenis autem primum ſe orator extulit, primumque
mentis & literis oratio eſt cœpta mandari. Hæc vero
gina rerum: nam non modo inclinantem erigere,
clinare, ſed etiam aduerſantem & repugnantem, vt
fortis & optimus, capere poteſt.

Eloquentiæ vis & finis.

Cum duæ ſummæ ſint in Oratore laudes: vna ſubti
tandi ad docendum: altera, grauiter agendi ad animos
permouendos, ipſius autem eloquentiæ tanta vis eſt,
rerum, virtutum, officiorum, omniſque naturæ, quæ
num, quæ animos, quæ vitam continet, originem, vim,
que teneat eadem mores, leges, iura deſcribat, remp. reg
que ad quamcunque rem pertineant, ornate copioſeque
loquentia probamus vera eſſe quæ defendimus: eloque
liamus nobis eos, qui audiunt: eloquentia eorum animos
cunque motum cauſa poſtulabit, vocamus. Ea apud Ro
floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenato
que ad ſummos honores proceſſerint. Cæterum qui
pud animos hominum plus quam ordo & ornatus or
& vt terra cultu, ſic animus diſciplinis melior vberio
nec vnquam ſolida & robuſta fuerit eloquentia, niſi mu
res acceperit, &c.

Finis Rhetoricæ, vt Ariſtoteli placet, non perſuadere,
bene dicere, & ea noſſe, quæ ſint ad rẽ perſuaſibilia vel
cinæ, non ſanitatem quærere, ſed bene mederi, & eo pro
quouſque fieri poterit. Cicero idem in arte ſentit aliis ve
nem, ait, his apte dicere atque apposite, quæ faciunt ad p
dum.

Parem hanc viribus Dialecticæ Ariſtoteles facit, niſi qu
ctior, hæc latior: ambarumq; nullius certe ſcientiæ, ſed co
quendam modum omnium noſſe. Aliarũ quidem artiu
nulla inter ſe pugnantia ſyllogizat. Huius facultatis ma
vt ait Quintilianus, nec vlli veterum ſatis pertractata: q
rite ſectatus fuerit, vngues tondere, aut capillos repone
ſtimabit ad ſuam curam pertinere: quodq; mirum eum
tes iudiciũ doctorum exquirant, hæc etiam imperitorum.
pter ex Demoſthenis ſententia: nulla huic rei magis qui

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

iniuſtum, foret animam, habere præmia laborum, in quibus magnam partem perpeſſum eſt corpus, ipſum vero non habere in præmio partem: Non in animam ſolam dare pœnas peccatorum quam plurimorum, quæ non cõmiſiſſet, niſi corpus ei fuiſſet adiunctum; *De reſurrectione.*

Reuerentia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REuerentia, αἰδώς, όος, ὁ, ἡ, & αἰδέομαι, reuereor dicitur. Eſt autem reuerentia, honor exhibitus in teſtimonium virtutis.

Reuerentia eſt timor initialis, & caſtus, tamen capi poteſt in bono, & in malo, ſicut etiam confuſio, id eſt, erubeſcentia. *ſec. B: Th. ſup Pſ. 34, col. 17.*

Reuereri eſt actus timoris, & vt debetur Deo eſt actus latriæ. *ſec. eund. Sec. q. 81. art. 2.*

¶ LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios præcipitur, *Rom. 12. verſ. 10. Philipp. 2, 3. 1 Pet. 5. 5.*

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. *Petrus Apoſtolus* 1. *cap.* 1.

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi parentem animæ ama. Sed Epiſcopi Sacerdotes ſciant ſe eſſe, non dominos: honorent clericos quaſi clericos, vt ipſis Epiſcopis honor deferatur. Scitum eſt illud Oratoris Domitii: Cur ego, inquit, te habeam vt principem, cum tu non me habeas vt ſenatorem? *Hier. ad Nopot. & hab. diſt. 35. can. Eſto.*

Boni reuerendi ſunt, ne offendantur ne fortaſſe per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda ſemper inhabitat. *Greg. ſup. Ezech.*

Cham filii Noe ſententia damnatur, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt. *Iſid. lib. 3. de ſummo bono.*

Cham nuditatem patris irriſit, & ſemen ſuum in ſeruitutem perpetuam damnauit. Abſalon quoq; Dauid de regno expulit, & concubinas eius inceſtauit, ſed morte condignas pœnas luit. Heliſæi caluitium pueri Bethel irriſerunt, & duo vrſi de ſaltu ex eis quadraginta duos lacerauerunt. Qua puerilis ſtultitia Iudæorum in Caluariæ loco Chriſtum crucifixum irriſit: ſed quadrageſimo ſecundo anno poſt aſcenſionem eius, duo vrſi Veſpaſianus & Titus de ſaltu gentium egreſſi, illuſores ſæuiſſime laniauerunt. *Gloſſa Eccleſiaſt. 3. ſuper illud: Honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi bene, &c.*

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Dignitas, eſt alicuius cultu & honore & verecundia digna authoritas. *Cic. Rhet.*

Obſeruantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. *ibid.*

Reuerentia, eſt virtus aliqua prælatione ſublimitatis debitæ honorificationis cultum exhibens. *ibid.*

Veneratio, eſt virtus, qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humiliatione, geſtu, nutu, & verborum emiſſione. *ibid.*

Pythagoræ tanta veneratio ab auditorib. tributa eſt, vt quæ ab eo acceperant, in diſputationem deducere nefas putarent. Qui etiã interpellati ad reddendam cauſam, hoc ſolum reſpondebant, ipſum dixiſſe: magnus honor, ſed ſcholaſticus. *Val. Max. l. 8.*

Non poſſumus ob honores reuerentia iudicare dignos, quos ipſi honoribus iudicamus indignos. *Boet. l. 3. de conſol.*

Bonus vir ſine Deo nemo eſt. Ille dat conſilia magnifica, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur, coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna, quæ vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacrauit. *Sen. 40. epiſt.*

Si hominem videris intrepidum, & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatib. inter aduerſa felicem, in mediis tempeſtatib. placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, non ſubiicit te veneratio eius? vis iſtuc diuina deſcendit. *ibid.*

Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt, ſuſcipiendi tamen ſunt, & ritu Deorum colendi: quam venerationem præceptoribus meis debeo, tandem illis præceptorib. generis humani, è quib. tanti boni initia fluxerunt. Si conſulem video aut prætorem, omnia, quib. honor haberi ſolet, faciam: equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam. Quomodo ergo M. Catonem, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone in animum meũ ſine dignatione ſumma recipiã? ergo illos veneror, & tãtis nominib. aſſurgo, *Epiſt. 65*

¶ APOPHTHEGMATA.

Muſonius dicebat, eum apud omnes maxima verecundia dignum iudicari, qui ſeipſum primo, deinde alios reuereri didiciſſet. *Stob. ſerm. 29. de Verecundia.*

Demetrius Phal. Honeſtos adoleſcentes domi parentes reuereri debere dicebat: in via autem omnes vt quiſque ſe obtulerit: in ſolitudine autem ſeipſos. *Stob.*

¶ SIMILITVDO.

Roterodami. Apud Theſſalos capitale eſt occidere ciconiam, non ob aliud, niſi quod ſerpentes interficit: parcitur & apud Britannos miluiis, quod vrbem raptis extis pecudum repurgent: Ita quibuſdam honos habendus, non quod ipſi digni ſint, ſed quod illorum opera nobis ſint vſui. *in ſimil.*

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiæ *exempla*: Rex Iſrael. 2. *Reg. 6. v. 21. 22.* Diſcipuli *Marci 9. v. 32.* Elizabeth, *Luc. 1. v. 43.* Populus, 9. *v. 45. Act. 5. v. 13.* Eccl. gentium, 20. *v. 36. & 21. v. 5.* Paulus, 16. *v. 25. Rom. 12. v. 10.*

Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

REx, Græce βασιλεύς, έως, ὁ, Ἄναξ, ακτος, ὁ, eſt nomen generis. Imperator nomen officii. Imperatores creantur, Reges naſcuntur. Rex ſacrificulus erat Romanis, qui ſacrorum rex dictus, ſine imperio, ſolo nomine rex, ſacra, quæ penes reges erant, obiret, acceremoniis præeſſet, quem creatum, aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat. *Alex. ab Alex. Gen. Dier. l. 3. c. 27.*

Reges à recte agendo vocati ſunt, ideoq; recte faciendo Regis nomen tuetur, peccando amittit. Recte ergo illi Reges vocantur, qui tam ſemetipſos, quam ſubiectos bene regendo modificare nouerunt, *Iſid. l. de ſummo bono.*

¶ LOCI BIBLICI.

Rex qualis, & quorſum conſtruendus, *Deut. 17. v. 15.* Rex iuſtus regni ſtabilimentum. *Prouer. 29. 4. 2.* à Deo eſt, 1. *Sam. 22. 13.* [illegible] 10 9. honore afficiendus *Rom. 13. 1. & Petr. 2. 17.* Legem legere debet, *Deuter. 17. v. 28. 19.* equos ſibi multiplicare non debet, [illegible] ſeculorum immortalis, 1. *Timoth. 1. v. 17.*

Regis cor in manu Domini, *Prouerb. 12. 1.* Regis ira periculoſa, 14. & 19. 12.

Regum corda inſcrutabilia, *Prouerb. 25. 3.* Regum & bonorum Principum officia, 1. *Reg. 2. 3. Pſ. 2. v. 10. 11. Prou. 20. v. 26.* [illegible] 23. Regum ac Principum vitia non ſunt diſſimulanda, *Exempla*: Elias, *Reg. 18. 18.* Eliſæus, 2. *Reg. 13. 3.* Ioannes Baptiſta, *Matth. 14. v. 3. 4.*

Regibus quod debetur, reddendum, *Matth. 22. 21. Roman. 13.* Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. *Pſalm. 82. 6. Ioan. 10. v. 34. 35. Primo,* eo quod iudicia Dei exercitant inter homines. 2. *Paralip. 19. 6.* hoc eſt, ratione officii, bona & iuſta promouendi, mala puniendi & tollendi. Ideoq; naturam Dei imitari debent, qui magos & Ariolos, *Leuit. 20. 6. Deut. 18. 10.* Parentibus honorem non deferentes, *Leuit. 20. 9.* Illegitimi concubitus reos, [illegible] alios inſigni facinore pollutos, vt ſunt Idololatræ, *Exod. 22. 20. Deuter. 17. v. 5. 6.* & ſimiles, tolli à medio vult. *Secundo,* Dii dicuntur ratione formæ, quia notas aliquas ſui Spiritus Deus iis impreſſit, id eſt, dona quædam pene diuina illis communicat, vt patet ex *Num. 11. 17. 1. Sam. 16. v. 13. 24.* Dauid etiam petit ſe Spiritu principali confirmari, *Pſalm. 51. 14.* Zorobabelis quoq; Spiritum à Deo excitatum legimus, *Haggai, 1. 14.* Finem, in quem conſtituti ſunt Reges & Magiſtratus, exprimit Paulus 1. *Timoth. 2. 2.* pro Regibus orandum. *Ibidem.*

¶ POETARVM DICTA.

Thomas Morus.

Quæris vter melius, Rex ne imperet, anne Senatus?
Neuter (quod ſæpe eſt) ſi ſit vterque malus.
Sin ſit vterque bonus, numero præſtare Senatum,
Inque bonis multis plus reor eſſe boni.
Difficile eſt numerum forſan reperire bonorum:
Sic facile eſt vnum ſæpius eſſe malum.
Et fuerit medius ſæpe inter vtrumque ſenatus:
Sed tibi vix vnquam rex mediocris erit.
Conſilioque malus regitur melior ſenator:
Rex conſultores ſed regit ipſe ſuos.

Alter vt eligitur populo,ſic naſcitur alter.
Sors hic cæca regit,certum ibi conſilium.
Hicque ſe factum populo populum ſibi factum,
Scilicet hic vt ſint,quos regat ipſe,putat.
Rex eſt in primo ſemper blandiſsimus anno,
Omni anno conſul rex erit ergo nouus.
Rex cupidus longo populum corroſerit æuo:
Si conſul malus eſt ſpes melioris adeſt.
Nec me nota mouet quæ paſtam,fabula muſcam
Ferre iubet,ſubeat ne male pranſa locum,
Fallitur,expleri regem qui credit auarum,
Nunquam hæc non vacuam mittet hirudo cutem.
At patrem conſulta grauis diſſenſio turbat,
Regi diſſentit nemo,malum hoc grauius.
Nam cum de magnis varia eſt ſententia rebus,
Quæſtio ſed tamen hæc naſcitur vnde tibi,
Eſt ne vſquam populus,cui regem ſiue ſenatum
Præficere arbitrio tu potes ipſe tuo?
Si potes hoc, regnas:nec iam cui conſule tradas
Imperium:prior eſt quæſtio,an expediat.

Thomas Morus Anglus.

Regibus ex multis regnum cui ſufficit vnum,
Vix rex vnus erit,ſi tamen vnus erit.
Regibus è multis regnum bene qui regat,vnum,
Vix tamen vnus erit,ſi tamen vnus erit.

Exvlt.Tragœd.Senecæ.

Tu quicunq; es,qui ſceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet,
Cum tot populus ſtipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Pauci reges non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aulæ:
Cupit hic regi proximus ipſi,
Clarusq; latas ire per vrbes:
Vrit miſerum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem.
Cadit hic reges calcet vt omnes,
Perdatq; aliquos,nullumq; leuet,
Tantum vt noceat cupit eſſe potens.

Ex Herc.fur.Senec.

Victima haud vlla amplior
Poteſt,magiſq; opima mactari Ioui,
Quam rex iniquus.

Quid rem faciat:ex Thyeſte.

Quis vos exagitat furor,
Alternis dare ſanguinem,
Et ſceptrum ſcelere aggredi?
Neſcitis cupidi artium.
Regnum quo iaceat loco:
Regem non faciunt opes,
Non veſtis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitida trabes.
Rex eſt,qui poſuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam ſtabilis fauor
Vulgi præcipitis mouet.
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato,nec queritur mori.
Mens regnum bona poſsidet.
Rex eſt,qui metuit nihil.
Hoc regnum ſibi quiſque dat:
Stet,quicunque volet,potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies.
Plebeius moriar ſenex.

Matth.Agric.de inſipiente princ.vel rege.

Sin quiſquam princeps genus alto ſanguine natum
Huius lucentem decoris faſtidiat ortum.
Heu quam funeſtos voluet facto agmine motus:
Heu quantas ſtruet ille acies! quot funera letho
Sternet ſanguineo! quot bella exhauſta ciebit!
Cædibus horreſcet tellus imbuta cruentis.
Hinc coniuratas volitans deſcendet ab aruis
Colluuies grauis exuuiis ſpoliiſque coactis,
Et quando inſurget rabies flagrante tumultu,
Tunc leges figet dubias,idemque refiget,
Exquirens culpas faciles ſubigenſque fateri,
Iuraque confundet ferro temerata nefando,
Inſontes cædet,pulſataque corpora franget
Indomito faſtu:ſic mens accenſa furore
Percutiet matres:pendebunt oſcula circum
Filioli,hi teneros vultus largo imbre rigabunt.
In mœrore trahent vitam,luctuque ſepulti
Diffugient celeres multi,ac labentibus annis
Deſerto explebunt inopem ſub culmine vitam,
Pars vltro profugit,terris iactantur & alto.
Vix tibi conſtabit nimio mens fracta dolore.
Pars patriis moti tectis,vitamque peroſi,
Damnabunt fatum infelix tenueſque penates.
Multa mouens animo,furiis agitatus & ira,
Audebit quodcunque nefas immane mouere,
Ibit Tiſiphone furiarum peſſima iuxta,
Attolletque facem,& ſubter præcordia condet,
Quis luctus viduis homines in ſedibus auget
Squallentes? at tu Diuum pulcherrime Rector
Nobis indulges roſeam quibus ætheris arcem
(Nam tibi ſtellata ſeruit plaga lactea molis)
Adſis has furias & monſtra horrentia contra.

Moralis & ciuilis Sapientiæ præceptor,
Monit.lib.2.

Qui cæde gaudent,regiamque rem putant
Sæuire, longe regia exerrant via:
Quum ſit verendo rege dignius nihil,
Quam iuris atque moris humani memor
Clemenſque pectus,inde maieſtas trahit
Sublime lumen,nec magis potentiam
Vis vlla firmat atque parentum fauor
Virtute partus,proxime itur ad Deum
Bonos beando,non habet maius bonum
Fortuna regum,quam ſalutem plurimis
Quod fas habent donare,quod lethi metu
Leuare ciues,hæc adorea,hic honos
Præſtat triumphis,omnibuſque laureis.
Laniſta,vilis lictor,improbus latro,
Cunctiſque rex tyrannus his immanior
Eripere vitam gaudet,hoc idem ſolet
Cicuta,ſerpens,peſtis,ad peſtem valent
Minuta quæque inſecta.ſed nemo minor
Dat lucis viſum,nemo ni victor potens
Victis pepercit,omne culmen attigit
Virtutis altæ,qui timeri ſe timet
Amore fidens,qui patrem ſe non herum
Studet vocari.Non feretrio Ioui
Suſpenſa optima ſic honeſtant inclytos
Fama duces,nec hoſtis occiſi decus:
Vt illa ſeruans limen auguſtæ domus
Corona quæ pro ciue ſeruato datur.

¶ Phlosophicæ Sententiæ.

Princeps, qui ſe hominem eſſe meminerit, nunquam ſuperbia efferetur,æqualitatem ſectabitur,& quum omnia maxime è ſententia cedere ſibi videbit, tum maxime crede præeſſe rebus humanis Deum,cui ſuperbia ipſa mirum in modum diſpliceat. Nihil antiquius veritate ipſa principi eſſe debere, declarat id, quod à maioribus noſtris ſapientiſſime inſtitutum eſt, vt liber Euangeliorum, quo diuina continetur veritas,diebus ſingulis oſculandus principi offeratur,quum in re diuina adeſt, vt ex eo colendæ veritatis admonitus, meminerit ſtudioſiſſimum ſe eius eſſe debere. In primis ſtudere oportet,Vt qui te adeunt, facilem eſſe intelligant,nihil enim tam alienum eſt à principe,nec quod aliorum in ſe odium tantopere concitet,quam aſperitas,& ea,quæ moroſitas dicitur:contra vero in omni vita maxime laudatur comitas grauitate temperata. Summa enim cura attendendum,vt iuri dicundo præfecti, auaritia cæteriſq; malis libidinib. animum liberum atq; inuictum gerant. Ius quoq; ita prohibeatur,vt nullius rei acriorem, quam legum ac liberalitatis defenſorem ſe princeps oſtendat:nihil niſi quod iuſtum & honeſtum ſit,ab vllo exigat. Ex quo fortuna principum in edito & præ-lustri ſita eſt loco, præbetq; ſeſe ſpectandam omnibus, ſtudendum eſt,vt dicta factaq; illius omnia eiuſmodi ſint,quæ non modo laudem atq; authoritatem pariant,ſed familiares & populares ipſos ad virtutem excitent. Ad quam nulla eos res magis excitabit, quam ſpectata ipſius virtus,& mores quam probatiſſimi. Prudentiſſime igitur Claudianus Poeta:

Regis ad exemplum totus componitur orbis,

Et prouerbii locum tenet id ipſum: Dominus qualis ſit, familiam oſtendere. *Pont.de princ.*

Si amari à familiaribus vis, ſi futuri boni regis expectationem concitare

concitare,id de te in primis præſta,vt non vni ex omnib. addictus viuas,quod maxime alienum eſt à principe, ſed teipſum omnib. tanquam per vices partire,palam faciens vnum te eſſe, ad quem referri omnia & velis,& debeant. Vt enim male actum eſſet cum genere humano,ſi vni ſe Deus aut paucis admodum præberet exorandum; eodem modo male cum principum regumq; familiaribus,ſi in tanta multitudine vni aut paucis admodum locus fideſq; ſit. Nullus enim familiarib. maior eſt dolor, quam vbi cum principe ſuo veluti per interpretem agendum ſit. Oportet enim, qui amari à ſuis & minime peccare in Repub. velit, plurimis oculis,pluribuſq; auribus vtatur. *ibid. ad Alphonſ.*

Iacobus Caldora, dux ætatis ſuæ clariſſimus, dicere ſolebat, eo die multum ſe pecuniæ comparaſſe,quo multos audiſſet: Quum multum audire,maximos theſauros eſſe duceret. Vultus etiam bonus, & læta (vt dicitur) frons incredibile eſt,quantum,adiuuent: clarumq; eſt,dextera corpus paſci,animum vultu.

Principem in vmbra & plumis,vt aiunt,aſſidue agentem, multa vitia neceſſe eſt circumſiſtere quum voluptatem titillantium nutrix ſit culcitra; cui morbo multum adiiciunt ſecreta cubiculorum conclauia. Quamobrem recte ab Horatio dictum eſt:

Otium & reges prius & beatas
Perdidit vrbes.

Regi malo mali ſunt ſubditi, inter malos vero concordia haud diuturna. Quum princeps ſuperbe imperat, ſubditi contumaciter parent. Malos regere acerbiſſimum eſt: Acerbius etiam ſi rector ipſe ſit malus, nec vlli parent libentius,quam boni bono. Ergo regni vinculum maius aut firmius nullum eſt, quam bonitas; Nam imperia dura,aut immoderata cito diſſoluuntur: magiſq; violenta ſunt, quam duratura, quoniam nihil ſtabile principem cum ſubditis coniungit, nec aliud ad diſiunctionem expectatur, quam occaſio. Nullum animal inuitum retinetur perpetuo, ſi liceat effugere: nihilque magis à coacto laboratur,quam vt certiſſime, quicquid remoratur, abrumpat. Maximum eſt animorum glutinum inter bonos, nec ſecus bonus vir bonum imperantem audit, quam ſeipſum. Quapropter illud in primis eſt ſapienti principi laborandum, quiq; ſempiternum imperium, & ipſe, dum viuat, poſſidere, & hæredib. tradere per manus cupit, vt ſe ac ſuos bonos faciat, ipſeq; ſit gubernandi peritiſſimus, & parere modeſte atq; obedienter ſubditos doceat. *Lud. Viues in epiſt. ad Henri. Regem Angliæ* 8.

Ne tibi perſuadeas, cuiquam eſſe magis, quam tibi philoſophandum: nec id aliam ob cauſam magis, quam quia rex es. Eſt enim regis, poſſe homines conſeruare, ac beneficiis afficere. Idem autem facturum ſcire neceſſarium fuerit, quid homini bonum aut malum ſit, quid iuuet, quid obſit, quid vtile, aut inutile. Siquidem pereunt, qui in mala incidunt: ſeruantur, qui bona conſequuntur: & beneficiis obſtringuntur, qui his digni iudicantur, quæ iuuent, vtiliaque ſint: cōtra male afficiūtur, qui in damnoſa atq; inutilia impellūtur. Quid ſit autem bonum aut malum, vtile, aut inutile, quid conferat aut obſit, non alterius eſt diſcernere quam philoſophi: quippe qui in eo ipſo continue verſatur, huic vni rei ſtudet, vt percipiat quicquid ad hominis felicitatem, aut infelicitatem pertinet. Conſtat igitur, philoſophari regem oportere. *Muſon. quod oporteat etiam reges philoſophari.*

Præterea decet, aut potius neceſſe eſt, regem ita ſubditis iura adminiſtrare, vt ne quiſpiam plura quam par ſit, aut pauciora conſequatur: ſed vt meretur vnuſquiſq;, ita vel honore vel pœna afficiatur. Quomodo autem quiſpiam hæc iuſtitia non præditus efficeret? iuſtus vero quo pacto quis eſſe poterit, ſi, iuſtitia quid ſit, ignoret? Eſt igitur rurſus regi & hanc ob cauſam philoſophadum, Nec enim abſq; philoſophia iuſtitiam iuſtumq; tenere vnquam exiſtimabitur. Etenim haud dici poteſt, quod qui didicit iuſta, non magis ea intelligat, quam ille qui non didicit: neq; quod non ſint huiuſmodi rerum imperiti omnes, qui nunquam philoſophati ſunt. Quo fit, vt homines inter ſe contendant, ac digladientur, dum alii alia iuſtiora eſſe aſſerunt. Certe ſuper illis quæ ſciunt homines non ſolent diſſentire. Neq; enim de albis, nigris, calidis, frigidis, mollib. aut duris contendunt, ſed de huiuſmodi eadem omnes ſentiunt & loquūtur. Quare etiam de iuſtis conſentirent ſimiliter, ſi noſſent ipſorum naturam: ſed interim dum concordes non ſunt, ignorantiam ſuam arguunt. Nec tu quidem (vt mihi videtur) huius inſcitiæ es expers. Quapropter huic cognitioni operam dare debes magis, quam alius quiſpiam: idq; tanto diligentius, quanto turpius eſt regem, quam hominem priuatum iuſtitiam ignorare.

Ad hæc, tum regem ipſum temperantem eſſe oportet, tum ſubditos eiuſmodi reddere: vt ipſe modeſtius imperet, ab ſubditi pareant decentius: neutri autem deiicientur. Pernitioſa enim eſt voluptas & principi, & priuatis omnibus, id eſt, λυμαντικὸν γὰρ ἄρχοντός τε, καὶ ἰδιώτου παντὸς ἡ τρυφή. Quo autem pacto quiſpiam ipſe temperans erit, cum imperare cupiditatib. haud didicerit? aut quomodo luxuria diffluens alios reddet temperatos? Quæ vero ſcientia, præter philoſophiam, ad temperantiam perducat, nulla eſt. Hæc enim voluptatem & auaritiam vincere, frugalitatem diligere, luxum & ſumptus declinare; verecundiam ſeruare, linguamq; compeſcere adſuefacit: modum, ordinem, elegantiam, & honeſtatem parit: [illegible] corum in geſtu habituq; conciliat. Quæ cum homini inſunt, [illegible] grauem ac temperantem, reddunt. Quapropter & rex ita inſtructus maxime Deo ſimilis & venerandus exiſtit. Καὶ δὴ καὶ βασιλεὺς [illegible] παρέχει ταῦτα, μάλιστα ἂν εἴη θεοπρεπὴς καὶ αἰδοῦς ἄξιος. Vt autem [illegible] piam intrepidus ſit, audens, & minime formidoloſus, id præſtat [illegible] titudo: quæ nemini vtiq; ineſſe poteſt, qui in morte ac labore [illegible] ineſſe mali ſibi non conſtanter perſuaſerit. Hæc enim, mors [illegible] & labor, homines perterrefaciunt, & à mente deturbant, cum [illegible] malis habentur. Quod autem mala non ſint, ſola docet philoſophia. Quare ſi fortitudo regibus eſt acquirenda, vt omnino [illegible] ſtudiis philophari debent, cum fortes aliter euadere non [illegible] *Muſonius, quod opor. etiam reges philoſophari.*

Et idem, ſi quid aliud, & hoc maxime regium, dicendi [illegible] minime ſuperari: & haud ſecus oratione colloquentes, quam [illegible] hoſtes vincere. Nam ſi in hac re inualidi reges fuerint, neceſſe [illegible] quam ſæpiſſime ſeducantur, & falſa pro veris admittant: quod [illegible] prudentiæ extremæque indicium ignorantiæ. At neſcio an philoſophia quicquam magis mortalib. largiri ſoleat, quam vt ne [illegible] ne ſuperentur, falſaque à veris diſcernant, hæc affirment, illa [illegible] guant.

De rege ſine filio. Dial. XLVIII.

Franciſci Petrarchæ.

Dol.

Regnum eſt mihi non filius. R. Parum ne tibi igitur [illegible] num, & curarum regni onus impoſuit, niſi filii inſuper [illegible] ceſſerit? ſarcinis veſtris delectamini, & dulce eſt vobis [illegible] cumbere. Nullum publicum pondus regno grauius. Nulla [illegible] ſarcina grauior, quam filius, etſi nulla charior. D. Cui regnum [illegible] mittam nullus eſt filius. R. Dimitte ciuib. libertatem, [illegible] us, nil te dignius potes. Fuerunt qui viuentes, nec ſucceſſore [illegible] tes hoc ipſum facere meditati ſunt. Hiero Syracuſius & Auguſt. Cæſ. Quanto vero ſatis fuerit multis benefacere cum poſſis, quam [illegible] re vt vni malefacias? Quid eſt autem melius, quid dulcius, quam [illegible] libertate viuere, quid peius, quid periculoſius, quam regnare? D. N[illegible] eſt filius, quem hæredem regni faciam. R. Non eſt tibi materia perpetuandæ tyrannidis. Nam quid ſunt aliud regna, quam [illegible] tyrannides? Non fit bonum tempore quod natura eſt malum. Adde quod perſæpe, qui in regna ſuccedunt à maiorum ſuorum [illegible] ſcedere exemplo ſunt Hieronymus Siculus tyrannus, & Iugurtha Numidicus, qui Romanorum amicitiam, tanta fide ab auis [illegible] fideliter diu cultam, cum ſua vterq; pernitie, alter inſolentia, [illegible] perfidia violarunt. Non habes igitur ſucceſſorem regni, [illegible] bis tuorum actuum euerſorem: ſed habebis populum [illegible] amatorem, & cultorem tui memorem libertatis, tibi per ſæcula [illegible] bitorem. Bene tecum egiſſe fortunam credito, [illegible] quod filius tibi vel abſtulit, & negauit, quam quod regnum [illegible] D. Sine filio rex ſum R. Nunc honeſtius, atq; liberius regna. [illegible] amor filiorum ab amore virtutis animum deflexit. Legi [illegible] Taprobanem inſulam ingentem, quæ longe trans Indum [illegible] ſedet Oceano, per tranſuerſum diametrum obiecta [illegible] arbitrio populi conſentientis eligitur, vir ex omnib. optimus [illegible] ſanguis, nil opes proſunt. Omne ſuffragium de virtute [illegible] vt nunquam iudicio fauor officiat. Sancta & felix electio, quæ ad noſtros reges vtinam perueniſſet, neq; malis peiores & peioribus peſſimi ſuccedentes orbem terrarum tradita per manus nequitia, ac ſuperbia corripuiſſent. Illic tamen quantumlibet optimus ac perfectus vir vnanimi ſententia omnium comprobatus ad regnum tamen non perueniat, niſi & ſenex, & filiis carens, ne aut [illegible] aut filii amor tranſuerſum quo non expedit animum agat. [illegible] ſi filium habet ad regnum non aſſumitur, & ſi poſt regnum illi forte filius natus ſit, ſtatim regno cecidit: neq; enim prudentiſſimi [illegible] poſſibile opinati ſunt, vt idem animus ſimul & populum curet & filium.

De Rege, Regibus, Regnis elegantes hiſtoricorum ſententiæ.

Ipſi ſe homines in regis, velut vnici exempli, mores formant. *Liu. Decad.* 1. *l.* 1.

Exiſtimo regem armis, quam munificentia, vinci minus flagitioſum: *Salluſt. de bel. Iugurt.*

Longe præſtat iuſto ſeruire regi, quam tyranno iniqua imperanti. *Procop. de bel. Vandal. l.* 1.

Non ex purpura, ſeu quouis amiculo, & extrinſecus quæ viſuntur aliis ornamentis, regium nomen eſt cuiquam tribuendum: ſed ei qui æquitatem exercet, nec decentia aſpernetur, & cupiditates his ſolum reb. emetiatur, quæ animi ſtabiliunt ſapientiam. *Agath. hiſt. lib.* 4.

Regum

PO
POLYANTH

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Regem esse, à fortuna plerunq; datur, verum eum regem esse, ilutem ac felicitatem ſuorum ciuium, quaſi vnicum regnandi rem, rebus omnibus anteponat, id ab ipſo tantum atq; à propria re proficiſcitur. *F. Guicciard. hiſt. l. 1.*

Vide princeps.

Nulla quies ab armis datur à bellicoſo rege, ſalubriora credente num corpora eſſe militiæ quàm domi. *Liu. 1. l. 1.*

Regis boni officium manſuetum eſſe, omnes adfirmant. Nam les ac bella facere, ciuitates diripere, agros depopulari, aliis rè conuenit nominibus, bono nequaquam. *Procop. de bell. Perſ. lib. 2.*

Decet regem omnium hominum maximè humilibus neminem modo inuadere ac violare volentibus, nequaquam reſiſtere. *Idem ibid.*

Non debet rex erga ſubditos ſuos alius quam verax eſſe: neq; quam ſubditorum aliter affectus eſſe debet, quàm vt regem vere eſſe credat. *Arrian. hiſt. l. 6.*

Vbi virtus in rége elucebit magis, quàm vbi animo ſuo imperat? mmet ipſius cupiditatem cruoris hauriendi frænat, coercet, ibet? Quis cæteris dignè imperabit, ſibi imperare neſcius? *P. Æmyl. lib. 8.*

Boni regis officium eſt vt plurimis eos bonis cumulet, qui ſub perio ſuo conſtituti ſunt. *Xen. ora. de Ageſilai laudib.*

Regis nobiliſſimi, paciſque ac belli artibus glorioſiſſimi deſcriptio.

Xenophon, ſapientiſſimus ſcriptor, variis locis in inſtitutione i, præcipuè verò in oratione de Ageſilao, præſtantiſſimi regis tes prolixè deſcribit, quas ex longiori narratione colligere, & tra quædam capita, Ageſilai nomine ſubiuncto, reuocare viſum eſt, vt paucis quibuſdam lineis, optanda miſeris noſtris tem ribus effigies fauſta feliciaq; optantibus cordatis & pacis publicæ ntibus viris, aliquatenus appareat.

De Regis glorioſiſſimi nobilitate, quòd vel maius vel honeſtius dici poſſit, quàm quod commemoratur quotus inter eos qui ma ipſius appellantur fuerit: non illos certè priuatos homines, reges ortos ex regibus?

Regnum iuuenis adhuc conſequutus eſt. Longè autem pulcherrimam eſſe iudicatum eſt, quod non de communi patria Græ de Aſia aduerſus exteros hoſtes certamen inſtitueret.

Bellum iuſtum aggreſſus hilari admodum vultu renuntiare Tiſſapherni hoſti iuſſit, habere ſe magnam ipſi gratiam, pierario Deos ſibi quidem infeſtos reddidiſſet, Græcis verò ſocios.

Militibus mox imperat, ad expeditionem vti ſe accingerent: autem, ad quæ ipſum hac in expeditione venire neceſſe erat Caria venalium ſibi forum pararent, denuntiat.

Omiſſa in Cariam profectione, ſtatimq; diuerſam in partem flectens, Phrygiam petit, & occurrentes in itinere copias ſecum vna ducebat, & occupabat oppida, quodq; præter expectatinruiſſet, magnam pecuniarum vim capiebat. Atque hoc ſacinas dignum eſſe viſum eſt imperatore: quod quum belſet denuntiatum, atque ex eo fas & ius eſſet dolo vti: non ſo Tiſſaphernem puerum eſſe declaraſſet hoc dolo, ſed etiam ſin prudentia collocupletare amicos viſum eſſe.

Quoniam magnæ opes captæ fuerant, vili omnia precio ventur. Ideo præmonebat amicos vt multa coemerent: ſe enim exercitum ad mare deducturum, Sectoribus autem man vt quanti quid amici ſui emerent, conſignarent, ſimulq; ca pſis traderent. Quo factum eſt, vt ipſius amici nihil ante rames, & commodo publico nulla re impedito, ingentes vni facultates conſequerentur.

Præterea quum transfugæ, ita vt fit, ad eum ſe recipientes, vi pecunias interuertendas commonſtrare volebant: operam per amicos caperentur: quo illi ſimul & ditarentur, & ma hominum eſſent opinione. Has ob cauſas ſubitò perficiebat, ntiam ipſius multi expeterent.

Quum autem intelligeret regionem vaſtatam, & ad ſolitu redactam non poſſe diu copias ferre, quum cultus ager & ur perpetuum præbeat alimentum: curam adhibebat, vt n tantum aduerſarios ſubigeret, ſed etiam lenitate ſuas ad par duceret.

Militibus ſæpenumero denuntiabat, vt captos hoſtes non m reos plecterent ſuppliciis, ſed ſicut homines cuſtodi

qui captiui ob ſenectutem relinquerentur, imperabat vt ho am haberetur cura, ne vel à canibus vel lupis diſcerperen Quo fiebat, vt non tantum illi qui hæc audiebant, ſed etiam beneuolo eſſent in ipſum animo.

Quaſcunq; ciuitates caperet, eis adimebat ea miniſteria quæ is ſuis præſtant, eorumq; loco imperabat, vt in illis dicto tes eſſent, in quibus homines liberi magiſtratibus parent. oppida quædam nulla vi expugnabilia, ſuam in poteſtatem tate redigebat.

Viſum eſt ei copias quaſdam equeſtres inſtruendas eſſe, ne fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditiſſimos quoſque in iis vrbibus delegit, qui equos alerent. Prædixit etiam futurum vt quicunq; ſuppeditaret equum, arma, & ſpectata virtute virum, immunis eſſet à militia. Quare fecit, vt hæc quiq, libenter ſibi conquireret. Conſtituit item quibus ex vrbibus equites comparandi eſſent: quod exiſtimaret ex illis vrbibus quæ equos eſſent alturæ, mox etiam prodituros quoſdam in re equeſtri maximè animoſos.

Quin & illud admiratione dignum feciſſe videtur, quod equitatum conſtituerit, continuo robuſtum & acerrimum.

12. Proponebat etiam equeſtribus turmis præmia, quæcunq; ex iis equitandi artem optime teneret: itidemq; pedeſtribus, quæcunq; corporibus eſſet egregiè exercitatis. Sic & cerratis & ſaginariis præmia proponebat, quicunq; præclarè ſuis functi muneribus eſſent.

13. Quum exiſtimaret contemptum hoſtium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare: præconibus edixit, vt capti à prædonibus barbari nudi venderentur. Itaq; milites qui albos quidem eos eſſe cernerent (quod nunquam exuere ſe conſueuiſſent) ſed pingues, nulliſq; laboribus exercitos (quod ſemper vehiculis vterentur) bellum non aliud fore putabant, atq; ſi prælio cum fœminis decernendum eſſet.

Prædixit etiam militibus, mox ſe eos ducturum ad opulentiſſimam regionis partem via maximè compendiaria: vt ex ea re tum corpora, tum animi ad pugnam præpararentur.

14. Animaduertens pedites ſuos in periculo conſtitutos, equites opem ferre iubet. Hoſtes quum viderent copias auxiliares ſummitti, colligunt ſeſe, ac vniuerſas equeſtres turmas in aciem explicatas Græcis opponunt. Ibi vero Ageſilaus ſecum ipſe cogitans, necdum hoſtibus peditatum adeſſe, ſibi vero nihil eorum, quæ ad bellum parauerat, deeſſe: opportunè ſe facturum arbitrabatur, ſi decernere prælio cum hoſte poſſet.

Itaque cæſis victimis recta phalangem aduerſus inſtructos equites ducebat, mandans vt ex peditibus grauis armatura qui annis decem exceſſerant, ſecum in hoſtem curſu ferrentur, & iuſſis itidem cerratis curſu ſubſequi. Equitatui quoq; denuntiat, vt in aciem aduerſam impetum faceret, ſe cum copiis vniuerſis ſubſequuturum pollicitus. Hoſtes vbi ſimul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim recta in flumen decidunt, partim fuga ſibi conſulunt.

15. Quum perturbari vehementer hoſtes audiſſet, quod alter in alterum eius quod acciderat culpam conferret, confeſtim Sardes (primariam vrbem) exercitum ducit. Ibi ſimul ferro & flamma quæ circum vrbem erant, vaſtabat, & ſignificari per præconem iubebat, vt quicunq; liberi eſſe vellent, ad ſe tanquam opitulatorem accederent. Sin qui Aſiam ſibi vindicarent, ad liberandum eos de quibus diſceptaretur, armati adeſſent.

16. Præſtabat quoq; vt amicorum fines minimè vaſtarentur, ipſe hoſtili agro ſic fruens, vt intra biennium decumam Delphico templo conſecraret, centum talentis ampliorem,

17. Quum Imperator eſſet complurium in continente ciuitatum atque etiam inſularum, quippe cui patria claſſem quoque tradidit, iam auctus famæ celebritate ac potentia, nactus poteſtatem vtendi multis commodis, præterea quod maximum erat, iam voluntas animo ſpeq; concipiens euerſionem eius imperii, quod prius Græciam armis inuaſerat: Nihilominus ab harum rerum nulla vinci ſe paſſus eſt, ſed poſtquam veniſſet ad eum nuntius à patriæ magiſtratibus, qui eum opitulari patriæ iuberet, parebat Reipublicæ, perinde ac ſi tum forte ſolus Ephororum in curia propter Quinqueuiros conſtitiſſet. Quo facto inſigniter declarauit, non ſe vniuerſam terram patriæ, nec aduentitios amicos veteribus, nec turpia lucra nullo cum periculo coniuncta honeſtis ac iuſtis, quæ periculum habent, anteferre.

18. Qui non etiam hoc regis laude dignũ facinus ſit, quod imperii ſui tempore quum ciuitates omnes, quibus præfuturus domo nauigauerat, inteſtinis diſſidiis laborantes accepiſſet, quod eſſent mutatæ reſpublicæ, poſteaquam ademptum Athenienſibus imperium fuerat: perfecerit vt abſq; exiliis & cædibus (quàm quidem diu aderat ipſe) magna animorum concordia perpetuó adminiſtrarentur, & felices eſſent.

19. Poſteaquam Macedonia peragrata Theſſaliam ingreſſus ſequentes eum à tergo Lariſſæi, Cranonii Cotuſæi, Pharſalii, Bœotorum ſocii, omneſq; adeo Theſſali, agmen extremum carpebant. Ducebat ante hac Ageſilaus copias quadrato agmine quum partem equitum dimidiam à fronte, dimidiam à tergo haberet. Tunc verò partem eorum qui primo erant in agmine, itemq; illorum quos penes ſe habebat, ad agmen vltimum mittit. Quumq; acies eſſent vtrinq; inſtructæ, Theſſali non ſatis commodè ſe equeſtri prælio congreſſuros cum grauis armaturæ peditibus arbitrati, terga dabant, ac pedetentim diſcedebant, Græcis eos imprudenter admodum perſequentibus. Ageſilaus erratis vtrorumq; adnimaduerſis equites quos ſecum habebat robuſtos admodum mittit, vtq; tum ipſi hoſtem ſummo perſequerentur impetu, nec conuertendi ſe poteſtatem ei facerent, tum aliis idem denunciarent, mandat. Eos quum præter opinionem equos adigere vellent Theſſali, plenè ſe non conuertebant, ac ſi quid facere conati fuiſſent, ab equitibus, nos tranſuerſos habebant intercipiebantur.

20. Quum perueniſſet ad Bœotiorum fines, & in acie ſtantes aduerſus ſe reperiſſet Thebanos, Athenienſes, Corinthios, &c. nihil cunctatus vt pugnam committeret apertè ſtruebat aciem.

21. Sic armis inſtruebat ſuos milites, vt omnia quæ gererent æs ac purpura viderentur.

Dederat itidem operam, vt poſſent labores perferre, animoſque pſorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduerſus quoſ iuis ſatis eſſent idonei.

Præterea contentionem mutuam inter ſuos excitabat, vt ſinguli ſe fortiſſimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuerſi multa bona adipiſcerentur, ſi viros ſe fortes præſtarent. Exiſtimabat enim huiuſmodi munitum hominibus promptiſſimè hoſtem ſe debellare poſſe, quæ ſanè opinio ipſum minimè fefellit.

22. In pugna ad Coroneam fortem virum fuiſſe Ageſilaũ haud dubiè dicere poſſumus, quanquam tutiſſima non eligeret. Nam quum dimiſſis illis qui elabi conabantur, ſequi à tergo poſſet, & vltimos capere, non fecit: ſed aduerſa fronte cum Thebanis eſt congreſſus, quos vicit & fuſos fugauit.

23, Victoria quum eſſet potitus, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites ei renunciant 80. hoſtes vna cum armis eſſe ſub fano, quidq; de his faciendum eſſet interrogabant. Ille verò quanquam multa accepiſſet vulnera toto paſſim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiſcebatur, ſed mandata vti poteſtatem eis facerent abeundi quò vellent, neq; lædi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes ſe habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta perueniſſent.

I. 24. Tanta erat in eo rerum diuinarum reuerentia, vt & hoſtes eius promiſſa & fœdera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quàm ipſorum inter ſe amicitiam.

Spithridates Perſa, quum Pharnabazum ſciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc inſignem eſſe contumeliam, ſe ipſum cum vxore, liberis facultatibus in manus Ageſilao ttadidit.

Cotys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne ſi comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Ageſilai fœderibus fidem quum adhibuiſſet, in caſtra eius venit, initaque ſocietate cum Ageſilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos haber.

Pharnabazus quoque cum Ageſilao in colloquium venit aperteque profeſſus eſt, ſe, ni totius militiæ Perſicæ fieret imperator, defecturum à rege. Sin imperator creer, inquit, mi Ageſilae, fortiſſimè bellum aduerſus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat vt ipſi contra fœdera nihil accideret. Tanta tamque præclara res eſt quum in aliis vniuerſis, tum in imperatore, religioſum eſſe ac fidei ſeruantem, talemque cognitum eſſe.

II. Iuſtitiæ Ageſilai in re pecuniaria, hæc ſunt argumenta.

Nemo vnquam ab Ageſilao ſe vlla re ſpoliatum eſſe queſtus eſt: quum multi multa faterentur ab eo ſe accepiſſe beneficia. Cui verò volupe eſt ſua ad hominum vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam ſi pecuniarum cupidus ſit, multò minori fit cum negotio, vt ſua quis ſeruet, quam vt aliena rapiat. At qui ingratus eſſe non vult in iis quibus pœnæ nullæ conſtitutæ ſunt, ſi quis gratiam non referat: qui in aliis ille gratias non referat, in quibus lex ingratum eſſe vetat? Ageſilaus autem non tantum iniuſtum eſſe iudicabat, non referre gratias: ſed hoc etiam, ſi is qui plus poſſet, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui poſſit aliquis eum inſimulare merito qui gratias ſibi debitas patriæ fruendas conceſſerit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo prodeſſe poterat: an non hoc eſt ingens argumentum continentiæ ipſius circa pecunias? Nam ſi vendebat gratias, vel ſpe mercedis beneficus erat: nemo ſe quidquam ei debere ſtatuebat, Nimirum qui gratias beneficium acceperunt, illi perlubenter benefactori ſeruiunt: partim quod adfecti ſint beneficio, partim quod eſſe digni crediti ſint, qui gratiæ depoſitum cuſtodiant.

Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus eſſet, quam plus cum iniuſtitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Ageſilaus certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipſi eſſent addictæ, ſemiſſem earum cum matris ſuæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: Id verum eſſe teſtis vniuerſa Lacedæmoniorum eſt ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithrauſtes offerret, ſi ſuis finibus excederet: Exiſtimatur apud nos, inquit, honeſtius imperatori eſſe, Tithrauſta, exercitum ſuum ditare, quàm ſeipſum: & ab hoſtibus manubias potius, quam dona accipere.

III. 26. Atquanam earum voluptatum, quibus multi ſuccumbunt homines, Ageſilaum quis ſuperatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abſtinendum, atque ab ingluuie, ab intempeſtiuis cibis perinde atq; ab otio. Quoties portionem duplicem in conuiuiis accipiebat, non vtraque veſcebatur: ſed iis hinc inde miſſis neutram ſibi reliquam faciebat. Exiſtimabat enim regi eam duplicari, non cauſa ſatietatis cum faſtidio coniunctæ: ſed vt ea poſſet quèm vellet honorare. Itidem ſomno non vt Domino, ſed eo qui negotiis ipſius pareret, vtebatur.

IV. 27. Quod ſi lectum inter familiares viliſſimum non haberet, non obſcurum erat ipſum pudore adfici. Exiſtimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia quam mollitie priuatis hominibus præſtet Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem ſibi partem poſcere, nimirum per æſtatem, ſolis, per hyemem, frigoris. Quod ſi quando vſuueniret, vt laborandum exercitui eſſet, ſponte ſua cum aliis laborabat, quod arbitraretur eiuſmodi omnia militibus eſſe ſolatio. Denique ſummatim vt dicam, inter laborandum quidem exultabat Ageſilaus, otium vero prorſus nullum admittebat.

V. 28. De ipſius venereis rebus continentia, ſi non alia, ſaltem admirationis cauſa, mentio iniicienda eſt. Nam quod ab iis quæ non expeteret abſtinuerit, id humanitus factum quis dicere poterit.

Quod autem Megabaten Spithridatæ F. amans quum recepto apud Perſas more oſculandi eòs quos in honore haberent, etiam Megabates Ageſilaum oſculari aggrederetur, quominus id fieret totis viribus repugnauerit: an non id ſanè pudicum quoddam facinus eſt? Poſtea quum Megabates, quaſi qui ſe ignominia putaret adfectum, non iam deinceps amplius eum oſculari aggrederetur: quendam ex ſociis compellabat Ageſilaus, qui Megabatæ perſuaderet, vt rurſum ſe honore adficeret. Eo quærente, ſi [illegible] Megabates, an ipſum oſculaturus eſſet, tum vero ſubticuit Ageſilaus, ac deinde, Minime, inquit, non ſi ſubito & venuſtiſſimus & robuſtiſſimus, & celerrimus omnium hominum ſim futurus. Sed tamen eandem pugnam pugnare me malle Deos omnes teſtor, quàm omnia quæ cerno, aurea fieri.

Hæc quoſdam admittere non ignoro: ſcire autem me arbitror multò plures poſſe in vincendis hoſtibus quam in eiuſmodi rebus ſuperiores euadere. Quum autem pauci hæc habeant cognita, fieri poteſt vt fidem apud multos non inueniant, Id vero ſciunt omnes, quod quum minime occultum eſſe poſſit quicquid homines illuſtriſſimi agunt: Ageſilaũ tamen huiuſmodi quid [illegible] ſe, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit, ac ne probabiliter [illegible] dem dicere viſus ſit, ſi ex conie cturis iudicet. Nam [illegible] nullam in domum priuatim diuertebat, ſed ſemper vel in fano aliquod, vbi fieri non poteſt vt eiuſmodi patrentur, vel in propatulo, quo ſuæ pudicitiæ teſtes omnium oculos faceret. Quod ſi hæc ego coram Græcia ſciente mentior, non iam ipſum laudo, ſed me ipſum vitupero.

VI. 29. Fortitudinis documenta non obſcura mihi quidem dediſſe videtur, quum ſemper ad gerendum aduerſus hoſtes [illegible] publicæ ſuæ ac Græciæ potentiſſimos bellum ſe obtulerit, & in prælis aduerſus eos prima ſe in acie collocarit. Quod ſi hoſtes manum cum eo conſerere vellent, non ipſis metu terga [illegible] dare, potius eſt victoria: ſed aduerſo prælio ſuperatis [illegible] excitauit, immortalia ſuæ virtutis monumenta relinquens [illegible] ipſe adferens iudicia non obſcura, quod animoſe pugnam [illegible] ea non audiendo, ſed intuendo liceret animum ipſius explorare. Ageſilai vero trophæa non ea ſolum eſſe, quæ ipſe ſtatuit [illegible] quum eſt: ſed quæcunq; in expeditionibus ab eo geſta ſunt. Nam propterea nihilo vincebat minus, quod prælio decernere hoſtes aduerſus eum nollent: ſed victoria potiebatur magis [illegible] culo, & quum Reipublicæ tum ſociis vtiliore. Sicut in certaminibus nihilominus ij, qui ſine puluere, quam qui pugnando [illegible] coronantur.

VII. 30. Sapientiam Ageſilai quæ illius actiones non demonſtrant? qui ſic vtebatur patria, vt quum in primis beneuolos [illegible] eos ſocios animo, qui ipſi obſequerentur, amicos promptiſſimos ſibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, ſed etiam ſui amantiſſimos effecit. Et quonam pacto phalanx eſſe firmior poſſit, quam ſi propter obediendi ſtudium in officio ſeſe contineat, & propter amorem erga ducem fideliter ei præſto ſit?

Hoſtes erga ipſum erant ſic affecti, vt vituperare quidem ipſum non poſſent, odiſſe vero cogerentur. Semper enim hoc [illegible] tur, vt ſui ſocii meliore eſſent conditione quam hoſtes: quos [illegible] dem fraude circumueniebat, vbi ferret occaſio: & [illegible] celeritate foret opus: de liteſcens etiam vbi hoc ex vſu foret. [illegible] que aduerſus hoſtes inſtituebat omnia illis contraria, quæ [illegible] præſtaret. Nam nocte perinde ac die vtebatur, die perinde vt nocte: nonnunquam euaneſcens, vt ibi eſſet, quo iret, quid faceret non conſtaret. Quare perficiebat, vt ex munitis hoſtium locis, [illegible] munita redderet partim prætereundo, partim ſuperando, partim tranſeundo furtim.

Quoties iter faceret, & ſciret hoſtibus pugnandi poteſtatem eſſe, ſi vellent: ita inſtructas ducebat copias, vt ſibi ipſi poſſet in primis opitulari, & tranquille, inſtar modeſtiſſimæ virginis, incederet. Exiſtimabat enim in hoc ſitam eſſe quietem [illegible] & ſummam immunitatem ab omni terrore, perturbatione [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

bilis. Quare, dum ita ſeſe gereret, hoſtibus erat formidi- ciis fiduciam animique robur addebat. Quo factum, vt nunquam eſſet contemptui, ab ciuibus non multaretur, non vituperaretur: denique ab hominibus vniuerſis plurimum diligeretur & prædicaretur.

31. Quam patriæ fuerit ſtudioſus, ſingillatim perſcribere non fuerit. Nam nihil ab eo geſtum arbitror, quod eo non ... Atq; vt breuiter dicam, ſcimus omnes Ageſilaum, vbi ſe profuturum patriæ putaret, non labores ſubterfugiſſe, non aliſſe pericula, non pepercisſe facultatibus, non corporis, ſenectutis vſum excuſatione fuiſſe. Immo boni regis eſſe putabat plurimis beneficiis ſubditos adficere.

Atque equidem in maximis commodis quæ attulit patriæ, hoc pono: quod quum in Republica plurimum poſſet, maximè ſe legibus ſeruire declararet. Nam quis tandem obedire noluiſſet, quum eis regem dicto audientem eſſe videret? ... res moliri tentaſſet, propterea quod ipſe deteriori eſſet, quum regem pati ſciret, vt ſibi legitimè imperaretur? qui etiam in illos qui ab eo diſſentiebant in Republica non ... gerebat, atq; pater erga filios conſueuit. Nam ſi quid deliquiſſet, obiurgabat; honore proſequebatur, ſi præclare quid fecit: ferebat auxilium, ſi qua accidiſſet calamitas: hoſtis locum nullum habebat, collaudare cupiebat omnes, ſeruari lucrum eſſe ducebat, contraque iacturam, ſi quis etiam magni pretii homo periiſſet. Quod ſi ſui peccare in legibus ..., non obſcure præ ſe ferebat, exiſtimare ſe patriam beatam fore eandem tum fore potentem, ſi Græci frugi ...

... præclarum eſt, Græcum hominem Græci nominis eſſe ..., quiſnam alium Imperatorem vidit, qui vel vrbem capere nollet, ſi eam ſe vaſtaturum putaret, vel pro calamitate duceret in bello quod cum Græcis gereretur, potiri victoria? Quum ... accepiſſet in pugna apud Corinthum Lacedæmoniorum ..., hoſtium vero decem millia ferme periiſſe, nulla lætitiæ ... ſignificatione data, Heu (inquit) Græcia, quandoquidem hi qui ... interempti ſunt, viui barbaros omnes prælio vincere potuiſſent. ... Idem quum exules Corinthii dicerent vrbem deditionem ..., ac machinas oſtenderent, quibus mœnia ſe occupaturos ... ſperabant omnes: copias tamen admouere noluit, quod diceret ... nominis vrbes in ſeruitutem minime redigendas eſſe, ... caſtigandas. Quod ſi delinquentes, ait, è medio noſtrum ... tollemus, cauendum eſt, ne quo barbaros ſuperemus, non habeamus.

... ſi præclarum eſt hoſtes communes Perſas odio proſequi, propterea quod is, qui olim vixit, Rex Perſicus, exercitum ... duxit, vt eam in ſeruitutem redigeret: & qui nunc ... potitur, auxilium fert iis: quibuſcum coniunctus maius ſe ... molaturum exiſtimat, munera dat illis, quos putat eis acceptos ... Græcos maximo detrimento adfecturos: pax vt conſtituatur ..., ex qua noſmet inter nos maximè bellum geſturos cenſet: ... alius vnquam excepto Ageſilao, in hoc incubuit, vt vel aliquis ... regis illius à fide diſcederet, vel quæ defeciſſet non periret ... omnino vt rex malis preſſus Græcis negotium faceſſere non ... eadem patria ſua bellum aduerſus Græcos gerente, nihilominus ... publicum Græciæ commodum non neglexit, ſed cum claſſe ... profectus eſt, barbarum illum pro ſuis viribus malè multaret.

... 32. Eſt etiam operæ pretium comitatem ipſius ſilentio ... præterire, qui quum honore, potentia, regno eoque ſine inſidiis ... cum amore potiretur, à nemine obnoxius eſſe iactantior ... eſt, quum eum ſuorum amantiſſimum, & in amicis colendis ... ſtudioſum eſſe, quiuis, vel aliud agens animaduertere poſſet. ... amatores ſermones ſecum communicari ferebat, atq; ... amicis operam dabat, ſicubi opus eſſet. Et quia bona ſpe ... erat, alacrique & hilari animo efficiebat vt multi eum familiariter conuenirent, non tantum vt aliquid impetrarent, ſed vti iucundius diem exigerent. Præterea quum longiſſimè abeſſet à iactantia, nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui ſe ipſos prædicarent, quòd eos nemini damno eſſe polliceri putaret, potiuſque ... fortes futuros.

... 33. Ne id quidem omittendum, quàm opportunè magnificentia quadam animi vteretur. Nam quum à rege Perſarum ei ... redderentur, quas de neceſſitudine hoſpitii & amicitia regis ... ſcriptas Perſa quidam attulerat, minimè illas accepit: ſed eum à quo allatæ fuerant, renunciare iuſſit regi, non eſſe quamobrem priuatim literas ad ſe miſſitaret: quòd ſi Spartæ ſe amicum, & Græciæ beneuolum declararet, viciſſim ſe quoque vehementer amicum ei ...: ſin minus, non eſt (inquit) quòd ſe exiſtimet me amicum habiturum, etiamſi permultas ab eo literas accipiam. Admiror hoc ..., quod non vter eſſet opulentior ac pluribus imperaret, ei ... eſſe gerendos ſpiritus exiſtimaret: ſed qui tum ipſo melior ... melioribus imperaret.

XI. 34. Laudo & prouidentiam ipſius, quòd quum vtile duceret Græciæ, quamplurimos ſatrapas à rege deficere: neq; a muneribus, neque à regis potentia victus ſit, vt hoſpitii neceſſitudinem ... ipſo contrahere vellet, ſed omni ſtudio cauerit, ne fidem iis non ſeruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in ipſo non hoc quoq; miretur?

Exiſtimabat rex Perſicus ſe, ſi ampliſſimas pecunias haberet, omnia redacturum in poteſtatem ſuam: ideoq; quicquid eſſet inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad ſeſe colligere nitebatur, Ageſilaus contra ſic domum ſuam inſtituerat, vt horum nullo egeret.

Quod ſi quis fidem nobis non habet, is velim adſpiciat, qualis ei domus ſatisfecerit, atque etiam fores intueatur. Nam ſuſpicari quis poſſit, has ad huc illas ipſas eſſe, quas Ariſtodemns Herculis F. in patriam reuerſus exſtruxit. Idem domeſticam ſupellectilem contempletur, quo pacto in ſacrificiis epularetur, ipſe ſecum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui crate viminibus ſalignis texta tegebatur) profectum eſſe. Enimuero quum hoc modo ſumptus ad cenſus accommodaret, non cogebatur iniuſti quidquam pecuniarum cauſa facere.

Præclarum quiddam eſſe putatur, inexpugnabiles muros ab hoſtibus ſuperari: verum ego multo præclarius eſſe iudico parare animum ſuum, vt à pecuniis, valuptatibus, metu ſit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Perſicus grauitatem quærebat ex eo, quod râro conſpiceretur: Ageſilaus eo ipſo delectebatur, quod ſemper in hominum conſpectu verſaretur. Exiſtimabat enim decere vitam facinoroſam ac turpem, vt in obſcuro ſit: honeſtæ vero, lucem ipſam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ ſe ferebat ex eo, quod difficilis ad ipſum eſſet acceſſus: hic gaudebat omnibus ad ſe aditum patere.

Putabat ille ſplendidum eſſe quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celerrimà conſequutos dimitteret.

Operæ pretium eſt etiam conſiderare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Ageſilaus conſectaretur. Nam Perſicus rex quoſdam habet, qui terram vniuerſam circumeunt, & quo rex potu iucundè vti poſſit inueſtigant: innumeri homines quo cum voluptate veſcatur, excogitant: vt dormiat, dici non poteſt quàm multa moliantur. Ageſilaus vero, quod patiens laboris eſſet, quidquid aderat iucunde bibebat: quidquid oblatum forte fuiſſet, iucunde comedebat: vt ſuauiter ſomno frueretur, quiuis ei locus ſatisfaciebat.

Atq; hæc ſe facere non modo gaudebat, ſed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, ſe quidem in mediis voluptatibus verſari: illum vero barbarum videret, ſiquidem abſque dolore vellet viuere, neceſſe habere, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus eſſet.

Augebant ei lætitiam & illa, quod ſe quidem ſciret abſque animi ægritudine poſſe diuina diſpoſitione vti, ſcilicet in temporum anni viciſſitudine: illum vero videret æſtus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum ſed debiliſſimarum beſtiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipſe virilibus factis ac rebus domum ſuam ornaret, multoſq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cyniſcam ſororem vt aleret iumenta perſuaſit, quæ curru iungendæ forent, eaq; vincente demonſtrauit, nihil facere ad ſtrenuitatem illa alere, ſed opum eſſe oſtentationem.

Iam vero quis neget hoc generoſitati conuenire, quod cenſuit etiam ſi à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo ſe clariorem fieri: ac ſi patriam haberet amiciſſimam, amicos plurimos optimoſque per vniuerſum terrarum orbem comparaſſet, patriam ac familiares beneficiis aduerſarios vlciſcendo ſuperaſſet: reapſe victorem ſe pulcherrimis ac magnificentiſſimis certaminibus futurum, adeoque clariſſimum nomen non in vita ſolum, ſed etiam à morte conſequuturum.

XIV. 27. Ob res huiuſmodi laudo Ageſilaum. Nam hæc non ita ſe habent, vt quis theſaurum fortè nactus, opulentior quidem eſt, non tamen adminiſtrandæ rei familiaris peritior: vel ſi morbo hoſtes inuadente victoria potiatur, felicior quidem eſſe poteſt, nihilo tamen ab arte imperatoria inſtructior. Qui ſcilicet tolerantia laborum aliis præſtat, vbi quidem res ita poſtulat: & fortitudine, vbi agendnm eſt fortiter: & iudicio quum conſilio quid ſuſcipiendum eſt: is mihi quidem videtur optimo iure omnino bonus eſſe putandus.

Quod ſi egregium inuentum eſt amuſſis & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Ageſilai virtus eſſe videtur iis qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, ſi hominem erga Deum religioſe pium imitetur? quis iniuſtus, ſi iuſtum? quis petulans, ſi modeſtum? quis intemperans, ſi imitetur temperantem? Ageſilaus enim non tam eo, quod aliorum rex eſſet, quam quod imperare ſibi poſſet gloriabatur: neque tam quod aduerſus hoſtes, quàm quod ad omnem virtutem ciuium ſuorum dux eſſet.

XV. 38. Iure quidem Ageſilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incenſus fuerit gloriſi nominis cupiditate, ſic illud conſequutus eſt, vt quiſquam omnium ætatis ſuæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis eſſet appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuictus exſtitit. Quumque longiſſi-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

giſſimam vitæ humanæ metam attigiſſet, ſic è viuis exceſſit, vt nihil committere dignum reprehenſione, vel in eos quibus præerat vel aduerſus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendioſa deſcriptio.

39. Libet autem virtutes Ageſilai ſummatim repetere, quo facilius noſtra laudatio memoriæ inhæreat.

Venerabatur delubra etiam inter hoſtes ſita, quod exiſtimaret diuina auxilia non minus hoſtico quam amico ſolo imploranda eſſe.

Si qui diis eſſent ſupplices, eos non violabat ne ſi hoſtes quidem eſſent: quod abſurdum eſſe duceret eos qui è fanis aliquid furto ſubtrahunt ſacrilegos appellare: qui autem ſupplices ab aris auellant religioſos putare.

Nunquam prædicare deſinebat, quod Deos arbitraretur non minus religioſis factis quam caſtis ſacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur proſpera, non homines præ ſe contemnebat, ſed Diis habebat gratias: & fiduciæ plenus plures mactabat hoſtias, quam rebus ſuis metuens voueret.

Conſuefecerat, ſe, vt quoties in metu eſſet, hilaritatem præ ſe ferret: rebus contra ſecundis, mitis eſſet.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant, ſed qui promptiſſimi erant complectebatur.

Odio proſequebatur non eum, qui læſus ſeſe vlciſcebatur: ſed qui beneficiis adfectus ingratum ſeſe declarabat.

Erat illi voluptati turpis quidem lucri auidos pauperes videre, iuſtos autem collocupletare: quod in iuſtitia cuperet fructuoſiorem iuſtitiam facere.

Adſuefaciebat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera vteretur.

Quod ſi quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: exiſtimabat non minus illorum ſe mores agnoſcere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicerent.

Quotquot ab amicis circumuenirentur, non vituperabat: qui autem ab hoſtib deciperentur, eos maximopere repræhendebat.

Diffidentes fallere, ſapientiæ tribuebat, at credentes iudicabat eſſe impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare quæ diſplicerent gaudebat: neq; cuiquam illorum. qui in dicendo libertate vterentur, infeſtus erat, ab iis tanquam ab inſidiis ſibi cauens qui mentem ſuam aſtute celarent.

Delatores maiore perſequebatur odio quàm fures: quod maius eſſe detrimentum duceret amicis quàm facultatibus ſpoliari.

Priuatorum hominum errata miti animo ferebat, magiſtratuum vero magni eſſe momenti cenſebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haud quaquam ignauiam, ſed ſtrenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine ſtatuenda ſibi abſtinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare deſinebat. Arbitrabatur enim illud ſtatuarii, hoc ſui muneris eſſe, rurſus illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuſte tantum, ſed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iuſto ſatis eſſe duceret ab alienis abſtinere: liberalem putaret etiam ſua debere ad hominum conferre vtilitatem.

Semper religioſus erat, & honeſte viuentes nec dum felices, ſed qui glorioſe mortem oppetiſſent, eos iam beatos eſſe exiſtimabat.

Maiorem eſſe calamitatem putabat, ſcientiam quàm inſcium præclaras res negligere.

Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ eſſent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam eſſe, ſed voluptatem putare.

Laudatus certè magis gaudebat, quàm ſi pecunias comparaſſet.

Fortitudinem plerunq; potius cum conſilio quam periculis oſtendebat: & re potius quam verbis exercebat ſapientiam.

Erga amicos mitiſſimus, hoſtibus maximo terrori erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen perlubenter cedebat: magis actiones pulchras, qua pulchra corpora deſiderans.

Rebus ſecundis modeſtus, aduerſis ſpei plenus eſſe videbatur.

Vrbanitatem non dicteriis, ſed moribus ſtudebat aſſequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaque ſpretis iactabundis hominibus modeſtis modeſtior. Etenim vili cultu corpus ornabat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus eſſet, ipſe quam pauciſſimis egeret, amicis quam plurimum prodeſſe.

Præterea grauiſſimus erat aduerſarius, vbi vero potius eſſet victoria, leniſſimus.

Ab hoſtibus non facile decipiebatur, ab amicis facillime de ſententia deducebatur.

Semper hoc ſibi propoſitum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hoſtium labefactaret.

Cognati eum appellabant officioſum erga propinquos: [illegible] ra eius vtebantur, nihil recuſantem: qui aliquid officii [illegible] ſent, memorem: per iniuriam læſi, opilatorem in eodem periculo conſtituit, poſt Deos ſeruatorem.

Videtur idem mihi ſolus inter homines declaraſſe, corporis quidem robur ſeneſcere, ſed animi vires in fortibus viris ſenectutis expertes eſſe. Nunquam deſpondit animum quoniam magnam ac præclaram gloriam expeteret. Corpus ferre animi robur poterat. Qua igitur iuuentute ipſius ſenecta non præſtabat? Quis ætate vegeta hoſtibus adeo terrori fuit, vt Ageſilaus extrema in ſenectute? ſublato, maiorem hoſtes voluptatem cepere, quam Ageſilao, tametſi ſenex admodum mortuus ſit? Quis tantum fiduciæ ſociis præbuit, quantum Ageſilaus, vtut ad finem vitæ perueniſſet? Quid amici iuuenes magis deſiderarunt, quam Ageſilaum, qui ſenex è viuis exceſſerat? Is adeo perfecte ſemper vtilis patriæ fuit, vt etiam fato functus, plurimum ea re patriæ profuerit, quod ſtudio ſuo perfecerit, vt illa perpetuo incolumis [illegible] Monumenta quidem virtutis ſuæ per vniuerſum terrarum orbem conſequutus, & ſepulturam regiam in patria nactus eſt. *Hæc Xenophon.*

Reges olim & quotquot à patre traditum regnum accepiſſent, & quos ipſa plebs ſibi principes conſtituiſſet, conſilium habebant quod ex optimatibus conſtabat: vt Homerus & antiquiſſimi poetæ teſtantur. Neq; (vt noſtro ſeculo) regnum priſcorum dominatus erat nimium ſui iuris, neq; ab vnius ſententia pendebat. *Dionyſ. Halic. l. 2.*

Reges non liberi ſolum impedimentis omnibus, ſed domini rerum temporumq;, trahunt conſiliis cuncta, non ſequuntur. *Liu. Decad. 1. lib. 9.*

Regum maieſtas difficilius ab ſummo faſtigio ad medium detrahitur, quàm à mediis ad ima præcipitatur. *idem, 4. l. 7.*

Reges ſerua omnia & ſubiecta imperio ſuo eſſe volunt. *idem, eodem lib.*

Plerunq; regiæ voluntates, vt vehementes, ſic mobiles, ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ. *Saluſt. de bell. Iugurth.*

Reges, præter cætera hanc difficultatem habent, quod non ſolum hoſtes (vt cæteri faciunt) ſed etiam amicos & neceſſarios timent, à quibus inſidiæ multo pluribus factæ ſunt (quippe qui [illegible] di & dormientes cum illis dies noctеſque verſentur, ab iiſque cibum paratum & potionem capiant) quàm ab alienis & externis hominibus. Poſſunt enim amicos & familiares ſuos hoſtibus opponere, amicis autem poſſunt neminem. Itaque ſolitudo pariter atque multitudo grauiſſima eſt: metuendumque eſt, eſſe ſine cuſtodia: ſed multo etiam magis cuſtodes metuendi ſunt. [illegible] ci quidem certè moleſti ſunt, ſed amici multo magis, quos [illegible] oporteat, quamuis non ſint, amicos appellare. Quod ſi quis [illegible] ſit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, vt cum iis poſſit ſincere abſque vlla ſuſpicione verſari. *Xiphilin. in Cæſ. Auguſt.*

Regibus æqua, nedum infima, inſolita ſunt. *Tacit. Annal.*

Regibus bello gerentibus conuenire exiſtimatur rerum [illegible] ctatio. Nam dicendi ſtudium ac facultas iis qui in otio [illegible] degunt, plurimum vtilitatis adfert. Rerum verò ſcientia iis qui armis præſunt optima magiſtra eſt, quæ facienda ſint ad imitationem eorum, qui priſcis temporibus vicerunt. *Polyæn. ſtrat. lib. 5.*

In regnandi primordiis poſitum eſt rerum diſcrimen: ac vt [illegible] animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps reges [illegible] nuntur. *P. Æmylius, lib. 2.*

Veros reges non ſolium, non ſatellites, non exercitus faciunt [illegible] dunt interdum euertuntq;. *idem, l. 2.*

Nomen regium, non in terris natum excogitatumve, ſed cœlo demiſſum mihi videri ſolet. Parens enim rerum Deus, cum genus humanum condidiſſet, ſummum quidem in illud imperium iuſque penes ſe retinuit: ſed vt mente in eum ſublimem ferremur, vt illum cupidius quæreremus, vt ſpe, vt votis incenderemur, idcirco in terris ipſe palam degere, oculiſque intueri nobis mur, obſeruari noluit: Reges inſtituit, qui eius vice muneréque fungerentur, quorum vt quiſque probitate quàm proxime ad Deum Opt. Max. accederet, ita veriſſime Rex vocitaretur. Ita omnes eodem conſilio dati, alia tamen alii via ad laudem contenderunt. Permulti ſingulis virtutibus inclaruere. Audeo prædicare [illegible] dum omnibus anteiuiſſe. Non pauci certe complurium [illegible] ſtitere. Magnus enim campus regibus patet ad gloriam: [illegible] eam cuncti mortales, ſed maxime omnium Reges ſtudio [illegible] feruntur. Digniſſimum enim diademate cenſuerim, qui quidquid in cæteris pulchri paſſim aut legerit, aut audierit, id omne ſibi [illegible] uerſumq; expetat, & quod deſiderarit in aliis, id præterea ipſe præſtet. *Idem, lib. 8.*

Regum oculis in omni fortuna quædam ſupra humanam [illegible] ineſt. *P. Iouius, hiſt. lib. 2.*

Reges, egregie diſſimulando, vt priora puniant, compreſſa præſens iracundia, alicuius noui criminis occaſionem expectare conſueuerunt. *Idem, lib. 18.*

Ea demum eſt regum omnium fides, vt pro libidine [illegible] mas fœderum leges attrectare violareque non dubitent: [illegible]

…ſenti tantum commodo atq; ipſis temporibus ſeruien-…e cenſuerint. *idem, eod. lib.*

…cauſa regum ferè omnium mos eſt, vt neq; pietate ne-…cundia permoueantur. *idem, lib. 3.*

…e maximorum noſtræ tempeſtatis regum ingeniis, & tum …, & multum antea præclare compertum eſt, nihil omnino … & inuiolabile, vel in ritè conceptis ſancitiſq; fœderibus re-… quod in proferendis imperiis augendiſq; opibus, apud eos … illuſtris famæ decus intereſſet, dolone & nuſquam ſine fal-… fide integra veraq; niterentur. *Idem hiſt. l. 11.*

…creandorum regum nulla fuit, niſi vt ſocietas humana v-…capitis ſapientia fideq; coniuncta conſpiranſq; tenere-… leges per ſe audaciam coercere poſſent, illis ſemel inciſis pro-… ſatis cautum proſpectumq; generi humano videri potuiſ-… verò nullus interdum iuris pudor, nulla ſæpe legum reue-… mortalibus eſſet, ſummi viri Reges inſtituti ſunt, qui pro il-… imperio regimineq; arma ferrent. Datum ſolium, datum …, vtraq; ſacra vtiq; res, vt cogneſcerent vt ſtatuerent, vt iu-…, vt iudicia exercerent, vt Numinis munere ea in re ipſi …tur. Vbi parum maieſtate, parum imperio hæ valerent, … illis ſigna, dati exercitus. Inter bonos ſanctiſſimum pignus …; eſt fœdus proborum morum inſtitutorumq;. Scelera-… maloq; frenantur, aut tolluntur prorſus, ſi fortè frenari, … tandem non queant. Nec regna vlla ſunt diuturna, niſi … legum firmata. *P. Æmylius, lib. 8.*

…nides poeta, teſte Xenophonte, cum ad Hieronem qui ex …factus fuerat aliquoties acceſſiſſet, colloquium cum eo-…buit de regum ſeu dominantium in populos commodis & …modis, quæ quum ſapientiſſimus ſcriptor ſub Hieronis per-…uum repræſentet, ea deſcribere placuit. Itaq; ſic Hiero, …di reſpondens. H. Reges multo minus delectationis capi-… quam priuati homines, qui quidem vitam mediocrem agunt, … plures maioreſq; moleſtias ſentiunt. Quod autem mul-… quidem qui rerum periti maxime videntur, regnandi cupi-…, inde fit quod vtramq; vitam non experti, de regia con-…onem inſtituunt.

…autem, quum mecum ipſe ratiocinando verſor in iis …lis cernuntur, deteriorem eſſe regum conditionem reperio. … atq; aliis in regionibus alia ſpectatu digna, ad quæ ſingu-… homines accedunt, tam in vrbes quas volunt, ſpectacu-… cauſa, quam in comitia publica, in quibus res eſſe ſpectatu …parantur. Reges verò ſpectaculis non admodum occupan-… Nam neq; tutum eſt ipſis eo pergere, vbi non ſuperiores illis fu-…, qui illic adſunt: neq; res ipſorum domi tam tuto ſunt lo-… aliorum fidei creditis peregre proficiſci poſſint. Nam me-… eſt, ne ſimul & imperio ſpolientur, & vlciſcendi eos, à qui-… læſi facultatem amittant.

…enim ſpectacula nihilominus eis veniunt, etiam ſi domi …

… Sane quam pauca de multis: atque etiam quum huiuſmodi … vendantur regibus, vt qui aliquid exhibent, quidquid …fuerit, multo maioribus præmiis acceptis à rege diſce-…, quam per omnem vitã à cæteris hominibus vniuerſis …

Aurium voluptas.

…ſpectacula quod attinet, ſi deterior eſt regum conditio, ſal-… voluptatis auribus percipiunt. Nam quod vnum eſt iu-…ſimum acroama, nunquam laudes eis deſunt. Omnes enim … familiares omnia quæcunque vel dicunt vel faciunt, præ-…ſolent. Quod vero longe moleſtiſſimum auditu quiddam … conuicia nunquam audiunt. Nemo enim regem in os accuſa-…

H. At quid putas, voluptatis illos adferre qui non maledicunt, … notum alicui eſt omnino, hos omnes qui tacent malè de … cogitare? Vel quid adferre putas illos laudatores, quum … ſunt, ne forte laudationes illas aſſentandi cauſa inſtitu-…

Voluptas guſtus

S. Nunquam perſuadebis vllis hominum non multo magis re-… delectationes capere; per quæ homines alimur.

H. Noui equidem de hoc ſtatuere maximam hominum par-… ſuauius reges bibere & veſci, quam priuatos: quòd & ipſis vi-…tur eſſe iucundius eam cœnam ſumere quæ regibus apponitur, … quæ ipſis. Etenim quod vſitata excedit, id voluptates ſuppe-…. Quæ quidem eſt cauſa quamobrem vniuerſi homines mag-… voluptate feſtos dies operiantur, extra ſolos reges. Nam il-… menſæ ſemper inſtructæ magna rerum copia incrementum … diebus nullum habent. Quo fit, vt primum ſpei voluptate à … hominibus ſuperentur. Deinde ſcio te quoq; expertum … fieri vt quanto quis plura appoſuerit, quæ excedant ea quæ ſatis …, tanto citius ſatietas cibi nos captat. Itaq; ipſo etiam tem-… maius voluptatis percipit is, qui apponit multa, quam quiſ-… eorum qui modice victitant.

S. Profecto quandiu admittit cibum animus, tandiu maiorem voluptatem capiunt, qui ſumptuoſo apparatu nutriuntur, quam … quædam apponunt.

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementiſſimè ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino.

H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipſis paratum accedere, quam priuatos homines ad ſuum?

S. Nequaquam: imò etiam iniucundius, vt pleriſque videri poſſit.

H. Quid? num multa illa magnaq; arte elaborata conſideraſti, quæ regibus apponuntur, acria, mordacia, acerba, & quæ his germana ſunt?

S. Maximè, & quidem mihi videntur eſſe præter hominum naturam.

H. Ergone putas hæc edulia eſſe quiddam aliud, quam mollis & languentis præ deliciis animi voluptates? Nam certo ſcio, neq; tu fortaſſis ignoras, eos qui iucundè veſcantur iſtis artificioſis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam ſumptuoſis illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares veſtros frui, quam vos ipſos. Quemadmodum ructus ingratos & putidos non tam ſentit is qui ederit, quam illi qui cum eo verſantur.

H. Sic igitur qui varios cibos ſemper habet, nullos cum appetitione ſumit: at cui raro quid obuenit, is verò is eſt, qui cum lætitia ſatiatur, quum quid ei obiicitur.

S. Videntur tandem rei venereæ fruitiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcunq; pulcherrimum videritis, cum eo conſueſcatis.

H. Dixiſti tu modo quiddam, à quo ſcire debes nos à priuatis hominibus ſuperari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum eſſe videtur, & ei qui ducit vxorem cum voluptate quandam dignitatem ſuppeditate.

Altero loco eſt id, quod inter æquales contrahitur. Quod autem ex vilioribus conſtat, planè ignominioſum & inutile putatur. Rex ergo ſi exteram non duxerit, ex inferioribus vxorem ducat neceſſe eſt. Quo fit vt non admodum id conſequatur quo contentus ſit.

At verò à magnificentiſſimè de ſe ſentientibus fœminis coli, maximè voluptati eſt: ab iis autem, quæ ſeruæ noſtræ ſunt, ſi colamur, non admodum ſatis fit animo: ſin autem, graues ea res iras ac moleſtias in nobis excitat.

Scimus omnes congreſſus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amori iucundum eſt illa expetere quæ in promptu ſunt, ſed quæ ſperantur. Itaq; perinde atq; is qui ſitim expertus non eſt, potu fruitur: ſic etiam is qui amorem non expertus, longè ſuauiſſimæ veneris eſt expers.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter eſt, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos inſigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus egregium, ædes magnificentiſſimas eaſque maximi pretii rebus inſtructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione præſtantiſſimi. Poteſtas vobis eſt maxima, tum lædendi hoſtes, tum commodandi amicis.

H. Enimuero hominum vulgo à regno perſtringi oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde mihi opinionibus duci videtur, quum & beatos quoſdam & ærumnoſos eſſe videt. At regnum eas res quæ maximi pretii eſſe videntur, explicatas palam, ſpectandas omnibus exhibet. Quæ vero moleſta ſunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum ſita eſt. Quamobrem hæc multitudinem latere non miror, vt dixi: ſed vobis quoq; ignota eſſe, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem mirum eſt. Ego vero experiundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minimã participes fieri, & grauiſſimorum malorum inſignem habere copiam.

Non longe abierimus. Si pax magnum hominibus bonum eſſe videtur, quam minimum eius participes ſunt reges. Si bellum ingens eſt malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, ſi non ipſorum ciuitas bellum publicum ſuſcipiat, quocunq; lubet abire licet, nihil metuentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hoſtium fines proficiſcuntur. Itaq; & ipſi neceſſarium putant vt armati ſint, & armatos ſemper ſecum circunducunt.

Deinde priuati homines etiam ſi in agrum hoſtilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, eſſe tutos ſeſe arbitrantur. At reges poſteaquam ad ciuitatem ſuam peruenerint, inter hoſtes plurimos ſe eſſe ſciunt. Quod ſi qui potentiores aduerſus vrbem aliquam expeditionem ſuſcipiant, ac minus potentes fortè extra mœnia fuerint: eſſe quidem illi videntur in periculo, verum poſteaquam intra munitionem ſeſe receperint, omnes in tuto ſe eſſe credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingreſſus fuerit expers eſt periculi, omninoq; iſtic maximè ſibi cauendum arbitratur.

Præterea priuati homines per fœdera & pacem belli moleſtia liberan-

liberantur: principibus vero, neq; pax ab iis, qui premuntur ipſorum imperio conceditur: neque quiſquam ipſorum confidente, fœderibus habere fidem auſit.

Sunt item bella quæ à ciuitatibus, & alia quæ à principibus aduerſus illos quos vi oppreſſerunt, geruntur. At ex his bellis quæcunque grauia moleſtaq; redeunt ad eum, qui ciuitatum parte ſequitur, ea cadunt in principem. Nam vtroſq; etiam neceſſe eſt in armis eſſe, cauere ſibi, adire pericula, & ſi quid calamitatis victis accidat, vtriq; dolent. Atq; hactenus paria ſunt vtriſq; bella.

Quæ vero illis iucunda accidunt, qui ciuitatum ſtant à partibus aduerſus ciuitates, ea principes & reges non habent. Etenim Reſpublicæ quum aduerſarios pugna vincunt, dici facile non poteſt, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hoſtes egerint, quantum in perſequendo, quantum in trucidandis hoſtibus. Quam ipſum ob facinus exſultent, quam inſignem gloriam conſequantur, quam propterea gaudeant quo Rempublicam amplificaſſe ſe exiſtimant. Arrogat quiſque ſibi, quod & conſilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac difficulter inuenias, vbi non etiam falſo quædam addant, quum plures ſe intereniſſe prædicant, quam reipſa ceciderint. Adeo res ipſis eſſe præclara videtur, ciuitatem victoria potiri. Princeps ſeuerus autem, quum vel propter ſuſpiciones ſuas, vel quod reuera quoſdam aduerſus ſe moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam ſe vrbem non amplificaturum nouit, & ſcit etiam paucioribus ſe imperaturum: neque poteſt eſſe hilaris, neque magnifice ob facinus ipſum ſeſe offert. Immò quantum poteſt extenuat rem geſtam, & inter agendum purgat ſeſe quaſi non per iniuriam id fecerit. Vſque ad eo ne ipſi quidem honeſta, quæ facit, eſſe videntur. Quod ſi etiam moriantur ii quos metuit, nihilo magis fidenti eſt animo, ſed plus etiam ſibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo vexatur, vt indicaui,

Iam mihi velim etiam amicitias, quarum illi participes ſunt, inſpicias.

Primum, an magnum amicitia bonum ſit hominibus, conſideremus. Nam ſi quis ab aliquibus diligatur, eum adeſſe ſibi lubenter vident ii qui diligunt. Lubenter eidem benefaciunt, abſentem deſiderant, redeuntem iucundiſſimè excipiunt, voluptatem ex rebus ipſius proſperis communem percipiunt, opem vna ferunt, ſi quid præter animi ſententiam accidere videant.

Nec ignorant vrbes amicitiam maximum ſuauiſſimumq; bonũ hominibus eſſe. Ita pleriſq; in vrbibus ea lex valet, vt impunè adulteros occidere liceat: nimirum propterea, qaod eos vxorum erga maritos amicitiæ corruptores eſſe exiſtiment. Nam quum mulieres calamitate quadam congreſſu venereo ſunt vſæ, nihilominus id quod attinet apud maritos in honore ſunt, ſi quidem amicitia inter ipſos inuiolata conſtare putetur.

Tantum autem bonum eſſe iudico, amari, vt exiſtimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus vltro bona quædam contingere. Atqui in hac tali poſſeſſione deterior in primis eſt principum & regum, quam aliorum conditio. Quod ſi num vera loquar vis ſcire, ſic rem conſiderato.

Firmiſſimæ videntur eſſe amicitiæ parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, vxorum erga maritos ſodalium erga ſodales. Quod ſi ergo rem animaduertere voles, inuenies priuatos homines ab his maximè diligi: quum interim plures principes liberos ſuos occiderint, complures ſuis à liberis ſint interfecti, multi fratres in regnorum & principatuum vſurpatione mutuis ſe cædibus confecerint, multi denique tum ab vxoribus ſuis, tum ſodalibus qui amiciſſimi viderentur, interempti ſint. Qui ergo apud illos, quos vt maximè diligamus à natura comparatum eſt, vna legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto ſunt in odio: quo pacto exiſtimandum eſt, eos ab alio quopiam diligi?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono cæteris inferior eſt? Nam quæ tandem familiaritas abſq; fide mutua iucunda fuerit? quæ inter virum ac fœminam abſq; fide conſuetudo delectionem habere poteſt? quis miniſter gratus fuerit, ſi fides ei non habetur? Itaq; hoc etiam, nimirum vt fidem quis aliis habeat, parum admodum ad principem pertinet? quando ſic viuit, vt neque cibis neq; potui fidem habere poſſit: ſed primum famulos deguſtare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne fortè vel in his mali aliquid aut comedat aut bibat.

Quinetiam patriæ ſuæ quiq; reliquorum hominum maximo ſunt in pretio. Nam ciues mutuo ſeſe quaſi ſatellitio ſine ſtipendio aduerſus mancipia tuentur, itemq; aduerſus facinoroſos, vt ne quid ciuium morte violenta è medio tollatur. Atque hac in cuſtodia ciuium eo ſunt progreſſi, vt à multis lata lex ſit, qua ſanciunt, vt ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida verſatur. Quo fit vt per ſuas patrias quiſq; ciuium tuto viuat.

At in malis regibus contraria ratio eſt. Tantum enim abeſt vt horum mortem ciuitates vleiſcantur, vt etiam magnis honoribus eum adficiant qui iſtiuſmodi dominatores interfecerit. Tantum item abeſt vt à ſacris eos arceant, quemadmodum ſolent interfectores priuatorum hominum: vt etiam imagines tale quid deſignantium in templis ſtatuant.

Quod ſi tu regem exiſtimas propterea, quod fortunas, quam priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita ſe habere putato. Sed quemadmodum athletæ, non quum imperitos ac rudes ſuperant lætantur, verum vbi ab aduerſariis ſuperantur, tum ſcilicet ingenti moleſtia adficiuntur: ſic & rex non quum plura videtur poſſidere quam priuati homines gaudet, ſed magnum ex eo dolorem percipit ſi minus quam cæteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduerſarios ſuos eſſe ſtatuit.

Neque citius regi quod concupiſcit obtingit, quam homini priuato. Homo enim priuatus vel domum, vel fundum, vel ſeruum appetit: rex autem, vel oppida, vel regionem amplam, vel portus, vel munitas arces: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines concupiſcunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatos pauperes videbis, quam multos inter reges & principes. Nam numero non ea quæ multa ſunt, nec quæ ſufficiant, exiſtimantur: ſed ex vſu. Quo fit, vt quæ ſuperant vltra id quod ſatis eſt, multa ſint: quæ vero ſunt infra id quod ſufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad neceſſarios ſumptus ſufficiunt, quam homini priuato. Nam priuatis licet præcidere ſumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus locum non habet. Nam maximos ſumptus eoſque ſumme neceſſarios in excubias vitæ faciunt, de quibus ſi quid decidatur, cum ipſorum exitio id coniunctum eſſe videtur.

Deinde, quicunque habere iuſta ratione poſſunt quantum requirunt, cur eos miſeretur vt inopes? at qui ob egeſtatem malum ac turpe quid moliri, de quo viuant, coguntur: cur non illos & miſeros & pauperes eſſe merito quis exiſtimet? At enim principes plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ſpoliare coguntur, propterea quod ipſis ad ſumptus neceſſarios ſemper aliis pecuniis opus ſit. Perinde vt belli tempore, vel copias alant, vel ſeipſos perdant neceſſe eſt.

Exponam tibi etiam quandam eorum ſanè grauem calamitatem. Etenim non minus norunt quàm priuati homines, quinam egregii viri ſint, & ſapientes, & iuſti: verum hos quum admirari debent, metuunt: forte quidem, ne quid libertatis cauſa audeant: ſapientes, ne quid moliantur: iuſtos, ne plebs eos ſibi præeſſe cupiat. Quum vero huiuſmodi homines è medio propter metum ſuſtulerint, quinam alii ſunt ipſis reliqui, quorum ſcilicet opera vti poſſint, niſi iniuſti, intemperantes, ſeruiles? Iniuſti nimirum quorum ſibi opera credantur, vt ne ad libertatem adſpirent, ac ipſos ſuam in poteſtatem redigant, quippe quod iniuſti principum inſtar metuntur: intemperantes ob præſentem poteſtatem ſeruiles, quod ne illi quidem liberi eſſe cupiant. Quapropter equidem arbitror hanc iam calamitatem grauem eſſe, quod alios quidem viros bonos ducant, aliis vero vti cogantur.

Volo autem tibi etiam voluptates illas exponere, quibus, dum priuatus adhuc eſſem, vtebar: ſpoliatus eis, vti quidem animaduerto, poſtea quam regnum adeptus ſum. Verſabar cum æqualibus, quorum ego conſuetudine delectabar, ſicut & illi mea vtebar & mecum ſolo, ſi quando quietem expeterem. Aderam ſæpenumero conuiuiis eo vſque, dum omnium obliuiſcerer quæ vita hominum moleſta euenirent: ſæpenumero dum cantilenis, hilaritatibus, choreis animum commiſcerem: ſæpenumero quando tum mihi, tum iis qui aderant, collibitum fuiſſet. Nunc vero iis ſpoliatus ſum, quæ mihi iucunda erant, idq; propterea quod amicorum loco ſeruorum ſodalitate vtar, ſum item ſpoliatus dulci eorum conſuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me beneuolentiam perſpiciam. Vini multum vſum ac ſomnum non ſecus ac ter atque inſidias vito.

Iam quod hominum turbam metuam, quod contra ſolitudinem, quod cuſtodum abſentiam, quod ipſos etiam cuſtodes, quod neque inermes ipſos circum me habere volo, neque armatos lubenter adſpicio: quo pacto non res eſt ærumnoſa? Præterea plus externis habere fidei, quam ciuibus: barbaris quam Græcis: cupere hominibus ingenuis vt ſeruis vti contraque cogi ad concedendam ſeruis libertatem: hæc omnia non tibi eſſe videntur indicia perculſi à terroribus animi? Neq; ſolum metus ipſe in animis moleſtiam doloremque creat: ſed etiam exiſtit voluptatum omnium quoddam exitium, dum me comitatur.

Quod ſi tu quoque Simonides, res bellicas expertus es, aliquando aduerſus hoſtilem phalangem in acie conſtitiſti: quum id temporis cibi ſumpſeris recordare, qualiq; ſomno ſis vſus. Nimirum quales tum moleſtias experiebaris, tales experiuntur qui aliis præſunt, atq; etiam grauiores. Non enim hoſtes ſolum ex aduerſo, ſed omni ex parte videre ſe putant.

S. Videris mihi quædam nimium quam bene dicere. Bellum enim terribile quidem illud eſt: ſed tamen nos quum militamus, excubiis ante caſtra collocatis, ſecure tum cœnamus, tum dormimus.

H. Ita eſt profecto, Nimirum leges ante ipſos excubant, quo fit vt & ſuo & veſtro nomine in metu ſint. At tyranni cuſtodes habent ſtipendio conductos perinde ac meſſores. Et requiritur ſanè potiſſimum ac illis cuſtodibus fides: verum fidelem vnum multo difficilius inueneris, quam multos admodum operarios quod

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

tandem opus exerceant. Præſertim ſi cuſtodes quos di... cauſa adſint, at; liceat eis interfecto Domino multo ... vim exiguo tempore conſequi, quamdiu pro illo ... acciperant.

...felices nos prædicaſti, vt qui amicos maxime benefi... poſſimus & hoſtes facillime noſtram in poteſtatem re... quidem ita comparatum eſt. Nam quo pacto exiſtima... de amicis bene te promeriturum, ſi plane noris ... à te plurima, lubentiſſime tuo ex conſpectu abire ... cupere? Quicquid enim à principe quis accipit, ... eſſe arbitratur prius quam ex illius poteſtate eua...

...pacto dicere poſſis, regibus facultatem in primis non de... hoſtes in poteſtatem ipſorum? quum certo ſciant o... ſe hoſtes habere, qui eorum imperio ſubiecti ſunt. At ... neque occidere, neq; vinculis conſtringere poſſunt. Nā ... quos tandem regis imperium eſſet? Nimirum neceſſe ... ignorantem ſe illos hoſtes habere ſimul & cauere ſibi ... opera tamen ipſorum vti.

...q; ſcire debes, reges etiam illos ciues, quos metuant ma... moleſtia viuos adſpicere, neq; cum minori occidere. Per... equum, qui bonus quidem ille ſit, metuatur autem ne ... medicabile det malum, haud facile quis ob virtutem inter... tamen eo vtitur, dum cauet ne quo in periculo malum ... ipſi creet. Itidem res aliæ, quæcunq; moleſtiam quan... voluptate coniunctam habent, tum poſſidentibus tum ab... eas dolorem adferunt.

...quam eſſe quiddam honos videtur: quem qui appetunt, la... nem ſubeunt, omne periculum ſuſtinent. Vos quoq; ceu ... tantum moleſtiarum principatus habeat, quantum ... oras, nihilominus præcipiti ad eum impetu ferimini, vt ni... honorem adipiſcamini atq; vt vobis omnes in omnibus, ... datis, inſeruiant ſine vlla recuſatione omnes vndiq; ſpe... ſellis adſurgant, de via cedant, omnes deniq; familiares ve... vobis tum verbis tum factis honorem deferant. Nam ... quidem certe quædam ſubditi dominis exhibent, atque ... quemcunq; honore adficiunt.

...videtur cæteris ab animantibus in hoc mihi differre qui ... honoris ſit cupidus. Nam de cibis, potu, ſomno, re vene... conſentaneum eſt pari quodammodo animalia cuncta volu... propere. Verum ambitio neque animantibus rationis ... natura ineſt, neque cuiuis homini. Quibus autem ... laudis innata eſt cupiditas, illi vero ſunt qui plurimum ... natura differunt, ac viri plane, non homines ſolum exi... Quo fit vt equidem arbitror merito vos omnia in prin... ferre: quando ſupra mortales cæteros vobis ho... Nulla enim voluptas humana videtur ad diuinam ... propius: quam ea, quæ ex honoribus percipitur, delecta...

...Principum & Regum honores illis mihi conſimiles venereis ... eſſe videntur, cuiuſmodi eos vt demonſtrabam. Nam ... officia profecta ab iis, qui non redamarent, pro gratificatio... habenda nobis eſſe videbantur: neq; congreſſus venerei vi ex... voluptatis vllam habere ſpeciem. Eodem ſcilicet modo ne ob... ab illis qui nos metuunt, pro honoribus haberi de... Nam qui dicere poſſimus eos, qui vi coacti de ſellis adſurgunt, ... quod homines iniuſtos honoribus adficere cupiant? ... ſuperioribus de via cedunt, idcirco decedere, vt iniuſtos ... honore adficiant?

...q; certe etiam iis quos odere munera largiuntur, idque tum ... quum metuunt ne quid ipſis mali accidat. Verum hæc, ... quidem ſententia, ſeruilia putari merito debent, quum hono... oriantur, quæ his ſunt contraria. Nam quum hominum ... opinio, vt exiſtiment aliquem ad bene de ipſis promerendum ... eſſe idoneum, eiuſque ſe bonis fruituros arbitrantur: tum vero ... & prædicando in ore habeant, & vt bonum proprium ſinguli ... ac lubentibus animis ei de via cedant, de ſellis adſurgant, ... beneuolentia non metu virtutis: ac beneficentiæ publicæ cau... ornent, munera largiantur, videntur mihi & illi, quot... hæc obſequia præſtant, reuera ipſum honore proſequi: pari... is quem his dignantur, reuera honore adfici.

Quin etiam illum, cui talis honos defertur, felicem prædico. ... animaduerto ei inſidias nullas fieri, ſed aliis eſſe curæ, ne quid ... accidat: adeoq; hunc metus, inuidiæ, periculi expertem beatum ... agere. attamen neque noctu neque interdiu viuit, ac ſi pro ... iniuſtitiam damnatus ad mortem ab hominibus vniuerſis fo...

S. Qui vero fit, Hiero, quod quum tam mala res ſit regno potiri, ... tu animaduerteris, tanto malo temet non liberes?

H. Quoniam, mi Simonides, hac ipſa in parte miſerrimum ... eſt dominatio. Nec enim ea quis liberari poteſt. Nam qui ... princeps quiſpiam tantum opum habeat, quantum ſatis ſit ad perſoluendum iis quibus abſtulit ſua, qui compenſare poſſit iis vincula, quos vinculis conſtrinxit? qui tot animas iis reſtituat, quos ſuſtulit? Nimirum ſi vlli alii laqueo vitam vt finiat expedit, equidem reperio maxime regis è re eſſe, vt id faciat. Nam illi ſoli neq; ponere mala quæ ſunt, expedit.

S. Te vero non æquo eſſe erga dominationem animo non miror. Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc eſſe tibi impedimento arbitraris. At ego poſſe me docere arbitror, imperium minime prohibere poſſe quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam ſuperare. Verum hac in conſideratione non ad hoc reſpiciendum eſt, num is qui cum imperio eſt, propterea quod maiorem potentiam habeat, præſtare maiora poſſit beneficia: ſed ſi paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim vter paribus beneficiis plus ſit initurus gratiæ.

Ordiar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem viſum amanter tum princeps tum priuatus aliquis alloquatur: vtrius compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitraris? Age vero, ſi ambo aliquem laudent, vtrius prædicationem exiſtimas eo magis pertingere vt voluptati ſit? Facta re ſacra honore aliquem vterque adficiat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Auerſa valetudine laborantem vterque ſimiliter curat, an non clariſſime apparebit, profectas ab iis qui plurimum poſſunt curationes & officia maximam quoq; lætitiam adferre? Donentur æqualia, an non hic etiam perſpicuum erit, profecta ab iis qui plurimum poſſunt, dimidia beneficia plus poſſe, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam fieri, vt hominem, qui cum imperio & poteſtate ſit, honor ac gratia quædam comitetur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, ſed eundem lubentius contemplamur, vbi iam nactus eſt imperium, quam quum priuatus eſſet: atq; etiam magis auemus cum illis colloqui, qui eximio ſupra cæteros in honore ſunt, quam cum aliis qui nobis ſunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos ineatis gratias, & multo plura quam nos præſtando iuuare poſſitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari conſentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia neceſſe eſt nos multo etiam plura eiuſmodi agere, quam priuatos, ob quæ hominum in odio ſumus. Exigendæ pecuniæ, ſiquidem ad res neceſſarias habere ſumptus volumus: cogendi quidam ad cuſtodiendum ea, quæ cuſtodia indigent: puniendi & iniuſti, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod ſi celeritatem occaſio temporis poſtulet, ad ſuſcipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauis res committenda eſt. Præterea mercenario militi opus eſt regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem ali, vt cum tyrannis pari ſint in honore, ſed auaritiæ cauſa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam ſuſcipiendam eſſe: ſed tamen videntur mihi curationes aliæ in odium adducere, aliæ magna cum gratia coniunctæ eſſe. Nam docere quæ optima ſunt, & pulcherrime illa præſtantem prædicare atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam fit. At eum qui non recte aliquid agit, conuitiis inceſſere, cogere, multare, punire: hæc vero cum odio quodam fieri neceſſe eſt.

Quamobrem aio equidem id, quod neceſſitas requirit, debere illum qui cum imperio eſt aliis puniendum mandare: præmia vero per ſeipſum largiri. Quod ſane recte fieri rerum euenta teſtantur. Nam quum choros decertare volumus, præmia quidem præfectus ipſe proponit, congregandi autem ipſos munus choragis datur, itemq; aliis docendi, & cogendi eos, qui non ſat recte aliquid præſtent. Ita ſtatim hic quod cum gratia coniunctum eſt, per præfectum ipſum curatur: quæ vero dura ſunt per alios.

Quod igitur impedimento ſit, quominus etiam res ciuiles ceteræ, conſimili ratione peragantur? Diuiſæ ſunt enim vrbes vniuerſæ partim in tribus, partim in claſſes, partim in manipulos, ac ſingulis partibus præfecti quidam ſunt. Quamobrem ſi quis his quoq; tanquam choris præmia proponeret ob inſignem armaturam, ob ordinis obſeruationem, ob rem equeſtrem, ob fortitudinem militarem, ob iuſtitiam in commerciis, conſentaneum eſſet futurum vt etiam hæc omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus eſſet celerius impellerentur, ſi quidem honoris cupiditate ducerentur: itemque citius pecuniam conferrent, quando ſic vſus poſtularet, & (quod quidem fructuoſiſſimum eſt) quanquam per contentionem agi minime conſueuerit, ipſa agricultura magnum incrementum ſumeret, ſi quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus præmia conſtitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conficerentur. Nam & prouentus augeſcerent & temperantia multo magis occupationum comes eſſet: ne dicam etiam facinora minus in iis, qui opus faciunt, exiſtere.

Quod ſi etiam mercatura reipublicæ commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, ſi is qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod ſi futurum pateat vt qui ſine aliorum moleſtia prouentum aliquem reipublicæ excogitat, & ipſe ornetur: ne illa quidem conſideratio relinqueretur.

Denique, ſummatim vt dicam, ſi in omnibus perſpicuum eſſet, non cariturum honore, ſi quis boni alicuius autor exſtiterit: multos hoc etiam impelleret, vt ſtudioſe boni aliquid inueſtigarent. Iam ſi multis reipublicæ commoda curæ ſint, neceſſe eſt magis aliquid inueniri, & hominum ſtudia excitari. Quod ſi metuis, Hiero, ne propoſitis inter multos præmiis magni ſumptus fiant: cogitato nullas eſſe merces vtiliores quam quæ præmiis redimuntur. Vides in equeſtribus, & gymnicis, & ſcenicis certaminibus, quàm exiguis præmiis ingentes ſumptus, multiq; labores & ſtudia hominum eliciantur.

H. Præclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Cæterum de mercenario milite num proferre quid potes, vt videlicet propter ipſos minus in odio ſimus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata ſatellitum opera nihil amplius egere?

S. Imo egebit certe. Nam ſcio perinde vt equis, ita & hominibus quibuſdam accidere, vt quanto magis ipſis neceſſaria ſuppetant, tāto ſint petulantiores. Hos igitur magis modeſtos reddet ortus à ſatellitibus metus è bonis autem egregiiſq; viris nulla re tantum mihi poſſe prodeſſe videris, quantum his ipſis mercenariis militibus. Nam tui corporis cuſtodes alis, & multi iam dudum heri ſuis à ſeruis vi ſunt interempti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, vt ſuccurrat omnibus, tanquam ſi eſſent ſatellites omnium ciuium, ſi quid animaduerterint: (& ſolent, vt ſcimus, exiſtere facinoroſi homines in ciuitatibus) & hos igitur ſi obſeruare iubeantur, ſcient ciues hanc te vtilitatem ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque conſentaneum eſt, hos & fiduciam & ſecuritatem præſtare poſſe: idque perinde priuatim tuis, atque aliis qui paſſim in regione degunt. Poſſunt etiam ciuibus præſtare otium, per quod liceat ipſis res ſuas curare, ſi loca opportuna cuſtodierint,

Ad hoſtium præterea repentinas & occultas inſidias vel præſentiendas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui ſemper armati ſunt, & in acie inſtructi? Etiam ipſo in exercitu quid ciuibus eſt milite mercenario vtilius? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adeundum pericula, & excubandum promptiſſimos eſſe conſentaneum eſt. Et finitimas ciuitates an non propter eos, qui ſemper armati ſunt, neceſſe eſt etiam paucis maxime cupidas eſſe? Non qui ad pugnam ſunt inſtructi, maxime tum amicorum fortunas tueri, tum hoſtium peſſundare poſſunt.

Iàm ſi ciues intelligant hos nihil iniuſte agentibus non nocere, ſed illos impedire qui alios lædere volunt, iniuriam paſſis ſuccurrere, pro ciuibus & ſollicitos eſſe, & pericula obire: qui non eos neceſſe eſt lubentiſſime ſumptum in hos conferre: Aliū certe priuatim cuſtodes rerum etiam minoris momenti.

Neceſſe eſt etiam, vt boni publici cauſa de tuis facultatibus ſumptus facere non recuſes. Nam equidem arbitror ea quæ ciuitati impenduntur, vtilius expendi, quam quæ rex priuatim inſumit. Conſideremus ſane rem ſingillatim.

Vtrum exiſtimas domum, immenſo ſumptu elegantiſſime exſtructam, ornamento tibi maiori eſſe, quam ſi vrbem vniuerſam mœnibus, templis, columnis, foris, portubus inſtruas? Num ſi armis plane formidabilibus ipſe ornatus ſis, maiori hoſtibus terrori fueris, quam ſi ciuitas vniuerſa præclare tibi ſit armis inſtructa? Vtrum prouentus plures putas te habiturum, ſi tantum priuatim tua fiant, an ſi effeceris vt ciues vniuerſi rebus ſuis agendis intenti ſint?

Iam, quod omnium præclariſſimum & magnificentiſſimum ſtudium eſſe putatur, vtrum putas te magis præclare currus inſtructurum, ſi vnus inter omnes Græcos maximam curruum copiam inſtituas, & ad celebritates Græciæ mittas: an vero ſi maxima ciuium pars equos alat, & plurimi decertent? Vtrum eſſe putas pulchrius vincere currus præſtantia, an vrbis, cui præes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, vt rex cum priuatis hominibus congrediatur. Nam ſi viceris, non eris in admiratione, ſed inuidia, vt qui multorum ex re familiari ſumptus facias: at ſi vincaris, maxime omnium irriſioni eris expoſitus.

Equidem tibi, mi Hiero, propoſitum eſſe certamen aio aduerſus aliarum vrbium præſides, inter quos ſi tu ciuitatem, cui præes feliciſſimam præſtiteris: ſcito te pulcherrimo & magnificentiſſimo inter homines certaminis genere victorem futurum. Primum effeceris vt à ſubditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, ſed virtutem tuam homines vniuerſi prædicabunt. Suſpicieris itidem ac diligeris non ſolum priuatis ab hominibus, ſed multis etiam vrbibus. Non priuatim eris in admiratione, ſed publice apud omnes.

Licebit tibi, ſi voles ſecuritatem, quod attinet, aliquo proficiſci: licebit & hic manenti hoc ipſum facere. Semper enim apud te eſſet cœtus frequens eorum, qui oſtentare velint, ſi quid habent vel doctrinæ, vel virtutis, atque etiam inſeruire tibi cupient. Quiſquis aderit, ſocius tibi eſſe volet, & qui aberint, videre te cupient, Adeoque non tantum ab hominibus diligeris, ſed etiam amaberis.

Non erit quod tibi metuas, ſed potius alii, ne quid accidat tibi [illegible] tuent. Quod ſi quid erit periculi, non opitulatores tantum, ſed iam propugnatores, eoſque alacres cernes. Multis muneribus [illegible] gnus iudicaberis, neque copia tibi deerit eius, cui bene tibi [illegible] viciſſim illa impertias. Omnes ob commoda tua tecum [illegible] bunt, omnes pro bonis priuatim tuis, tanquam propriis, dim[illegible] Omnes quæ apud amicos erunt opes, theſauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter collocupletato, quippe qui te[illegible] ditaturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibimetipſi potentiam [illegible] iuncturus. Comparato Reipublicæ belli ſocios. Patriam exiſtima domum tuam eſſe, ciues, ſocios, amicos, liberos tuos, liberos tibi [illegible] liud quam tuum ipſius animum. Atque hos omnes beneficiis [illegible] rare contendito. Nam ſi amicos benefaciendo viceris, reſiſtere [illegible] hoſtes minime poterunt. Denique, ſi hæc omnia præſtiteris, [illegible] plane quiddam te longe humanis in rebus præclariſſimum fe[illegible] mumque conſequuturum, vt tametſi beatus ſis, tamen non [illegible] riaris inuidiam. *Hæc Xen. in Simonidis & Hieronis colloquio.*

Regum ea natura eſt, vt neminem vel hoſtem vel amicum [illegible] beant, ſed ex eorum commodo amicitias inimicitiaſque [illegible] tur. *Polyb. lib 2.*

Ea eſt conſuetudo Regum, vt caſus aduerſos hominibus [illegible] ant, ſecundos fortunæ ſuæ, quo facile fit vt impellantur ad eorum pernitiem, quorum ductu res male geſtæ nunciantur. *Æmyl. Prob. in Datam.*

Regna.

Regna terrena ſunt ſuſpecta, infida, cruenta, incerta, ſerua [illegible] ſta, inſatiabilia. *P. Æmyl. lib. 3.*

Prouidentia regum, fide popularium ſalus dignitaſq; Regni [illegible] conſtat. *idem lib. 9.*

Regna vt fortitudine comparantur, ſic manſuetudine & humanitate comparantur *B. Facius hiſt. lib. 7.*

Non iiſdem ſemper artibus reges magna imperia retinent [illegible] quibus ea quæſierint. Ignoſcendo, largiendo, indulgendoq; [illegible] læto admodum hoſpitio feliciter ineuntur. Cæterum, cum [illegible] inquietaq; hominum ingenia, audendo, moliendoq; [illegible] occulto tempeſtates cient, tum deniq; ſeueritatem pro clementia, parſimoniam pro munificentia, pro facilitate autem ac liberalitate illiberalem dnrioremq; naturam, vtilia ſalutariaq; didicerunt. *P. Iou. hiſt. lib. 1.*

Neminem eſſe hominum arbitror, quem latere poſſit, quod [illegible] minem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccante [illegible] mundus arguitur, ac propter noſtram intemperantiam [illegible] mendam terra hæc in qua viuimus, defectu cæterorum [illegible] & ſterilitate ſuorum fructuum caſtigatur. Itaque ſi creatura [illegible] merito & diſpenſatio Dei ſumus: qui enim magis diligit [illegible] qui fecit? Quis autem ordinatius regit, quam is qui fecit [illegible] Quis vero ſapientius & fortius ordinare & regere facta poteſt, quam qui & facienda prouidit, & prouiſa perfecit? Quapropter [illegible] poteſtatem à Deo eſſe, omnemque ordinationem, & qui [illegible] runt ſentiunt. & qui legerunt cognoſcunt. Quod ſi poteſtates [illegible] ſunt, quanto magis regna à quibus reliquæ poteſtates [illegible] tur? Si autem regna diuerſa, quanto & æquius regnum [illegible] ximum, cui reliquorum regnorum poteſtas vniuerſa ſubiecta [illegible] *Oroſ. hiſt. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum eſt. *Liuius, Decad. [illegible]*

Multa decora, regni fœda cupiditas non ingrata ſolum, [illegible] iam inuiſa reddidit. *Idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domeſticos infida omnia [illegible] facit. *idem eod. lib.*

Maius eſt regnum faſtidire quam accipere. *Curt. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expetunt ii qui [illegible] aliquam habent, quam qui egentiores ſunt. *Xiphil. Ceſ. Aug.*

Regnum ſi affectes, & non tam facile adipiſcare, quam [illegible] amittas, *P. Æmyl. lib. 3.*

Ludouicus Craſſus cum fatalem ſibi diem appetere [illegible] uocauit filium è Vaſconia: coramque hortatus eſt obteſtatuſque, vt magis pie regnaret quam ipſe feciſſet: religionem coleret, [illegible] conſuleret, orbis pupilliſq; proſpiceret: paci communi, [illegible] ac ſaluti inſeruiret: Regnum nihil aliud quam procurationem [illegible] nuſque publicum exiſtimaret: cuius in vita adminiſtrati [illegible] exacte rationem continuo poſt fata ſciret, ſedente in ſemmo [illegible] dice, ſua cuique facinori parata præſenti ſempiternaque [illegible] *Idem lib. 5.*

Studia hominum quæ liberalitate atque iuſtitia facile comparantur, ſunt regni opes firmiſſimæ. *P. Iou. hiſt. lib. 18.*

Auitum malum, regni cupido. *Liu. Decad. 1. lib. 1.*

Non exercitus neq; theſauri præſidia regni ſunt: verum amici, quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, officio & fide parantur. *Salluſt. de bel. Iugurt.*

❡ APOPHTHEGMATA.

Philippus Macedonum rex in paleſtra prolapſus, quum ſurgens in puluere vidiſſet corporis veſtigium, Pape! inquit, vt minimam [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…m natura ſortiti, orbem appetimus vniuerſum? Vtinam …inhæſiſſet animo filii, cuius ambitioni orbis fuit angu… …r. Plut.

…der puer adhuc, cum parentis ſui fortia facta intueretur, …m tamen iis gaudebat: ſed inexplebilis, ad pueros æquales …bat: Pater nil quicquam mihi relicturus eſt. Illis vero con…tibus: Imo omnia parat tibi vt hæredi: Quid tum poſtea, in…terim nil habebo, quod agam. Quis non miraretur …gnandi cupiditatem puero infuiſſe, qui præter naturam …s non fuit contentus imperio patris ſui: imo ab ipſis ſta…s animum in id intendit, vt multorum dominus ſo… …Plut. in apoph.

…Quum audiſſet Anaxagoram differentem innumerabiles …dos, illachrymaſſe dicitur. Rogantibus, num quid accidiſ…mis dignum? Annon videor, inquit, merito flere, qui …mundi ſint innumerabiles, nondum, vnius dominus factus … …in Vita Alexan.

…ſerat epiſtolam ad Antipatrum, per quendam nomine …quumq; id temporis forte adeſſet Diogenes, Cynico mo…thliam ad Athlium. Porro athlius Græce miſerum ſonat, …laboribus afflictum: vnde & athletes nomen. Senſit philo… principes ob ambitionem aſſiduis bellis tumultuantes, ve…ſſe, æque autem miſeros, qui illorum cupiditatibus in… …Laert. lib. 6. & Eraſm.

…Alexandro Magno Corinthii per legatos ius ſuæ ciuitatis …Hoc officii genus quum riſiſſet Alexander: quidam è le…, inquit, ciuitatem vnquam donauimus, præterquam tibi …Hoc audito lubens accepit oblatum honorem, quem illi …debat partim raritas, partim cum Hercule laudatiſſimo … Plut. in Alexan.

…Edicto vetuit, ne à quoquam pingeretur, præterquam ab …à quoquam ære inſculperetur, præterquam à Lyſippo, …illius ætatis præſtantiſſimis, nam hoc quoq; iudicabat ad …dignitatem pertinere. Cum Cherylo poeta pactus erat, vt …quoq; bono verſu Philippicum acciperet aureum, pro ma… …Eraſ. li. 4. apoph.

…mades. Quum Athenienſes vellent Alexandro diuinos hono…re; Videte, inquit Demades, ne dum cœlum cuſtoditis, …tatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Abiur… …erat, eos ſic alium donare cœlo, vt ipſi terra ſua pelleren… …lib. 6. apoph.

…Pyrrhum Epirorum Regem quum Italico bello immine…, fretus ingenii dexteritate, poſſe Pyrrhum de ſententia …Noſti, ait, Pyrrhe, Romanos imperio potentes, animo cor…pollere, multaſq; feras gentes domuiſſe. Si autem Dii faue…adeo, vt victoria potiremur, quid quæſo tibi vltra agen…? reſpondente Pyrrho, ſe cum Romanis militibus in Si…tum traiecturum. Tum Cyneas: His etiam deuictis, ait, …ra agetur? Aphricam traiiciemus, inquit Pyrrhus. Cui Cy…Sed his demum partis, quibus rebus tempora noſtra tranſige…Tum Pyrrhus: Læti vna inter feſtos dies, ludoſq; agemus. Cy…tem, Quis prohibet, ſine tantis laboribus ac periculis, quin …ipſa hora, quum tu magnus atq; opulentus Rex ſis, læte ſi…mamus? Argute ſimul, ſapienterq; hominum inexplebilem …tatem oſtendens, quæ incognita, eos ad infinita pericula de…Huic ſi Pyrrhus obtemperaſſet, neq; in Italia vulnus accepiſ…q; ab Argis poſtea oppreſſus vitam amiſiſſet. Si alii quoque …rum habet principes, iſta, quæ Cyneas ſapienter Pyrr…monebat, metiri vellent, ambitioſas curas magis frenarent, at…terrarumq; orbi ad quietioris vitæ curſum rectius conſu…Nunc prauos maiora habendi impulſus ſequentes, non mo…aſſequuntur, vt anxii ſemper viuant: verum etiam vt in gra…calamitates, atq; in ipſam mortem ſine vllius remedii ſpe …populorum perturbatione incurrant. Ex Plutarcho in vita Pyrrhi.

…nibal. Inter Scipionem Africanum & Annibalem ortus eſt …de præſtantia ducum. Quumq; Scipio rogaſſet, quem pri…m cenſeret? reſpondit, Alexandrum Magnum. Quem ſecundũ? …um Epirotarum regem. Quem tertium? ſeipſum nominauit …quid, inquit Scipio, ſi me viciſſes? Tum, inquit, me neq; ſecun…neq; tertium, ſed omnium primum cenſuiſſem. Plut. in An…

…Pompeius. Phreati Parthorum Regi per legatos poſtulanti, vt Eu…m Romanæ ditionis terminum eſſe vellet, imo, inquit, illud …poſtulandum: vt Romanorum fines à Parthorum regno iu…dirimat. Significans, Romanis non eſſe præſcribendum, quo…debeant proferre imperium, à quo propagando non montes …flumina debeant arcere: ſed ibi demum fore fines Romanæ di…nis, vbi ius non eſſet vlterius procedere. Plut. in apoph.

L. Sylla. Quum cogitaret de occidendo Cæſare, amicis, ne id fa…, dehortantibus, indignum enim eſſe talem necare puerum: Deſipitis, inquit, ſi in hoc puero non videtis multos ineſſe Marios. Deprehendit in eo ambitionem inſatiabilem, vt qui vix dum pu…ſcens ſacerdotium ambierit. Idem populum Romanum ſubinde monere ſolebat: cauerent puerum male præcinctum. Eraſm. in apophthegm.

Cicero. Pompeio ac Cæſare inter ſe diſſidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, ſcio: quem ſequar, neſcio. Sentiens, ambos non pro Reipublicæ libertate, ſed pro principatu dimicare. *Plut.*

¶ Similitudines.

Procopii. Vt ignis eſt, vt vrat, & lucem præbeat: Sic regis eſt, vt benefaciat & puniat. *In Geneſ. c. 2.*

Orontis. Quemadmodum ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum poſſunt ponere: Sic amici regum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. *Dictum Orontis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plut. in regum & imperatorum apoph. extat.*

Plutarchi. Vt quibuſdam, quum foris, in foro, aut in curia conſpicui ſint ac ſplendidi, domi moroſa vxor contriſtat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa adſunt occulta mala. *In Moral.*

Eraſ. Roterod. Vt quædam fulmina æs ac ferrum liquefaciunt, ne cera quidem conſuſa; Ita diuina vis, aut regia poteſtas in obſiſtentes ſæuit, mollibus parcit & cedentibus. *in Sim.*

Vt Vitis, niſi amputes, late ſeſe ſpargit, brachiis ſuis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitioſus ſemper aliquid è proximis ſuo adiungit imperio, niſi ſubinde vindicetur.

¶ Adagia.

Abſtinenda vis à regibus.

Qui dicet haud temere manum immittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyſſ. π.

Δεινὸν δέ γένος βασιλήϊόν ἐστι
Κτείνειν.
Res dura ac plena pericli eſt
Regale occidiſſe genus.

Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum: Malus præceptor vitiat diſcipulum. Rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc ſententiam facit illud Homeri:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.
At corrumpit oues paſtor malus.

Dicuntur ab Eumæo ſubulco ad caprarium.

Wie der Hirt/ ſo die Schaaff.

Cum principe non pugnandum.

Qui ſignificabit arduum, Principem à priuato ſuperari: aut difficilimum vincere naturam, vſurpabit illud Homeri:

Ἀργαλέος γάρ τ' ἐστὶ θεὸν βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.
Ardua res homini eſt mortali vincere Numen.

Principum fauor neceſſarius.

Vbi quis inuitis principibus conatur extricare ſeſe è malo quopiam, aut lite aliqua non poſſit explicari, niſi adductus illorum fauore: conueniet illud dictum in Aiacem Oileum apud Homerum:

Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν,
Μέγα λαῖτμα θαλάσσης.
Iactabat ſeſe ſpatioſi ex æquoris altis
Emerſurum vndis inuito numine diuum.

¶ Exempla Biblica.

Regis iræ *exempla*: Ioas, 2 *Paralip.* 24. 41. Nabuchodonoſor, *Dan.* 2. & 3. 12. Reges ac Principes religionis curam ſuſcipere debent, *Exempla*: Dauid, 2. *Sam.* 6. 2. & 7. 2. Ioſaphat, 1. *Paralip.* 17, 7. & 19, 4. Ezechias, 27. 5. Ioſias, 34. 8. Reges mortalis ſuæ conditionis commonefieri debent. *Pſalm.* 82. *v.* 7. Reges Principes non facile cedunt, *Exempla*. Dauid, 2. *Sam.* 19, 29. 1 *Paral.* 21. 4. Roboam, 2. *Paral.* 10. & 13. Aſa, 16. 10. Amaſias, 25. 16. Ozias, 26. 19. Ioſias, 25. 22. Sedechias, 36. & 12. Ioachim, *Ier.* 36. 25. Herodes, *Marci* 6. 17. Reges interdum clientum ſuorum metu indigna committunt. *Exempla*: Darius, *Dan.* 6. *v.* 14. Reges ob populi peccata mutantur, *Prou.* 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, *Deut.* 17. 19 19. 1. *Sam.* 8. 1. & c. 1. *Reg.* 22. & 10. 9. 2. *Paral.* 9, 1. & 10. 5 *Iob.* 34. 30. *Pſalm.* 2. 10. & 101. 1. & c. *Prouerb.* 14. 28, & 19. 12. & 20. *verſ.* 8. 16. & 28. 15. & 29. & 4. 14. & 13. 4 *Sap.* 6. 9 *Ierem.* 22. 2.

¶ Exempla Profana.

Auguſtus, cuidam ipſi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc retraheret: Quid, inquit, An putas te aſſem dare elephanto? Solent enim pueri mimicos nummos elephanto porrigere, quos ille non ſine ſpectatorum admiratione proboſcide ſic corripit, vt puelle non ſine ſpectatorum admiratione proboſcide ſic corripit, vt pueri manum non lædat. Sic videmus pueros & in viſorum rictum manum inſerere, non ſine metu. Ita moleſtum erat optimo principi, quod timeretur. *Eraſ. li. 4. apoph.*

Optimo iure laudibus vehitur illa vox *Traiani*, qui amicis incuſantibus, quod parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omnibus expoſitus, reſpondit: Talem præſtabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. li. 9. apoph.*

Conſtantinus Chlorus, amicis admonentibus quod in augendo fiſco videretur indiligentior, reſpondit publicas opes rectius à priuatis

priuatis haberi, quam intra vnum clauſtrum reſeruari. Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quam timetur, habet quidquid ciues poſſident.

Theodoſius iunior tam admirabili fuit ingenii lenitate, vt quum ab amicis rogaretur, quamobrem neminem eorum, à quibus lædebatur, ſupplicio capitis afficeret? Vtinam, inquit, mihi liceret & mortuos ad vitam reuocare. Ad priuatos oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in iis, qui lædunt Rempublicam, decet eſſe ſeuerum. *Eraſ. li. 8. apoph.*

Vopiſcus in diuo Aurelio refert apophthegma ſcurræ cuiuſdam, qui dixerat: In vno annulo bonos principes omnes ſculpi poſſe. Sentiens, eſſe magnum imperatorum numerum, ſed in his perpaucos bonos.

Adrianus Cæſar in colloquiis etiam humillimorum mire ciuilis erat, eoſque deteſtari ſolebat, qui hanc humilitatis voluptatem ipſi inuiderent hoc prætextu, quod dicerent, principis maieſtatem vbique ſeruandam. *Eraſ. li. 6. apoph.*

Adrianus Cæſar Commodum Ælium Verum iterum Conſulem fecerat, eumque imperio deſtinauerat: Quem quum cerneret nec corpore, nec animo ſatis validum, dicere ſolebat: In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater millies H. S. quod populo ac militibus pro adoptione dedimus.

Idem dicere conſueuerat, ſibi moleſtum eſſe, ſi quem videret triſtem, cum tamen omnes doctos quæſtiunculis vexaret, ſed vexatos donauit aliquo munere.

Illum tranſeuntem mulier quædam appellauit, Audi me Cæſar. Is cum reſpondiſſet: Non eſt otium. Illa clamauit: Noli ergo imperare. Ad hanc vocem reſtitit, & audiuit mulierem. *Eraſm. lib. 6. apophtheg.*

Rex quidam, cuius nomen ſupprimitur, nominari alioquin digniſſimus, cum ipſi porrigeretur diadema, tenuit aliquamdiu manu, dixitque: O nobilem magis quam felicem pannum! quem ſi quis penitus cognoſcat, quam multis periculis, ſollicitudinibus ac miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere dignetur. *idem lib. 6. apoph.*

¶ Hieroglyphica.

Ægyptii Regem hominem per *Elephanti* ſimulachrum intelligebant: non ea tantum de cauſa, quod cum gregatim ſemper ingrediantur, is qui maximus eſt natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum ac gentium mos fuit, &c. *Pier. Val. li. 2. p. 15. B.*

Hominem Ægyptii ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis, vel decori ratione habita, viliſſima quæque ſectaretur, ſordeſq; omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum *Elephanti qui mures venaretur* proponebant: indignus quidem tam vaſta mole labor. *Pier. Val. l. 2. 17. B.*

Si vero *Regem optimum* ſignificare procuraſſent: *Anguem* vtique in orbem collectum effingebant, cauda mordicus apprehenſa, ſed regis nomen in ſpiræ medio deſcribebant. Quin etiam certam anguis ſpeciem *μεισι* cognominatam, huic ſignificato adhibebant. Cur vero *Anguem* fingerent ſibi caudam admordentem, auctores, quos ſequitur, nuſquam tradunt: ſed ſi ariolari licet, indicabat: omnia vſque ad minima vltimaq; curæ eſſe Regi, qui bonitatis nomen ſit adepturus, cum ea præcipue de cauſa Sardanapalus, & plerique alii infames habiti ſint: quod ſimul ac ad principatum venerunt, omni abiecta cura ſibimet tantum vacare, ſeque vnos curare inſtituerunt. *Idem Pier. Val. li. 15. p. 140. E.*

Quod ſi regem Ægyptii ſuum vel alium quempiam in obeliſcis aut monumentis aliis, curam populi ſui geſſiſſe regiam atteſtarentur, eamque tutelarem fuiſſe commonerent, *Anguem* vigilem, vertice quippe ſurrecto, elatoque pectore ſculpebant: cuiuſmodi ſpecies adhuc pleriſq; locis inſpicitur. Hic vero pro regio nomine, *Cuſtos*, inſcribebant: vtpote quod æque vigilantem eſſe deceat Regem, cui gentium regniq; tutela ſit curæ credita. *Idem ibid.*

Vide, Imperium, Magiſtratus, Monarchia, Princeps, Regnum, Reſpublica.

Rhetorica.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

RHetorica, Græce *ῥητορική, ῥησις*, eſt vis & facultas percipiendi, inueniendiue quid in quaque re poſſit eſſe perſuaſibile: hoc nullius alterius artis opus eſt, quippe cum reliquæ facultates omnes, atque diſciplinæ vim ſuam docendi, perſuadendique circa vnam quampiam rem ſubiectam obtineant. *lib. 1. Rhetor. capit. Ariſt.*

¶ Poeticae Sententiae.

Euripidis in Lycimnio de Hercule.

Φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθὸν
Πᾶσαν ἐν ἔργῳ περιταμνόμενον σοφίαν,
Κἰς χῆν ἄτριβωνα.
Neglectum, inornatum, atque vt plurimum probum,
Re metientem, non verbis ſapientiam.
Sermone nunquam palliato, vt ſimplici.

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Vis oratoris, profeſſioque ipſa bene dicendi, ſuſcipere & … ri videtur: vt in omni re, quæcunq; prope dixerim, poſita … quid erit in quaque quod probabile videri poſſit: elicere ſ… perdiſcere. *ibid.*

Tria habentur quibus omnis inſtitutio dicendi contine… primum inuenire oportet, quibus fides fiat: deinde concep… tataq; eloqui: poſtremo inuenta commode atque apte d… *Lib. 3. Rhet. c. 1.*

Vniuerſa inſtitutio dicendi ex opinione, oſtentationeq… det. *ibid.*

Ars, quam Rhetoricam vocamus, ad Dialecticam reſ… bolem eius, & tanquam membrum quoddam adnaſcens. *L… tor. c. 2.*

Rhetorica non de omnibus præcipit, ſed de iis, quæ i… tionem, conſultationemq; venire conſueuerunt. *ibid.*

De origine, fine, ac viribus Rhetoricæ.

Rhetoricæ primum in Sicilia Corax & Cteſias Syracuſ… Cicero, ſimul & procemiorum & epilogorum ac argum… quas Græci agonas vocant, repertores fuere. Inde A… giam Leontinum fluxit, cuius diſcipulum Iſocratem A… tunc æmulatus, ſcholis pomeridianis cœpit præcipere, … lud notum, *αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν.* E… tempore Theodectes, poſt hos Hermagoras & Hermog… etiam de arte ſcripſit. Inde Rhodum per Æſchinem ex… uenit: poſtea deflореſcentibus iam Athenis, Alexandriam … quanquam celebriore philoſophiæ ſtudio ea vrbs tene… mo Maſſiliæ per Antoniorum tempora cum huius fa… reliquarum artium ſtudia viguere. Apud noſtros vero … ceronis temporibus, maxime floruit per Apollonium … Cicero initium orandi conditoribus vrbium & legisla… buit: negatque ante Periclem quicquam in ea, quod … buerit, reperiri. *Hæc ex Volaterrano.*

De orationis origine, deque eloquentiæ viribus.

Oris ſonus ab initio olim confuſus erat, qui tandem … voces diſcernens res omneis ſuo nomine appellauit. M… ſunt apud Ægyptios primum verba in ordinem redegiſ… rebus impoſuiſſe nomina, fuiſſe quoque literarum in… thenis autem primum ſe orator extulit, primumque … mentis & literis oratio eſt cœpta mandari. Hæc vero … gina rerum: nam non modo inclinantem erigere, a… clinare, ſed etiam aduerſantem & repugnantem, vt … fortis & optimus, capere poteſt.

Eloquentiæ vis & finis.

Cum duæ ſummæ ſint in Oratore laudes: vna ſubt… tandi ad docendum: altera, grauiter agendi ad animos … permouendos, ipſius autem eloquentiæ tanta vis eſt, … rerum, virtutum, officiorum, omniſque naturæ, quæ m… num, quæ animos, quæ vitam continet, originem, vim, … que teneat eadem mores, leges, iura deſcribat, remp. reg… que ad quamcunque rem pertineant, ornate copioſeque … loquentia probamus vera eſſe quæ defendimus: eloque… liamus nobis eos, qui audiunt: eloquentia eorum animos … cunque motum cauſa poſtulabit, vocamus. Ea apud Ro… floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenato… que ad ſummos honores proceſſerint. Cæterum quia … pud animos hominum plus quam ordo & ornatus ora… & vt terra cultu, ſic animus diſciplinis melior vberior… nec vnquam ſolida & robuſta fuerit eloquentia, niſi mu… res acceperit, &c.

Finis Rhetoricæ, vt Ariſtoteli placet, non perſuadere, ſ… bene dicere, & ea noſſe, quæ ſint ad rē perſuaſibilia vel… cinæ, non ſanitatem quærere, ſed bene mederi, & eo pro… quouſque fieri poterit. Cicero idem in arte ſentit aliis ve… nem, ait, his apte dicere atque appoſite, quæ faciunt ad p… dum.

Parem hanc viribus Dialecticæ Ariſtoteles facit, niſi q… ctior, hæc latior: ambarumq; nullius certe ſcientiæ, ſed co… quendam modum omnium noſſe. Aliarū quidem artiu… nulla inter ſe pugnantia ſyllogizat. Huius facultatis ma… vt ait Quintilianus, nec vlli veterum ſatis pertractata: q… rite ſectatus fuerit, vngues tondere, aut capillos repone… ſtimabit ad ſuam curam pertinere: quodq; mirum eum … tes iudiciū doctorum exquirant, hæc etiam imperitorum. … pter ex Demoſthenis ſententia: nulla huic rei magis qui…

iniuſtum, foret animam, habere præmia laborum, in quibus magnam partem perpeſſum eſt corpus, ipſum vero non habere in præmio partem: Non in animam ſolam dare pœnas peccatorum quam plurimorum, quæ non cõmiſiſſet, niſi corpus ei fuiſſet adiunctum; *De reſurrectione.*

Reuerentia.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

REuerentia, αἰδώς, όος, ὁ, ἡ, & αἰδέομαι, reuereor dicitur. Eſt autem reuerentia, honor exhibitus in teſtimonium virtutis.

Reuerentia eſt timor initialis, & caſtus, tamen capi poteſt in bono, & in malo, ſicut etiam confuſio, id eſt, erubeſcentia. *ſec. B: Th. ſup Pſ.34, col.17.*

Reuereri eſt actus timoris, & vt debetur Deo eſt actus latriæ. *ſec. eund. Sec. q.81. art.2.*

¶ LOCI BIBLICI.

Reuerentia erga alios præcipitur, *Rom.* 12. *verſ.*10. *Philipp.*2, 3. 1 *Pet.*5.5.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

Omnes honorate, fraternitatem diligite: Deum timete, Regem honorificate. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis. *Petrus Apoſtolus* 1. *cap.*1.

¶ SENTENTIÆ PATRVM.

Eſto ſubiectus pontifici tuo, & quaſi parentem animæ ama. Sed Epiſcopi Sacerdotes ſciant ſe eſſe, non dominos: honorent clericos quaſi clericos, vt ipſis Epiſcopis honor deferatur. Scitum eſt illud Oratoris Domitii: Cur ego, inquit, te habeam vt principem, cum tu non me habeas vt ſenatorem? *Hier. ad Nepot. & hab. diſt.35. can. Eſto.*

Boni reuerendi ſunt, ne offendantur ne fortaſſe per eos ille prouocetur ad iram, qui eorum corda ſemper inhabitat. *Greg. ſup. Ezech.*

Cham filii Noe ſententia damnatur, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt. *Iſid. lib.*3. *de ſummo bono.*

Cham nuditatem patris irriſit, & ſemen ſuum in ſeruitutem perpetuam damnauit. Abſalon quoq; Dauid de regno expulit, & concubinas eius inceſtauit, ſed morte condignas pœnas luit. Heliſæi caluitium pueri Bethel irriſerunt, & duo vrſi de ſaltu ex eis quadraginta duos lacerauerunt. Qua puerilis ſtultitia Iudæorum in Caluariæ loco Chriſtum crucifixum irriſit: ſed quadrageſimo ſecundo anno poſt aſcenſionem eius, duo vrſi Veſpaſianus & Titus de ſaltu gentium egreſſi, illuſores ſæuiſſime laniauerunt. *Gloſſa Eccleſiaſt.*3. *ſuper illud: Honora patrem tuum, vt ſuperueniat tibi bene, &c.*

¶ PHILOSOPHICÆ SENTENTIÆ.

Dignitas, eſt alicuius cultu & honore & verecundia digna authoritas. *Cic. Rhet.*

Obſeruantia eſt, per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam & honore veneramur. *ibid.*

Reuerentia, eſt virtus aliqua prælatione ſublimitatis debitæ honorificationis cultum exhibens. *ibid.*

Veneratio, eſt virtus, qua reuerentiam exhibemus maioribus in corporis humiliatione, geſtu, nutu, & verborum emiſſione. *ibid.*

Pythagoræ tanta veneratio ab auditorib. tributa eſt, vt quæ ab eo acceperant, in diſputationem deducere nefas putarent. Qui etiã interpellati ad reddendam cauſam, hoc ſolum reſpondebant, ipſum dixiſſe: magnus honor, ſed ſcholaſticus. *Val. Max. l.*8.

Non poſſumus ob honores reuerentia iudicare dignos, quos ipſi honoribus iudicamus indignos. *Boet. l.*3. *de conſol.*

Bonus vir ſine Deo nemo eſt. Ille dat conſilia magnifica, & recta. Magnorum fluminum capita veneramur, coluntur aquarum calentium fontes & ſtagna, quæ vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacrauit. *Sen.*40. *epiſt.*

Si hominem videris intrepidum, & inexpugnabilem periculis, intactum cupiditatib. inter aduerſa felicem, in mediis tempeſtatib. placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, non ſubiicit te veneratio eius? vis iſtuc diuina deſcendit. *ibid.*

Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt, ſuſcipiendi tamen ſunt, & ritu Deorum colendi: quam venerationem præceptoribus meis debeo, tandem illis præceptorib. generis humani, è quib. tanti boni initia fluxerunt. Si conſulem video aut prætorem, omnia, quib. honor haberi ſolet, faciam: equo deſiliam, caput aperiam, ſemita cedam. Quomodo ergo M. Catonem, & Lælium ſapientem, & Socratem cum Platone in animum meũ ſine dignatione ſumma recipiã? ego illos veneror, & tãtis nominib. aſſurgo, *Epiſt.*65

¶ APOPHTHEGMATA.

Muſonius dicebat, eum apud omnes maxima verecundia dignum iudicari, qui ſeipſum primo, deinde alios reuereri didiciſſet. *Stob. ſerm.*29. *de Verecundia.*

Demetrius Phal. Honeſtos adoleſcentes domi parentes reuereri debere dicebat: in via autem omnes vt quiſque ſe obtulerit: in ſolitudine autem ſeipſos. *Stob.*

¶ SIMILITVDO.

Roterodami, Apud Theſſalos capitale eſt occidere ciconiam, non ob aliud, niſi quod ſerpentes interficit: parcitur & apud Britannos miluiis, quod vrbem raptis extis pecudum repurgent: Ita quibusdam honos habendus, non quod ipſi digni ſint, ſed quod illorum opera nobis ſint vſui. *in ſimil.*

¶ EXEMPLA BIBLICA.

Reuerentiæ *exempla*: Rex Iſrael. 2. *Reg.*6. *v.*21.22. Diſcipuli Marci 9. *v.*32. Elizabeth, *Luc.*1. *v.*43. Populus, 9. *v.*45. *Act.*5. *v.*13. Eccl. gentium, 20. *v.*36. & 21. *v.*5. Paulus, 16. *v.*25. *Rom.* 12. *v.*10.

Vide Dignitas, Honor.

Rex. Reges. Regna.

¶ DEFINITIO ET ETYMOL.

REx, Græce βασιλεύς, έως, ὁ, Αναξ, ακτος, ὁ, eſt nomen generis: Imperator nomen officii. Imperatores creantur, Reges naſcuntur. Rex ſacrificulus erat Romanis, qui ſacrorum rex dictus, ſine imperio, ſolo nomine rex, ſacra, quæ penes reges erant, obiret, ac ceremoniis præeſſet, quem creatum, aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat. *Alex. ab Alex. Gen. Dier. l.*3. *c.*27.

Reges à recte agendo vocati ſunt, ideoq; recte faciendo Regis nomen tuetur, peccando amittit. Recte ergo illi Reges vocantur, qui tam ſemetipſos, quam ſubiectos bene regendo modificare nouerunt, *Iſid. l. de ſummo bono.*

¶ LOCI BIBLICI.

Rex qualis, & quorſum conſtruendus, *Deut.* 17. *v.*15. Rex regni ſtabilimentum. *Prouer.*29. 4.2. à Deo eſt, 1. *Sam.*12.13. 1. Reg. 10 9. honore afficiendus *Rom.*13.1. & *Petr.*2.17. Legem legere debet, *Deuter.*17. *v.*28.19. equos ſibi multiplicare non debet, ... culorum immortalis, 1. *Timoth.*1. *v.*17.

Regis cor in manu Domini, *Prouerb.*12.1. Regis ira periculoſa, 14. & 19.12.

Regum corda inſcrutabilia, *Prouerb.*25.3. Regum & bonorum Principum officia, 1. *Reg.*2.3. *Pſ.*2. *v.*10.11. *Prou.* 20. *v.*26.28. Eſaiæ, 23. Regum ac Principum vitia non ſunt diſſimulanda, Exempla: Elias, *Reg.*18.18. Eliſæus, 2. *Reg.*13.3. Ioannes Baptiſta, Matth. 14. *v.*3.4.

Regibus quod debetur, reddendum, *Matth.*22.21. Roman. 13. Regibus & Principibus Deorum nomen attribuitur. *Pſalm.*82.6. Ioan. 10. *v.* 34.35. *Primo*, eo quod iudicia Dei exercitant inter homines. 2. *Paralip.*19.6. hoc eſt, ratione officii, bona & iuſta promouendi, mala puniendi & tollendi. Ideoq; naturam Dei imitari debent, qui magos & Ariolos, *Leuit.* 20.6. *Deut.*18.10. Parentibus honorem non deferentes, *Leuit.*20.9. Illegitimi concubitus reos, *v.*11.12.13.14.15. alios inſigni facinore pollutos, vt ſunt Idololatræ, *Exod.*22.20. *Deuter.*17. *v.*5.6. & ſimiles, tolli à medio vult. *Secundo*, Dii dicuntur ratione formæ, quia notas aliquas ſui Spiritus Deus iis impreſſit, eſt, dona quædam pene diuina illis communicat, vt patet ex Num. 11.17. 1. *Sam.*16. *v.*13.24. Dauid etiam petit ſe Spiritu principali confirmari, *Pſalm.*51.14. Zorobabelis quoq; Spiritum à Deo excitatum legimus, *Haggai*, 1.14. Finem in quem conſtituti ſunt Reges & Magiſtratus, exprimit Paulus 1. *Timoth.*2.2. pro Regibus orandum, *ibidem.*

¶ POETARVM DICTA.

Thomas Morus.

Quæris vter melius, Rex ne imperet, anne Senatus?
Neuter (quod ſæpe eſt) ſi ſit vterque malus.
Sin ſit vterque bonus, numero præſtare Senatum,
Inque bonis multis plus reor eſſe boni.
Difficile eſt numerum forſan reperire bonorum:
Sic facile eſt vnum ſæpius eſſe malum.
Et fuerit medius ſæpe inter vtrumque ſenatus:
Sed tibi vix vnquam rex mediocris erit.
Conſilioque malus regitur melior ſenator:
Rex conſultores ſed regit ipſe ſuos.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ter Vt eligitur populo, ſic naſcitur alter.
Sors hic cæca regit, certum ibi conſilium.
…ue ſe factum populo populum ſibi factum,
Scilicet hic Vt ſint, quos regat ipſe, putat.
Rex eſt in primo ſemper blandiſſimus anno,
Omni anno conſul rex erit ergo nouus.
Rex cupidus longo populum corroſerit æuo:
Si conſul malus eſt ſpes melioris adeſt.
Nec me nota mouet quæ paſtam, fabula muſcam
Ferre iubet, ſubeat ne male pranſa locum,
Fallitur, expleri regem qui credit auarum,
Nunquam hæc non Vacuam mittet hirudo cutem.
At patrem conſulta grauis diſſenſio turbat,
Regi diſſentit nemo, malum hoc grauius.
Nam cum de magnis varia eſt ſententia rebus,
Quæſtio ſed tamen hæc naſcitur vnde tibi,
Eſt ne Vſquam populus, cui regem ſiue ſenatum
Præficere arbitrio tu potes ipſe tuo?
Si potes hoc, regnas: nec iam cui conſule tradas
Imperium: prior eſt quæſtio, an expediat.

Thomas Morus Anglus.

Regibus ex multis regnum cui ſufficit vnum,
Vix rex vnus erit, ſi tamen vnus erit.
Regibus è multis regnum bene qui regat, vnum,
Vix tamen vnus erit, ſi tamen vnus erit.

Exult. Tragœd. Senecæ.

Tu quicunq; es, qui ſceptra tenes,
Licet omne tua Vulgus in aula
Centum pariter limina pulſet,
Cum tot populus ſtipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Pauci reges non regna colunt:
Plures fulgor conuocat aulæ:
Cupit hic regi proximus ipſi,
Clarusq; latas ire per vrbes:
Vrit miſerum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem.
Cadit hic reges calcet Vt omnes,
Perdatq; aliquos, nullumq; leuet,
Tantum vt noceat cupit eſſe potens.

Ex Herc. fur. Senec.

Victima haud vlla amplior
Poteſt, magisq; opima mactari Ioui,
Quam rex iniquus.

Quid rem faciat: ex Thyeſte.

Quis vos exagitat furor,
Alternis dare ſanguinem,
Et ſceptrum ſcelere aggredi?
Neſcitis cupidi artium.
Regnum quo iaceat loco:
Regum non faciunt opes,
Non Veſtis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auronitida trabes.
Rex eſt, qui poſuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam ſtabilis fauor
Vulgi præcipitis mouet.
Qui tuto poſitus loco,
Infra ſe videt omnia,
Occurritque ſuo libens
Fato, nec queritur mori.
Mens regnum bona poſsidet.
Rex eſt, qui metuit nihil.
Hoc regnum ſibi quiſque dat:
Stet, quicunque Volet, potens
Aulæ culmine lubrico:
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco
Leui perfruar otio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.
Sic cum tranſierint mei
Nullo cum ſtrepitu dies.
Plebeius moriar ſenex.

Matth. Agric. de inſipiente princ. vel rege.

Sin quiſquam princeps genus alto ſanguine natum
Huius lucentem decoris faſtidiat ortum.
Heu quam funeſtos Voluet facto agmine motus:
Heu quantas ſtruet ille acies! quot funera letho
Sternet ſanguineo! quot bella exhauſta ciebit!
Cædibus horreſcet tellus imbuta cruentis.
Hinc coniuratas Volitans deſcendet ab aruis
Colluuies grauis exuuiis ſpoliiſque coactis,
Et quando inſurget rabies flagrante tumultu,
Tunc leges figet dubias, idemque refiget,
Exquirens culpas faciles ſubigenſque fateri,
Iuraque confundet ferro temerata nefando,
Inſontes cædet, pulſataque corpora franget
Indomito faſtu: ſic mens accenſa furore
Percutiet matres: pendebunt oſcula circum
Filioli, hi teneros Vultus largo imbre rigabunt.
In mærore trahent Vitam, luctuque ſepulti
Diffugient celeres multi, ac labentibus annis
Deſerto explebunt inopem ſub culmine vitam,
Pars Vltro profugit, terris iactantur & alto.
Vix tibi conſtabit nimio mens fracta dolore.
Pars patriis moti tectis, Vitamque peroſi,
Damnabunt fatum infelix tenueſque penates.
Multa mouens animo: furiis agitatus & ira,
Audebit quodcunque nefas immane mouere,
Ibit Tiſiphone furiarum peſſima iuxta,
Attolletque facem, & ſubter præcordia condet,
Quis luctus Viduis homines in ſedibus auget
Squallentes? at tu Diuum pulcherrime Rector
Nobis indulges roſeam quibus ætheris arcem
(Nam tibi ſtellata ſeruit plaga lactea molis)
Adſis has furias & monſtra horrentia contra.

Moralis & ciuilis Sapientiæ præceptor,
Monit. lib. 2.

Qui cæde gaudent, regiamque rem putant
Sæuire, longe regia exerrant Via:
Quum ſit verendo rege dignius nihil,
Quam iuris atque moris humani memor
Clemenſque pectus, inde maieſtas trahit
Sublime lumen, nec magis potentiam
Vis Vlla firmat atque parentum fauor
Virtute partus, proxime itur ad Deum
Bonos beando, non habet maius bonum
Fortuna regum, quam ſalutem plurimis
Quod fas habent donare, quod lethi metu
Leuare ciues, hæc adorea, hic honos
Præſtat triumphis, omnibuſque laureis.
Laniſta, Vilis lictor, improbus latro,
Cunctiſque rex tyrannus his immanior
Eripere Vitam gaudet, hoc idem ſolet
Cicuta, ſerpens, peſtis, ad peſtem Valent
Minuta quaque inſecta. ſed nemo minor
Dat lucis Viſum, nemo ni victor potens
Victis pepercit, omne culmen attigit
Virtutis altæ, qui timeri ſe timet
Amore fidens, qui patrem ſe non herum
Studet Vocari. Non feretrio Ioui
Suſpenſa optima ſic honeſtant inclytos
Fama duces, nec hoſtis occiſi decus:
Vt illa ſeruans limen auguſtæ domus
Corona quæ pro ciue ſeruato datur.

¶ Phlosophicæ Sententiæ.

Princeps, qui ſe hominem eſſe meminerit, nunquam ſuperbia
efferetur, æqualitatem ſectabitur, & quum omnia maxime è ſenten-
tia cedere ſibi videbit, tum maxime crede præeſſe rebus humanis
Deum, cui ſuperbia ipſa mirum in modum diſpliceat. Nihil antiqui-
us veritate ipſa principi eſſe debere, declarat id, quod à maioribus
noſtris ſapientiſſime inſtitutum eſt, vt liber Euangeliorum, quo di-
uina continetur veritas, diebus ſingulis oſculandus principi offera-
tur, quum in re diuina adeſt, vt ex eo colendæ veritatis admonitus,
meminerit ſtudioſiſſimum ſe eius eſſe debere. In primis ſtudere o-
portet, Vt qui te adeunt, facilem eſſe intelligant, nihil enim tam ali e
num eſt à principe, nec quod aliorum in ſe odium tantopere conci-
tet, quam aſperitas, & ea, quæ moroſitas dicitur: contra vero in om-
ni vita maxime laudatur comitas grauitate temperata. Summa e-
nim cura attendendum, vt iuri dicundo præfecti, auaritia cæteriſq;
malis libidinib. animum liberum atq; inuictum gerant. Ius quoq;
ita prohibeatur, vt nullius rei acriorem, quam legum ac liberalita-
tis defenſorem ſe princeps oſtendat: nihil niſi quod iuſtum & hone-
ſtum ſit, ab vllo exigat. Ex quo fortuna principum in edito & præ-
luſtri ſita eſt loco, præbetq; ſeſe ſpectandam omnibus, ſtudendum
eſt, vt dicta factaq; illius omnia eiuſmodi ſint, quæ non modo lau-
dem atq; authoritatem pariant, ſed familiares & populares ipſos ad
virtutem excitent. Ad quam nulla eos res magis excitabit, quam
ſpectata ipſius virtus, & mores quam probatiſſimi. Prudentiſſime i-
gitur Claudianus Poeta:

Regis ad exemplum totus componitur orbis,

Et prouerbii locum tenet id ipſum: Dominus qualis ſit, familiam
oſtendere. *Pont. de princ.*

Si amari à familiaribus vis, ſi futuri boni regis expectationem
concitare

concitare,id de te in primis præſta,vt non vni ex omnib. addictus viuas,quod maxime alienum eſt à principe, ſed teipſum omnib. tanquam per vices partire,palam faciens vnum te eſſe, ad quem referri omnia & velis,& debeant. Vt enim male actum eſſet cum genere humano,ſi vni ſe Deus aut paucis admodum præberet exorandum; eodem modo male cum principum regumq; familiaribus,ſi in tanta multitudine vni aut paucis admodum locus fideſq; ſit. Nullus enim familiarib. maior eſt dolor, quam vbi cum principe ſuo veluti per interpretem agendum ſit. Oportet enim,qui amari à ſuis & minime peccare in Repub. velit, plurimis oculis,pluribuſq; auribus vtatur. *ibid. ad Alphonſ.*

Iacobus Caldora, dux ætatis ſuæ clariſſimus, dicere ſolebat, eo die multum ſe pecuniæ comparaſſe,quo multos audiſſet: Quum multum audire,maximos theſauros eſſe duceret. Vultus etiam bonus, & læta (vt dicitur) frons incredibile eſt,quantum,adiuuent: clarumq; eſt,dextera corpus paſci,animum vultu.

Principem in vmbra & plumis,vt aiunt,aſſidue agentem, multa vitia neceſſe eſt circumſiſtere quum voluptatem titillantium nutrix ſit culcitra: cui morbo multum adiiciunt ſecreta cubiculorum conclauia. Quamobrem recte ab Horatio dictum eſt:

Otium & reges prius & beatas
Perdidit vrbes.

Regi malo mali ſunt ſubditi, inter malos vero concordia haud diuturna. Quum princeps ſuperbe imperat, ſubditi contumaciter parent. Malos regere acerbiſſimum eſt: Acerbius etiam ſi rector ipſe ſit malus,nec vlli parent libentius,quam boni bono. Ergo regni vinculum maius aut firmius nullum eſt, quam bonitas; Nam imperia dura,aut immoderata cito diſſoluuntur: magiſq; violenta ſunt, quam duratura,quoniam nihil ſtabile principem cum ſubditis coniungit,nec aliud ad diſiunctionem expectatur, quam occaſio. Nullum animal inuitum retinetur perpetuo, ſi liceat effugere: nihilque magis à coacto laboratur,quam vt certiſſime,quicquid remoratur, abrumpat. Maximum eſt animorum glutinum inter bonos, nec ſecus bonus vir bonum imperantem audit, quam ſeipſum. Quapropter illud in primis eſt ſapienti principi laborandum, quiq; ſempiternum imperium,& ipſe,dum viuat,poſſidere, & hæredib. tradere per manus cupit, vt ſe ac ſuos bonos faciat, ipſeq; fit gubernandi peritiſſimus, & parere modeſte atq; obedienter ſubditos doceat. *Lud. Viues in epiſt. ad Henri. Regem Angliæ* 8.

Ne tibi perſuadeas, cuiquam eſſe magis,quam tibi philoſophandum: nec id aliam ob cauſam magis, quam quia rex es. Eſt enim regis,poſſe homines conſeruare,ac beneficiis afficere. Idem autem facturum ſcire neceſſarium fuerit,quid homini bonum aut malum ſit,quid iuuet,quid obſit, quid vtile, aut inutile. Siquidem pereunt, qui in mala incidunt: ſeruantur,qui bona conſequuntur: & beneficiis obſtringuntur, qui his digni iudicantur, quæ iuuent, vtiliaque ſint: cōtra male afficiūtur,qui in damnoſa atq; inutilia impellūtur. Quid ſit autem bonum aut malum, vtile,aut inutile,quid conferat aut obſit,non alterius eſt diſcernere quam philoſophi: quippe qui in eo ipſo continue verſatur, huic vni rei ſtudet, vt percipiat quicquid ad hominis felicitatem,aut infelicitatem pertinet. Conſtat igitur,philoſophari regem oportere. *Muſon. quod oporteat etiam reges philoſophari.*

Præterea decet,aut potius neceſſe eſt, regem ita ſubditis iura adminiſtrare, vt ne quiſpiam plura quam par ſit, aut pauciora conſequatur: ſed vt meretur vnuſquiſq;,ita vel honore vel pœna afficiatur. Quomodo autem quiſpiam hæc iuſtitia non præditus efficeret? iuſtus vero quo pacto quis eſſe poterit, ſi, iuſtitia quid ſit, ignoret? Eſt igitur rurſus regi & hanc ob cauſam philoſophadum, Nec enim abſq; philoſophia iuſtitiam iuſtumq; tenere vnquam exiſtimabitur. Etenim haud dici poteſt, quod qui didicit iuſta, non magis ea intelligat,quam ille qui non didicit: neq; quod non ſint huiuſmodi rerum imperiti omnes,qui nunquam philoſophati ſunt. Quo fit, vt homines inter ſe contendant, ac digladientur, dum alii alia iuſtiora eſſe aſſerunt. Certe ſuper illis quæ ſciunt homines non ſolent diſſentire. Neq; enim de albis, nigris,calidis,frigidis, mollib. aut duris contendunt,ſed de huiuſmodi eadem omnes ſentiunt & loquūtur. Quare etiam de iuſtis conſentirent ſimiliter, ſi noſſent ipſorum naturam: ſed interim dum concordes non ſunt, ignorantiam ſuam arguunt. Nec tu quidem (vt mihi videtur) huius inſcitiæ es expers. Quapropter huic cognitioni operam dare debes magis, quam alius quiſpiam: idq; tanto diligentius, quanto turpius eſt regem, quam hominem priuatum iuſtitiam ignorare.

Ad hæc,tum regem ipſum temperantem eſſe oportet,tum ſubditos eiuſmodi reddere: vt ipſe modeſtius imperet, ab ſubditi pareant decentius: neutri autem deiicientur. Pernitioſa enim eſt voluptas & principi,& priuatis omnibus,id eſt, λυμαντικὸν γὰρ ἄρχοντός τε, καὶ ἰδιώτου παντὸς ἡ τρυφή. Quo autem pacto quiſpiam ipſe temperans erit,cum imperare cupiditatib. haud didicerit? aut quomodo luxuria diffluens alios reddet temperatos? Quæ vero ſcientia, præter philoſophiam,ad temperantiam perducat,nulla eſt. Hæc enim voluptatem & auaritiam vincere, frugalitatem diligere, luxum & ſumptus declinare; verecundiam ſeruare,linguamq; compeſcere adſuefacit: modum,ordinem,elegantiam,& honeſtatem parit [illegible] corum in geſtu habituq; conciliat. Quæ cum homini inſunt [illegible] grauem ac temperantem, reddunt. Quapropter & rex ita inſtructus [illegible] maxime Deo ſimilis & venerandus exiſtit. Καὶ δὴ καὶ βασιλεὺς [illegible] πάρχει ταῦτα, μάλιστα ἂν εἴη θεοπρεπὴς τε καὶ αἰδοῦς ἄξιος. Vt autem quiſpiam intrepidus ſit,audens,& minime formidoloſus,id præſtat fortitudo: quæ nemini vtiq; ineſſe poteſt, qui in morte ac labore [illegible] ineſſe mali ſibi non conſtanter perſuaſerit. Hæc enim, mors inquam & labor, homines perterrefaciunt, & à mente deturbant, cum [illegible] malis habentur. Quod autem mala non ſint,ſola docet philoſophia. Quare ſi fortitudo regibus eſt acquirenda, vt omnino [illegible] ſtudiis philophari debent, cum fortes aliter euadere non valeant. *Muſonius, quod opor. etiam reges philoſophari.*

Et idem,ſi quid aliud,& hoc maxime regium, dicendi facultate minime ſuperari: & haud ſecus oratione colloquentes, quam armis hoſtes vincere. Nam ſi in hac re inualidi reges fuerint, neceſſe [illegible] quam ſæpiſſime ſeducantur, & falſa pro veris admittant: quod [illegible] prudentiæ extremæque indicium ignorantiæ. At neſcio an philoſophia quicquam magis mortalib. largiri ſoleat, quam vt ne oratione ſuperentur, falſaque à veris diſcernant, hæc affirment, illa [illegible] guant.

De rege ſine filio. DIAL. XLVIII.

Franciſci Petrarchæ.

DOL.

Regnum eſt mihi non filius. R. Parum ne tibi igitur [illegible] num,& curarum regni onus impoſuit,niſi filii inſuper [illegible] ceſſerit? ſarcinis veſtris delectamini, & dulce eſt vobis ſub [illegible] cumbere. Nullum publicum pondus regno grauius. Nulla priuata ſarcina grauior,quam filius, etſi nulla charior. D. Cui regnum [illegible] mittam nullus eſt filius. R. Dimitte ciuib. libertatem, [illegible] us,nil te dignius potes. Fuerunt qui viuentes, nec ſucceſſore carentes hoc ipſum facere meditati ſunt. Hiero Syracuſius & Auguſt. Cæſ. Quanto vero ſatis fuerit multis benefacere cum poſſis, quam operare vt vni malefacias? Quid eſt autem melius, quid dulcius, quam in libertate viuere,quid peius,quid periculoſius,quam regnare? D. N[illegible] eſt filius,quem hæredem regni faciam. R. Non eſt tibi materia perpetuandæ tyrannidis. Nam quid ſunt aliud regna, quam [illegible] tyrannides? Non fit bonum tempore quod natura eſt malum. Adde quod perſæpe,qui in regna ſuccedunt à maiorum ſuorum [illegible] ſcedere exemplo ſunt Hieronymus Siculus tyrannus, & Iugurtha Numidicus,qui Romanorum amicitiam,tanta fide ab auis [illegible] fideliter diu cultam,cum ſua vterq; pernitie,alter inſolentia, [illegible] perfidia violarunt. Non habes igitur ſucceſſorem regni, [illegible] bis tuorum actuum euerſorem: ſed habebis populum tui [illegible] amatorem,& cultorem tui memorem libertatis, tibi per ſæcula debitorem. Bene tecum egiſſe fortunam credito, & [illegible] quod filius tibi vel abſtulit, & negauit, quam quod regnum dedit. D. Sine filio rex ſum R. Nunc honeſtius,atq; liberius regna. Sæpe amor filiorum ab amore virtutis animum deflexit. Legi [illegible] Taprobanem inſulam ingentem,quæ longe trans Indum [illegible] ſedet Oceano, per tranſuerſum diametrum obiecta [illegible] arbitrio populi conſentientis eligitur, vir ex omnib. optimus [illegible] ſanguis, nil opes proſunt. Omne ſuffragium de virtute oritur, ita vt nunquam iudicio fauor officiat. Sancta & felix electio, quæ ad noſtros reges vtinam perueniſſet, neq; malis peiores & peſſimi ſuccedentes orbem terrarum tradita per manus nequitia, ac ſuperbia corripuiſſent. Illic tamen quantumlibet optimus ac perfectus vir vnanimi ſententia omnium comprobatus ad regium tamen non perueniat,niſi & ſenex,& filiis carens, ne aut [illegible] aut filii amor tranſuerſum quo non expedit animum agat. [illegible] ſi filium habet ad regnum non aſſumitur, & ſi poſt regnum illi forte filius natus ſit,ſtatim regno cecidit: neq, enim prudentiſſimi viri poſſibile opinati ſunt, vt idem animus ſimul & populum curet & filium.

De Rege, Regibus, Regnis elegantes hiſtoricorum ſententiæ.

Ipſi ſe homines in regis,velut vnici exempli,mores formant. *Liu. Decad.* 1. *l.* 1.

Exiſtimo regem armis,quam munificentia,vinci minus flagitioſum: *Salluſt. de bel. Iugurt.*

Longe præſtat iuſto ſeruire regi, quam tyranno iniqua imperanti. *Procop. de bel. Vandal. l.* 1.

Non ex purpura, ſeu quouis amiculo, & extrinſecus quæ viſuntur aliis ornamentis, regium nomen eſt cuiquam tribuendum: ſed ei qui æquitatem exercet, nec decentia aſpernetur, & cupiditates his ſolum reb. emetiatur,quæ animi ſtabiliunt ſapientiam. *Agath. hiſt. lib.* 4.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Regem eſſe, à fortuna plerunq; datur, verum eum regem eſſe, qui ſalutem ac felicitatem ſuorum ciuium, quaſi vnicum regnandi finem, rebus omnibus anteponat, id ab ipſo tantum atq; à propria virtute proficiſcitur. *F. Guicciard. hiſt. l. 1.*

Vide princeps.

Nulla quies ab armis datur à bellicoſo rege, ſalubriora credente iuuenum corpora eſſe militiæ quàm domi. *Liu. 1. l. 1.*

Regis boni officium manſuetum eſſe, omnes adfirmant. Nam bella ac bella facere, ciuitates diripere, agros depopulari, aliis forte conuenit nominibus, bono nequaquam. *Procop. de bell. Perſ. lib. 2.*

Decet regem omnium hominum maximè humilibus neminem ullomodo inuadere ac violare volentibus, nequaquam reſiſtere. *Idem ibid.*

Non debet rex erga ſubditos ſuos alius quam verax eſſe: neq; quiſquam ſubditorum aliter affectus eſſe debet, quàm vt regem verum eſſe credat. *Arrian. hiſt. l. 6.*

Vbi virtus in rége elucebit magis, quàm vbi animo ſuo imperat? animi et ipſius cupiditatem cruoris hauriendi frænat, coercet, cohibet? Quis cæteris dignè imperabit, ſibi imperare neſcius? *P. Aemyl. lib. 8.*

Boni regis officium eſt vt plurimis eos bonis cumulet, qui ſub imperio ſuo conſtituti ſunt. *Xen. ora. de Ageſilai laudib.*

Regis nobiliſsimi, paciſque ac belli artibus glorioſiſsimi deſcriptio.

Xenophon, ſapientiſſimus ſcriptor, variis locis in inſtitutione Cyri, præcipuè verò in oratione de Ageſilao, præſtantiſſimi regis virtutes prolixè deſcribit, quas ex longiori narratione colligere, & in certa quædam capita, Ageſilai nomine ſubiuncto, reuocare viſum eſt, vt paucis quibuſdam lineis, optanda miſeris noſtris temporibus effigies fauſta feliciaq; optantibus cordatis & pacis publicæ amantibus viris, aliquatenus appareat.

1. De Regis glorioſiſſimi nobilitate, quòd vel maius vel honeſtius dici poſſit, quàm quod commemoratur quotus inter eos qui maiores ipſius appellantur fuerit: non illos certè priuatos homines, ſed reges ortos ex regibus?

2. Regnum iuuenis adhuc conſequutus eſt. Longè autem pulcherrimum eſſe iudicatum eſt, quod non de communi patria Græciæ, ſed de Aſia aduerſus exteros hoſtes certamen inſtitueret.

3. Bellum iuſtum aggreſſus hilari admodum vultu renuntiare legatis Tiſſapherni hoſti iuſſit, habere ſe magnam ipſi gratiam, quod periurio Deos ſibi quidem infeſtos reddidiſſet, Græcis verò ſocios.

4. Militibus mox imperat, ad expeditionem vti ſe accingerent: ciuitatibus autem, ad quæ ipſum hac in expeditione venire neceſſe erat in Caria venalium ſibi forum pararent, denuntiat.

5. Omiſſa in Cariam profectione, ſtatimq; diuerſam in partem exercitum flectens, Phrygiam petit, & occurrentes in itinere copias ſecum vna ducebat, & occupabat oppida, quodq; præter expectationem irruiſſet, magnam pecuniarum vim capiebat. Atque hoc quoque facinus dignum eſſe viſum eſt imperatore: quod quum bellum eſſet denuntiatum, atque ex eo fas & ius eſſet dolo vti: non ſolum Tiſſaphernem puerum eſſe declaraſſet hoc dolo, ſed etiam ſingulari prudentia collocupletare amicos viſum eſſe.

6. Quoniam magnæ opes captæ fuerant, vili omnia precio venibant. Ideo præmonebat amicos vt multa coemerent: ſe enim breui exercitum ad mare deducturum, Sectoribus autem mandabat vt quanti quid amici ſui emerent, conſignarent, ſimulq; capta ipſis traderent. Quo factum eſt, vt ipſius amici nihil ante ſoluentes, & commodo publico nulla re impedito, ingentes vniuerſi facultates conſequerentur.

7. Præterea quum transfugæ, ita vt fit, ad eum ſe recipientes, vires & pecunias interuertendas commonſtrare volebant: operam dabat vt per amicos caperentur: quo illi ſimul & ditarentur, & maioris apud homines eſſent opinione. Has ob cauſas ſubitò perficiebat, vt amicitiam ipſius multi expeterent.

8. Quum autem intelligeret regionem vaſtatam, & ad ſolitudinem redactam non poſſe diu copias ferre, quum cultus ager & habitatur perpetuum præbeat alimentum: curam adhibebat, vt non tantum aduerſarios ſubigeret, ſed etiam lenitate ſuas ad partes adduceret.

9. Militibus ſæpenumero denuntiabat, vt captos hoſtes non tanquam reos plecterent ſuppliciis, ſed ſicut homines cuſtodirent.

10. Qui captiui ob ſenectutem relinquerentur, imperabat vt horum haberetur cura, ne vel à canibus vel lupis diſcerperentur. Quo fiebat, vt non tantum illi qui hæc audiebant, ſed etiam capti beneuolo eſſent in ipſum animo.

11. Quaſcunq; ciuitates caperet, eis adimebat ea miniſteria quæ dominis ſuis præſtant, eorumq; loco imperabat, vt in illis dicto audientes eſſent, in quibus homines liberi magiſtratibus parent. Etiam oppida quædam nulla vi expugnabilia, ſuam in poteſtatem humanitate redigebat.

Viſum eſt ei copias quaſdam equeſtres inſtruendas eſſe, ne in fugiendum dimicare cogeretur. Itaque ditiſſimos quoſque in iis vrbibus delegit, qui equos alerent. Prædixit etiam futurum vt quicunq; ſuppeditaret equum, arma, & ſpectata virtute virum, immunis eſſet à militia. Quare fecit, vt hæc quiq, libenter ſibi conquireret. Conſtituit item quibus ex vrbibus equites comparandi eſſent: quod exiſtimaret ex illis vrbibus quæ equos eſſent alturæ, mox etiam prodituros quoſdam in re equeſtri maximè animoſos.

Quin & illud admiratione dignum feciſſe videtur, quod equitatum conſtituerit, continuo robuſtum & acerrimum.

12. Proponebat etiam equeſtribus turmis præmia, quæcunq; ex iis equitandi artem optime teneret: itidemq; pedeſtribus, quæcunq; corporibus eſſet egregiè exercitatis. Sic & cerratis & ſaginariis præmia proponebat, quicunq; præclarè ſuis functi muneribus eſſent.

13. Quum exiſtimaret contemptum hoſtium robur quoddam in animis ad pugnandum excitare: præconibus edixit, vt capti à prædonibus barbari nudi venderentur. Itaq; milites qui albos quidem eos eſſe cernerent (quod nunquam exuere ſe conſueuiſſent) ſed pingues, nulliſq; laboribus exercitos (quod ſemper vehiculis vterentur) bellum non aliud fore putabant, atq; ſi prælio cum fœminis decernendum eſſet.

Prædixit etiam militibus, mox ſe eos ducturum ad opulentiſſimam regionis partem via maximè compendiaria: vt ex ea re tum corpora, tum animi ad pugnam præpararentur.

14. Animaduertens pedites ſuos in periculo conſtitutos, equites opem ferre iubet. Hoſtes quum viderent copias auxiliares ſummitti, colligunt ſeſe, ac vniuerſas equeſtres turmas in aciem explicatas Græcis opponunt. Ibi vero Ageſilaus ſecum ipſe cogitans, nec dum hoſtibus peditatum adeſſe, ſibi vero nihil eorum, quæ ad bellum parauerat, deeſſe: opportunè ſe facturum arbitrabatur, ſi decernere prælio cum hoſte poſſet.

Itaque cæſis victimis recta phalangem aduerſus inſtructos equites ducebat, mandans vt ex peditibus grauis armatura qui annis decem exceſſerant, ſecum in hoſtem curſu ferrentur, & iuſſis itidem cerratis curſu ſubſequi. Equitatui quoq; denuntiat, vt in aciem aduerſam impetum faceret, ſe cum copiis vniuerſis ſubſequuturum pollicitus. Hoſtes vbi ſimul imminere omnia terribilia vident, acie inclinata partim recta in flumen decidunt, partim fuga ſibi conſulunt.

15. Quum perturbari vehementer hoſtes audiſſet, quod alter in alterum eius quod acciderat culpam conferret, confeſtim Sardes (primariam vrbem) exercitum ducit. Ibi ſimul ferro & flamma quæ circum vrbem erant, vaſtabat, & ſignificari per præconem iubebat, vt quicunq; liberi eſſe vellent, ad ſe tanquam opitulatorem accederent. Sin qui Aſiam ſibi vindicarent, ad liberandum eos de quibus diſceptaretur, armati adeſſent.

16. Præſtabat quoq; vt amicorum fines minimè vaſtarentur, ipſe hoſtili agro ſic fruens, vt intra biennium decumam Delphico templo conſecraret, centum talentis ampliorem,

17. Quum Imperator eſſet complurium incontinente ciuitatum atque etiam inſularum, quippe cui patria claſſem quoque tradidit, iam auctus famæ celebritate ac potentia, nactus poteſtatem vtendi multis commodis, præterea quod maximum erat, iam voluntas animo ſpeq; concipiens euerſionem eius imperii, quod prius Græciam armis inuaſerat: nihilominus ab harum rerum nulla vinci ſe paſſus eſt, ſed poſtquam veniſſet ad eum nuntius à patriæ magiſtratibus, qui eum opitulari patriæ iuberet, parebat Reipublicæ, perinde ac ſi tum forte ſolus Ephororum in curia propter Quinqueuiros conſtitiſſet. Quo facto inſigniter declarauit, non ſe vniuerſam terram patriæ, nec aduentitios amicos veteribus, nec turpia lucra nullo cum periculo coniuncta honeſtis ac iuſtis, quæ periculum habent, anteferre.

18. Qui non etiam hoc regis laude dignũ facinus ſit, quod imperii ſui tempore quum ciuitates omnes, quibus præfuturus domo nauigauerat, inteſtinis diſſidiis laborantes accepiſſet, quod eſſent mutatæ reſpublicæ, poſteaquam ademptum Athenienſibus imperium fuerat: perfecerit vt abſq; exiliis & cædibus (quàm quidem diu aderat ipſe) magna animorum concordia perpetuó adminiſtrarentur, & felices eſſent.

19. Poſteaquam Macedonia peragrata Theſſaliam ingreſſus ſequentes eum à tergo Lariſſæi, Cranonii Cotuſæi, Pharſalii, Bœotorum ſocii, omneſq; adeo Theſſali, agmen extremum carpebant. Ducebat ante hac Ageſilaus copias quadrato agmine quum partem equitum dimidiam à fronte, dimidiam à tergo haberet. Tunc verò partem eorum qui primo erant in agmine, itemq; illorum quos penes ſe habebat, ad agmen vltimum mittit. Quumq; acies eſſent vtrinq; inſtructæ, Theſſali non ſatis commodè ſe equeſtri prælio congreſſuros cum grauis armaturæ peditibus arbitrati, terga dabant, ac pedetentim diſcedebant, Græcis eos imprudenter admodum perſequentibus. Ageſilaus erratis vtrorumq; adnimaduerſis equites quos ſecum habebat robuſtos admodum mittit, vtq; tum ipſi hoſtem ſummo perſequerentur impetu, nec conuertendi ſe poteſtatem ei facerent, tum aliis idem denunciarent, mandat. Eos quum præter opinionem equos adigere vellent Theſſali, plenè ſe non conuertebant, ac ſi quid facere conati fuiſſent, ab equitibus, quos tranſuerſos habebant intercipiebantur.

20. Quum perueniſſet ad Bœotiorum fines, & in acie ſtantes aduerſus ſe reperiſſet Thebanos, Athenienſes, Corinthios, &c. nihil cunctatus vt pugnam committeret apertè ſtruebat aciem.

21. Sic armis inſtruebat ſuos milites, vt omnia quæ gererent æs ac purpura viderentur.

Dederat itidem operam, vt poſſent labores perferre, animoſque pſorum ea compleuerat ferocia, vt ad pugnandum aduerſus quoſ iuis ſatis eſſent idonei.

Præterea contentionem mutuam inter ſuos excitabat, vt ſinguli ſe fortiſſimos declararent.

Spe denique replebat omnes, futurum vt vniuerſi multa bona adipiſcerentur, ſi viros ſe fortes præſtarent. Exiſtimabat enim huiuſmodi munitum hominibus promptiſſimè hoſtem ſe debellare poſſe, quæ ſanè opinio ipſum minimè fefellit.

22. In pugna ad Coroneam fortem virum fuiſſe Ageſilaũ haud dubiè dicere poſſumus, quanquam tutiſſima non eligeret. Nam quum dimiſſis illis qui elabi conabantur, ſequi à tergo poſſet, & vltimos capere, non fecit: ſed aduerſa fronte cum Thebanis eſt congreſſus, quos vicit & fuſos fugauit.

23, Victoria quum eſſet potitus, & accepto vulnere ad phalangem allatus, quidam equites ei renunciant 80. hoſtes vna cum armis eſſe ſub fano, quidq; de his faciendum eſſet interrogabant. Ille verò quanquam multa accepiſſet vulnera toto paſſim corpore, atque ab omni telorum genere inflicta, non tamen Numinis obliuiſcebatur, ſed mandata vti poteſtatem eis facerent abeundi quò vellent, neq; lædi eos patiebatur. Quin equitibus etiam, quos penes ſe habebat, imperabat vt eos deducerent, donec ad loca tuta perueniſſent.

I. 24. Tanta erat in eo rerum diuinarum reuerentia, vt & hoſtes eius promiſſa & fœdera maiorem fidem mereri arbitrarentur, quàm ipſorum inter ſe amicitiam.

Spithridates Perſa, quum Pharnabazum ſciret id agere, vt filiam regis vxorem duceret, ac ipſius filia ſine legitimis nuptiis potiretur: ratus hoc inſignem eſſe contumeliam, ſe ipſum cum vxore, liberis facultatibus in manus Ageſilao tradidit.

Cotys Paphlagonum præfectus, regi quidem dextram mittenti non paruit, veritus ne ſi comprehenderetur, vel magnis pecuniis, vel etiam morte multaretur: verum idem Ageſilai fœderibus fidem quum adhibuiſſet, in caſtra eius venit, initaque ſocietate cum Ageſilao militare maluit, quum quidem equites mille, bis mille cetratos habet.

Pharnabazus quoque cum Ageſilao in colloquium venit aperteque profeſſus eſt, ſe, ni totius militiæ Perſicæ fieret imperator, defecturum à rege. Sin imperator creer, inquit, mi Ageſilae, fortiſſimè bellum aduerſus te geram, quam quidem diu potero. Atque hæc quum diceret futurum credebat vt ipſi contra fœdera nihil accideret. Tanta tamque præclara res eſt quum in aliis vniuerſis, tum in imperatore, religioſum eſſe ac fidei ſeruantem, talemque cognitum eſſe.

II. Iuſtitiæ Ageſilai in re pecuniaria, hæc ſunt argumenta.

Nemo vnquam ab Ageſilao ſe vlla re ſpoliatum eſſe queſtus eſt: quum multi multa faterentur ab eo ſe accepiſſe beneficia. Cui verò volupe eſt ſua ad hominum vtilitatem largiri, quinam is aliena rapere velit, quo male audiat? Nam ſi pecuniarum cupidus ſit, multò minori fit cum negotio, vt ſua quis ſeruet, quam vt aliena rapiat. At qui ingratus eſſe non vult in iis quibus pœnæ nullæ conſtitutæ ſunt, ſi quis gratiam non referat: qui in aliis ille gratias non referat, in quibus lex ingratum eſſe vetat? Ageſilaus autem non tantum iniuſtum eſſe iudicabat, non referre gratias: ſed hoc etiam, ſi is qui plus poſſet, non maiores quoque gratias deferret.

Iam de peculatu qui poſſit aliquis eum inſimulare merito qui gratias ſibi debitas patriæ fruendas conceſſerit? itidem quod quum bene mereri vel de vrbe aliqua, vel amicis, pecunias largiendo volebat, ab aliis eas accipiendo prodeſſe poterat: an non hoc eſt ingens argumentum continentiæ ipſius circa pecunias? Nam ſi vendebat gratias, vel ſpe mercedis beneficus erat: nemo ſe quidquam ei debere ſtatuebat, Nimirum qui gratias beneficium acceperunt, illi perlubenter benefactori ſeruiunt: partim quod adfecti ſint beneficio, partim quod eſſe digni crediti ſint, qui gratiæ depoſitum cuſtodiant.

Iam qui minus habere malebat, vt ingenuus eſſet, quam plus cum iniuſtitiæ nota: qui non ille à turpis lucri cupiditate multo magis abhorreret? Ageſilaus certè, quum ciuitatis iudicio facultates Agidis omnes ipſi eſſent addictæ, ſemiſſem earum cum matris ſuæ propinquis communicauit, quod eos premi paupertate videret: Id verum eſſe teſtis vniuerſa Lacedæmoniorum eſt ciuitas. Quum vero dona ei complura Tithrauſtes offerret, ſi ſuis finibus excederet: Exiſtimatur apud nos, inquit, honeſtius imperatori eſſe, Tithrauſta, exercitum ſuum ditare, quàm ſeipſum: & ab hoſtibus manubias potius, quam dona accipere.

III. 26. Atquanam earum voluptatum, quibus multi ſuccumbunt homines, Ageſilaum quis ſuperatum vidit? qui ab ebrietate perinde putabat abſtinendum, atque ab ingluuie, ab intempeſtiuis cibis perinde atq; ab otio. Quoties portionem duplicem in conuiuiis accipiebat, non vtraque veſcebatur: ſed iis hinc inde miſſis neutram ſibi reliquam faciebat. Exiſtimabat enim regi tam duplicari, non cauſa ſatietatis cum faſtidio coniunctæ: ſed vt ea poſſet quem vellet honorare. Itidem ſomno non vt Domino, ſed ei qui negotiis ipſius pareret, vtebatur.

IV. 27. Quod ſi lectum inter familiares viliſſimum non haberet, non obſcurum erat ipſum pudore adfici. Exiſtimabat enim imperatorem decere potius, vt tolerantia quam mollitie priuatis hominibus præſtet Non tamen eum pudebat in his rebus maiorem ſibi partem poſcere, nimirum per æſtatem, ſolis, per hyemem, frigoris. Quod ſi quando vſuueniret, vt laborandum exercitui eſſet, ſponte ſua cum aliis laborabat, quod arbitraretur eiuſmodi omnia militibus eſſe ſolatio. Denique ſummatim vt dicam, inter laborandum quidem exultabat Ageſilaus, otium vero prorſus nullum admittebat.

V. 28. De ipſius venereis rebus continentia, ſi non alia, ſaltem admirationis cauſa, mentio iniicienda eſt. Nam quod ab iis quæ non expeteret abſtinuerit, id humanitus factum quis dicere poterit.

Quod autem Megabaten Spithridatæ F. amans quum recepto apud Perſas more oſculandi eòs quos in honore haberent, etiam Megabates Ageſilaum oſculari aggrederetur, quominus id fieret totis viribus repugnauerit: an non id ſanè pudicum quoddam facinus eſt? Poſtea quum Megabates, quaſi qui ſe ignominia putaret adfectum, non iam deinceps amplius eum oſculari aggrederetur: quendam ex ſociis compellabat Ageſilaus, qui Megabatæ perſuaderet, vt rurſum ſe honore adficeret. Eo quærente, ſi pareret Megabates, an ipſum oſculaturus eſſet, tum vero ſubticuit Ageſilaus, ac deinde, Minime, inquit, non ſi ſubito & venuſtiſſimus & robuſtiſſimus, & celerrimus omnium hominum ſim futurus. Sed tamen eandem pugnam pugnare me malle Deos omnes teſtor, quàm omnia quæ cerno, aurea fieri.

Hæc quoſdam admittere non ignoro: ſcire autem me arbitror multò plures poſſe in vincendis hoſtibus quam in eiuſmodi rebus ſuperiores euadere. Quum autem pauci hæc habeant cognita, fieri poteſt vt fidem apud multos non inueniant, Id vero ſcimus omnes, quod quum minime occultum eſſe poſſit quicquid homines illuſtriſſimi agunt: Ageſilaũ tamen huiuſmodi quid deliquiſſe, nemo vnquam vel viderit, vel dixerit, ac ne probabiliter quidem dicere viſus ſit, ſi ex coniecturis iudicet. Nam iter faciens nullam in domum priuatim diuertebat, ſed ſemper vel in fanum aliquod, vbi fieri non poteſt vt eiuſmodi patrentur, vel in propatulo, quo ſuæ pudicitiæ teſtes omnium oculos faceret. Quod ſi hæc ego coram Græcia ſciente mentior, non iam ipſum laudo, ſed me ipſum vitupero.

VI. 29. Fortitudinis documenta non obſcura mihi quidem dediſſe videtur, quum ſemper ad gerendum aduerſus hoſtes Reipublicæ ſuæ ac Græciæ potentiſſimos bellum ſe obtulerit, & in præliis aduerſus eos prima ſe in acie collocarit. Quod ſi hoſtes manum cum eo conſerere vellent, non ipſis metu terga dare, potius eſt victoria: ſed aduerſo prælio ſuperatis trophæum excitauit, immortalia ſuæ virtutis monumenta relinquens, atque ipſe adferens iudicia non obſcura, quod animoſe pugnaret, adeo vt ea non audiendo, ſed intuendo liceret animum ipſius explorare. Ageſilai vero trophæa non ea ſolum eſſe, quæ ipſe ſtatuit, putandum quum eſt: ſed quæcunq; in expeditionibus ab eo geſta ſunt. Nam propterea nihilo vincebat minus, quod prælio decernere hoſtes aduerſus eum nollent: ſed victoria potiebatur magis expers periculo, & quum Reipublicæ tum ſociis vtiliore. Sicut in certaminibus nihilominus ij, qui ſine puluere, quam qui pugnando vincunt, coronantur.

VII. 30. Sapientiam Ageſilai quæ illius actiones non demonſtrant? qui ſic vtebatur patria, vt quum in primis beneuolo eſſet, eos ſocios animo, qui ipſi obſequerentur, amicos promptiſſimos ſibi compararet: milites autem non modo dicto audientes, ſed etiam ſui amantiſſimos effecit. Et quonam pacto phalanx eſſe firmior poſſit, quam ſi propter obediendi ſtudium in officio ſeſe contineat, & propter amorem erga ducem fideliter ei præſto ſit?

Hoſtes erga ipſum erant ſic affecti, vt vituperare quidem ipſum non poſſent, odiſſe vero cogerentur. Semper enim hoc moliebatur, vt ſui ſocii meliore eſſent conditione quam hoſtes: quos quidem fraude circumueniebat, vbi ferret occaſio: & anteuertebat ſi celeritate foret opus: delitesſcens etiam vbi hoc ex vſu foret. Denique aduerſus hoſtes inſtituebat omnia illis contraria, quæ amicis præſtaret. Nam nocte perinde ac die vtebatur, die perinde vt nocte: nonnunquam euaneſcens, vt ibi eſſet, quo iret, quid facturus non conſtaret. Quare perficiebat, vt ex munitis hoſtium locis, non munita redderet partim prætereundo, partim ſuperando, partim tranſeundo furtim.

Quoties iter faceret, & ſciret hoſtibus pugnandi poteſtatem eſſe, ſi vellent: ita inſtructas ducebat copias, vt ſibi ipſi poſſet in primis opitulari, & tranquille, inſtar modeſtiſſimæ virginis incederet. Exiſtimabat enim in hoc ſitam eſſe quietem, & ſummam immunitatem ab omni terrore, perturbatione, ...

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

…bilis. Quare, dum ita ſeſe gereret, hoſtibus erat formidi-
…ciis fiduciam animique robur addebat. Quo factum, vt
…nunquam eſſet contemptui, ab ciuibus non multaretur,
…s non vituperaretur: denique ab hominibus vniuerſis plu-
…diligeretur & prædicaretur.

…31. Quam patriæ fuerit ſtudioſus, ſingillatim perſcribere
…fuerit. Nam nihil ab eo geſtum arbitror, quod eo non
… Atq; vt breuiter dicam, ſcimus omnes Ageſilaum, vbi
…ſe profuturum patriæ putaret, non labores ſubterfugiſſe,
…iſſe pericula, non pepercisſe facultatibus, non corporis,
…ectutis vſum excuſatione fuiſſe. Immo boni regis eſſe puta:
…m plurimis beneficiis ſubditos adficere.

…e quidem in maximis commodis quæ attulit patriæ, hoc
…ono: quod quum in Republica plurimum poſſet, maxi-
…entem ſe legibus ſeruire declararet. Nam quis tandem obedi-
…noluiſſet, quum eis regem dicto audientem eſſe videret?
…es moliri tentaſſet, propterea quod ipſe deteriori eſ-
…, quum regem pati ſciret, vt ſibi legitimè imperaretur? qui
…etiam in illos qui ab eo diſſentiebant in Republica non
… gerebat, atq; pater erga filios conſueuit. Nam ſi quid de-
…, obiurgabat, honore proſequebatur, ſi præclare quid
… : ferebat auxilium, ſi qua accidiſſet calamitas: hoſtis lo-
…m nullum habebat, collaudare cupiebat omnes, ſeruari
…lucrum eſſe ducebat, contraque iacturam, ſi quis etiam
…gni pretii homo periiſſet. Quod ſi ſui peccare in legibus
…, non obſcure præ ſe ferebat, exiſtimare ſe patriam
…beatam fore eandem tum fore potentem, ſi Græci frugi
…

…præclarum eſt, Græcum hominem Græci nominis eſſe
…, quiſnam alium Imperatorem vidit, qui vel vrbem ca-
…, ſi eam ſe vaſtaturum putaret, vel pro calamitate du-
… bello quod cum Græcis gereretur, potiri victoria? Quum
…m accepiſſet in pugna apud Corinthum Lacedæmonio-
…, hoſtium vero decem millia ferme periiſſe, unlla lætitiæ
…tione data, Heu (inquit) Græcia, quandoquidem hi qui
…interempti ſunt, viui barbaros omnes prælio vincere potuiſ-
… quum exules Corinthii dicerent vrbem deditionem
…, ac machinas oſtenderent, quibus mœnia ſe occupatu-
…bant omnes: copias tamen admouere noluit, quod dice-
… nominis vrbes in ſeruitutem minime redigendas eſſe,
…andas. Quod ſi delinquentes, ait, è medio noſtrum
…emus, cauendum eſt, ne quo barbaros ſuperemus, non
…

… ſi præclarum eſt hoſtes communes Perſas odio pro-
…, propterea quod is, qui olim vixit, Rex Perſicus, exercitum
…am duxit, vt eam in ſeruitutem redigeret: & qui nunc
…titur, auxilium fert iis: quibuſcum coniunctus maius ſe
…illaturum exiſtimat, munera dat illis, quos putat eis acce-
…os maximo detrimento adfecturos: pax vt conſtituatur
…, ex qua noſmet inter nos maximè bellum geſturos cenſet:
…lius vnquam excepto Ageſilao, in hoc incubuit, vt vel ali-
… regis illius à fide diſcederet, vel quæ defeciſſet non peri-
…omnino vt rex malis preſſus Græcis negotium faceſſere non
… patria ſua bellum aduerſus Græcos gerente, nihilomi-
…cam Græciæ commodum non neglexit, ſed cum claſſe
… profectus eſt, barbarum illum pro ſuis viribus malè mul-
…

…32. Eſt etiam operæ pretium comitatem ipſius ſilentio
…, qui quum honore, potentia, regno eoque ſine inſidi-
… cum amore potiretur, à nemine obnoxius eſſe iactan-
… eſt, quum eum ſuorum amantiſſimum, & in amicis colen-
…ſum eſſe, quiuis, vel aliud agens animaduertere poſſet.
… amatores ſermones ſecum communicari ferebat, atq;
… amicis operam dabat, ſicubi opus eſſet. Et quia bona ſpe
…rat, alacrique & hilari animo efficiebat vt multi eum fami-
… conuenirent, non tantum vt aliquid impetrarent, ſed vti iu-
… diem exigerent. Præterea quum longiſſimè abeſſet à ia-
…, nihilominus haud grauatim audiebat eos, qui ſe ipſos præ-
…, quòd eos nemini damno eſſe polliceri putaret, potiuſque
… fortes futuros.

…33. Ne id quidem omittendum, quàm opportunè magni-
… quadam animi vteretur. Nam quum à rege Perſarum ei
… redderentur, quas de neceſſitudine hoſpitii & amicitia regis
…ptas Perſa quidam attulerat, minimè illas accepit: ſed eum à
… fuerant, renunciare iuſſit regi, non eſſe quamobrem pri-
… literas ad ſe miſſitaret: quòd ſi Spartæ ſe amicum, & Græciæ
…olum declararet, viciſſim ſe quoque vehementer amicum ei
… ſin minus, non eſt (inquit) quòd ſe exiſtimet me amicum ha-
…, etiamſi permultas ab eo literas accipiam. Admiror hoc
…, quod non vter eſſet opulentior ac pluribus imperaret, ei
… eſſe gerendos ſpiritus exiſtimaret: ſed qui tum ipſo melior
… melioribus imperaret.

…II. 34. Laudo & prouidentiam ipſius, quòd quum vtile du-
… Græciæ, quamplurimos ſatrapas à rege deficere: neq; a mune-
…, neque à regis potentia victus ſit, vt hoſpitii neceſſitudinem
… ipſo contrahere vellet, ſed omni ſtudio cauerit, ne fidem iis
non ſeruaret, qui ab rege deficere cogitabant. Et quis in ipſo non hoc quoq; miretur?

Exiſtimabat rex Perſicus ſe, ſi ampliſſimas pecunias haberet, omnia redacturum in poteſtatem ſuam: ideoq; quicquid eſſet inter homines auri, quicquid argenti, quicquid rerum maximi pretii, totum id ad ſeſe colligere nitebatur, Ageſilaus contra ſic domum ſuam inſtituerat, vt horum nullo egeret.

Quod ſi quis fidem nobis non habet, is velim adſpiciat, qualis ei domus ſatisfecerit, atque etiam fores intueatur. Nam ſuſpicari quis poſſit, has ad huc illas ipſas eſſe, quas Ariſtodemns Herculis F. in patriam reuerſus exſtruxit. Idem domeſticam ſupellectilem contempletur, quo pacto in ſacrificiis epularetur, ipſe ſecum cogitet, audiat eum Amyclas publico in Canathro (i. curru, qui crate viminibus ſalignis texta tegebatur) profectum eſſe. Enimuero quum hoc modo ſumptus ad cenſus accommodaret, non cogebatur iniuſti quidquam pecuniarum cauſa facere.

Præclarum quiddam eſſe putatur, inexpugnabiles muros ab hoſtibus ſuperari: verum ego multo præclarius eſſe iudico parare animum ſuum, vt à pecuniis, valuptatibus, metu ſit inexpugnabilis.

XII. 35. Rex Perſicus grauitatem quærebat ex eo, quod raro conſpiceretur: Ageſilaus eo ipſo delectebatur, quod ſemper in hominum conſpectu verſaretur. Exiſtimabat enim decere vitam facinoroſam ac turpem, vt in obſcuro ſit: honeſtæ vero, lucem ipſam maius ornamentum conciliare. Deinde grauitatem ille præ ſe ferebat ex eo, quod difficilis ad ipſum eſſet acceſſus: hic gaudebat omnibus ad ſe aditum patere.

Putabat ille ſplendidum eſſe quod negotia tardius conficeret: hic maxime tum lætabatur, quum homines id quod cupiebant celerrimà conſequutos dimitteret.

Operæ pretium eſt etiam conſiderare, quanto faciliorem ac parabiliorem voluptatem Ageſilaus conſectaretur. Nam Perſicus rex quoſdam habet, qui terram vniuerſam circumeunt, & quo rex potu iucundè vti poſſit inueſtigant: innumeri homines quo cum voluptate veſcatur, excogitant: vt dormiat, dici non poteſt quàm multa moliantur. Ageſilaus vero, quod patiens laboris eſſet, quidquid aderat iucunde bibebat: quidquid oblatum forte fuiſſet, iucunde comedebat: vt ſuauiter ſomno frueretur, quiuis ei locus ſatisfaciebat.

Atq; hæc ſe facere non modo gaudebat, ſed etiam exultabat lætitia, quoties ad animum ei accederet, ſe quidem in mediis voluptatibus verſari: illum vero barbarum videret, ſiquidem abſque dolore vellet viuere, neceſſe habere, vt ab extremis terræ finibus ea comportaret, de quibus voluptatem capturus eſſet.

Augebant ei lætitiam & illa, quod ſe quidem ſciret abſq; animi ægritudine poſſe diuina diſpoſitione vti, ſcilicet in temporum anni viciſſitudine: illum vero videret æſtus & frigora fugere, ac propter imbecillitatem animi non fortium virorum ſed debiliſſimarum beſtiarum vitam imitari.

XIII. 36. Hoc quidem certe qui non præclarum ac magnanimum erat, quod quum ipſe virilibus factis ac rebus domi ſuam ornaret, multoſq; canes venaticos & equos ad bellum idoneos aleret: Cyniſcam ſororem vt aleret iumenta perſuaſit, quæ curru iungendæ forent, eaq; vincente demonſtrauit, nihil facere ad ſtrenuitatem illa alere, ſed opum eſſe oſtentationem.

Iam vero quis neget hoc generoſitati conuenire, quod cenſuit etiam ſi à priuatis hominibus curru vinceretur, nihilo ſe clariorem fieri: ac ſi patriam haberet amiciſſimam, amicos plurimos optimoſque per vniuerſum terrarum orbem comparaſſet, patriam ac familiares beneficiis aduerſarios vlciſcendo ſuperaſſet: reapſe victorem ſe pulcherrimis ac magnificentiſſimis certaminibus futurum, adeoque clariſſimum nomen non in vita ſolum, ſed etiam à morte conſequuturum.

XIV. 27. Ob res huiuſmodi laudo Ageſilaum. Nam hæc non ita ſe habent, vt quis theſaurum fortè nactus, opulentior quidem eſt, non tamen adminiſtrandæ rei familiaris peritior: vel ſi morbo hoſtes inuadente victoria potiatur, felicior quidem eſſe poteſt, nihilo tamen ab arte imperatoria inſtructiot. Qui ſcilicet tolerantia laborum aliis præſtat, vbi quidem res ita poſtulat: & fortitudine, vbi agendnm eſt fortiter: & iudicio quum conſilio quid ſuſcipiendum eſt: is mihi quidem videtur optimo iure omnino bonus eſſe putandus.

Quod ſi egregium inuentum eſt amuſſis & regula, ad efficienda præclara opera: etiam mihi egregium exemplum Ageſilai virtus eſſe videtur iis qui fortitudinem exercere volunt. Nam quis impius fiat, ſi hominem erga Deum religioſe pium imitetur? quis iniuſtus, ſi iuſtum? quis petulans, ſi modeſtum? quis intemperans, ſi imitetur temperantem? Ageſilaus enim non tam eo, quod aliorum rex eſſet, quam quod imperare ſibi poſſet gloriabatur: neque tam quod aduerſus hoſtes, quàm quod ad omnem virtutem ciuium ſuorum dux eſſet.

XV. 38. Iure quidem Ageſilaus beatus prædicetur, qui quum à puero incenſus fuerit gloriſi nominis cupiditate, ſic illud conſequutus eſt, vt quiſquam omnium ætatis ſuæ hominum. Idem quum honoris ac dignitatis à natura in primis eſſet appetens, ex quo rex factus fuit, perpetuo inuictus exſtitit. Quumque lon-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

giſſimam vitæ humanæ metam attigiſſet, ſic è viuis exceſſit, vt nihil committere dignum reprehenſione, vel in eos quibus præerat vel aduerſus quos bellum gerebat.

Virtutum regiarum compendioſa deſcriptio.

39. Libet autem virtutes Ageſilai ſummatim repetere, quo facilius noſtra laudatio memoriæ inhæreat.

Venerabatur delubra etiam inter hoſtes ſita, quod exiſtimaret diuina auxilia non minus hoſtico quam amico ſolo imploranda eſſe.

Si qui diis eſſent ſupplices, eos non violabat ne ſi hoſtes quidem eſſent: quod abſurdum eſſe duceret eos qui è fanis aliquid furto ſubtrahunt ſacrilegos appellare: qui autem ſupplices ab aris auellant religioſos putare.

Nunquam prædicare deſinebat, quod Deos arbitraretur non minus religioſis factis quam caſtis ſacrificiis delectari.

Quinetiam quoties fortuna vtebatur proſpera, non homines præ ſe contemnebat, ſed Diis habebat gratias: & fiduciæ plenus plures mactabat hoſtias, quam rebus ſuis metuens voueret.

Conſuefecerat, ſe, vt quoties in metu eſſat, hilaritatem præ ſe ferret: rebus contra ſecundis, mitis eſſet.

Ex amicis non eos qui plurimum poterant, ſed qui promptiſſimi erant complectebatur.

Odio proſequebatur non eum, qui læſus ſeſe vlciſcebatur: ſed qui beneficiis adfectus ingratum ſeſe declarabat.

Erat illi voluptati turpis quidem lucri auidos pauperes videre, iuſtos autem collocupletare: quod in iuſtitia cuperet fructuoſiorem iuſtitiam facere.

Adſuefaciebat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet, bonorum autem opera vteretur.

Quod ſi quos aliquando vel vituperantes vel laudantes alios audiret: exiſtimabat non minus illorum ſe mores agnoſcere, qui ea proferebant, quam eorum de quibus dicerent.

Quotquot ab amicis circumuenirentur, non vituperabat: qui autem ab hoſtib deciperentur, eos maximopere repræhendebat.

Diffidentes fallere, ſapientiæ tribuebat, at credentes iudicabat eſſe impium.

Si ab iis laudaretur qui vellent etiam vituperare quæ diſplicerent gaudebat: neq; cuiquam illorum, qui in dicendo libertate vterentur, infeſtus erat, ab iis tanquam ab inſidiis ſibi cauens qui mentem ſuam aſtute celarent.

Delatores maiore perſequebatur odio quàm fures; quod maius eſſe detrimentum duceret amicis quàm facultatibus ſpoliari.

Priuatorum hominum errata miti animo ferebat, magiſtratuum vero magni eſſe momenti cenſebat: quod illos quidem exigua, hos magna tractare iudicaret.

Regno haud quaquam ignauiam, ſed ſtrenuitatem conuenire putabat.

A corporis imagine ſtatuenda ſibi abſtinebat, multis in hoc ei gratificari volentibus, animi vero monumenta nunquam elaborare deſinebat. Arbitrabatur enim illud ſtatuarii, hoc ſui muneris eſſe, rurſus illud opulentorum, hoc bonorum.

Facultatibus non iuſte tantum, ſed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iuſto ſatis eſſe duceret ab alienis abſtinere: liberalem putaret etiam ſua debere ad hominum conferre vtilitatem.

Semper religioſus erat, & honeſte viuentes nec dum felices, ſed qui glorioſe mortem oppetiſſent, eos iam beatos eſſe exiſtimabat.

Maiorem eſſe calamitatem putabat, ſcientiam quàm inſcium præclaras res negligere.

Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ eſſent propria non elaboraret.

Cum paucis hominibus videbat virtutem non tolerantiam eſſe, ſed voluptatem putare.

Laudatus certè magis gaudebat, quàm ſi pecunias comparaſſet.

Fortitudinem plerunq; potius cum conſilio quam periculis oſtendebat: & re potius quam verbis exercebat ſapientiam.

Erga amicos mitiſſimus, hoſtibus maximo terrori erat.

Quum labores egregie toleraret, familiaribus tamen periugun. decedebat: magis actiones pulchras, qua pulchra corpora deſiderans.

Rebus ſecundis modeſtus, aduerſis ſpei plenus eſſe videbatur.

Vrbanitatem non dicteriis, ſed moribus ſtudebat aſſequi.

Animi magnitudine non cum iniuria, ſed iudicio vtebatur. Itaque ſpretis iactabundis hominibus modeſtis modeſtior. Etenim vili cultu corpus ornabat: ac potius in hoc erat, vt exercitus ornatus eſſet, ipſe quam pauciſſimis egeret, amicis quam plurimum prodeſſe.

Præterea grauiſſimus erat aduerſarius, vbi vero potius eſſet victoria, leniſſimus.

Ab hoſtibus non facile decipiebatur, ab amicis facillime de ſententia deducebatur.

Semper hoc ſibi propoſitum habebat, vt res amicorum in tuto locaret, hoſtium labefactaret.

Cognati eum appellabant officioſum erga propinquos, qui opera eius vtebantur, nihil recuſantem: qui aliquid officii exhibuiſſent, memorem: per iniuriam læſi, opilatorem in eodem periculo conſtituit, poſt Deos ſeruatorem.

Videtur idem mihi ſolus inter homines declaraſſe, corporis quidem robur ſeneſcere, ſed animi vires in fortibus viris ſenectutis expertes eſſe. Nunquam deſpondit animum quominus magnam ac præclaram gloriam expeteret. Corpus ferre animi robur poterat. Qua igitur iuuentute ipſius ſenecta non præſtabat? Quis ætate vegeta hoſtibus adeo terrori fuit, vt Ageſilaus extrema in ſenectute? ſublato, maiorem hoſtes voluptatem cepere, quam Ageſilao, tametſi ſenex admodum mortuus ſit? Quis tantum fiduciæ ſociis præbuit, quantum Ageſilaus, vtut ad finem vitæ perueniſſet? Quid amici iuuenes magis deſiderarunt, quam Ageſilaum, qui ſenex è viuis exceſſerat? Is adeo perfecte ſemper vtilis patriæ fuit, vt etiam fato functus, plurimum ea re patriæ profuerit, quod ſtudio ſuo perfecerit, vt illa perpetuo incolatur. Monumenta quidem virtutis ſuæ per vniuerſum terrarum orbem conſequutus, & ſepulturam regiam in patria nactus eſt. *Hæc Xenophon.*

Reges olim & quotquot à patre traditum regnum accepiſſent, & quos ipſa plebs ſibi principes conſtituiſſet, conſilium habebant quod ex optimatibus conſtabat: vt Homerus & antiquiſſimi poetæ teſtantur. Neq; (vt noſtro ſeculo) regnum priſcorum dominatus erat nimium ſui iuris, neq; ab vnius ſententia pendebat. *Dionyſ. Halic. l. 2.*

Reges non liberi ſolum impedimentis omnibus, ſed domini rerum temporumq;, trahunt conſiliis cuncta, non ſequuntur. *Liu. Decad. 1. lib. 9.*

Regum maieſtas difficilius ab ſummo faſtigio ad medium detrahitur, quàm à mediis ad ima præcipitatur. *idem, 4. l. 7.*

Reges ſerua omnia & ſubiecta imperio ſuo eſſe volunt, *idem, eodem lib.*

Plerunq; regiæ voluntates, vt vehementes, ſic mobiles, ſæpe ipſæ ſibi aduerſæ. *Saluſt. de bell. Iugurth.*

Reges, præter cætera hanc difficultatem habent, quod non ſolum hoſtes (vt cæteri faciunt) ſed etiam amicos & neceſſarios timent, à quibus inſidiæ multo pluribus factæ ſunt (quippe qui vigilantes di & dormientes cum illis dies nocteſque verſentur, ab iiſque cibum paratum & potionem capiant) quàm ab alienis & extraneis hominibus. Poſſunt enim amicos & familiares ſuos hoſtibus opponere, amicis autem poſſunt neminem. Itaque ſolitudo regibus pariter atque multitudo grauiſſima eſt: metuendumque eſt, eſſe ſine cuſtodia: ſed multo etiam magis cuſtodes metuendi ſunt. Inimici quidem certè moleſti ſunt, ſed amici multo magis, quos eos oporteat, quamuis non ſint, amicos appellare. Quod ſi quando ſit fidos amicos nactus, tamen eis tantam fidem non habet, vt cum iis poſſit ſincere abſque vlla ſuſpicione verſari. *Xiphilin. in Cæſ. Auguſt.*

Regibus æqua, nedum infima, inſolita ſunt. *Tacit. Annal.*

Regibus belle gerentibus conuenire exiſtimatur rerum ... ctatio. Nam dicendi ſtudium ac facultas iis qui in otio vitam degunt, plurimum vtilitatis adfert. Rerum verò ſcientia his qui armis præſunt optima magiſtra eſt, quæ facienda ſint ad imitationem eorum, qui priſcis temporibus vicerunt. *Polyæn. ſtratag. lib. 5.*

In regnandi primordiis poſitum eſt rerum diſcrimen: ac prout animi popularium afficiuntur, ita ferè deinceps reges reſcontinuantur. *P. Æmylius, lib. 2.*

Veros reges non ſolium, non ſatellites, non exercitus faciunt ... dunt interdum euertuntq;. *idem, l. 2.*

Nomen regium, non in terris natum excogitatumve, ſed cœlo demiſſum mihi videri ſolet. Parens enim rerum Deus, cum genus humanum condidiſſet, ſummum quidem in illud imperium iuſque penes ſe retinuit: ſed vt mente in eum ſublimem ferremur, vt illum cupidius quæreremus, vt ſpe, vt votis inceuderemur, idcirco in terris ipſe palam degere, oculiſque intereamus obſeruari noluit: Reges inſtituit, qui eius vice munereque fungerentur, quorum vt quiſque probitate quàm proxime ad Deum Opt. Max. accederet, ita veriſſime Rex vocitaretur. Ita omnes eodem conſilio dati, alia tamen alii via ad laudem contenderunt. Permulti ſingulis virtutibus inclaruere. Audeo prædicare nullum dum omnibus anteiuiſſe. Non pauci certe complurium præſtitere. Magnus enim campus regibus patet ad gloriam: & ad eam cuncti mortales, ſed maxime omnium Reges ſtudio incenſi feruntur. Digniſſimum enim diademate cenſuerim, qui quidquid in cæteris pulchri paſſim aut legerit, aut audierit, id omne ſibi vniuerſumq; expetat, & quod deſiderarit in aliis, id præterea ipſe præſtet. *Idem, lib. 8.*

Regum oculis in omni fortuna quædam ſupra humanam ... ineſt. *P. Iouius, hiſt. lib. 2.*

Reges, egregie diſſimulando, vt priora puniant, compreſſa præſens iracundia, alicuius noui criminis occaſionem expectare conſueuerunt. *Idem, lib. 18.*

Ea demum eſt regum omnium fides, vt pro libidine ſanctiſſimas fœderum leges attrectare violareque non dubitent: ...

...ſenti tantum commodo atq; ipſis temporibus ſeruien... ...ſe cenſuerint. *idem, eod. lib.*

...andi cauſa regum ferè omnium mos eſt, vt neq; pietate ne... ...cundia permoueantur. *idem, lib.* 3.

...e maximorum noſtræ tempeſtatis regum ingeniis, & tum ... & multum antea præclare compertum eſt, nihil omnino ... & inuiolabile, vel in ritè conceptis ſancitiſq; fœderibus re... ...quod in proferendis imperiis augendiſq; opibus, apud eos ...illuſtris famæ decus intereſſet, dolone & nuſquam ſine fal... ...fide integra veraq; niterentur. *Idem hiſt. l.* 11.

...ſa creandorum regum nulla fuit, niſi vt ſocietas humana v... ...ius capitis ſapientia fideq; coniuncta conſpiranſq; tenere... ...leges per ſe audaciam coercere poſſent, illis ſemel inciſis pro... ...ſatis cautum proſpectumq; generi humano videri potuiſ... ...vero nullus interdum iuris pudor, nulla ſæpe legum reue... ...mortalibus eſſet, ſummi viri Reges inſtituti ſunt, qui pro il... ...imperio regimineq; arma ferrent. Datum ſolium, datum ...m, veraq; ſacra vtiq; res, vt cogneſcerent vt ſtatuerent, vt iu... ...ferent, vt iudicia exercerent, vt Numinis munere ea in re ipſi ...rentur. Vbi parum maieſtate, parum imperio hæ valerent, ...illis ſigna, dati exercitus. Inter bonos ſanctiſſimum pignus ...q; eſt fœdus proborum morum inſtitutorumq;. Scelera... ...maloq; frenantur, aut tolluntur prorſus, ſi fortè frenari ...ri tandem non queant. Nec regna vlla ſunt diuturna, niſi ...legum firmata. *P. Æmylius, lib.* 8.

...nides poeta, teſte Xenophonte, cum ad Hieronem qui ex ...factus fuerat aliquoties acceſſiſſet, colloquium cum eo... ...it de regum ſeu dominantium in populos commodis & ...odis, quæ quum ſapientiſſimus ſcriptor ſub Hieronis per... ...uum repræſentet, ea deſcribere placuit. Itaq; ſic Hiero, ...di reſpondens. H. Reges multo minus delectationis capi... ...quam priuati homines, qui quidem vitam mediocrem agunt, ...plures maioreſq; moleſtias ſentiunt. Quod autem mul... ...quidem qui rerum periti maxime videntur, regnandi cupi... ...it, inde fit quod vtramq; vitam non experti, de regia con... ...onem inſtituunt.

...autem, quum mecum ipſe ratiocinando verſor in iis ...ulis cernuntur, deteriorem eſſe regum conditionem reperio. ...is atq; aliis in regionibus alia ſpectatu digna, ad quæ ſingu... ...homines accedunt, tam in vrbes quas volunt, ſpectacu... ...ſa, quam in comitia publica, in quibus res eſſe ſpectatu ...parantur. Reges verò ſpectaculis non admodum occupan... ...neq; tutum eſt ipſis eo pergere, vbi non ſuperiores illis fu... ...qui illic adſunt: neq; res ipſorum domi tam tuto ſunt lo... ...aliorum fidei creditis peregre proficiſci poſſint. Nam me... ...eſt, ne ſimul & imperio ſpolientur, & vlciſcendi eos, à qui... ...læſi facultatem amittant.

...enim ſpectacula nihilominus eis veniunt, etiam ſi domi ...ant.

...ane quam pauca de multis: atque etiam quum huiuſmodi ...vendantur regibus, vt qui aliquid exhibent, quidquid ...fuerit, multo maioribus præmiis acceptis à rege diſce... ...lant, quam per omnem vitā à cæteris hominibus vniuerſis ...parant.

Aurium voluptas.

...ſpectacula quod attinet, ſi deterior eſt regum conditio, ſal... ...voluptatis auribus percipiunt. Nam quod vnum eſt iu... ...mum acroama, nunquam laudes eis deſunt. Omnes enim ...familiares omnia quæcunque vel dicunt vel faciunt, præ... ...ſolent. Quod vero longe moleſtiſſimum auditu quiddam ...conuicia nunquam audiunt. Nemo enim regem in os accuſa...

H. At quid putas, voluptatis illos adferre qui non maledicunt, ...notum alicui eſt omnino, hos omnes qui tacent malè de ...cogitare? Vel quid adferre putas illos laudatores, quum ...ſunt, ne forte laudationes illas aſſentandi cauſa inſtitu...

Voluptas guſtus

S. Nunquam perſuadebis vllis hominum non multo magis re... ...delectationes capere, per quæ homines alimur.

H. Noui equidem de hoc ſtatuere maximam hominum par... ...ſuauius reges bibere & veſci, quam priuatos: quòd & ipſis vi... ...eſſe iucundius eam cœnam ſumere quæ regibus apponitur, ...quæ ipſis. Etenim quod vſitata excedit, id voluptates ſuppe... ...Quæ quidem eſt cauſa quamobrem vniuerſi homines mag... ...voluptate feſtos dies operiantur, extra ſolos reges. Nam il... ...menſæ ſemper inſtructæ magna rerum copia incrementum ...diebus nullum habent. Quo fit, vt primum ſpei voluptate à ...hominibus ſuperentur. Deinde ſcio te quoq; expertum ...fieri vt quanto quis plura appoſuerit, quæ excedant ea quæ ſatis ...ſunt, tanto citius ſatietas cibi nos captat. Itaq; ipſo etiam tem... ...minus voluptatis percipit is, qui apponit multa, quam quiſ... ...eorum qui modice victitant.

S. Profecto quandiu admittit cibum animus, tandiu maiorem voluptatem capiunt, qui ſumptuoſo apparatu nutriuntur, quam ...quædam apponunt.

H. Annon putas eum, qui re aliqua delectatur vehementiſſimè ac maximo eius amore teneri?

S. Omnino.

H. An ergo vides maiori cum voluptate reges ad cibum ipſis paratum accedere, quam priuatos homines ad ſuum?

S. Nequaquam: imò etiam iniucundius, vt pleriſque videri poſſit.

H. Quid? num multa illa magnaq; arte elaborata conſideraſti, quæ regibus apponuntur, acria, mordacia, acerba, & quæ his germana ſunt?

S. Maximè, & quidem mihi videntur eſſe præter hominum naturam.

H. Ergone putas hæc edulia eſſe quiddam aliud, quam mollis & languentis præ deliciis animi voluptates? Nam certo ſcio, neq; tu fortaſſis ignoras, eos qui iucundè veſcantur iſtis artificioſis inuentis non indigere.

S. At vero, etiam ſumptuoſis illis odoribus, quibus vngimini, magis arbitror familiares veſtros frui, quam vos ipſos. Quemadmodum ructus ingratos & putidos non tam ſentit is qui ederit, quam illi qui cum eo verſantur.

H. Sic igitur qui varios cibos ſemper habet, nullos cum appetitione ſumit: at cui raro quid obuenit, is verò is eſt, qui cum lætitia ſatiatur, quum quid ei obiicitur.

S. Videntur tandem rei venereæ fruitiones in vobis regnandi cupiditates excitare. Nam hac in parte licet vobis, vt quodcunq; pulcherrimum videritis, cum eo conſueſcatis.

H. Dixiſti tu modo quiddam, in quo ſcire debes nos à priuatis hominibus ſuperari.

Primum enim coniugium, quod cum maioribus contrahitur, nimirum & propter opes & potentiam longe pulcherrimum eſſe videtur, & ei qui ducit vxorem cum voluptate quandam dignitatem ſuppeditate.

Altero loco eſt id, quod inter æquales contrahitur. Quod autem ex vilioribus conſtat, planè ignominioſum & inutile putatur. Rex ergo ſi exteram non duxerit, ex inferioribus vxorem ducat neceſſe eſt. Quo fit vt non admodum id conſequatur quo contentus ſit.

At verò à magnificentiſſimè de ſe ſentientibus fœminis coli, maximè voluptati eſt: ab iis autem, quæ ſeruæ noſtræ ſunt, ſi colamur, non admodum ſatis fit animo: ſin autem, graues ea res iras ac moleſtias in nobis excitat.

Scimus omnes congreſſus venereos cum amore coniunctos eximiam voluptatem adferre. Verum amor in nullorum animis minus excitatur, quam regis. Non enim amori iucundum eſt illa expetere quæ in promptu ſunt, ſed quæ ſperantur. Itaq; perinde atq; is qui ſitim expertus non eſt, potu fruitur: ſic etiam is qui amorem non expertus, longè ſuauiſſimæ veneris eſt expers.

S. In illis multum inter priuatos homines ac vos inter eſt, quod & magnas res excogitatis & celeriter conficitis. Habetis & abundantem rerum copiam, equos inſigni virtute, arma pulchritudine eximia, mundum pro vxoribus egregium, ædes magnificentiſſimas eaſque maximi pretii rebus inſtructas. Sunt item vobis famuli & numero & artium cognitione præſtantiſſimi. Poteſtas vobis eſt maxima, tum lædendi hoſtes, tum commodandi amicis.

H. Enimuero hominum vulgo à regno perſtringi oculos equidem non miror. Nam vulgus hominum valde mihi opinionibus duci videtur, quum & beatos quoſdam & ærumnoſos eſſe videt. At regnum eas res quæ maximi pretii eſſe videntur, explicatas palam, ſpectandas omnibus exhibet. Quæ vero moleſta ſunt, ea regum in animis occultata tenet, in quibus & felicitas & infelicitas hominum ſita eſt. Quamobrem hæc multitudinem latere non miror, vt dixi: ſed vobis quoq; ignota eſſe, qui animi iudicio maxima ex parte res pulchrius contemplari videmini, quam oculis: mihi quidem mirum eſt. Ego vero experiundo plane cognoui, ac tibi dico reges maximorum bonorum minimè participes fieri, & grauiſſimorum malorum inſignem habere copiam.

Non longe abierimus. Si pax magnum hominibus bonum eſſe videtur, quam minimum eius participes ſunt reges. Si bellum ingens eſt malum, maxima eius pars ad reges pertinet.

Primum hominibus priuatis, ſi non ipſorum ciuitas bellum publicum ſuſcipiat, quocunq; lubet abire licet, nihil metuentibus ne quis eis vitam adimat. Reges vero vbiq; tanquam per hoſtium fines proficiſcuntur. Itaq; & ipſi neceſſarium putant vt armati ſint, & armatos ſemper ſecum circunducunt.

Deinde priuati homines etiam ſi in agrum hoſtilem militatum abeant, nihilominus vbi domum redierunt, eſſe tutos ſeſe arbitrantur. At reges poſteaquam ad ciuitatem ſuam peruenerint, inter hoſtes plurimos ſe eſſe ſciunt. Quod ſi qui potentiores aduerſus vrbem aliquam expeditionem ſuſcipiant, ac minus potentes forte extra mœnia fuerint: eſſe quidem illi videntur in periculo, verum poſteaquam intra munitionem ſeſe receperint, omnes in tuto ſe eſſe credunt. Princeps autem ne tum quidem, quum aulam ingreſſus fuerit expers eſt periculi, omninoq; iſtic maximè ſibi cauendum arbitratur.

Præterea priuati homines per fœdera & pacem belli moleſtia liberan-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

liberantur: principibus vero, neq; pax ab iis, qui premuntur ipſorum imperio conceditur: neque quiſquam ipſorum confidente, fœderibus habere fidem auſit.

Sunt item bella quæ à ciuitatibus, & alia quæ à principibus aduerſus illos quos vi oppreſſerunt, geruntur. At ex his bellis quæcunque grauia moleſtaq; redeunt ad eum, qui ciuitatum parte ſequitur, ea cadunt in principem. Nam vtroſq; etiam neceſſe eſt in armis eſſe, cauere ſibi, adire pericula, & ſi quid calamitatis victis accidat, vtriq; dolent. Atq; hactenus paria ſunt vtriſq; bella.

Quæ vero illis iucunda accidunt, qui ciuitatum ſtant à partibus aduerſus ciuitates, ea principes & reges non habent. Etenim Reſpublicæ quum aduerſarios pugna vincunt, dici facile non poteſt, quantum voluptatis ex eo percipiant, quod in fugam hoſtes egerint, quantum in perſequendo, quantum in trucidandis hoſtibus. Quam ipſum ob facinus exſultent, quam inſignem gloriam conſequantur, quam propterea gaudeant quo Rempublicam amplificaſſe ſe exiſtimant. Arrogat quiſque ſibi, quod & conſilii particeps fuerit, & plurimos interfecerit. Ac difficulter inuenias, vbi non etiam falſo quædam addant, quum plures ſe interemiſſe prædicant, quam reipſa ceciderint. Adeo res ipſis eſſe præclara videtur, ciuitatem victoria potiri. Princeps ſeuerus autem, quum vel propter ſuſpiciones ſuas, vel quod reuera quoſdam aduerſus ſe moliri quid deprehenderit, nonnullos interficit: totam ſe vrbem non amplificaturum nouit, & ſcit etiam paucioribus ſe imperaturum: neque poteſt eſſe hilaris, neque magnifice ob facinus ipſum ſeſe offert. Immò quantum poteſt extenuat rem geſtam, & inter agendum purgat ſeſe quaſi non per iniuriam id fecerit. Vſque ad eo ne ipſi quidem honeſta, quæ facit, eſſe videntur. Quod ſi etiam moriantur ii quos metuit, nihilo magis fidenti eſt animo, ſed plus etiam ſibi, quam prius, cauet. Atque hoc modo bello perpetuo vexatur, vt indicaui.

Iam mihi velim etiam amicitias, quarum illi participes ſunt, inſpicias.

Primum, an magnum amicitia bonum ſit hominibus, conſideremus. Nam ſi quis ab aliquibus diligatur, eum adeſſe ſibi lubenter vident ii qui diligunt. Lubenter eidem benefaciunt, abſentem deſiderant, redeuntem iucundiſſimè excipiunt, voluptatem ex rebus ipſius proſperis communem percipiunt, opem vna ferunt, ſi quid præter animi ſententiam accidere videant.

Nec ignorant vrbes amicitiam maximum ſuauiſſimumq; bonũ hominibus eſſe. Ita pleriſq; in vrbibus ea lex valet, vt impunè adulteros occidere liceat: nimirum propterea, quod eos vxorum erga maritos amicitiæ corruptores eſſe exiſtiment. Nam quum mulieres calamitate quadam congreſſu venereo ſunt vſæ, nihilominus id quod attinet apud maritos in honore ſunt, ſi quidem amicitia inter ipſos inuiolata conſtare putetur.

Tantum autem bonum eſſe iudico, amari, vt exiſtimem ei qui diligitur, tum à diis, tum ab hominibus vltro bona quædam contingere. Atqui in hac tali poſſeſſione deterior in primis eſt principum & regnm, quam aliorum conditio. Quod ſi num vera loquar vis ſcire, ſic rem conſiderato.

Firmiſſimæ videntur eſſe amicitiæ parentum erga liberos, liberum erga parentes, fratrum erga fratres, vxorum erga maritos ſodalium erga ſodales. Quod ſi ergo rem animaduertere voles, inuenies priuatos homines ab his maximè diligi: quum interim plures principes liberos ſuos occiderint, complures ſuis à liberis ſint interfecti, multi fratres in regnorum & principatuum vſurpatione mutuis ſe cædibus confecerint, multi denique tum ab vxoribus ſuis, tum ſodalibus qui amiciſſimi viderentur, interempti ſint. Qui ergo apud illos, quos vt maximè diligamus à natura comparatum eſt, vna legibus etiam ad hoc nos compellentibus, tanto ſunt in odio: quo pacto exiſtimandum eſt, eos ab alio quopiam diligi?

Præterea cui quam minimum fidei habetur, qui non magno in bono cæteris inferior eſt? Nam quæ tandem familiaritas abſq; fide mutua iucunda fuerit? quæ inter virum ac fœminam abſq; fide conſuetudo delectionem habere poteſt? quis miniſter gratus fuerit, ſi fides ei non habetur? Itaq; hoc etiam, nimirum vt fidem quis aliis habeat, parum admodum ad principem pertinet? quando ſic viuit, vt neque cibis neq; potui fidem habere poſſit: ſed primum famulos deguſtare hos iubet ante, quam diis primitiæ offerantur, idque propter diffidentiam, ne fortè vel in his mali aliquid aut comedat aut bibat.

Quinetiam patriæ ſuæ quiq; reliquorum hominum maximo ſunt in pretio. Nam ciues mutuo ſeſe quaſi ſatellitio ſine ſtipendio aduerſus mancipia tuentur, itemq; aduerſus facinoroſos, vt ne quid ciuium morte violenta è medio tollatur. Atque hac in cuſtodia ciuium eo ſunt progreſſi, vt à multis lata lex ſit, qua ſanciunt, vt ne is quidem purus habeatur, qui cum homicida verſatur. Quo fit vt per ſuas patrias quiſq; ciuium tuto viuat.

At in malis regibus contraria ratio eſt. Tantum enim abeſt vt horum mortem ciuitates vlciſcantur, vt etiam magnis honoribus eum adficiant qui iſtiuſmodi dominatores interfecerit. Tantum item abeſt vt à ſacris eos arceant, quemadmodum ſolent interfectores priuatorum hominum: vt etiam imagines tale quid deſignantium in templis ſtatuant.

Quod ſi tu regem exiſtimas propterea, quod fortunas, quam priuati homines: ampliores habeat, etiam maiorem ex eis voluptatem percipere: ne id quidem ita ſe habere putato. Sed quemadmodum athletæ, non quum imperitos ac rudes ſuperant lætantur, verum vbi ab aduerſariis ſuperantur, tum ſcilicet ingenti moleſtia adficiuntur: ſic & rex non quum plura videtur poſſidere quam priuati homines gaudet, ſed magnum ex eo dolorem percipit, ſi minus quam cæteri potentes habeat. Nam hos in opibus aduerſarios ſuos eſſe ſtatuit.

Neque citius regi quod concupiſcit obtingit, quam homini priuato. Homo enim priuatos vel domum, vel fundum, vel [illegible] uum appetit: rex autem, vel oppida, vel regionem amplam, vel portus, vel munitas arces: quæ quidem maiori cum difficultate ac periculo acquiruntur, quam quæ priuati homines concupiſcunt.

Quinetiam non tam paucos inter homines priuatos pauperes videbis, quam multos inter reges & principes. Nam numero [illegible] ea quæ multa ſunt, nec quæ ſufficiant, exiſtimantur: ſed ex vſu. Quo fit, vt quæ ſuperant vltra id quod ſatis eſt, multa ſint: quæ vero ſunt infra id quod ſufficit, pauca.

Regi igitur multis partibus plura minus ad neceſſarios ſumptus ſufficiunt, quam homini priuato. Nam priuatis licet [illegible] ſumptus quotidianos ex animi arbitratu, quod in principibus locum non habet. Nam maximos ſumptus eoſque ſumme neceſſarios in excubias vitæ faciunt, de quibus ſi quid decidatur, cum ipſorum exitio id coniunctum eſſe videtur.

Deinde, quicunque habere iuſta ratione poſſunt quantum requirunt, cur eos miſeretur vt inopes? at qui ob egeſtatem malum ac turpe quid moliri, de quo viuant, coguntur: cur non illos [illegible] miſeros & pauperes eſſe merito quis exiſtimet? At enim principes plurimis rebus per iniuriam tum fama, tum homines ſpoliare coguntur, propterea quod ipſis ad ſumptus neceſſarios ſemper [illegible] pecuniis opus ſit. Perinde vt belli tempore, vel copias alant, vel ſeipſos perdant neceſſe eſt.

Exponam tibi etiam quandam eorum ſanè grauem calamitatem. Etenim non minus norunt quàm priuati homines, quinam [illegible] viri ſint, & ſapientes, & iuſti: verum hos quum admirari [illegible] metuunt: forte quidem, ne quid libertatis cauſa audeant [illegible] tes, ne quid moliantur: iuſtos, ne plebs eos ſibi præeſſe cupiat. Quum vero huiuſmodi homines è medio propter metum ſuſtulerint, [illegible] nam alii ſunt ipſis reliqui, quorum ſcilicet opera vti poſſint, [illegible] iniuſti, intemperantes, ſeruiles? Iniuſti nimirum [illegible] pera credantur, vt ne ad libertatem adſpirent, ac ipſos ſuam in poteſtatem redigant, quippe quod iniuſti principum inſtar [illegible] tur: intemperantes ob præſentem poteſtatem ſeruiles, [illegible] quidem liberi eſſe cupiant. Quapropter equidem arbitror [illegible] iam calamitatem grauem eſſe, quod alios quidem viros bonos [illegible] ducant, aliis vero vti cogantur.

Volo autem tibi etiam voluptates illas exponere, quibus, dum priuatus adhuc eſſem, vtebar: ſpoliatus eis, vti quidem [illegible] uerto, poſtea quam regnum adeptus ſum. Verſabar cum [illegible] bus, quorum ego conſuetudine delectabar, ſicut & illi mea [illegible] bar & mecum ſolo, ſi quando quietem expeterem. Aderam [illegible] numero conuiuiis eo vſque, dum omnium obliuiſcerer quæ [illegible] ta hominum moleſta euenirent: ſæpenumero dum cantibus, hilaritatibus, choreis animum commiſcerem: ſæpenumero [illegible] tum mihi, tum iis qui aderant, collibitum fuiſſet. Nunc vero [illegible] hatus ſum, quæ mihi iucunda erant, idq; propterea quod [illegible] rum loco ſeruorum ſodalitate vtar, ſum item ſpoliatus [illegible] conſuetudine, propterea quod nullam in eis amplius erga me beneuolentiam perſpiciam. Vini multum vſum ac ſomnum [illegible] ter atque inſidias vito.

Iam quod hominum turbam metuam, quod contra [illegible] nem, quod cuſtodum abſentiam, quod ipſos etiam cuſtodes, quod neque inermes ipſos circum me habere volo, neque armatos libenter adſpicio: quo pacto non res eſt ærumnoſa? Præterea plus externis habere fidei, quam ciuibus: barbaris quam Græcis: cuperе hominibus ingenuis vt ſeruis vti contraque cogi ad concedendam ſeruis libertatem: hæc omnia non tibi eſſe videntur indicia perculſi à terroribus animi? Neq; ſolum metus ipſe in animo moleſtiam doloremque creat: ſed etiam exiſtit voluptatum omnium quoddam exitium, dum me comitatur.

Quod ſi tu quoque Simonides, res bellicas expertus es [illegible] quando aduerſus hoſtilem phalangem in acie conſtitiſti: quæ tum id temporis cibi ſumpſeris recordare, qualiq; ſomno ſis vſus. Nimirum quales tum moleſtias experiebaris, tales experiuntur qui aliis præſunt, atq; etiam grauiores. Non enim hoſtes ſolum ex aduerſo, ſed omni ex parte videre ſe putant.

S. Videris mihi quædam nimium quam bene dicere. Bellum enim terribile quidem illud eſt: ſed tamen nos quum militamus, excubiis ante caſtra collocatis, ſecure tum cœnamus, tum dormimus.

H. Ita eſt profecto, Nimirum leges ante ipſos excubant, quo fit vt & ſuo & veſtro nomine in metu ſint. At tyranni cuſtodes habent ſtipendio conductos perinde ac meſſores. Et requiritur ſanè potiſſimum ac illis cuſtodibus fides: verum fidelem vnum multo difficilius inueneris, quam multos admodum operarios, quod-

...tandem opus exerceant. Præſertim ſi cuſtodes quos di... ...æ cauſa adſint, at; liceat eis interfecto Domino multo ...pecuniæ vim exiguo tempore conſequi, quamdiu pro illo ...accipiant.

...felices nos prædicaſti, vt qui amicos maxime benefi... ...poſſimus & hoſtes faciliime noſtram in poteſtatem re... ...quidem ita comparatum eſt. Nam quo pacto exiſtima... ...nquam de amicis bene te promeriturum, ſi plane noris ...pit à te plurima, lubentiſſime tuo ex conſpectu abire ...cupere? Quicquid enim à principe quis accipit, ...eſſe arbitratur prius quam ex illius poteſtate eua...

...pacto dicere poſſis, regibus facultatem in primis non de... ...hoſtes in poteſtatem ipſorum? quum certo ſciant o... ...ſe hoſtes habere, qui eorum imperio ſubiecti ſunt. At ...neque occidere, neq; vinculis conſtringere poſſunt. Nã ...quos tandem regis imperium eſſet? Nimirum neceſſe ...ignorantem ſe illos hoſtes habere ſimul & cauere ſibi ...opera tamen ipſorum vti.

...; ſcire debes, reges etiam illos ciues, quos metuant ma... ...moleſtia viuos adipicere, neq, cum minori occidere. Per... ...equum, qui bonus quidem ille ſit, metuatur autem ne ...medicabile det malum, haud facile quis ob virtutem inter... ...tamen eo vtitur, dum cauet ne quo in periculo malum ...applicreet. Itidem res aliæ, quæcunq; moleſtiam quan... ...vtilitate coniunctam habent, tum poſſidentibus tum ab... ...dolorem adferunt.

...ſe quiddam honos videtur: quem qui appetunt, la... ...ſubeunt, omne periculum ſuſtinent. Vos quoq;, ceu ...tantum moleſtiarum principatus habeat, quantum ...nihilominus præcipiti ad eum impetu ferimini, vt ni... ...honorem adipiſcamini atq; vt vobis omnes in omnibus, ...inſeruiant ſine vlla recuſatione omnes vndiq, ſpe... ...adſurgant, de via cedant, omnes deniq; familiares ve... ...vobis tum verbis tum factis honorem deferant. Nam ...quidem certe quædam ſubditi dominis exhibent, atque ...quemcunq; honore adficiunt.

...videtur cæteris ab animantibus in hoc mihi differre qui ...honoris ſit cupidus. Nam de cibis, potu, ſomno, re vene... ...conſentaneum eſt pari quodammodo animalia cuncta volu... ...perope. Verum ambitio neque animantibus rationis ...natura ineſt, neque cuiuis homini. Quibus autem ...laudis innata eſt cupiditas, illi vero ſunt qui plurimum ...natura differunt, ac viri plane, non homines ſolum exi... Quo fit vt equidem arbitror merito vos omnia in prin... ...ferre: quando ſupra mortales cæteros vobis ho... Nulla enim voluptas humana videtur ad diuinam ...propius: quam ea, quæ ex honoribus percipitur, delecta...

...Principum & Regum honores illis mihi conſimiles venereis ...eſſe videntur, cuiuſmodi eos vt demonſtrabam. Nam ...officia profecta ab iis, qui non redamarent, pro gratificatio... ...habenda nobis eſſe videbantur: neq; congreſſus venerei vi ex... ...voluptatis vllam habere ſpeciem. Eodem ſcilicet modo ne ob... ...ab illis qui nos metuunt, pro honoribus haberi de... Nam qui dicere poſſimus eos, qui vi coacti de ſellis adſurgunt, ...adſurgere, quod homines inuiſtos honoribus adficere cupiant? ...qui ſuperioribus de via cedunt, idcirco decedere, vt inuiſtos ...honore adficiant?

...q; certe etiam iis quos odere munera largiuntur, idque tum ...quum metuunt ne quid ipſis mali accidat. Verum hæc, ...quidem ſententia, ſeruilia putari merito debent, quum hono... ...oriantur, quæ his ſunt contraria. Nam quum hominum ...opinio, vt exiſtiment aliquem ad bene de ipſis promerendum ...idoneum, eiuſque ſe bonis fruituros arbitrantur: tum vero ...& prædicando in ore habeant, & vt bonum proprium ſinguli ..., ac lubentibus animis ei de via cedant, de ſellis adſurgant, ...beneuolentia non metu virtutis: ac beneficentiæ publicæ cau... ...corollis ornent, munera largiantur, videntur mihi & illi, quot... ...hæc obſequia præſtant, reuera ipſum honore proſequi: pari... ...; is quem his dignantur, reuera honore adfici,

...etiam illum, cui talis honos defertur, felicem prædico. ...animaduerto ei inſidias nullas fieri, ſed aliis eſſe curæ, ne quid ...accidat: adeoq; hunc metus, inuidiæ, periculi expertem beatum ...agere. attamen neque noctu neque interdiu viuit, ac ſi pro ...iniuſtitiam damnatus ad mortem ab hominibus vniuerſis fo...

S. Qui vero fit, Hiero, quod quum tam mala res ſit regno potiri, ...tu animaduerteris, tanto malo temet non liberes?

H. Quoniam, mi Simonides, hac ipſa in parte miſerrimum quiddam eſt dominatio. Nec enim ea quis liberari poteſt. Nam qui ...dem princeps quiſpiam tantum opum habeat, quantum ſatis ſit ad perſoluendum iis quibus abſtulit ſua, qui compenſare poſſit iis vincula, quos vinculis conſtrinxit? qui tot animas iis reſtituat, quos ſuſtulit? Nimirum ſi vlli alii laqueo vitam vt finiat expedit, equidem reperio maxime regis è re eſſe, vt id faciat. Nam illi ſoli neq; ponere mala quæ ſunt, expedit.

S. Te vero non æquo eſſe erga dominationem animo non miror Quippe dum amari ab hominibus cupis, hanc eſſe tibi impedimento arbitraris. At ego poſſe me docere arbitror, imperium minime prohibere poſſe quominus quis diligatur: imo etiam in hoc priuatam vitam ſuperare. Verum hac in conſideratione non ad hoc reſpiciendum eſt, num is qui cum imperio eſt, propterea quod maiorem potentiam habeat, præſtare maiora poſſit beneficia: ſed ſi paria faciant, homo priuatus & rex, cogitet velim vter paribus beneficiis plus ſit initurus gratiæ.

Ordiar autem minimis ab exemplis. Primum aliquem viſum amanter tum princeps, tum priuatus aliquis, alloquatur: vtrius compellationem magis illi, qui audiat, gratam fore arbitraris? Age vero, ſi ambo aliquem laudent, vtrius prædicationem exiſtimas eo magis pertingere vt voluptati ſit? Facta re ſacra honore aliquem vterque adficiat, ab vtro putas exhibitum honorem maiorem mereri gratiam? Auerſa valetudine laborantem vterque ſimiliter curat, an non clariſſime apparebit, profectas ab iis qui plurimum poſſunt curationes & officia maximam quoq; lætitiam adferre? Donentur æqualia, an non hic etiam perſpicuum erit, profecta ab iis qui plurimum poſſunt, dimidia beneficia plus poſſe, quam totam hominis priuati largitionem?

Equidem puto diuinitus etiam fieri, vt hominem, qui cum imperio & poteſtate ſit, honor ac gratia quædam comitetur. Non tantum enim hominem pulchriorem efficit imperium, ſed eundem lubentius contemplamur, vbi iam nactus eſt imperium, quam quum priuatus eſſet: atq; etiam magis auemus cum illis colloqui, qui eximio ſupra cæteros in honore ſunt, quam cum aliis qui nobis ſunt pares. Porro, quum ex paribus officiis maiores vos ineatis gratias, & multo plura quam nos præſtando iuuare poſſitis alios, atque etiam multo plura largiri: cur non magis vos amari conſentaneum fuerit, quam priuatos homines?

H. Quia neceſſe eſt nos multo etiam plura eiuſmodi agere, quam priuatos, ob quæ hominum in odio ſumus. Exigendæ pecuniæ, ſiquidem ad res neceſſarias habere ſumptus volumus: cogendi quidam ad cuſtodiendum ea, quæ cuſtodia indigent: puniendi & iniuſti, & impediendi qui vim inferre volunt. Quod ſi celeritatem occaſio temporis poſtulet, ad ſuſcipiendam vel terra vel mari expeditionem, non ignauis res committenda eſt. Præterea mercenario militi opus eſt regi, in quo elationem animi ciues gratius ferunt, quam quidquam aliud. Arbitrantur enim non hos quidem ali, vt cum tyrannis pari ſint in honore, ſed auaritiæ cauſa.

S. Ego vero, mi Hiero, non nego harum omnium rerum curam ſuſcipiendam eſſe: ſed tamen videntur mihi curationes aliæ in odium adducere, aliæ magna cum gratia coniunctæ eſſe. Nam docere quæ optima ſunt, & pulcherrime illa præſtantem prædicare atque in honore habere, ea vero curatio cum gratia quadam fit. At eum qui non recte aliquid agit, conuitiis inceſſere, cogere, multare, punire: hæc vero cum odio quodam fieri neceſſe eſt.

Quamobrem aio equidem id, quod neceſſitas requirit, debere illum qui cum imperio eſt aliis puniendum mandare: præmia vero per ſeipſum largiri. Quod ſane recte fieri rerum euenta teſtantur, Nam quum choros decertare volumus, præmia quidem præfectus ipſe proponit, congregandi autem ipſos munus choragis datur, itemq; aliis docendi, & cogendi eos, qui non ſat recte aliquid præſtent. Ita ſtatim hic quod cum gratia coniunctum eſt, per præfectum ipſum curatur quæ vero dura ſunt per alios.

Quod igitur impedimento ſit, quominus etiam res ciuiles ceteræ, conſimili ratione peragantur? Diuiſæ ſunt enim vrbes vniuerſæ partim in tribus, partim in claſſes, partim in manipulos, ac ſingulis partibus præfecti quidam ſunt. Quamobrem ſi quis his quoq; tanquam choris præmia proponeret ob inſignem armaturam, ob ordinis obſeruationem, ob rem equeſtrem, ob fortitudinem militarem, ob iuſtitiam in commerciis, conſentaneum eſſet futurum vt etiam hæc omnia per contentionem acriter exercerentur.

Ac, ita me Deus amet, quo opus eſſet celerius impellerentur, ſi quidem honoris cupiditate ducerentur: itemque citius pecuniam conferrent, quando ſic vſus poſtularet, & (quod quidem fructuoſiſſimum eſt) quanquam per contentionem agi minime conſueuerit, ipſa agricultura magnum incrementum ſumeret, ſi quis per agros, vel per vicos optime terram excolentibus præmia conſtitueret, adeoque ciuibus, qui totis viribus in id incumberent, multa bona conficerentur. Nam & prouentus augeſcerent & temperantia multo magis occupationum comes eſſet: ne dicam etiam facinora minus in iis, qui opus faciunt, exiſtere.

Quod ſi etiam mercatura reipublicę commodum aliquid adfert, maior mercatorum numerus excitabitur, ſi is qui plurimum negotiatur affectus honore fuerit. Quod ſi futurum pateat vt qui ſine aliorum moleſtia prouentum aliquem reipublicæ excogitat, & ipſe ornetur: ne illa quidem conſideratio relinqueretur.

 Deni-

Denique, ſummatim vt dicam, ſi in omnibus perſpicuum eſſet, non cariturum honore, ſi quis boni alicuius autor exſtiterit: multos hoc etiam impelleret, vt ſtudioſe boni aliquid inueſtigarent. Iam ſi multis reipublicæ commoda curæ ſint, neceſſe eſt magis aliquid inueniri, & hominum ſtudia excitari. Quod ſi metuis, Hiero, ne propoſitis inter multos præmiis magni ſumptus fiant: cogitato nullas eſſe merces vtiliores quam quæ præmiis redimuntur. Vides in equeſtribus, & gymnicis, & ſcenicis certaminibus, quàm exiguis præmiis ingentes ſumptus, multiq; labores & ſtudia hominum eliciantur.

H. Præclare tu quidem illa mihi dicere videris, Simonides. Cæterum de mercenario milite num proferre quid potes, vt videlicet propter ipſos minus in odio ſimus: an ais principem virum amicitia hominum conciliata ſatellitum opera nihil amplius egere?

S. Imo egebit certe. Nam ſcio perinde vt equis, ita & hominibus quibuſdam accidere, vt quanto magis ipſis neceſſaria ſuppetant, tāto ſint petulantiores. Hos igitur magis modeſtos reddet ortus à ſatellitibus metus: è bonis autem egregiisq; viris nulla re tantum mihi poſſe prodeſſe videris, quantum his ipſis mercenariis militibus. Nam tui corporis cuſtodes alis, & multi iam dudum heri ſuis à ſeruis vi ſunt interempti.

Quod primum hoc mercenario militi imperetur, vt ſuccurrat omnibus, tanquam ſi eſſent ſatellites omnium ciuium, ſi quid animaduerterint: (& ſolent, vt ſcimus, exiſtere facinoroſi homines in ciuitatibus) & hos igitur ſi obſeruare iubeantur, ſcient ciues hanc ſe vtilitatem ex eis percipere. Deinde ruri opus facientibus ac iumentis quoque conſentaneum eſt, hos & fiduciam & ſecuritatem præſtare poſſe: idque perinde priuatim tuis, atque aliis qui paſſim in regione degunt. Poſſunt etiam ciuibus præſtare otium, per quod liceat ipſis res ſuas curare, ſi loca opportuna cuſtodierint,

Ad hoſtium præterea repentinas & occultas inſidias vel præſentiendas, vel impediendas, quinam paratiores fuerint, quam illi qui ſemper armati ſunt, & in acie inſtructi? Etiam ipſo in exercitu quid ciuibus eſt milite mercenario vtilius? Nam eos & ad laborandum pro aliis, & adeundum pericula, & excubandum promptiſſimos eſſe conſentaneum eſt. Et finitimas ciuitates an non propter eos, qui ſemper armati ſunt, neceſſe eſt etiam paucis maxime cupidas eſſe? Non qui ad pugnam ſunt inſtructi, maxime tum amicorum fortunas tueri, tum hoſtium peſſundare poſſunt.

Iam ſi ciues intelligant hos nihil iniuſte agentibus non nocere, ſed illos impedire qui alios lædere volunt, iniuriam paſſis ſuccurrere, pro ciuibus & ſollicitos eſſe, & pericula obire: qui non eos neceſſe eſt lubentiſſime ſumptum in hos conferre: Aliū certe priuatim cuſtodes rerum etiam minoris momenti.

Neceſſe eſt etiam, vt boni publici cauſa de tuis facultatibus ſumptus facere non recuſes. Nam equidem arbitror ea quæ ciuitati impenduntur, vtilius expendi, quam quæ rex priuatim inſumit. Conſideremus ſane rem ſingillatim.

Vtrum exiſtimas domum, immenſo ſumptu elegantiſſime exſtructam, ornamento tibi maiori eſſe, quam ſi vrbem vniuerſam mœnibus, templis, columnis, foris, portubus inſtruas? Num ſi armis plane formidabilibus ipſe ornatus ſis, maiori hoſtibus terrori fueris, quam ſi ciuitas vniuerſa præclare tibi ſit armis inſtructa? Vtrum prouentus plures putas te habiturum, ſi tantum priuatim tua fiant, an ſi effeceris vt ciues vniuerſi rebus ſuis agendis intenti ſint?

Iam, quod omnium præclariſſimum & magnificentiſſimum ſtudium eſſe putatur, vtrum putas te magis præclare currus inſtructurum, ſi vnus inter omnes Græcos maximam curruum copiam inſtituas, & ad celebritates Græciæ mittas: an vero ſi maxima ciuium pars equos alat, & plurimi decertent? Vtrum eſſe putas pulchrius vincere currus præſtantia, an vrbis, cui præes, felicitate? Equidem ne conuenire quidem aio, vt rex cum priuatis hominibus congrediatur. Nam ſi viceris, non eris in admiratione, ſed inuidia, vt qui multorum ex re familiari ſumptus facias: at ſi vincaris, maxime omnium irriſioni eris expoſitus.

Equidem tibi, mi Hiero, propoſitum eſſe certamen aio aduerſus aliarum vrbium præſides, inter quos ſi tu ciuitatem, cui præes feliciſſimam præſtiteris: ſcito te pulcherrimo & magnificentiſſimo inter homines certaminis genere victorem futurum. Primum effeceris vt à ſubditis tuis diligaris, quod tu quidem expetis: deinde victoriam tuam non vnus publice indicabit, ſed virtutem tuam homines vniuerſi prædicabunt. Suſpicieris itidem ac diligeris non ſolum priuatis ab hominibus, ſed multis etiam vrbibus. Non priuatim eris in admiratione, ſed publice apud omnes.

Licebit tibi, ſi voles, ſecuritatem, quod attinet, aliquo proficiſci: licebit & hic manenti hoc ipſum facere. Semper enim apud te eſſet cœtus frequens eorum, qui oſtentare velint, ſi quid habent vel doctrinæ, vel virtutis, atque etiam inſeruire tibi cupient. Quiſquis aderit, ſocium tibi eſſe volet, & qui aberint, videre te cupient, Adeoque non tantum ab hominibus diligeris, ſed etiam amaberis.

Non erit quod tibi metuas, ſed potius alii, ne quid accidat [illegible] tuent. Quod ſi quid erit periculi, non opitulatores tantum [illegible] iam propugnatores, eoſque alacres cernes. Multis muneribus [illegible] gnus iudicaberis, neque copia tibi deerit eius, cui bene tibi [illegible] viciſſim illa impertias. Omnes ob commoda tua tecum [illegible] bunt, omnes pro bonis priuatim tuis, tanquam propriis, dim[illegible] Omnes quæ apud amicos erunt opes, theſauri tui erunt.

Tu vero, amicos audacter collocupletato, quippe qui te [illegible] ditaturus, & ciuitatem amplificaturus, & tibimetipſi potentiam [illegible] iuncturus. Comparato Reipublicæ belli ſocios. Patriam eſti[illegible] domum tuam eſſe, ciues, ſocios, amicos, liberos tuos, liberos [illegible] liud quam tuum ipſius animum. Atque hos omnes beneficiis [illegible] rare contendito. Nam ſi amicos benefaciendo viceris, reſiſte[illegible] hoſtes minime poterunt. Denique, ſi hæc omnia præſtiteris [illegible] plane quiddam te longe humanis in rebus præclariſſimum fe[illegible] mumque conſequuturum, vt tametſi beatus ſis, tamen non [illegible] riaris inuidiam. *Hæc Xen. in Simonidis & Hieronis colloquio.*

Regum ea natura eſt, vt neminem vel hoſtem vel amicum [illegible] beant, ſed ex eorum commodo amicitias inimicitiaſque [illegible] tur. *Polyb. lib 2.*

Ea eſt conſuetudo Regum, vt caſus aduerſos hominibus [illegible] ant, ſecundos fortunæ ſuæ, quo facile fit vt impellantur ad [illegible] pernitiem, quorum ductu res male geſtæ nunciantur. *Æmyl. P[illegible] in Datam.*

Regna.

Regna terrena ſunt ſuſpecta, infida, cruenta, incerta, ſerua [illegible] ſta, inſatiabilia. *P. Æmyl. lib. 3.*

Prouidentia regum, fide popularium ſalus dignitaſq; Regni [illegible] conſtat. *idem lib. 9.*

Regna vt fortitudine comparantur, ſic manſuetudine & hu[illegible] nitate comparantur *B. Facius hiſt. lib. 7.*

Non iiſdem ſemper artibus reges magna imperia tueri poſſ[illegible] quibus ea quæſierint. Ignoſcendo, largiendo, indulgendo [illegible] læto admodum hoſpitio feliciter ineuntur. Cæterum, cum [illegible] inquietaq; hominum ingenia, audendo, moliendoq; [illegible] occulto tempeſtates cient, tum deniq; ſeueritatem pro clem[illegible] parſimoniam pro munificentia, pro facilitate autem ac libera[illegible] illiberalem dunioremq; naturam, vtilia ſalutariaq; didicens [illegible] *ius, hiſt. lib. 1.*

Neminem eſſe hominum arbitror, quem latere poſſit, quo[illegible] minem in hoc mundo Deus fecerit: vnde etiam peccante [illegible] mundus arguitur, ac propter noſtram intemperantiam [illegible] mendam terra hæc in qua viuimus, defectu cæterorum [illegible] & ſterilitate ſuorum fructuum caſtigatur. Itaque ſi creatura [illegible] merito & diſpenſatio Dei ſumus: qui enim magis diligit quam [illegible] qui fecit? Quis autem ordinatius regit, quam is qui fecit [illegible] Quis vero ſapientius & fortius ordinare & regere facta poteſt quam qui & facienda prouidit, & prouiſa perfecit? Quapropter [illegible] poteſtatem à Deo eſſe, omnemque ordinationem, & qui [illegible] runt ſentiunt, & qui legerunt cognoſcunt. Quod ſi poteſtates [illegible] ſunt, quanto magis regna à quibus reliquæ poteſtates progre[illegible] tur? Si autem regna diuerſa, quanto & æquius regnum aliquod [illegible] ximum, cui reliquorum regnorum poteſtas vniuerſa ſubiecta? *Oroſ. hiſt. lib. 2. c. 1.*

Nihil minus populare quam regnum eſt. *Liuius, Decad.* [illegible]

Multa decora, regni fœda cupiditas non ingrata ſolum, ſed [illegible] iam inuiſa reddidit. *Idem ibid.*

Inuidia regni etiam inter domeſticos infida omnia [illegible] facit. *idem eod. lib.*

Maius eſt regnum faſtidire quam accipere. *Curt. lib. 4.*

Regnum atque eius commoda magis expetunt ii qui [illegible] aliquam habent, quam qui egentiores ſunt. *Xiphil. Cæſ. Aug.*

Regnum ſi affectes, & non tam facile adipiſcare, quam [illegible] amittas, *P. Æmyl. lib. 3.*

Ludouicus Craſſus cum fatalem ſibi diem appetere [illegible] uocauit filium è Vaſconia: coramque hortatus eſt obteſtatuſque, vt magis pie regnaret quam ipſe feciſſet: religionem coleret [illegible] conſuleret, orbis pupilliſq; proſpiceret: paci communi [illegible] ac ſaluti inſeruiret: Regnum nihil aliud quam procurationem [illegible] nuſque publicum exiſtimaret: cuius in vita adminiſtratæ reddendam exacte rationem continuo poſt fata ſciret, ſedente in ſummo [illegible] dice, ſua cuique facinori parata præſenti ſempiternaque [illegible] *Idem lib. 5.*

Studia hominum quæ liberalitate atque iuſtitia facile compa[illegible] rantur, ſunt regni opes firmiſſimæ. *P. Iou. hiſt. lib. 18.*

Auitum malum, regni cupido. *Liu. Decad. 1. lib. 1.*

Non exercitus neq; theſauri præſidia regni ſunt: verum amici, quos neque armis cogere, neq; auro parare queas, officio & fide parantur. *Salluſt. de bel. Iugurt.*

¶ APOPHTHEGMATA.

Philippus Macedonum rex in palæſtra prolapſus, quum ſurgens in puluere vidiſſet corporis veſtigium, Pape! inquit, vt minimam [illegible]

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

...m natura ſortiti, orbem appetimus vniuerſum? Vtinam ...haſiſſet animo filii, cuius ambitioni orbis fuit angu... Plut.

...der puer adhuc, cum parentis ſui fortia facta intueretur, ...tamen iis gaudebat: ſed inexplebilis, ad pueros æquales ...Pater nil quicquam mihi relicturus eſt. Illis vero con... Imo omnia parat tibi vt hæredi: Quid tum poſtea, in...terim nil habebo, quod agam. Quis non miraretur ...andi cupiditatem puero infuiſſe, qui præter naturam ...non fuit contentus imperio patris ſui: imo ab ipſis ſta...is animum in id intendit, vt multorum dominus ſo... Plut. in apoph.

... Quum audiſſet Anaxagoram differentem innumerabiles ...illachrymaſſe dicitur. Rogantibus, num quid accidiſ...is dignum? Annon videor, inquit, merito flere, qui ...ndi ſint innumerabiles, nondum, vnius dominus factus ... in Vita Alexan.

...erat epiſtolam ad Antipatrum, per quendam nomine ...quumq; id temporis forte adeſſet Diogenes, Cynico mo...liam ad Athlium. Porro athlius Græce miſerum ſonat, ...laboribus afflictum: vnde & athletes nomen. Senſit philo... principes ob ambitionem aſſiduis bellis tumultuantes, ve...eſſe, æque autem miſeros, qui illorum cupiditatibus in... Laert. lib. 6. & Eraſm.

... Alexandro Magno Corinthii per legatos ius ſuæ ciuitatis ... Hoc officii genus quum riſiſſet Alexander: quidam è le...lis, inquit, ciuitatem vnquam donauimus, præterquam tibi ... Hoc audito lubens accepit oblatum honorem, quem illi ...ndabat partim raritas, partim cum Hercule laudatiſſimo ... Plut. in Alexan.

... Edicto vetuit, ne a quoquam pingeretur, præterquam ab ...ra à quoquam ære inſculperetur, præterquam à Lyſippo, ...illius ætatis præſtantiſſimis, nam hoc quoq; iudicabat ad ...dignitatem pertinere. Cum Cherylo poeta pactus erat, vt ...quoq; bono verſu Philippicum acciperet aureum, pro ma... Eraſ. li. 4. apoph.

...mades. Quum Athenienſes vellent Alexandro diuinos hono...ere; Videte, inquit Demades, ne dum cœlum cuſtoditis, ...mmortalitatis. Alexander enim ambiebat monarchiam. Abſur...erat, eos ſic alium donare cœlo, vt ipſi terra ſua pelleren... lib. 6. apoph.

... Pyrrhum Epirorum Regem quum Italico bello immine...tus, fretus ingenii dexteritate, poſſe Pyrrhum de ſententia ... Noſti, ait, Pyrrhe, Romanos imperio potentes, animo cor... pollere, multaſq; feras gentes domuiſſe. Si autem Dii faue...adeo, vt victoria potiremur, quid quæſo tibi vltra agen...? reſpondente Pyrrho, ſe cum Romanis militibus in Si...tum traiecturum. Tum Cyneas: His etiam deuictis, ait, ... agetur? Aphricam traiiciemus, inquit Pyrrhus. Cui Cy... his demum partis, quibus rebus tempora noſtra tranſige... Tum Pyrrhus: Læti vna inter feſtos dies, ludoſq; agemus. Cy...em, Quis prohibet, ſine tantis laboribus ac periculis, quin ...ipſa hora, quum tu magnus atq; opulentus Rex ſis, læte ſi...amus? Argute ſimul, ſapienterq; hominum inexplebilem ...atem oſtendens, quæ incognita, eos ad infinita pericula de... Huic ſi Pyrrhus obtemperaſſet, neq; in Italia vulnus accepiſ... ab Argis poſtea oppreſſus vitam amiſiſſet. Si alii quoque ...arum habet principes, iſta, quæ Cyneas ſapienter Pyrr...monebat, metiri vellent, ambitioſas curas magis frenarent, at..., terrarumq; orbi ad quietioris vitæ curſum rectius conſu... Nunc prauos maiora habendi impulſus ſequentes, non mo...ſequuntur, vt anxii ſemper viuant: verum etiam vt in gra...calamitates, atq; in ipſam mortem ſine vllius remedii ſpe ...populorum perturbatione incurrant. *Ex Plutarcho in vita Pyrrhi.*

...nnibal. Inter Scipionem Africanum & Annibalem ortus eſt ...de præſtantia ducum. Quumq; Scipio rogaſſet, quem pri...m cenſeret? reſpondit, Alexandrum Magnum. Quem ſecundũ? ...um Epirotarum regem. Quem tertium? ſeipſum nominauit ... quid, inquit Scipio, ſi me viciſſes? Tum, inquit, me neq; ſecun... neq; tertium, ſed omnium primum cenſuiſſem. *Plut. in Anniba.*

Pompeius. Phreati Parthorum Regi per legatos poſtulanti, vt Eu...m Romanæ ditionis terminum eſſe vellet, imo, inquit, illud ...gis poſtulandum: vt Romanorum fines à Parthorum regno iu...ſta dirimat. Significans, Romanis non eſſe præſcribendum, quo...; debeant proferre imperium, à quo propagando non montes ...flumina debeant arcere: ſed ibi demum fore fines Romanæ di...onis, vbi ius non eſſet vlterius procedere. *Plut. in apoph.*

L. Sylla. Quum cogitaret de occidendo Cæſare, amicis, ne id fa...ret, dehortantibus, indignum enim eſſe talem necare puerum: Deſipitis, inquit, ſi in hoc puero non videtis multos ineſſe Marios. Deprehendit in eo ambitionem inſatiabilem, vt qui vix dum pu...beſcens ſacerdotium ambierit. Idem populum Romanum ſubinde monere ſolebat: cauerent puerum male præcinctum. *Eraſm. in apophthegm.*

Cicero. Pompeio ac Cæſare inter ſe diſſidentibus, Cicero: Quem fugiam, inquit, ſcio: quem ſequar, neſcio, Sentiens, ambos non pro Reipublicæ libertate, ſed pro principatu dimicare. *Plut.*

¶ Similitudines.

Procopii. Vt ignis eſt, vt vrat, & lucem præbeat: Sic regis eſt, vt benefaciat & puniat. *In Geneſ. c. 2.*

Orontis. Quemadmodum ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum poſſunt ponere: Sic amici regum nunc quiduis pollent, nunc quam minimum. *Dictum Orontis, qui fuit Artaxerxis regis gener. Apud Plut. in regum & imperatorum apoph. extat.*

Plutarchi. Vt quibuſdam, quum foris, in foro, aut in curia conſpicui ſint ac ſplendidi, domi moroſa vxor contriſtat omnem vitam: Sic regno ac diuitiis multa adſunt occulta mala. *In Moral.*

Eraſ. Roterod. Vt quædam fulmina æs ac ferrum liquefaciunt, ne cera quidem conſuta; Ita diuina vis, aut regia poteſtas in obſiſtentes ſæuit, mollibus parcit & cedentibus. *in Simi.*

Vt Vitis, niſi amputes, late ſeſe ſpargit, brachiis ſuis omnia complectens & implicans: Ita princeps ambitioſus ſemper aliquid è proximis ſuo adiungit imperio, niſi ſubinde vindicetur.

¶ Adagia.

Abſtinenda vis à regibus.

Qui dicet haud temere manum immittendam in reges potentes aut viros Deo dicatos adducet illud ex Odyſſ. π.

Δεινὸν δὲ γένος βασιλήϊόν ἐστι
Κτείνειν.
Res dura ac plena pericli eſt
Regale occidiſſe genus.

Princeps indiligens.

Indiligens pædagogus corrumpit puerum: Malus præceptor vitiat diſcipulum. Rex improbus populum item corrumpit. Ad hanc ſententiam facit illud Homeri:

Αὐτὰρ μῆλα κακοὶ φθείρουσι νομῆες.
At corrumpit oues paſtor malus.

Dicuntur ab Eumæo ſubulco ad caprarium.

Wie der Hirt/ ſo die Schaaff.

Cum principe non pugnandum.

Qui ſignificabit arduum, Principem à priuato ſuperari: aut difficilimum vincere naturam, vſurpabit illud Homeri:

Ἀργαλέος γάρ τ᾽ ἐστὶ θεὸν βροτῷ ἀνδρὶ δαμῆναι.
Ardua res homini eſt mortali vincere Numen.

Principum fauor neceſſarius.

Vbi quis inuitis principibus conatur extricare ſeſe è malo quopiam, aut lite aliqua non poſſit explicari, niſi adductus illorum fauore, conueniet illud dictum in Aiacem Oileum apud Homerum:

Φῆ῾ ἀέκητι θεῶν φυγέειν,
Μέγα λαῖτμα θαλάσσης.
Iactabat ſeſe ſpatioſi ex æquoris altis
Emerſurum vndis inuito numine diuum.

¶ Exempla Biblica.

Regis iræ *exempla*: Ioas, 2 *Paralip.* 24. 41. Nabuchodonoſor, *Dan.* 2. & 12. Reges ac Principes religionis curam ſuſcipere debent, *Exempla*: Dauid, 2. *Sam.* 6. 2. & 7. 2. Ioſaphat, 1. *Paralip.* 17, 7. & 19, 4 Ezechias, 27. 5. Ioſias, 34. 8. Reges mortalis ſuæ conditionis commonefieri debent. *Pſalm.* 82. *v.* 7. Reges Principes non facile cedunt, *Exempla.* Dauid, 2. *Sam.* 19, 29. 1 *Paral.* 21. 4. Roboam, 2. *Paral.* 10. & Aſa, 16. 10. Amaſias, 25. 16. Ozias, 26. 19. Ioſias, 25. 22. Sedechias, 36. & 12. 13. Ioachim, *Ier.* 36. 25. Herodes, *Marci* 6. 17. Reges interdum clientum ſuorum metu indigna committunt. *Exempla*: Darius, *Dan.* 6. *v.* 14. Reges ob populi peccata mutantur, *Prou.* 28. 2. Reges Dei quid fugere debeant, *Deut.* 17. 19 19. 1. *Sam.* 8. 1. & *c.* 1. *Reg.* 22. & 10. 9. 2. *Paral.* 9, 1. & 10. 5 *Iob.* 34. 30. *Pſalm.* 2. 10. & 101. 1. & *c. Prouerb.* 14. 28, & 19. 12. & 20. *verſ.* 8. 16. & 28. 15. & 29. & 4. 14. & 13. 4 *Sap.* 6. 9 *Ierem.* 22. 2.

¶ Exempla Profana.

Auguſtus, cuidam ipſi libellum trepide porrigenti, qui manum nunc retraheret: Quid, inquit, An putas te aſſem dare elephanto? Solent enim pueri mimicos nummos elephanto porrigere, quos ille non ſine ſpectatorum admiratione proboſcide ſic corripit, vt puer manum non lædat. Sic videmus pueros & in viſorum rictum manum inſerere, non ſine metu. Ita moleſtum erat optimo principi, quod timeretur. *Eraſ. li. 4. apoph.*

Optimo iure laudibus vehitur illa vox *Traiani*, qui amicis incuſantibus, quod parum memor imperatoriæ maieſtatis, nimium eſſet omnibus expoſitus, reſpondit: Talem præſtabo imperatorem priuatis, qualem optarem ipſe priuatus. *Eraſ. li. 9. apoph.*

Conſtantinus Chlorus, amicis admonentibus, quod in augendo fiſco videretur indiligentior, reſpondit publicas opes rectius à

priuatis

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

priuatis haberi, quam intra vnum clauſtrum reſeruari. Bonus princeps, qui magis à ſuis diligitur quam timetur, habet quidquid ciues poſſident.

Theodoſius iunior tam admirabili fuit ingenii lenitate, vt quum ab amicis rogaretur, quamobrem neminem eorum, à quibus lædebatur, ſupplicio capitis afficeret? Vtinam, inquit, mihi liceret & mortuos ad vitam reuocare. Ad priuatos oportet principem eſſe facilem ad ignoſcendum: in iis, qui lædunt Rempublicam, decet eſſe ſeuerum. *Eraſ. li. 8. apoph.*

Vopiſcus in diuo Aurelio refert apophthegma ſcurræ cuiuſdam, qui dixerat: In vno annulo bonos principes omnes ſculpi poſſe. Sentiens, eſſe magnum imperatorum numerum, ſed in his perpaucos bonos.

Adrianus Cæſar in colloquiis etiam humillimorum mire ciuilis erat, eoſque deteſtari ſolebat, qui hanc humilitatis voluptatem ipſi inuiderent hoc prætextu, quod dicerent, principis maieſtatem vbique ſeruandam. *Eraſ. li. 6. apoph.*

Adrianus Cæſar Commodum Ælium Verum iterum Conſulem fecerat, eumque imperio deſtinauerat: Quem quum cerneret nec corpore, nec animo ſatis validum, dicere ſolebat: In caducum parietem nos inclinauimus, ac perdidimus quater millies H. S. quod populo ac militibus pro adoptione dedimus.

Idem dicere conſueuerat, ſibi moleſtum eſſe, ſi quem videret triſtem, cum tamen omnes doctos quæſtiunculis vexaret, ſed vexatos donauit aliquo munere.

Illum tranſeuntem mulier quædam appellauit, Audi me Cæſar. Is cum reſpondiſſet: Non eſt otium. Illa clamauit: Noli ergo imperare. Ad hanc vocem reſtitit, & audiuit mulierem. *Eraſm. lib. 6. apophtheg.*

Rex quidam, cuius nomen ſupprimitur, nominari alioquin dignisſimus, cum ipſi porrigeretur diadema, tenuit aliquamdiu manu, dixitque: O nobilem magis quam felicem pannum! quem ſi quis penitus cognoſcat, quam multis periculis, ſollicitudinibus ac miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere dignetur. *idem lib. 6. apoph.*

¶ Hieroglyphica.

Ægyptii Regem hominem per *Elephanti* ſimulachrum intelligebant: non ea tantum de cauſa, quod cum gregatim ſemper ingrediantur, is qui maximus eſt natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum ac gentium mos fuit, &c. *Pier. Val. li. 2. p. 15. B.*

Hominem Ægyptii ampliori aliqua dignitate tituloque honeſtatum, qui tamen nulla vel maieſtatis, vel decori ratione habita, viliſſima quæque ſectaretur, ſordeſq; omnes perſcrutaretur, ſignificare ſi vellent, hieroglyphicum *Elephanti qui mures venaretur* proponebant: indignus quidem tam vaſta mole labor. *Pier. Val. l. 2. 17. B.*

Si vero *Regem optimum* ſignificare procuraſſent: *Anguem* vtique in orbem collectum effingebant, cauda mordicus apprehenſa, ſed regis nomen in ſpiræ medio deſcribebant. Quin etiam certam anguis ſpeciem *μειοι* cognominatam, huic ſignificato adhibebant. Cur vero *Anguem* fingerent ſibi caudam admordentem, auctores, quos ſequitur, nuſquam tradunt: ſed ſi ariolari licet, indicabat: omnia vſque ad minima vltimaq; curæ eſſe Regi, qui bonitatis nomen ſit adepturus, cum ea præcipue de cauſa Sardanapalus, & plerique alii infames habiti ſint: quod ſimul ac ad principatum venerunt, omni abiecta cura ſibimet tantum vacare, ſeque vnos curare inſtituerunt. *Idem Pier. Val. li. 15. p. 140. E.*

Quod ſi regem Ægyptii ſuum vel alium quempiam in obeliſcis aut monumentis aliis, curam populi ſui geſſiſſe regiam atteſtarentur, eamque tutelarem fuiſſe commonerent, *Anguem* vigilem, vertice quippe ſurrecto, elatoque pectore ſculpebant: cuiuſmodi ſpecies adhuc pleriſq; locis inſpicitur. Hic vero pro regio nomine, *Cuſtos,* inſcribebant: vtpote quod æque vigilantem eſſe deceat Regem, cui gentium regniq; tutela ſit curæ credita. *Idem ibid.*

Vide, Imperium, Magiſtratus, Monarchia, Princeps, Regnum, Reſpublica.

Rhetorica.

¶ Definitiones et Etymolog.

Rhetorica, Græce ῥητορικὴ, ῆς, ἡ, eſt vis & facultas percipiendi, inueniendiue quid in quaque re poſſit eſſe perſuaſibile: hoc nullius alterius artis opus eſt, quippe cum reliquæ facultates omnes, atque diſciplinæ vim ſuam docendi, perſuadendique circa vnam quampiam rem ſubiectam obtineant. *lib. 1. Rhetor. capit. Ariſt.*

¶ Poeticae Sententiae.

Euripidis in Lycimnio de Hercule.

Φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγισ' ἀγαθὸν
Πᾶσαν ἐν ἔργῳ περιταμνόμενον σοφίαν,
Κόσχην ἀτρίβωνα.
Neglectum, inornatum, atque vt plurimum probum,
Re metientem, non verbis ſapientiam.
Sermone nunquam palliato, vt ſimplici.

¶ Philoſophicæ Sententiæ.

Vis oratoris, profeſſioque ipſa bene dicendi, ſuſcipere & pr… ri videtur: vt in omni re, quæcunq; prope dixerim, poſita ſu… quid erit in quaque quod probabile videri poſſit: elicere ſcia… perdiſcere. *ibid.*

Tria habentur quibus omnis inſtitutio dicendi contine… primum inuenire oportet, quibus fides fiat: deinde concepta… tataq; eloqui: poſtremo inuenta commode atque apte d… *Lib. 3. Rhet. c. 1.*

Vniuerſa inſtitutio dicendi ex opinione, oſtentationeq… det. *ibid.*

Ars, quam Rhetoricam vocamus, ad Dialecticam referen… bolem eius, & tanquam membrum quoddam adnaſcens. *Li… tor. c. 2.*

Rhetorica non de omnibus præcipit, ſed de iis, quæ in … tionem, conſultationemq; venire conſueuerunt. *ibid.*

De origine, fine, ac viribus Rhetoricæ.

Rhetoricæ primum in Sicilia Corax & Ctiſias Syracuſ… Cicero, ſimul & procemiorum & epilogorum ac argumen… quas Græci agonas vocant, repertores fuere. Inde A… hera… giam Leontinum fluxit, cuius diſcipulum Iſocratem A… tunc æmulatus, ſcholis pomeridianis cœpit præcipere, d… lud notum, αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν. Eo… tempore Theodectes, poſt hos Hermagoras & Hermog… etiam de arte ſcripſit. Inde Rhodum per Æſchinem exſu… uenit: poſtea deflorescentibus iam Athenis, Alexandriam … quanquam celebriore philoſophiæ ſtudio ea vrbs tener… mo Maſſiliæ per Antoniorum tempora cum huius fac… reliquarum artium ſtudia viguere. Apud noſtros vero … ceronis temporibus, maxime floruit per Apollonium … Cicero initium orandi conditoribus vrbium & legisla… buit: negatque ante Periclem quicquam in ea, quod or… buerit, reperiri. *Hæc ex Volaterrano.*

De orationis origine, deque eloquentiæ viribus.

Oris ſonus ab initio olim confuſus erat, qui tandem p… voces diſcernens res omneis ſuo nomine appellauit. Me… ſunt apud Ægyptios primum verba in ordinem redegiſſ… rebus impoſuiſſe nomina, fuiſſe quoque literarum inuen… thenis autem primum ſe orator extulit, primumque … mentis & literis oratio eſt cœpta mandari. Hæc vero … gina rerum: nam non modo inclinantem erigere, a… clinare, ſed etiam aduerſantem & repugnantem, vt … fortis & optimus, capere poteſt.

Eloquentiæ vis & finis.

Cum duæ ſummæ ſint in Oratore laudes: vna ſubti… tandi ad docendum: altera, grauiter agendi ad animos … permouendos, ipſius autem eloquentiæ tanta vis eſt, … rerum, virtutum, officiorum, omniſque naturæ, quæ mo… num, quæ animos, quæ vitam continet, originem, vim, … que teneat eadem mores, leges, iura deſcribat, remp. reg… que ad quamcunque rem pertineant, ornate copioſeque … loquentia probamus vera eſſe quæ defendimus: eloque… hamus nobis eos, qui audiunt: eloquentia eorum animos … cunque motum cauſa poſtulabit, vocamus. Ea apud Rom… floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenato… que ad ſummos honores proceſſerint. Cæterum quia … pud animos hominum plus quam ordo & ornatus ora… & vt terra cultu, ſic animus diſciplinis melior vberio… nec vnquam ſolida & robuſta fuerit eloquentia, niſi mu… res acceperit, &c.

Finis Rhetoricæ, vt Ariſtoteli placet, non perſuadere, ſe… bene dicere, & ea noſſe, quæ ſint ad rē perſuaſibilia velu… cinæ, non ſanitatem quærere, ſed bene mederi, & eo p… quouſque fieri poterit. Cicero idem in arte ſentit aliis ver… nem, ait, his apte dicere atque appoſite, quæ faciunt ad p… dum.

Parem hanc viribus Dialecticæ Ariſtoteles facit, niſi qu… ctior, hæc latior: ambarumq; nullius certe ſcientiæ, ſed co… quendam modum omnium noſſe. Aliarū quidem artiū … nulla inter ſe pugnantia ſyllogizat. Huius facultatis ma… vt ait Quintilianus, nec vlli veterum ſatis pertractata: qu… rite ſectatus fuerit, vngues tondere, aut capillos repone… ſtimabit ad ſuam curam pertinere: quodq; mirum eum … tes iudiciū doctorum exquirant, hæc etiam imperitorum. … pter ex Demoſthenis ſententia: nulla huic rei magis qu…

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

…ferret, quæ corporis eloquentia putatur. Hac igitur vna vel …ſæpe dicendi famam quærunt: itaq; clamauit, ac dexteram …, multaq; voce, anhelitu, iactatione corporis contendunt. …num ad pectus reuocare, ferire caput, pedes terram incu… …re ad pullatum circulum facit. In his vero qui defecerit, vel …mus nihil ſcire putabitur. Quamobrem modeſtis tantum …tas ediſcenda vt virtutis, cæteris vt arrogantiæ inſtrumen… …gienda.

…damus Lacedæmonius interrogatus an eſſet Pericle poten… reſpondit, Quamuis Pericles in bello ſit à me victus, ea tamen …ndia præditus, vt cum de his ratiocinetur, non victus, ſed vi… appareat.

Eloquentia eſt cultura animi. Hæc vna eſt de ſummis virtutibus, …ca ac venerabilis, quæ rerum publicarum gubernatrix eſſe …tur: quam M. Tullius primam artem appellat, quam Cor… Tacitus autumat cæteris aliarum artium ſtudiis eſſe ante… …dam: in qua præſidium ſimul & telum eſt, & quo pugnare …t & niteſcere poſſimus: quæ flexanima, quæ omnium rerum … à luculentis ſcriptorib. nuncupatur: qua qui præditus eſt, … homines (vt ita dicam) Deus putatur: qua denique efficitur, vt … hominibus tanto præſtemus, quanto homines beſtiis ante…

Nihil cæteris naturæ dotibus à brutis animantibus ſeparamur: … quod & robore, & celeritate inferiores ſumus, aliiſque com… …ano permultis. Verum inſita nobis vi quadam inuicem per… …di, explicandiq; quæcunq; viſum fuerit ſimul belluinam vi… …mus ſimul congregati, ciuitates condidimus, & leges in… …us, & artes excudimus. *Iſocrat. ad Nicocl.*

Communis Mercurius κοινὸς ὁ ἑρμῆς. Initium Rhetoricæ.

Initio cum eſſent recens nati homines, magnus inter hos, ac … animantia tumultus erat, perturbatioq; ſuper terram, pro… quod non poſſent inuicem vti ſeſe: nec enim vlla res interce… quæ illos conciliaret, verum qui potentiores erant, oppri… inferiores. Neq; ſatis erant idonei, vt reliquis animantibus … omnib. enim illis omni ex parte inferiores erant, aliaque … aliis vincebantur: veluti ab vniuerſo genere volucrum ce… vnde factum eſt, vt quod ait Homerus, Pigmæis accidere …ibus, id tum temporis paſſim à robuſtiorib. aurib. paterentur … Rurſum, quantum ad vires attinebat, longe ſuperabantur … & ab apris, & aliis item compluribus: atq; hunc in mo… ſilentio peribant. Iam vero, quo ad munitionem ornatumque … non coruis modo, verum etiam cochleis cedebant, neque … ex ipſo ſuppetebat, quod ad tuendam vitam erat opus: ita… quum ad eum modum interiret hominum genus, ac paulatim … Prometheus (vt ſemper eſt hominum ſtudioſus) orator … in cœlum, mortalium nomine: non ille quidem miſſus ab … neque enim id temporis legatos vllos erat cernere: ſed ipſe vltro… At Iupiter partim in gratiam Promethei, maxime qui iu… pullulare videretur, partim negotio apud ſeſe conſiderato, filiũ … Mercurium iubet ad homines deſcendere, Rhetoricen ſecum …. Edixit autem, vt eam mortalib. impertiret, non quem… …dum Prometheus omnib. ex æquo, ſenſus, reliquaque cor… membra, perinde quaſi theatralem pecuniam diſpertiens, vt … ex æquo Rhetorices eſſent participes, non aliter quam ocu… manuum, ac pedum: ſed vt præſtantiſſimos quoſque genero… & indole pollentiſſima præditos deligeret, atque iis demum … hoc impertiret, vt pariter & ſuam ipſorum, & aliorum inco… tuen poſſent. Porro, poſteaquam Rhethorica iam ad … perueniſſet, quum negotium, quod habebant cum bellu… licebat effugere, tum vero deſierunt vndequaque … ſimultatem exercere, reperto commerciorum initio Di… de montibus, alii in aliam orbis partem iungebantur, prin… quidem ſub dio viuente: poſt autem vbi verbis inter ſe com… …caſſent, & ciuitatem condiderunt, ac diſtributi ſunt, non quemadmodum antea, temere, verum in ordines plebis ac belli du… ſanctiſq; legibus tum principes, tum Reipublicæ ſtatum inſti… Diis munera cœperunt offerre, primitias auſpicantes ab o… Quib. nunc quoque vel maxime gaudere Deos conſenta… quandoquidem hac contigit, vt primum eſſe Deos co… …ſceremus. Hinc deinceps ita creuit homo, vt qui initio debilis … atque inualidus, poſtea in altum tolleretur, quique antea pro nihilo habitus, ac deſpectus erat, deinceps factus eſt omnium, quæ ſunt in terra, dominus: cui quib. vti liberet, ius eſſet, non alio propugnaculo ſibi parato, quam oratione. Atque hic nobis ſit fa… finis. *Hactenus Ariſtides. Extat conſimilis apud Platonem de Protagora.*

Rhetorica commoda.

Sed quib. honoribus, quave dignitate Rhetoricam, id eſt, eam, quam bene diſſerendi rationem appellant, proſequar, quum huic … iam dudum vos ipſi bonam & magnam laudis partem attri… Quantum enim apud cæteras artes valeat, etſi vobis omnibus, viri inſignes, notum eſſe arbitror, illud tamen aliarum ſcientiarum pace dicam, quod omnes veræ artes ac diſciplinæ ſine hac vna ieiunæ, & non ſatis ornatæ habeantur: efficit quoq;, vt de vnaquaq; ſcientiarum copioſe & ſubtiliter diſſeramus tantum vero noſtris temporib. apud nos lumen & dignitatem attulit, vt non ſatis docti habeantur, qui in hac vna ſaltem mediocriter eruditi non ſunt. Nonnihil etiam ad animorum vim rationemque attinet: quod facile videmus, ſi veterum exempla commemorare voluerimus quãplures omne ſtudium adhibuiſſe, vt in aliqua eius parte florerent. Audiuimus illos priſcos Oratores, Catones atque Gracchos, quorum eloquentia actum eſt, vt ea re ſummis honoribus & dignitatibus adaucti fuerint. Audiuimus alios, quorum eloquentia Imperio Romano profuit, Ciceronem imprimis, Craſſumque, Antonium, & alios quamplures: quibus tantum hodierno die debemus, quantum his, qui noſtris temporibus ſummam laudem & ornamentum attulerunt.

Quum mihi in mentem venit, quanta oratoriæ facultatis tum dignitas, tum vtilitas ſit, non poſſum non vehementer dolere, quod his noſtris temporibus nulla fere bonarum artium tam abiecta, atque contempta habeatur: nam etſi nonnullæ liberalium artium, vt Geometria vt Arithmetica, & quæ huius generis ſunt, omnino ab vſu ceciderunt, ne non multum eas ad humanitatem pertinere dicam, non ſumus tamen in illis tantam paſſi iacturam quantam in hac humanitatis artium præclariſſima, maximeque neceſſaria: nam in illis quidem ita integra ſubtiliſſimorum ſcriptorum opera vſque ad præſens extant, vt nihil ei deſit, qui proficere in eis deſideret, niſi ſtudium ac diligentia: in hac vero diſcendi copia quanto plures ſcriptorum elegantiſſimi libri à maiorib. noſtris, tam Latinis quam Græcis, relicti ſunr, tanto pauciores, vel potius nulli his perditis temporibus noſtris reperiuntur: quod ſiue negligentia omnium, ſiue eorum, qui docent, quique orationis copiam profitentur, ignorantia quadam aut perfidia factum ſit, vnuſquiſque per ſeipſum conſideret. Ego id exiſtimo, niſi Bettolini, Alani aliorumque huiuſmodi libros (neſcio an vtiles) tranſcribere ab his, qui docent, coacta eſſet poſteritas, aut loco harum nugarum bonorum opera inuenirentur, aut ſaltem auditores non imbuti his deliberationibus, nudos animos ad humanitatis doctrinas facilius applicarent, quibus nihil vnquam vtilius, nihil dignius homini à patre hominumque Deorumque tributum eſt: nam philoſophia quidem, qua omnes liberales artes continentur, ſi dicendi ſuauitate priuata ſit, omnem orationis grauitatem infringit, atq; concidit, totumq; ingenii ſuccum aſperitate imbibit nimia. Quod ſi omnes mutum eſſe, ſummũ incommodum arbitrantur (carere enim omni humanitate profecto videtur, qui loqui non poteſt) certe & male loqui: id vero ſummo incommodo humanitatiſque priuationi proximum eſt: quare poſſe temporibus, locis, perſonis, cauſis, ornate, diſtincte, copioſe atque prudenter orationem accommodare, quod huius artis officium eſt, non paruæ felicitatis exiſtimauerim: quantus vero honor, laus, dignitas, in eos, qui copiam dicendi adepti ſunt, confluat, quæ emolumenta, quæ commoda homines eloquentia conſequantur, nemo facile poterit explicare: nam & patriam fundare legibus, tutari conſiliis ſententiis ſuis amplificare diſertus poterit, & amicis præſidio, & ſuis ornamento futurus eſt: præterea inimicis timorem, hoſtibus terrorem incutiet: quod Macedonum Reges, quum clariſſimos oratores ab Athenienſibus peterent, vt facilius denudatam cuſtodibus vrbem opprimere poſſent, ita eſſe declararunt. Neq; nos terret, quod à nonnullis ignorantia dicitur, orationis copiam, quod nonnunquam obfuiſſet ciuitatibus, ab omni bene inſtituta Republica exterminandam videri, nec enim vllam artem inuenies, qua quibus cum verſamur detrimentum afferre non poſſimus. Quis ignorat, quanto facilius cæteris atque cautius ſalutem hominis medicus oppugnare poſſit? quis neſcit, iuriſconſultum acuta nimium interpretatione legum ſummum ius in ſummam iniuriam poſſe conuertere? at nemo eſt, qui aut legum ſcientiam, aut medicinæ doctrinam exterminet: tanto magis amplectuntur, quanto ciuitatum ægritudines eadem arte, qua illatæ ſunt, curari etiam ſolent. Præterea eloquentia expulſa (niſi mutus eſſe malis, quod omnem ſocietatem coniunctionemque hominum, totamq; Rempublicam funditus euertit) & in iudiciis, & in ſenatu, & apud populum nonnunquam dicendum eſt, vbi niſi dicendi copia valeas, à malis, & à loquacibus viris ſimul cum Republ. euertere. *Ex præfatione Trapezunt. in libros Rhetoricorum.*

Vtilitas eloquentiæ.

Non igitur obſunt Rebuſp. hæc dicendi ſtudia, ſed proſunt, non comprimunt, ſed conſtituunt: non euertunt, ſed erigunt: nam ſi nulla eſſent, nihilominus improbi peruerſique homines, ac tanto magis, quanto ſe tueri oratione boni non poſſent, rebus nocerent. Quare, vt non medicina, ſed perditi medici: vt non ius, ſed improbi iuriſconſulti expellendi ſunt: ſic nec eloquentia eiicienda videtur. Sed hi, quum diſerti ſint, improbi ſunt. Ac multo magis medicina & cæteris artibus eloquentia eſt retinenda: nam neque gubernari Reſpubl. ſine oratione poterit, nec improbos ciues arcebit, & à gubernaculis ciuitatis depellet: niſi vi eloquentiæ. Huius ergo tam præclariſſimæ rerum publicarum nutricis ſtudia tanto nobis ardentiore animo ſuſcipienda, illuſtrandaque videntur quan-

ter, quanto diutius iacuerunt: ſolet enim præclariſſimarum artium iactura, niſi quis citius ſuccurrat, non ſufferendas calamitates, & publicas, & priuatas, inuehere.

Sic iam vero domina, vt vos ſoletis dicere, eloquendi vis quam eſt præclara, quamq; diuina, quæ primum efficit, vt ea quæ ignoramus, diſcere, & ea, quæ ſcimus, alios docere poſſimus: deinde hac cohortamur, hac perſuademus, hac conſolamur afflictos, hac ducimus perterritos à timore, hac geſtientes comprimimus, hac cupiditates iracundiaſq; reſtinguimus: hęc nos iuris, legum, vrbium ſocietate deuinxit, hæc à vita immani & fera ſegregauit, &c. *Cicero de Natura Deorum.*

Quibus eſt ratio ac iudicium citum, ſed inefficax, ii loquaces eſſe poſſunt, eloquentes autem nullo modo. Eloquentiam voco abſolutam expreſſionem eorum, quæ mente conceptis, aptis atq; commodis verbis, quod poſitum eſt in perfecta cuiuſq; linguæ cognitione, tum connexione ſermonis congruenti, & rationibus appoſitis, quod eſt iudicii non ſolum acutiſſimi: ſed etiam ſolidi ac circumſpecti. Salluſtius de L. Catilina bene expreſſit, ſatis eloquentiæ, ſapientiæ parum: & multos videas facundos in narrando, in argumentis plane infantes: ſicut è contrario, expenſio hæc eorum, quæ dicenda ſunt, & circumſpectio illorum, quæ adiacent: loci, temporis, perſonarum, atque huiuſmodi tardiloquos ſæpe ac pauciloquos facit viros magni ingenii: Leues autem, & acutuli, quod nihil penſi habeant, quid profundant, verboſiſſimi ſunt. *Ludouic. Viues lib. 2. de Anima.*

¶ Apophthegmata.

Diogenes in caupona prandens, Demoſthenem forte prætereuntem inuitauit, vt accederet: id cum ille pudore recuſaret, Erubeſcis, inquit, Demoſthenes, cauponam ingredi? Atquihic herus tuus quotidie verſatur. Innuit autem, Rhetores nihil aliud eſſe, quam populi mancipia, nec eſſe par, vt illos pudeat ſeruum populi videri, vbi populus aſſidue viuere. *Eraſ. lib. 8. apoph.*

Demoſthenes interrogatus, quid præſtare poſſet poſſeſſoribus ſuis Rhetorica? Homini, inquit, perdito præſentem poteſt ferre opem. *Stob.*

Iſocrates ſciſcitatus quid eſſet Rhetorica? Ex paruis, inquit, facere magna, ex magnis parua: Eſt enim hæc nonnulla Rhetorices pars: amplificare & extenuare, qua de re diligenter præcepit Fabius. Sed præſtigii genus eſt, quod reſpondit Iſocrates. Qui illud potius artis eſt, quæ magna ſunt ita tractare, vt auditori quoque magna videantur: & contra. *Eraſ. li. 8. apoph.*

Anonymus. Cuidam iactanti de arte Rhetorica, At per Geminos, inquit Lacon, ars niſi verum attigerit, nec eſt, nec vnquam erit. Notauit Rhetores, qui ſe profitentur veriſimilia dicere, licet vera non ſint. *Plut. in Lac.*

¶ Similitudines.

Plutarchi: Vt periculum ſit, ſi omnes in idem inclinent latus nauis, ſed aliis alio inflectentibus, nauis optime libratur: Sic ſeditio & diſſenſio inter Rhetores tutiorem reddit ſtatum ciuitatis. *in Moralibus.*

Vt ridiculus ſit cantor, qui rem grauem Lydiis efferat modis: Ita ridiculus, qui de aliis, aut recte viuendo verba faciens, rhetoricis laſciuiat floſculis. *in Moral.*

Vide Tit. Eloquentia, Oratio, Orator.

Rigor.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Rigor, Græce ῥῖγος, εος, τὸ, & ῥίγιος, ου, ὁ, rigidus dicitur. Hebr. *Tſinnach,* à verbo Rabinico *Tſanan,* frigeſcere. Item, *kor,* à verbo eiuſdem ſoni, quod ſignificat effodit venas aquarum & *karah,* à verbo *karar,* frigidus fuit vehementer. Hinc κρύος frigus, quod & hebr. *kor,* dicitur, *Gen. 8. v. vlt.* Metaphorice vero, rigor eſt iuris exceſſus, vel auſteritas, qui quandoq; ſtatuitur ad terrorem aliorum. Rigor venit à rigeo, quod proprie eſt frigeo, & quoniam quæ frigent, horrent & dureſcunt, per metaphoram rigere & rigeſcere pro indurari, accipitur. Hinc rigor non modo pro frigore, ſed etiam pro duritie capitur & aſperitate.

¶ Sententiæ Historicæ.

Acerbis iudiciis vaſtantur magis ciuitates quam corriguntur. *Salluſt. ad Cæſar.*

Nocet priſcus rigor & nimia ſeueritas, cui iam pares non ſumus. *Tacit. 1. hiſt.*

Salutaris rigor vincit inanem ſpeciem clementiæ. *Am. Marcel. lib. 27.*

¶ Adagia.

Summum ius, ſumma iniuria.

Hoc eſt: Tum maxime diſceditur ab æquitate, quum maxime ſuperſtitioſe hæretur in legum literis.

Zu viel Recht, iſt Vnrecht.

Je mehr Geſetz je weniger Recht.

Ad viuum reſecare.

M. Tull. lib. de Amicitia, ad viuum reſecare dixit, pro eo quod eſt, rem exactius quam ſat eſt, ac moroſius excutere.

Radit vſque ad cutem. ξυρεῖ ἐν χρῷ.

De eo dicebatur: qui nimium exacte videretur agere cum aliquo.

Ex ſyngrapha agere.

Pro eo quod eſt, rigide parumque ciuiliter, ſed velut ex obligatione. Cicero.

Ad libellam debere.

Qui pecuniam præſentem ac iuſti ponderis debet, ad libellam debere dicitur.

Cenſoria virgula.

Tritiſſimum eſt apud eruditos. Cenſoriam virgam appellare iudicandi authoritatem, præſertim cum ſupercilio.

Obtorto collo trahi.

Dicuntur, qui volentes nolentes ad aliquid adiguntur. Pro eodem dicitur: mente trahere.

Vide, Clementia, Grauitas, Ius, Iuſtitia.

Riſus.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Riſus, Græce γέλως, ωτος, ὁ, & γελάσιμος, ου, ὁ, riſibilis dicitur. Eſt autem riſus, vox confuſa lætitiæ, inſultationem immoderatam hilaritate denuntians *ſecund Caßiodorum ſup. Pſal.*

Riſus, Hebr. *Tſecok Gen. 21. 6.* à verbo *Tſacak,* & *Tſihek* riſit, deriſit, illuſit, bene & male exponitur, Item *Secok,* à verbo *Sacak,* [illegible] irriſit, cachinnatus eſt. Inde ἐγκχάζομαι derideo: & per radicis [illegible] ſionem καγχάζω, cachinnor.

¶ Loci Biblici.

Riſus pro delitiis, *Iac. 4. 9.* riſus impiorum maledictus, *Luc. 6.* [illegible] riſus Saræ vitioſus. *Gen. 18. 13.*

¶ Poeticae Sententiae.

Ex Græcis Comicis.

Γελᾷ δ᾽ ὁ μωρὸς, κἄν τι μὴ γέλοιον ᾖ,

Ridet fatuus & nulla cauſa quum ſubeſt.

Γέλως ἄκαιρος ἐν βροτοῖς δεινὸν κακόν.

Malum graue eſt ridere non in tempore.

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Ridet qui verberatur in ſede præcordiorum. *Ariſt. problem. ſect. 35. text. 6.*

Ridicula vſus habent in contradictionibus. *Idem rhet.*

Ridiculum aliquo pacto eſt peccatum & turpitudo, ſine dolore minime noxia. *idem poetic. c. 1.*

Ridet ſolus homo, quia pellem habet valde tenuem & carnem valde ſubtilem, & tactum: Vnde quidam opinati ſunt quod ſi homo vulneretur in ſubaſcelaribus locis vbi mouetur paries, ridebit. *Alb. Magn. de anim. l. 13 tract. 1. c. 9.*

Riſibile eſt proprium hominis, non autem ridere: ideo etſi non ſemper ridet, habet tamen ſemper poteſtatem ridendi. [illegible] *Porph.*

Riſibile proprium quidem hominis eſt, riſibilitas autem [illegible] hominis proprium. *Alb. Mag. in prædicab.*

Riſum cur minus retinere poſſumus, cum amicos noſtros & familiares videmus? quia volubilius quid clarius, atq; [illegible] at beneuolentia, formæ huiuſmodi eſt, ergo merito tunc ad ridendum mouemur. *Ariſt. problem. ſect. 28. tex. 8.*

Riſum mouet ſi alæ tanguntur, & ſternutamentum [illegible] ne tentantur hominis, quia loca quædam venularum habemus, quib. refrigeratis, vel contra affectis venulæ ipſæ, vel humectantur, vel in ſpiritum ex humore diſſoluuntur, vt ſi quis ceruici [illegible] mat, lætitia geſtiens concalefactio eſt, ſpiritum autem cum redundat foras mittimus vniuerſum. Sternutamenti quoq; ratio [illegible] dem eſt: cum enim penna mouemus & tepefacimus nares, humor in ſpiritum ſoluitur, quem mox redundantem expellimus. *Ibid. ſect. 35. tex. 8.*

Riſum cur multi putant ex liene oriri hoc argumento quod [illegible] bus lien ſcirrho, id eſt, tumore duro vitiatur, non perinde [illegible] dendum comparati, vt qui ſunt incolumes, ſed ſint m[illegible] non proprie ac per ſe, ſed ex accidente riſus cauſa cenſendus eſt: quamdiu enim ſanus omnino fæculentum, & melancholicum ſuccum ex iecinore trahit: atque ita dum ſanguis purus, & defæcatus totum corpus cerebrumque inuadit, naturam ſimul, & animum non aliter, ac vinum delectat & exhilarat, & in tranquillam conſtitutionem traducit, & inde riſus excitatur. *Alex. Aphrod. probl. 1. tex. 136.*

Riſus maximarum rerum ſæpe momenta verſans triſtes ſolet affectiones, animum ab intentione, à labore, à ſacietate ad intermiſſionem & quietem traducit. *Dan. Barb. 3. rhet. c. 12.*

Ridiculi ſunt, qui cum ignorantes ſint, putantes eſſe quod non ſunt, cum debilitate & impotentia ſunt ad vltionem. *Plato in Phileb.*

Ridicula

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

dam in anima, eſt improbitas quædam, quæ habitus cu-
gnomen habet. *idem ibid.*
ſunt, qui aliquid in manib. habentes quærunt id quod
De rep. Dial 4.
illud eſt quod malum eſt, qui riſum mouere cona-
aliquid velut ridiculum reſpiciens quam quod inſipi-
eſt, vanus eſt. *ibid.*
diſcere oportet, vt nunquam per ignorantiam facia-
camus quæ ridicula ſunt, quum minime deceat, at ſer-
mercede conductis talia imitari demandemus: *Plat.*
Dial 7.
immodice non debent ſummæ auctoritatis viri. *Auer. in*
Plat. 1. tex. 1.
eludere quod refutare non poſſunt, ſophiſtarum, non
mos eſt. *Iac. Çaip. in Alc. in 1. diſ. de anal. meth.*
exiſtimātur qui turpiter conantur. Pla. de Rep. dial. 6
ſignum quo ſeſe profert occultum mentis gaudium.
eſt magnum leuitatis argumentum: *Sebaſt. Fox. in 3 Plat.*

¶ Apophthegmata.

: Dicente quodam, Hi te riſu proſequuntur. At ego in-
ridiculus ſum. *Bruſ. l. 5. c. 27.*
mortales odio inſectatus, in ſolitudinem ſe abdiderat,
autem à Lacone quodam ridens, rogatus ab illo, cur
, vrbane ad mores ſuos reſpiciens: Ob hoc ipſum ait,
Bruſ. l. 5. c. 25.
riſum nimium profuſos damnabat. Nam effuſum ri-
, vehemens mutatio ſequitur. *l. 3. de Repub.*
Riſus, inquit, neq; multus ſit, neque ob multa, neque
In enchiridio.
philoſ. Riſus continuus & intentus eſt deterior (inquit) ira-
Idcirco maxime viget in ſcortis & pueris ſtolidioribus. Mi-
magis ornari videtur lachrymis quam riſu. Lachry-
vt plurimum bona aliqua doctrina coniungitur: riſui
. Et flendo quidem nemo ſibi concitauit authorem
, ridendo autem ſpem dedecoris auxit. *Stob ſerm. 72.*
Ficus Philemoni paratas, in conſpectu eius poſitas, a-
edebat, puer inclamatus vt aſinum abigeret, ſero venit.
conſumptis omnibus: Quoniam, inquit, tam tardus fuiſti,
merum aſello. Interim riſus obortus hominem ſenem
Eraſ. l. 6. apoph. Verum alij hoc Chryſippo aſcribunt.
Cauſidico quodam ridicula ſemper dicenti: Non
à ridiculis continue dicendis, ne ridiculus fias? vt qui
, luctatores, *Bruſ. l 5. c. 27. Plut.*
Cicero conſul, quum L. Murænam à Catone ac-
defenderet, variis modis Stoicos (quorum ſectator erat
philoſophosque illudens, multum riſum iudicibus iniecit.
quoq; Cato ſubridens: Dii boni, ait, quam ridiculum habe-
conſulem. *Bruſ. l. 5. c. 27. ex Plut.*

¶ Adagia.

labia riſit, γέλως οἱ εἴχετο χειλεῦς. *Theocritus.*
eſt quod de riſu Sardonio dicitur.
Ionicus, γέλως Ιωνικός.
molles & voluptuarios dicitur. Nam Ionum mollicies perinde
arum faſtus, in prouerbium abiit, quod alteri Græcorum
Barbarorum eſſent luxurioſiſſimi.
Megaricus, γέλως Μεγαρικός.
dicendum, qui parum intempeſtiue iocantur, qui que ma-
amicum quam dictum perdere.
Chius, γέλως Χῖος.
lafciuoque riſu
Sardonius riſus. Σαρδόνιος γέλως.
vultu atque amarulento, aut inſano denique.
riſus. Αἰάντειος γέλως.
qui temere ac vecorditer rident. Id quod appoſite dicetur
mortiferis voluptatibus gaudentes, breui perituros: aut
gaudent, mox pœnas daturi. Nec intempeſtiue tor-
in eos, quibus riſus oboritur nulla de cauſa.
γέλως,
prouerbiali nouo, compoſito verbo dicebatur nugator, quiq; re-
oblectaretur.
ſyncruſius. γέλως συγκρούσιος.
Riſum effuſiorem, Græci συγκρούσιον vocant, quod hominem qua-
quem eundem exiſtimant Bardonium eſſe.
Stultior Melitide. μωρότερος Μελιτίδου.
Melitides vnus è feliciſſimis illis fatuis, quos Homerus ſuo car-
nobilitauit.
Emori riſu.

¶ Fabvla.

Mons tumens, & ingemiſcens, quaſi partus inſtaret, maximos
& terrores incuſſerat humano generi, cum ſubito mus pro-
Itaque anxietas hominum in riſus euaſit.

Indicat fabula, expectationem ſingularem ad maximas ſæpe nu-
gas recidere. De qua re & prouerbio dici Horatianus verſus ſolet:

Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Rixa.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

Rixa, Græce. ἐριθεία, ας, ἡ, ἐρίζω, rixor dicitur. Hebr. *Rib* lis. diſceptatio, iurgium, *Gen.* 13. 7. *Num.* 27. 13. *Iob.* 29. 16. à verbo *Rab*, vel *Rob*, vel *Rib*, quæ idem ſignificant. nempe litigauit, diſceptauit, ſiue priuatim cum aduerſario, ſiue publice coram iudicibus, quod non fit ſine rixa, variiſque verborum anfractibus. Ideo hæc verba cognationem habent cum *Rabab* & *Raban*, multiplicauit. Quid enim eiuſmodi rixæ ſunt aliud, quam verborum multiplicationes? Inde fortaſſis, quod Gall. dicunt *Ribon, ribaine*, quoties denotant aliquid vel nobis nolentibus actum vel agendum eſſe. Dicitur etiam Rixa Heb, *matſtſah. Ieſai.* 58. 4. *Prou* 17. 19. & *Matſtſuth.* 41. 12. à verbo *Natſah*, inuolauit, & *in* 3. coniugatione. *Hiſtſah*, fecit inuolare, inuolauit alicui in capillum. Rixa enim tam cito oritur & accenditur, quam auis incitatur ad volatum. Vide *Num.* 26. 9. & *Pſal.* 60.

2. Galli dicunt, de rixatore quod in proximi capillos inuolauerit, *Il l'apris au poil*,

Eſt autem rixa, audax voluntas vindicandi iniuriam factam. *ſec. Alb. Mag. lib. 3 compendii, cap. 17.*

Rixa videtur quoddam priuatum bellum quod agitur inter perſonas priuatas, non ex aliqua publica authoritate, ſed magis ex inordinata volantate.

Rixa eſt contradictio in factis, ſcilicet mutua percuſſio, & particulare bellum, ſine authoritate public. Sed contentio eſt in verbis, *ſecund. B. Thom. ſecund Secund. q. 41. art. 1. c.*

Rixa à ringo dicitur. Eſt enim ringere ſiue ringi roſtrum torquere, quod canes faciunt latraturi, Hinc ringi pro iraſci capitur & tacitum ſtomachari. Terent. *Ille ringitur, tu rides.* A rixa fit rixor verbum, quod eſt iurgor, contendo. A quo contentioſus rixoſus.

¶ Loci Biblici.

Rixæ opus carnis ſunt. *Gal.* 5. 20. de rixarum ſuſcitatione, *Prou.* 10 12. & 15. 18. & 17. 19. & 18. 6. & 25. 29. & 26. 27. & 29. 22. de Rixantibus lex, *Exod.* 21. 28.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Satius eſſe interdum cedere, quam rixari.
Anthol. Sacr. Iac. Billij.

In rixis grauibus nonnunquam cedere præſtat,
Quam nimium niti, victor vt eſſe queas.
Sæpe etenim in lucta vincit, qui ludat vt hoſtem,
Quem præſtare videt robore ſponte cadit.
Æquore turbato præſtat demittere vela,
Stultitiæ pœnas quam dare morte graues.
Eſſe iuuat facilem rapidus quod ſæpe nequiuit.
Aphricus, hoc Solis feruida flamma facit.

¶ Adagia.

Rhodii ſacrificium. Ῥόδιοι τὴν θυσίαν.

Vbi res iurgiis & verbis male ominantis peragitur. Refertur à Diogeniano.

Spirat cæcias. καικίας πνεῖ,

Ariſtophanes. Cæcias autem ponitur pro turbis ac litibus.

Inſana laurus adeſt.

Plin. l. 10. c. 45. Quaprabit in hominem rixarum autorem.

Lindij ſacrum. Λίνδιοι τὴν θυσίαν.

Dicebatur in eos, qui inauſpicato rem diuinam faciebant. Ad multos vſus accommodari poterit, vel ad rixoſum conuiuium, vel ad rem quampiam malis omnibus inſtitutam.

Litem mouebit ſi vel aſinus canem momorderit.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem ſuſcitant.

Canina facundia.

Dictum in quoſdam qui tantum ad maledicendum eloquentiæ ſtudium exercent.

Litem incipere.

In eum, qui iam prouocatus aggreditur conuitiis agere, congruet illud Homeri ex Iliad. κ.

Εἵλετο δ' ἄλκιμον ἔγχος ἀκαχμένον ὀξέϊ χαλκῷ.
Haſtum corripuit robuſtam cuſpide acuta.

Cui diuerſum eſt illud: Haſtam abiecit.

Ne alia comedas & fabas. ἵνα μὴ φάγῃς σκόροδα, μηδὲ κυάμους.

Pro eo quod eſt, ne bellis, neue in iudiciis adſis.

Ptolemaica lis. Πτολεμαῒς ἡ δίκη.

Diogenianus indicat dici ſolitum in litium auidos.

Vltra Hyperbolum. ὑπὲρ τὸν ὑπέρβολον.

Conueniet in eos, qui ſimili laborant morbo.

Tetigit lapidem à cane morſum.

Plin. l. 29. c. 5. de veneno rapidi canis agens. Minus hoc miretur, (inquit) qui cogitur lapidem à cane morſum vſque in prouerbium diſcordiæ veniſſe.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Syrbenæ chorus. Συρβήνης χορός.

De choreis incompoſitis, ac tumultuoſis olim dicebatur. Tempeſtiuiter dicetur in homines inter ſe diſcordes & querulos, aut vbi offendet aures imperitorum cantorum Symphonia diſcors.

Eretrienſium Rho. Ἐρετριέων ῥῶ.

Videtur in homines præcipites ac violentos congruere prouerbium, ę enim ſiue R, canina litera eſt & iracundorum propria.

Vide, Bellum, Contentio, Ira.

Robur.

¶ DEFINITIONES ET ETYMOLOG.

Robur eſt facultas mouendi alterum, vt vult: præciſe eſt autem mouere alterum vel trahendo, vel pellendo, vel tollendo, aut deprimendo, aut collidendo. *Ariſt. rhet.1.*

Robur eſt infirmitate, & agilitate ſecundorum, quæ illis componuntur corporum. *Alex. Aphro. 2. de ani. c. 43.*

Robur eſt vis vnumquodque in natura ſua ſeruans, eo quod detrimenta vitat. *Speuſip. in Plat. defint.*

Robur ſiue Robor, proprie eſt ſpecies arboris glandiferæ duriſſimæ. Per translationem vero ſumitur pro animi fortitudine, & pro corporis firmitate. Græc. ἰσχὺς, παρἁςημα. Hebr. *Omets*, *Iob*, 17.0. à verbo *Amats*, Robuſtior fuit, corroboratus eſt, valde conſolidatus eſt præ cæteris, erectus eſt fortitudine præ aliis. Cognationem habet cum verbo *Hatſam*, Offeus fuit, firmus fuit, inſtar offium: vt robuſti homines toti ex neruis & oſſibus compacti videntur. 2. *Gheburah*, fortitudo, robur animi & corporis, quo alius alium ſuperat, *Pſal.* 89.14. & 106.2. & 147.10. & 150.2. *Eſai.* 30,2. à verbo *Gabar* ſuperauit, præualuit, prædominatus eſt aliis virtute, potentia & autoritate ſuperior fuit: & tranſitiue roborauit, fortiſicauit. Hinc κυβερνάω guberno, κυβερνήτης gubernator, κυβερνήσις gubernatio? Gall. *gouuerner, gouuerneur, gouuernement*, in quibus robur animi, & corporis præſertim requiritur. 3. *Chezek. Chozek. Chozkah*, à verbo *Chazak*. Præualuit, inualuit, præualidus fuit, fortis fuit, obfirmatus eſt. Hinc ἰσχύω valeo, fortis ſum, robuſtus ſum, ἰσχὺς Robur.

¶ Loci Biblici.

Robur Dei, *Iob*. 9.4. *Eſdr*. 4.23.

Deus robur ſuorum. 2. *Sam*. 2.2 *Pſal*. 18.2. *Ierem*. 16.19.

Rôbur hominis, *Deut*. 8.17. *Iudic*. 8.12. 1. *Sam*. 2.9. 1. *Chr*. 8.40. & 9.13. & 12.30. & 20.1. *Iere*. 51.30.53. *Ezech*. 28.5. *Dan*. 8.12. *Zach*. 4.6.

Robur panis & aquæ, *Eſa*. 3.1.

Robur regis, *Prou*. 20.28.

Abraham robuſtus fide factus eſt, *Rom*. 4.20.

Ioſue & Iſraelitæ robuſti quomodo facti, *Ioſ*. 1.6. & c. & 16.23.

Robur diuitis, *Prou*. 18.11.

Robuſta manus Dei, *Exod*. 6.1. & 32.11. *Deut*. 4.34. & 7.19 & 11.2. *Ierem* 32.21.

Robuſti homines. Vide infra, Robuſtorum Exempla.

¶ Sententiae Sapient. Ethnicorvm.

Robur mente carens in quoſcunque inciderit, eos ſepulchro tradit. *Menander*.

Præſtat corpore quam animo languere. *Stob. ſerm.* 1.

Robur cum prudentia iuuat, ſine ea verò damno afficit poſſidentes. *Iſocrates*.

Nimio robore membrorum vigor mentis hebeſcit, quaſi abnuente natura vtriuſque boni largitionem: ne ſupra mortalem ſit felicitatem, eundem & valentiſſimum eſſe & ſapientiſſimum. *Vater. Max. l. 9. c. 12.*

Robur corpora quidem exercentium ſe ornat, animi vero ſtudia obtenebrat. *Iſocrat. Demonic.*

Hominum proprium robur in animi ratione conſiſtit, qua & elephantos per ſyluas pedicis capit, frenat equos, ſubiugat boues aratris, volucres arundinibus deiicit, & in profundo ſubmerſa retibus extrahit. Hæc eius vis eſt, quæ multo vberius ſe profert, cum ambitus terræ, cœli magnitudines, & ſtellarum circulos perſequendo non fatigatur. Hæc erant Hercule digna. Quis enim non Vlyſſes quam Cyclops eſſe malit? *Plutar. lib. contra vires corp. apud Stob. ſerm.* 51.

Homines viribus tantum, robori & velocitati augendis ſtudent, & quo pacto hæc habentes ex ipſis ſolis clarificant: animum vero per quem exiſtunt negligunt: ignorantes ſe illa ſolum excolere quæ cum brutis habent communia, & quidem imbecilliora quam multa ex brutis: diuiniſſimam vero ſui partem, & ſecundum quam diis aliquo modo ſimiles reddi poſſunt, neglectui habere, *Euſebius eod. ſerm.*

Animi præſentiam in periculis cum ratione coniunctam laudato: impetum vero ad ea ſine ratione audaciam vocato, & oderis. *idem, ibid.*

¶ Adagia.

Alter Simſon, vel, Simſone robuſtior.

Simſonis robur. Vel inde colligi poteſt, quod obuium leonem non aliter atq; hædulum nullo negotio propemodum laudibundus diſcerpſerit, aliaque ſit executus: quæ prodigioſum & ſupra humanam ſortem robur teſtantur, Iudic. 14.15 16 *Capitib.* Alter Simſon [illegible] *quiuis firmiſſimo robore præditus*: eadem plane forma qua [illegible] dicunt, Alter Hercules, cuius fabulam ex Simſonis hiſtoria [illegible] confinxerunt.

Alter Goliath, *Adagium in quemuis procera immaniſq; ſtatura robuſtum bellatorem ſuo robore fretum atq; ſubuerſum & ſuis armis pereuntem conueniet.*

¶ Apophthegmata.

Diogenes. Crates Thebanus cum nudatus in certamine, ob corporis deformitatem derideretur. De oculis, inquit, ô Crates, [illegible] quoque corpore bono animo eſto. Nam iſtos qui nunc te derident, mox conſpicies morbo contrahi: omnibuſque viribus [illegible] Significauit formam nihil omnino facere ad victoriam, ſed [illegible] & laborum tolerantiam, qua cæteros antecedebat. *Laert. l. 6. c. 5.*

Archidamus, quum vidiſſet filium ſuum nimis temere [illegible] Athenienſes pugnantem. Aut vires tibi augendæ ſunt, dixit, [illegible] minuenda audacia. *Plut. in apoph. Lacon.*

Aratus, laudante quopiam virum deſperatum & audacem, [illegible] idcirco & in bellis eximium: differre dixit magni facere virtutem & vitam nihili facere. *Plut.*

Anonyma. Anus quædam videns Iouinianum Romanorum imperatorem corporis proceritate atque mole excellentem, ſed mente captum: O craſſam atque pinguem ſtultitiam proclamaſſe fertur. *Niceph. l. 19. c. vlt.*

Anonymus. Ex plebe præterea quidam in Hippodromo dicacitate eundem Iouinianum perſtrinxit, & riſum ingentem omnibus mouit. Inanem enim & frigidam proceritatem eſſe dixit. *ibid.*

Maximinus exercebat luctu milites ſuos, multos ad terram proſternens. Itaque cunctis inuidentibus, tribunus quidam vaſti corporis, notæque virtutis, atque ob hoc ferocior, dixit: Quid magni facis, ſi tribunus tuos milites vincis? Tum Maximinus: Vis congrediamur? Quum prodiſſet, palam pectori impacta ſupinum deiecit, dixitque: Date alium, ſed tribunum. *Capitol.*

¶ Similitvdo.

Arbores infœcundæ firmiores ſunt fœcundis: Ita robuſtius corpus his qui nihil pariunt in literis, quam qui ſeſe laboribus [illegible] hauriunt, *Eraſ.*

¶ Exempla Biblica.

Robuſtorum *exempla*: Nimrod, *Gen*. 10. v. 9. *Ioſue* & [illegible] *Ioſ*. 1.10. & *aliis cap*. Moabitæ, *Iudic*. 3 v. 29 Samſon, 14. [illegible] elitæ & Beniamitæ, 22. v. 26. Cis pater Saulis, 1. *Sam*. 9. v. 1. Dauid, 16. v. 18 & 17. v. 34. 35. 36. 2. *Sam*. 16. v. 18. Goliath, 1. *Sam*. 17. v. 4. [illegible] & Ionathan, 2. *Sam*. 1. 19. 23. Robuſti Duces in exercitu [illegible] merantur, 2. *Sam*. 23. 8. & c. Abiſai, 2. *Sam*. 23. v. 18. 1. *Paral*. 11. [illegible] iada & Benaias, 2. *Sam*. 23. v. 20. 22. 1. *Paral*. 11 v. 22. Filii Vlam [illegible] 8. v. 40. & 9. v. 13. Ieſbaam, 11. v. 11. Eleazar, v. 12. vir de Gad [illegible] filii Meſelemiæ, 26. v. 1. 2. Robuſti Ieruſalem, 2 *Paral*. 17. [illegible] buſti de Iſrael, 25. v. 6. Robuſti iuuenes, 2. *Machab*. 12. v. 27.

Vide, Fortitudo, Vires.

Ruſticus.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

Ruſticus, ci, ſubiectum, proprie Agricola, ſiue ruri habitans: Græce ἀγροικὸς. Hebr. *Iſch Sadhe*, vir agri, ruricula. Ruſticus, a, um, adiectiuum, quod ruris vel ruſtici eſt, vel ruri degit. Gr. ἐπάρουρος. Cicero pro Roſcio Amer. Vita hæc ruſtica quam tu agreſtem vocas, parſimoniæ & diligentiæ magiſtra eſt. Quandoque ruſticus dicitur per translationem, homo rudis, moribus & vita incultus: & Ruſticitas, ἀγρότης, eſt morum inciuilitas, vrbanitati contraria Martial. lib. 7. *Quare aliquem Curios ſemper Fabriciosque loquentem Hirſutum, & dura ruſticitate trucem.* Ponitur quandoq; pro inepta & timida verecundia, quam δυσωπίαν Græci vocant. Ouidius, *Et ſi ruſticitas non vetat, ipſa rogat. Item. Hoc mihi ruſticitas, non pudor ille fuit.* Ruſticulus, qui genium ruſticanum & mores, agreſtes aliquantum redolet. Martial. l. 10. *Nec doctum ſatis & parum ſeuerum, ſed non ruſticulum nimis libellum facunda mea Plinio Thalia.*

¶ Sententiae Philosophicae.

De laudatis viris rura ruſticamque ſolitudinem olim colentibus hæc *Cicero*: Multi ſunt & fuerunt, qui eam quam dico tranquillitatem appetentes, à negotiis publicis ſe remouerunt, ad otiumque profugerunt. In his & nobiliſſimi Philoſophi longeque Principes, & quidam homines ſeueri & graues, nec populi nec Principum mores ferre potuerunt. Vixeruntque nonnulli in agris delectati re ſua familiari. His idem propoſitum fuit, quod & regibus, vt ne qua re egerent. ne cui parerent: libertate vterentur, cuius proprium eſt ſic viuere, vt velis. *Offic. lib.* 1.

Quo pacto

...ctio non magis ſecundum naturam fuerit ex ipſa terra, ...ens & nutrix omnium eſt, quam aliunde nutriri? An non ...ile eſt ruri viuere, quam vt ſophiſtæ in oppido deſidere? ...ſalubrius eſt foris vitam degere, quam in vmbra educta- ...m vero liberalius eſt, vnumquemque ſibi neceſſaria com- ...aut ab aliis accipere? Multo ſane honeſtius apparet ...igere alio res ſibi neceſſarias, quam indigere alio ad res ...ſſarias, Adeo autem egregia res, Deoque accepta ex ...ra viuere, modo cum honeſtatis ſtudio coniuncta ſit, vt ...Myſonem Thimæum ſapientem, Aglaem Pſophideum ve- ...rum appellauerit, quorum vterque iuri agens, ſuiſque ma- ...laborant, vrbana habitatione abſtinebat. *Muſonius apud.* ...rm. 54.

...itatem vero vt & ruſticum ſiue efferis moribus præditum ...m depingit *Theophraſtus* his verbis: Ruſticitas, ἀγροικία, ...is & decori ignoratio videri queat. At ruſticus is eſt, qui ...pharmaco in concionem nihilominus prodeat, quique vn-...nos ſuauius fragrare thymo dicat: calceos geſtat pede gran-...voce etiam alta loqui ſueuit. Amicis neceſſariiſque ſuis pa-...confidens, de rebus maximis ad famulos refert: quæcunque ...one audiuit omnia mercenariis ſuis, qui ruri apud ipſum ...ſiciunt, enuntiat. Sæpe etiam veſte ita ſupra genu ſub-...ſidet, vt denudatæ corporis partes conſpici queant. In via ...quidem nihil admiratur, neque vlla re obſtupeſcit: ſed ſi ...aſinum aut hircum viderit, ibi homo gradum ſiſtere, & ...plari. Quumque aliquid è promptuaria cella depromit, ...m inde fruſtum vorat, & vinum meracius potat: diligen-...m ne hoc ancilla panifica reſciſcat, cauens. Deinde vero, ...la molere, & quæ ſunt ad victum neceſſaria, tum ſibi, tum ...e familiæ parare ſolet. Inter prandendum iumentis pabu-...it: & ſi quis fores pulſet, ipſe auſcultat. Vocato etiam ca-...roſtro manu apprehenſo, Hic (inquit) & agrum, & do-...quique in ea ſunt omnes cuſtodit. Argentum quod ab ali-...ceperit, quaſi tenue, aut nimis aſperum, ſolet reiicere, & vt ...ſibi mutetur poſtulare. Aratrum ſi cui forte vtendum dede-...cophinum, aut falcem, aut ſuccum, nocte intempeſta illa ...ſi per inſomnium fuerit eorum recordatus. In vrbem cum ...obuium quemque interrogans. Quanti (ait) pelles & ſal-...venibant? &, Nunquid hodie ludi nouam lunam addu-...Dicit etiam, ſe ſimul ac deſcenderit tonderi velle. Idem can-...balneo, & clauis calceos ſuffigere, quia eadem via erat, ab ...ſalſamenta accipere, ac portare ipſe, moris habet.

¶ Poeticæ Sententiæ.

Horatius. Epiſt. 1. 3. epiſt. 3.

Dimidium facti, qui cœpit, habet ſapere aude.
Incipe viuendi qui recte prorogat horam,
Ruſticus expectat dum defluat amnis: at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis æuum.

Virgilius, Eccl. 1.

Ruſticus es Corydon, nec munera curat Alexis.

In Culice, de bono ruſtico loquens.

Illi dulcis adeſt requies, & pura voluptas,
Libera ſimplicibus curis: huic imminet omnis,
Dirigit hic ſenſus, hæc cura eſt ſubdita cordi,
Quolibet vt requie victu contentus abundet,
Iucundoq; locet languentia corpora Somno.

Tibullus, l. 1. Eleg. 10.

Ipſe ſuas ſectatur oues, at filius agnos,
Et calidam feſſa comparat vxor aquam.
Sic ego ſim, &c.

Ouid. lib. 2. de pont.

Tempus in agrorum, cultu conſumere dulce eſt.

Claudianus.

Felix qui propriis æuum tranſegit in aruis,
Ipſa domus puerum quem videt, ipſa ſenem.
Qui baculo nitens, in qua reptauit arena,
Vnius numerat ſecula longa caſæ.
Illum non vario traxit fortuna tumultu,
Nec bibit ignotas mobilis hoſpes aquas.
Non freta mercator timuit, non claſsica miles,
Non rauci lites pertulit ille fori.
Indocilis rerum, vicinæ neſcius vrbis,
Aſpectu fruitur liberiore poli, &c.

Concludit.

Erret & extremos alter ſcrutetur Iberos,
Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

Idem lib. 2. Ruf.

Hæc mihi paupeetas auguſtior. hæc mihi tecta
Culminibus maiora tuis: tibi quærit inanes
Luxuries nocitura cibos, mihi donat inemptas
Terra dapes: rapiunt Tyrios tibi vellera ſuccos,
Et picturatæ ſaturantur murice veſtes.
Hic radiant flores, & prati viua voluptas.
Ingenio variata ſuo fulgentibus illic
Surgunt ſtructatoris, hic mollis, panditur herba,
Sollicitant curis non abruptura ſoporem.
Turba ſalutantum latas ibi perſtrepit ædes:
Hic auium cantus, labentis murmura riui.

¶ Sententiae Philosophicae.

Ruſtici & duri ſunt, qui quæcunque ridicula non dicunt, nec aliquid dicentis audiunt. *Eriſt. 4. ethic. c. 8.*

Ruſticus qui nec inceſſare vult, nec recte inceſſum ire exiſtimat, ſed excandeſcit. *idem mag. mor.* 1. c. 28.

Vide, Agricola, Agricultura.

FINIS LIBRI DECIMISEXTI.